ИВАН ВАЗОВ

СЪБРАНИ СЪЧИНЕНИЯ
В ДВАДЕСЕТ И ДВА ТОМА

Редакционна колегия
ПЕТЪР ДИНЕКОВ, ПАНТЕЛЕЙ ЗАРЕВ,
ГЕОРГИ ЦАНЕВ, МИЛЕНА ЦАНЕВА

БЪЛГАРСКИ ПИСАТЕЛ

ИВАН ВАЗОВ

СЪБРАНИ СЪЧИНЕНИЯ
том двадесет и втори

ПИСМА
1909 — 1921

Под редакцията
на ВЕЛИЧКО ВЪЛЧЕВ

СОФИЯ • 1979

ИВАН ВАЗОВ

22

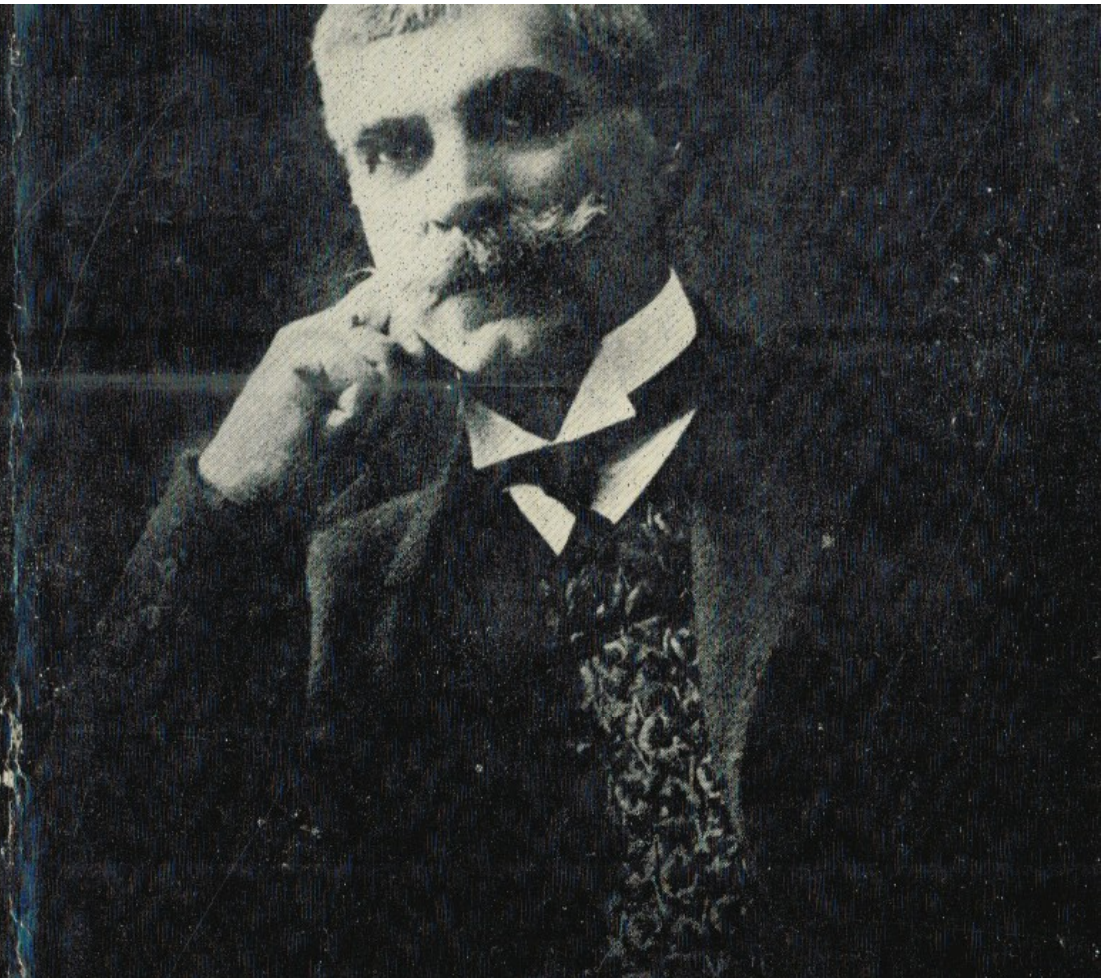

ИВАН ВАЗОВ

СЪБРАНИ СЪЧИНЕНИЯ

БЪЛГАРСКИ ПИСАТЕЛ

22

ИВАН ВАЗОВ

СЪБРАНИ СЪЧИНЕНИЯ

22

ИВАН ВАЗОВ

22

A. Bazoli

527

До И. Шишманов

Соф[ия], 3 ян[уарий] 1909

(Suisse)
Monsieur
Dr. Iv. D. Chichmanoff
Rämistvappe 33
Pension Bauerwolf
Zürich

Драгий Шишманов,

Честитявам ти заедно с Новата година и Ивановден. Крайно ти благодаря за задушевното писмо. Ще ти отговоря, щом се усетя по-добре. Поздрав до домашните. Желая на всички ви здраве и щастие. Твой предан

И. Вазов

Когато ида в Балкана,
в ония тъмни дъбрави,
сърце ми бързо ще сети
свобода, лекост и здраве.

528

До В. В. Уманов-Каплуновски

София, 17 января 1909

Многоуважаемый г-н Каплуновский,

Прошу покорнейше извинить меня за мое долговременное молчание. Я опоздал до сих пор горячо по-

благодарить Вас за Вашу прекрасную студию обо мне в «Историческом вестнике», которую Вы были так любезны выслать мне. Причина моего молчания была долговременная, длящаяся более года, болезнь, от которой я едва теперь поправляюсь. Лекарями были возбранена всякая умственная работа, всякое утомление мысли. Потому надеюсь, что Вы простите меня за эту невольную невежливость к дорогим мне людям.

Ваша студия, где Вы так великодушно и ласкательно отзываетесь обо мне, написанная прелестным поэтическим языком, была переведена еще тогда на болгарский язык и произвела впечатление в нашем обществе. Я Вам очень, очень благодарен, как за нее, так и за другие Ваши благородные опыты ознакомить русскую публику с моим скромным литературным трудом.

Мне будет очень приятно прислать Вам новый мой поэтический труд Легенди при Царевец, который в скором времени выйдет на свет.

На днях Вы получите сборник рассказов «Лунна нощь», вышедший из пера молодой и талантливой болгарской писательницы г-жи Евгении Марс. Очень теплые и задушевные рассказы из болгарской жизни, отличающиеся ценными качествами формы и содержания. Если Вам понравится что-нибудь, можете перевести на русский язык. Надеюсь будет интересно ознакомить русских с этой многообещающей писательницей. Та же г-жа Евгения Марс (это имя псевдоним) перевела и Вашу студию.

Позже напишу Вам побольше, а теперь пользуюсь случаем пожелать Вам счастливый новый 1909 год, цветущее здоровье и свежую бодрость для плодотворной деятельности.

Кланяюсь Вам дружески и сердечно жму руку.

Вам преданный И. Вазов

529

До В. Т. Велчев

[София, април 1909]

Любезний г. Велчев,

Вчера пак говорих с г. Ангелова за недоразумението

Ви относно билета на Ден. Той пак настоява на своето: че редът бил такъв и изключение не е в право да направи на никоя редакция. Entêtement, quoi!

Понеже и днес мъчно ще се проникне до касата, аз Ви моля да се възползувате от един мой билет на 3 ред на партера, за да ми видите пиесата. Ако ми отговорите, че желаете това, ще Ви го пратя следобед.

С поздрав
И. Вазов

Неделя

530

До С. Бобчев

[София, началото на май 1909]

Любезний Ст. Савич,

Моля тури приложеното в ситнежа на Бълг. сбирка.

Моля те също най-убедително да поместиш в тая книжка на списанието и хубавото разказче «В бащиния дом». За бога, не го отлагай и направи ми това приятелско задължение.

Стискам ти ръката.
Твой
И. Вазов

531

До Й. Шмаха

[София, 10 май 1909]

Честит Ви зет!

Моите искрени сърадвания!

[И. Вазов]

532

До Е. Марс

София, май 28 1909 г.

Драга Евгения Марс,

Аз внезапно реших и тръгнах днес за Нанси.

Хиляди извинения прося, че в спешността не успях да дойда да Ви кажа сбогом.

Не ме забравяйте, драга Евгения Марс, и не ме лишавайте от радостта да прочитам по-често Вашите мили писма.

Сбогом, сбогом, скъпа приятелко и ученичке.

До приятно виждане.

Сърдечно Ви стискам ръката и я целувам.

Ваш предан И. Вазов

533

До Г. Бакалов

Уважаемий г. Бакалов,

Ще Ви чакам утре по 10 часа в салона на Градското казино.

С почитание
И. Вазов

София
3 юний 1909

534

До В. В. Уманов-Каплуновски

Дорогой коллега,

Я опять опоздал [с] ответом на Ваше любезное письмо от 27 марта текущего года. Очень благодарю Вас за добрые пожелания о моем здоровье. Оно теперь, слава богу — идет лучше.

Мои «Легенды у Царевца» еще не вышли в свет.

В последнее время я был очень занят окончательной обработкой моей исторической драмы «Борислав» (из эпохи Ивана-Асеня II), которую приняли в Народный театр и ею откроют сезон.

Госпожа Евгения Марс переводит теперь некоторые из Ваших рассказов для помещения в журнале «Българска сбирка». Она сделает это недурно думаю, судя по переводу Вашей статьи. Я намереваюсь приложить к её переводу краткие литературные заметки о Вас.

Если я понял хорошо, Вы обещали в своем письме перевести на русский что-нибудь из нее. Я просил бы Вас сделать это. По-моему, самые хорошие ее рассказы это «Майка», «Еловото клонче», «Фарисейство», «Наследство», «Убий се», «Идилия на младостата». Появление на русском языке некоторых из ее работ доставит большое удовольствие этой талантливой и многообещающей писательнице и послужит ей смелым поощрением.

В скором времени пришлю Вам новый мой портрет и прошу Вас прислать мне такой же Ваш.

С дружеским поклоном

И. Вазов

София
21 июня 1909 г.

535

До С. Бобчев

Любезний Ст. Савич,

Завиждам ти на приятния живот в тихото и приветно Мирково. Заслужаваш това, Степан Савич, след неуморната работа и героически щурания по всичките посоки на Европа.

Питах тук, но не можах да узная ще ли се върнеш скоро, затова ти пиша по работите на Бълг. сбирка.

Тук е сега Асен Младенов, свършил по литературата в Женева. Специално пише критически неща. Културен ум, добро литературно перо, трезви и ясни погледи въз задачите на литературата. Препоръчвам ти го вместо

коварния Софу Соломона, който си получава уроците и си пали лулата от известните кръгове. . .

Друго.

Евгения Марс е приготвила един твърде хубав —подчертавам това — разказ, който ще ти се изпрати за «Сбирката», както и превода на едно разказче от Матилда Серао. Имай пред вид да задържиш място в октомврийската книжка за едното от тях, а другото да влезе в следующата. Няма нужда да ти казвам, че с това ще ме много задължиш, както си правил и друг път.

Още: същата моя ученичка (както я наричал Илия Бобчев в Пловдив) е превела (пак за Бълг. сбирка!) един прелестен и духовит разказ от Уманов-Каплуновски. Ангажирам място и за него. Ако стоиш до края на септември в Мирково, пиши ми да ти го пратя да го прочетеш, че там ще имаш време.

Стискам ти дружески ръката. Почтителен поклон на г-жа Бобчева.

Твой
И. Вазов

10 септ. 1909, София

536

До В. В. Уманов-Каплуновски

Многоуважаемый коллега,

Получил своевременно Ваше письмо от 7/20 июня, вместе с Вашим портретом и оттиском «Логово».

«Българска сбирка» не выходила до 1-го сентября (имела вакансию), потому и помещение перевода из Ваших рассказов опоздало. В ноябрьском номере будет напечатан перевод «Встречи в снегах», очень мило написанная вещь, где так мастерски и духовито очерчен отставной генерал. . . Г-жа Евг. Марс выбрала этот рассказ и потому еще, что он короче. Журнал «Българска сбирка» очень маленький по объему, [поэтому] редакция не принимает длинные вещи и имеет правилом не прерывать рассказы для их продолжения в следующем номере. По этой причине «Логово» не пойдет там,

а постараемся поместить его в другом каком-нибудь издании.

Заметкой о Вашей 25-летней литературной деятельности непременно воспользуюсь.

На днях пришлю Вам мой новый фотографический портрет.

Не знаю, переводили ли Вы уже что-нибудь из Евгении Марс. Я Вам рекомендовал бы некоторые из следующих ее рассказов: «Еловото клонче», «Убий ся», «На молитва», «Наследство» и прочие, пропитанные социальной идеей и духом гуманности. Будьте добры прислать автору оттиск из журнала, где будет помещен Ваш перевод.

Вместе с ноябрьским номером «Българска сбирка» пришлю Вам и экземпляр моей драмы «Борислав» (теперь в печати), имевшей на сцене полный успех.

Будьте добры извинить меня за плохой почерк моего письма, как и за плохой мой русский язык.

С дружеским приветом

Вам преданный И. Вазов

София, 21 сентября 1909

537

До Е. Марс

Драга Евг. Марс,

Одързостявам се да Ви поканя, Вас и г. доктора, да поскучаете довечера на представлението на «Борислав».

С поздрав
Ваш И. Вазов

[София], 29 септ. 1909 г.

538

До С. Бобчев

[София, септември 1909]

Любезний Ст. Савич,

Добре дошъл.
Надявам се да си получил писмото ми в Мирково.

Изпращам ти ръкописите на Евг. Марс; два оригинални разказа: Сън в майска нощ и Старецът, и преводния — Среща в снеговете.

Бъди любезен да не ми откажеш на молбата да им дадеш гостоприемство в списанието си. И трите неща, както ще видиш, са хубави.

Тия дни ще дойда да те видя и за друга работа.

С поздрав.
Твой
И. Вазов

Сряда

539

До И. Попов

[София, септември 1909]

Уважаемий г. Попов,

Моля съобщете на г-да надлежните артисти приложените ми бележки, за да се съобразяват с текста на драмата, който имат в ръцете си.

Ваш: И. Вазов

Огнянов: да каже: аз познавах твоята безразсъдна буйност, вместо: аз познавам. (Действие III).

К. Стоянов: Вместо: аз преди да изскокна, да казва: аз преди да бягам. . . (Действие II).

Кирчев: Вместо: той е добродушен и добър, да казва: той е толкова великодушен, колкото и добър. (Действие III).

Кирчев: Вместо: И ти, Янтро, със скъпия си ромон, да казва: със сладкия си ромон. (Действие III).

Кирчев: Да казва: Двама калугери, минувайки през Родосто, а не край Родосто. (Действие IV).

Ганчев: В бъдеще да казва думите, които съм прибавил в печатания «Борислав» (при сбиването на

Слава с войниците), на тогава да падне до десния коридор и оттам да го изнесат. (Действие IV).

Г. Кирчев да запази повече самообладание в 5-то действие. Кога се прегръща с Тамара, да се не обръща гърбом към публиката.

Г-ца Недева да говори обърната към публиката и без това ненужно щуряне и постоянно извръщане. Не е потребно толкова мимика.

Г. К. Стоянов в някои сцени понижава гласа си, без нужда, щото не може да се чуе даже на 2-ия чин на партера. Нека говори високо и ясно.

Няма нужда от толкова преструвки на лицето си и тартюфски гримаси.

Г-жа Николова в края на монолога си в III действие говори много ниско и неясно, та се не чуе. Нека говори по-високо. Прегръщането ѝ с Борислав трае много дълго!

Г-жа Стойчева в I-то действие говореше бързо и неясно. Нека избягва тоя постоянно плачлив тон.

Въобще прегръдките между Тамара и Борислав да бъдат по-къси, да не се заглушава гласа им.

Г. Кирчев изпусна снощи някои важни и необходими фрази. Той каза: «тя ме излъга, че Тамара е в Търново», вместо: тя ми каза, че Тамара е сега калугерица в Търново.

Диалогът в I-то явление е доста дълъг: да се съкрати монолога на Драгота (за битката при Клокотница).

3-та боляри — в същото явление да не стоят все прави, а някой от тях да седне.

540

До И. Попов

[София, след. септември 1909]

Г. Попов,

В 5 действие, явление 12, стр. 214, диалогът между Бориславa и Гаврила и кир Тодора се свършва с тия думи, казани от кир Тодора:

. . .«Осталото ще им кажат сабите и куманите», след което излазят из левия коридор.

За по-голям ефект и пълнота много добре ще бъде подир горните думи Борислав да им каже:

«Вървете, тоя манастир е ваш гроб!»

А Гаврил при едно от стъпалата при коридора да се спре и да каже на Борислава — злъчно:

«Ваш гроб е!» и тогава да излезе с кир Тодора.

Вярвам, че и Вие ще намерите за необходими тия мънички, но важни прибавки. Затова Ви моля още днес да видите г. Кирчева и г. Киркова и да им съобщите тия поправки в ролите им.

Моля и Вас, и тях да ме извинят за главоболието. . . но авторските мераклъци нямат край. . . .

— — —

Мисля, че ще е по-добре в горното явление Гавр[ил] и Кир Тодор да се спрат до самите стълби на левия коридор и оттам да говорят на Асеня и после на Борислава, за да им бъде по-лесно отстъплението.

— — —

Направете каквото знаете с г. Щърбанова, за да не предизвиква тоя непонятен смях в 5-то действие. Нека държи сабята по-войнствено, или. . . както знаете. . .

Телохранителят, който ще извика: «Царят!», непременно друг актьор да бъде.

Във 2 действие, когато циганката казва на Ирина, че уреченият ѝ мъж «има мустаци като миши опашки», публиката се разсмива и останалите думи на фразата ѝ не могат да се чуят. Нека да чака да престане смеха, па тогава да ги каже.

С поздрав:
Ваш Ив. Вазов

541

До С. Бобчев

[София
[13. X. 1909]

Любезний Ст. Савич,

Аз не намерих у себе си призовката, която щеше да ми дадеш. Ще е остала у тебе. Прати ми я моля, за да пиша на следователя.

Твой
И. Вазов

542

До Н. В. Ракитин

Благодаря Ви сърдечно за книгата Ви Под цъфналите вишни, която прочетох с истинско удоволствие. Има там много свежест и топлота на чувството. Желая на Вашия поетически талант пълно развитие, за да подарите на нашата лирика още по-хубави поетически цветя.

И. Вазов

София, 15 октомври 1909 г.

543

До В. В. Уманов-Каплуновски

Многоуважаемый и дорогой г. Каплуновский,

Получил Ваше письмо от 29 сентября.

Рассказ «Логово» переведен Евгенией Марс. По напечатании перевод будет послан Вам, как и другой («Встречи в снегах»), который будет помещен в «Българска сбирка».

По Вашему желанию присылаю Вам биографически-литературную заметку о Евгении Марс. Вы ее поместите от Вашего имени, предварительно исправив шероховатости языка и стиля.

Высылаю тоже и мой последний портрет, а «Борислава» — по напечатании.

Сердечный привет
Вам преданный
И. Вазов

София
15 октября 1909

544

До В. В. Уманов-Каплуновски

Многоуважаемый г. Каплуновский,

Получил Ваше последнее письмо.

Номер «Болгарской сбирки», интересующий вас, получите в первых числах декабря.

«Логово» будет помещено в иллюстрированном софийском журнале «Светлина», в декабре месяце или в январе.

Перевод сделан г-жой Марс довольно хороший. Заглавие «Логово» не имеет в болгарском языке соответственный термин, потому оно будет «Зверското легловище», — этими словами передается достаточно смысл речи «логово».

Г-жа Марс очень вам благодарна за решение приложить ее образ к переводу «Фарисейства». Но он вышел замаранный в книге «Лунна нощь». Потому она высылает Вам оригинальную свою фотографию, чтобы с нее была сделана репродукция ее образа.

Присылаю драму «Борислав».

С дружеским приветом ваш И. Вазов

София
9 ноября 1909

545

До С. Михайловски

Дълбокоуважаемий г. Михайловски,

Посветеното Ви на мене стихотворение в Ден ме дълбоко трогна. Изказвам Ви живата си признателност

за честта, що ми правите, и за добрите Ви чувства към мене.

Това съчувствие ми е толкова по-скъпо, че то се явява в тягостни за мене минути, когато една хайка от литературна омраза е завилняла против мене. Вие издадохте един великодушен вик от негодувание и аз няма никога да забравя тая Ваша авторитетна нравствена подкрепа.

Наистина, трънлив е наший път. Много вяра в себе си, много мъжество ни трябва, за да следваме неуклонно целта си за присаждане принципите на доброто и истината в нашия обществен живот сред тая атмосфера от пошлост, тъй силно заклеймена във Вашите превъзходни творения.

Стискам Ви сърдечно и с признателност ръката и Ви моля да приемете изражението на големите ми симпатии и на адмирацията, каквато винаги са извиквали у мене плодовете на Вашия светъл гений.

Сърдечен привет.
Ваш предан
И. Вазов

София, 23 ноември 1909

П. П.

На «Семейно огнище» ще пратя нещо за януарската книжка.

Същий

546

До И. Попов

София, 29 ноември 1909

Любезний г. Попов,

Моля Ви донесете ми утре ръкописа на драмата (Подигото), че ми е потребен да го дам да се препише с пишуща машина.

С поздрав
И. Вазов

547

До С. Бобчев

[София
Г-ну Бобчеву 31. XI. 1909]

Моля рецензиите Лучи и тени и Из славянска лирика да се разделят, ако е възможно, с една друга рецензия.

И. Вазов

548

До С. Бобчев

[София, ноември 1909]

Любезний Ст. Савич,

Пращам ти приложеното стихотворение от г. Добринова. Не ми се харесва, макар че уж го е преработвал.

В Балканска трибуна трябва да си видял бележката ми за твоята книга (там бе погрешно напечатано дейност вместо област); имаше такава от мене и във вчерашния Ден.

Твой
И. Вазов

Неделя

549

До С. Бобчев

[София, ноември 1909]

Любезний Степан Савич,

Пращам ти за тая книжка на «Българска сбирка» бележката ми за Уманов-Каплуновски (в която книжка влазя и превода на разказа му «Среща в снеговете»).

Моля непременно да се тури под превода цялото име на Евгения Марс, защото Каплуновски ми пише, че бил обявил вече във «Вестник литературы», че тя го превежда в «Бълг. сбирка». Инак би било неприятно и на двамата. . .

Спомените за Величкова няма да пиша засега, а ще ти пратя за януарската книжка друго нещо.

Коректурата на горния превод нека стане от тебе само, защото ръкописа е ясен, а коректурата от моята бележка за Каплуновски да се прати на мене.

Твой
И. Вазов

550

До С. Ватралски

Многоуважаеми г. Ватралски,

Благодаря Ви за прекрасната книга «Битие», която прочетох с удоволствие.

Вие сте от поетите, които знаят за какво пишат и имат какво да пишат. Аз бих желал да видя нашата поезия да се развива из Вашата посока. Чувства, мисли, тенденции — всичко е хубаво, запечатано с благородство. Тя ще се чете с еднаква наслада и полза и от млад, и от стар.

Сърадвам Вашия талант, че се е турил на служба на възвишени и чисти цели.

Стискам Ви ръката.
И. Вазов

София, 28 дек[емврий] 1909

П. П. В следующата книжка на «Българска сбирка» ще има отзив за «Битие».

Същий

До П. К. Яворов

София, 29 дек[ември] 1909

Уважаемий г. Яворов,-

Г-жа Рафаелова е здрава вече. Моля, нека пак си вземе ролята на Вела за утрешното представление на Бориславa.

В снощните вестници нямаше съобщение за пиесите, които ще се дадат през тая неделя. Имаше само във «Вечерна поща», но за Бориславa се явяваше някак неразбрано, забъркано.

Моля, настойте пред г. Мутафова за непременното помещаване в днешните вестници съобщението за утрешното представление. Не желая да се повтарят пак първите грешки относително пиесата ми.

Моите искрени комплименти за Месалина. Твърде поетическо и вече без мъгла.

Драго ми е това.

С поздрав
И. Вазов

552

До И. Попов

[София, 1909]

Драгий г. Попов,

При тоя екземпляр от «Бориславa» прилагам Ви и 6 коли от същия. В тях ще намерите мъничките изменения, които съм внесъл в печатния оригинал. Подчертаните с червен молив или с червен и син молив думи и редове са поправените или нови; знакът γ означава, че има там изхвърлени думи. Понеже нямах отделна 7-та кола, нанесох измененията ѝ (в свързания екземпляр на «Бориславa»).

Обърнете внимание на отбележените редове на 98 стр. (ремарката). Промених я тъй, за да се избегне

шумът на двора, който заглушава разговора на сцената (в явление 11).

Моля направете надлежното, щото тия поправки да си внесат и г-да артистите в ролите и да се съобразяват с тях в бъдеще.

С поздрав
Ваш
И. Вазов

553

До Е. Марс

[София, 1909]

Драга Евгения Марс,

Моля погледнете на Вашата маса не съм ли забравил вчера тъмните си очила.

Плачковата книга е у брата ми сега и утре ще я имате, и понеже Вакарелски тръгва днес на сватба за селото си, то аз сам ще Ви я донеса къде 10 часа, за да пия едно кафе и да питам нещо.

У Вас ли е моята книжка Звукове?

С поздрав И. Вазов

Събота

П. П. Окото ми и днес продължава да е добре благодарение на Вашите мили ухажвания вчера за болния гост

Същи

554

До Л. Малеев

Г-ну подпоручик Малеев
Стара Загора

Дълбоко съм трогнат от ласкателната телеграма. Гореща признателност Вам и на другарите Ви за добрите чувства. Такива благородни симпатии укрепяват духа.

Вазов

[София] [14. I. 1910]

555

До М. Москов

София, 8 февр. 1910

Любезний г. Москов,

Благодаря Ви за депешата, с която ми съобщавате за «Борислава».

Интересувам се да зная някои подробности по представянето му, напр. коя трупа е играла, декорациите и костюмите подходящи ли са били, кои и как са играли главните роли — на Асеня, Борислава и Тамара и пр.

Ако не Ви е трудно да ми явите това, ще ми направите особено задължение.

Скоро ще излязат от печат «Легенди при Царевец» и ще прибързам да Ви пратя книгата. Аз винаги помня Вашето любезно другаруване и осветления, когато бях гост на старата столица, която ми е оставила неизгладимо впечатление. Аз съм се залюбил в нея и както видите, една мания ме е обхванала да възкресявам миналото ѝ.

Поклон на госпожа Москова.

Стискам Ви ръката.
И. Вазов

556

До М. Москов

Господин М. Москов
Търново

Любезний г. Москов,

Благодаря Ви за интересните сведения, що ми давате в писмото си. Много скърбя, че не ми е възможно да тръгна за Търново.

С поздрав
И. Вазов

11 февр. 1910
София

До М. Москов

Любезний г. Москов,

Не считам удобно да се играе Към пропаст на търновската сцена. Ней липсуват всичките ония сгоди и условия, които притежава Народният театър в София. Без това съображение с удоволствие Ви бих пратил ръкописа.

Много съм поласкан от съчувствието на Вашите съграждани. Надявам се напролет да бъда гост на Търново, за да видя «Борислава» на Вашата сцена.

Относително нападателната статия в «Реч» и аз разбрах, че е вдъхната от заинтересовани хора. Но всичките отзиви, що пристигнаха до мене за играта на любителите, потвърдяваха, че тя е била сполучлива и харесана.

Моля извинете ме пред г-да основните учители и им предайте моята благодарност за вниманието им към моите трудове.

Стискам Ви ръката.

Ваш И. Вазов

София
19 февр. 1910

558

До И. Попов

София, 10 март 1910

Любезний г. Попов,

Прилагам Ви тука 50 лева с молба да се почерпите с всичките г-да артисти, взели участие в представлението на Борислава. Моля по този случай да им предадете и моята гореща признателност за таланта и въодушевлението, що вложиха в изпълнението на ролите си, на което се дължи и големия успех на пиесата ми. Не знам и Вам как да изразя благодарността си за

умението, енергията и любовта, с които режисирахте по такъв съвършен начин Б о р и с л а в.

Стискам Ви ръката.
Ваш предан
И. В а з о в

559

До Ф. Гундрум

Monsieur
Dr Franz Gundrum
K r i ž e v c i
(Austriche-Hongrie)

Уважаемий г. докторе,

Разрешавам Ви превождането на хърватскиј драмата ми Б о р и с л а в, Здраво!

И. В а з о в

София, 26 март 1910

560

До С. Бобчев

[София]
[29. III. 1910]

Любезний С. Савич,

Изпращам ти няколко рецензийки за книжката на Б ъ л г. с б и р к а от 1 априлий.

Ще ти пратя тия дни и няколко книжовни съобщения за същата книжка.

С поздрав
твой И. В а з о в

561

До С. Бобчев

[София]
[март 1910]

Драгий Бобчев,

Пращам ти рецензията за Андрейчин.

Повърни ми другите ръкописи, имам да поправя нещо, па ще ти ги върна.

И. В.

562

До С. Бобчев

[София, началото на април 1910]

Любезний Ст. Савич,

Бях ти пратил ръкопис У с п е х а н а е д н а н а ц и о н а л н а п и е с а. Моля, повърни ми го. Ще го преработя и допълня, като махна работите от л и ч е н характер там, за да може да намери гостоприемство в Б ъ л г. с б и р к а от 1 май.

Твой
И. В а з о в

563

До И. Бошнаков

Господин Ив. Бошнаков (капитан)
(За г-ца Събка Д. Пачева)
Шумен

София, 7 април 1910

Драга Събке,

Честит годеник. Пожелавам и на двама Ви щастлив живот. Поздрави от мене г. Бошнакова.

Твой вуйчо
И. В а з о в

Картичката представлява сцена от «Бориславa».

564

До М. Москов

София, 7 апр. 1910

Господин М. Москов,
учител, Търново

Любезний бай Москов,

Моля Ви съобщете ми, намирани ли са остатки от мозайки в развалините на старо Търново и нарича ли се Янтра още и Е т ъ р от местното население?

Предварително Ви благодаря за отговора.
Сърдечен привет,

Ваш И. Вазов

565

До А. Т. Илиев

[София, 11 април]

Господин
Ат. Илиев
Ст. Загора

Получих днес новата ти книга «Път към напредък». Ще я прочета — и знам, че с най-голяма наслада и интерес. Ще дам отзив в «Българска сбирка», а може би и в някой вестник по-рано.

Стискам ти ръката.
Твой предан
И. Вазов

Апр. 11

566

До В. В. Уманов-Каплуновски

Russie
Господину
В. В. Уманову —
Каплуновскому
Каменноостровский
пр. 32 а 169, кв. 69
Петербург

Христос воскресе!
С сердечными благопожеланиями.

Преданный Вам,
И. Вазов

София
18 апреля 1910

567

До И. Шишманов

Господин д-р
Ив. Д. Шишманов
София

Сърдечен привет. Тук извънредно ласкав и тържествен прием.
Свищов ме очарова.

Твой
И. Вазов

Свищов
19 април [1910]

568

До Е. Марс

[София, края на април 1910]

Драга Евгения Марс,

Пращам Ви малко «цариградско», цветя и — за хрускане. . . нещо.
Моля архимайстора Миша да бъде добър да ми поправи очилата — няма кой друг, и после ми ги повърнете по слугата или със Санча.
Предварително благодаря.
Четох в «Политическо съзнание» дитирамбът на Георгиева. Не ми се харесва такава прекаленост и той вреди, вместо да ползува.
Не знам ти как ще помислиш, суетнице!

Сърдечен привет.
И. Вазов

Събота

569

До И. Иванов

[София, 20 май 1910]

Уважаемий г. Иванов,

Мисля, че е по-добре първото двустишие на 2-й куплет на песента да се замени със следнето двустишие:

Елате — да допрем сърца си
от обич сгрени братска, родна.

Това двустишие е по-съдържателно и, повече се свързва с двустишието: «Еднакви чувства ни вълнуват, еднаква мисъл благородна».

Желая прочее песента да се напечата с това изменение.

С поздрав И. Вазов

570

До И. Иванов

[София, 21 май 1910]

Бай Иванов,

Пращам Ви и следнята промяна в песента: 1-то двустишие на 3-й куплет да бъде така:

Чрез общи труд и ум и сили
сплотени тясно (или здраво) да се видим.

С тия думи ясно се означава главната задача на славянския събор. Мисля, че и Вие ще ги намерите по-уместни.

С поздрав
И. Вазов

571

До Н. Начов

Уважаемий г. Начев,

Понеже искам да придружа с някои исторически бележки драмата си «Към пропаст», която печатам тия дни, обръщам се към Вас с молба да ми дадете някои сведения, понеже добре сте проучили епохата на последните двама български царе. Именно:

1) На кое място в Търново се е намирал манастира на Темнишка света Богородица?

2) В коя история или писмен паметник е споменато, че втората Иваналександрова жена, еврейката, се е наричала Сара?

3) Кога приблизително предполагате да е станала тая женитба? У Иречека това стои тъмно.

4) Може ли с положителност да се знае султан Мурадовата жена Мара от коя майка е родена, от Теодора влахинята ли, или от Теодора еврейката?

Изказвам Ви предварително благодарността си за любезността, която ще имате да ми отговорите.

С почитание
И. Вазов

София
18 юний 1910

572

До С. Бобчев

[19 юний 1910, София]

Драгий Ст. Савич,

Пращам ти приложената скица от Евгения Марс за «Българска сбирка». Тя е хубавко и късо нещо. Ако не може в тая книжка, запази ѝ, моля, място в декемврийската книжка.

Рецензията ми за А[н]дрейчиновите книги моля отложи за следующата книжка, имам да внеса малки някои изменения.

А рецензията за народните песни на капитан Найденов нека влезе в настоящата книжка. Пращам ти за същата и приложените книжовни новости.

С поздрав
И. Вазов

573

До Ф. Гундрум

Господин
Dr Franz Gundrum
Križevci
(Austriche-Hongrie)

Едвам днес получих книгите, които сте ми пратили лани, в които намирам и превода на «Казаларска царица». Изказвам Ви моята сърдечна благодарност и прося извинение за неволното закъсняване на отговора ми.

С искрен поздрав
Ваш И. Вазов

София, 23 юний 1910

574

До И. Шишманов

Швейцария
Беатенберг
Hôtel des Alpes
Г. д-р Ив. Шишманов
(Швейцария)

Сърдечен поздрав до тебе и домашните. Мерси за твоя.

До скоро виждане, нали?

Твой
И. Вазов

София, 1 юли 1910

575

До Е. Марс

[София, края на юли или началото на август 1910]

Уважаема и драга Евгения Марс,

Благодаря за поздравленията Ви по случай връщането ми от Мантон. Прекрасен край, очарователен.

Армаган Ви донесох един букет от прекрасни благоухани цветя, които ще бъда щастлив да Ви предам при първа среща.

Сърдечен поздрав и добро виждане
И. Вазов

П. П. Боже господи, вие ме изплашихте, Евгения Марс, с първите редове на писмото си! Аз бях като под жарава.

Дължите ми обезщетение.
Същий

576

До С. Бобчев

Господин Ст. Бобчев
на вилата му
Чамкория

[София], 17 авг. [1910]

Пращам ти сърдечен привет в твоята чамкорийска почивка, Цинцинате мой.

Някой от тия дни ще се видим. Стискам ти ръката.
И. Вазов

577

До Г. Бакалов

Уважаеми г. Бакалов,

Не намерих в библиотеката си нито Денница,

нито Христоматията (Вазов и Величков), дето са напечатани преимуществено преводите ми от европейските поети. Ако Вие можете, доставете ми и тия източници или ми посочете де се намират, за да се възползувам.

С почитание,
И. Вазов

София
23 авг. 1910

578

До С. Бобчев

[София]
[19. X. 1910]

Любезний Ст. Савич,

Предговор няма да ти пращам сега, па е и длъжък.

Пращам ти за тая книжка на Бълг. сбирка приложената статия. Ако я одобриш, тури я като отделна статия.

Утре ще ти пратя и някои дребни работи.

Salut

И. Вазов

Ще ми се праща коректура от всичко.

579

До Е. Марс

[София, началото или средата на октомври 1910]

Драга Евгения Марс,

Поздравлявам Ви. Излезли сте в Чески свят възхитителна.

В чужбина нека видят какви красоти цъфтят при Балкана.

Радвам се, радвам се премного.

Г. Вавринек се отнесе много кавалерски и ние бях-

ме несправедливи към него. Много са лестни думите му за Вас. Стискам Ви ръката дружески.

Ваш И. Вазов

П. П. Прочетете днешния брой на Реч.

София, понеделник

580

До С. Бобчев

[София]
[28. X. 1910]

Любезний Ст. Савич,

Прати ми за малко новата книжка на Наблюдател, ако си я получил.

Моля, недей махва книжовната вест за портрета на Евг. Марс из тая книжка на Бълг. сбирка.

С това ще ми направиш задължение.

Евг. Марс прониква и в славянските литератури и това не трябва да се игнорира. Пращам ти и приложеното съобщение за нея с молба да го туриш било в тая книжка, било в декемврийската.

С поздрав
И. Вазов

581

До К. Христов

M. Kiril Christoff
Zehlendorf bei Berlin
Potsdamerstr. 12

Любезний г. Христов,

Аз не бързам за получаването на каквато и да е сума от Народния театър и ще чакам по-нататък. Виж-

те г. Ангелова и му съобщете това. Нека Вас улесни сега.

С дружески поздрав
И. Вазов

София
2 ноември. 1910

582

До В. Т. Велчев

Любезний г. Велчев,

Днес ще получите един екземпляр от новата ми книга «Легенди при Царевец».

Бъдете любезни да споменете, макар и с няколко думи, за излазянето ѝ. Ще Ви моля още, ако има място в «Ден», да възпроизведете в подлистник ако не целия, поне част от предговора на книгата — той ще бъде интересен за читателите Ви. Или ако предпочитате, препечатайте в «Ден» приложеното стихотворение из Легендите. Пращам Ви него, защото е по-късо.

Прилагам Ви и предговора.
С дружески поздрав
И. Вазов

5 ноември 1910
София

583

До В. Т. Велчев

[София, 5 или 6 ноември 1910]

Любезний г. Велчев,

Пращам Ви Легенди при Царевец.

Също и предговора отделен. Ако Ви бъде възможно, възпроизведете го цял, за да се не губи връзката.

Бележките с петит в текста му моля също да се турят във вестника.

С поздрав
И. Вазов

П. П.

Предговора си за Величкова съм приготвил вече. Ако видите г. Атанасова, кажете му да дойде да го вземе.

Същи

584

До А. Кирчев

Господин А. Кирчев
артист от Народния театър
Тук

Уважаеми г. Кирчев,

Много скърбя за отказа Ви да играете и занапред Бориславa. Вие изпълнявахте тая важна роля по великолепен начин. И аз знам, че Вам много дължа за успеха на пиесата. Аз искрено съжалявам, че се лишавам от Вашето даровито интерпретиране Бориславa, сигурно и публиката ще съжалява, която Ви обикна в тая роля.

Ползувам се от случая, г. Кирчев, пак да Ви изпратя моята гореща признателност за голямата услуга, що ми сторихте досега, и да Ви засвидетелствувам адмирацията си към Вашия висок артистически талант.

С почитание
И. Вазов

София
9 ноември. 1910

585

До С. Бобчев

[София]
[20. XI. 1910]

Любезний Ст. Савич,

Моля те, непременно дай място в сегашната книжка на «Бълг. сбирка» на приложената рецензия. Ако

имаш друга за същия предмет, изостави я, а тури тая, защото тя е най-правата.

Твой
И. В.

586

До М. Москов

Уважаемий г. Москов,

С удоволствие ще Ви дам една картина от пиесата си Под игото (тя състои не от действия, а от картини), за да се представи в града Ви през януария от любители. Но Вие по-добре ще сторите да натоварите някого тука да снеме препис от казаната картина — която аз му посоча, и да Ви го изпрати.

Благодаря Ви за поканата. Ако ми прилегне, ще дойда в Търново, за което своевременно ще Ви известя.

Благодаря за брошурката Ви. Изпратих Ви и аз «Легенди при Царевец», която вярвам да сте получили вече.

Със сърдечен поздрав
И. Вазов

София
25 ноември. 1910

587

До С. Бобчев

[София]
[26. XI. 1910]

Любезний Ст. Савич,

Ако намираш рецензията за Над безкръстни гробове рязка, повърни ми я да я омекча така, щото и ти да останеш доволен. Но непременно те моля

тури я в сегашната книжка на Бълг. сбирка. Ако я намираш дълга, аз ще я съкратя. Яви ми решението си.

Твой
И. Вазов

588

До Е. Марс

[София, 1910]

Драга Евгения Марс,

Пращам Ви книгата от Жул Верна.

Прилагам Ви тука писмото от г. Каплуновски, което Ви интересува.

Не е зле да започнете още сега превеждането на разказа му «Логово». Можем да го поместим в някое списание или вестник, най-после.

За повече ще се разговорим при виждане.

Сърдечен привет.
И. Вазов

589

До Е. Марс

[София, 1910]

Драга Евгения Марс,

Появи се у мене неотразимо желание да дойда да пия едно кафе у Вас тая сутрин по 9 ½ часа и да подишам поезията на Вашия будоар и очарователно общество.

Не ми отказвайте това велико щастие, драга ученичке.

Привет и поклон,
И. Вазов

590

До Е. Марс

[София, 1910]

Драга Евгения Марс,

Все обстоит благополучно.
Нека челото на Муся Кеседжия се разведри.
Утре по 10 часа ще дойда да пия едно кафе у Вас.

Сърдечен привет
И. Вазов

Понеделник

591

До Е. Марс

[София, 1910]

Драга Евгенио,

Пращам Ви два билета за довечерашното представление.

Как сте? Надявам се да е прекрасно Вашето здраве.

Моето е средня хубост. Утре заранта имам репетиция в театъра.

Довиждане.
Твой предан И. Вазов

Вторник

592

До Е. Марс

[София, 1910]

Уважаема и драга Евгения Марс,

Ако Муся Кеседжия не е успял още да каже ония сладки думи на г. К., нека не ги казва.

Аз размислих и видях, че сръднята ми бе прекалена може би.

Но ако са му казани вече думите, няма зарар. Аз си пак остаям на същото мнение за негова милост.

Ползувам се от този случай пак да Ви искам извинение, че Ви досаждах тъй дълго с моите авторски дертове. Уви, още Вергилий е казал: «Poëta irrascibible genus» — «Поетите са гневливи хора». Какво да се прави — такава ни е пустата природа!

Намерих в Мир и в Балканска трибуна твърде лестни отзиви за пиесата.

Ако писмото ми Ви намери у дома, моля Ви, пишете ми една дума дали сте вече срещали К.

Вашия прелестен букет, тъй разкошен и ароматичен, както е и душата на Евгения Марс, ми е най-скъпата награда, тя ми стига. Неговий вид, именно, подействува успокоително на нервите ми.

С най-сърдечен поздрав
Ваш И. Вазов

593

До Г. Бакалов

Уважаемий г. Бакалов,

Повръщам Ви ръкописа. Направих много поправки. Недостатъчно ясния почерк порядъчно ме поизмъчи.

Необходимо е да ми се прати и коректура.

С поздрав
И. Вазов

Събота
[София, 1910]

594

До К. Станчев

София, 9 януарий 1911

Частно

Уважаемий г. Станчев,

Благодаря Ви за честитяването именний ми ден, което ми правите във вестника си.

Но защо отваряте колоните му, за да си излива зехиря и да се гаври с мен тоя нещастен Страшимиров? Той има своите причини да прави това, но Вие имате ли ги, за да се солидаризирате с него и прегръщате омразата му, вдъхвана от най-низки побуждения на завистлив писател-бозмасъ? Това не е великодушно.

Пожелавам Ви от моя страна успешна и щастлива настъпающа нова година.

С поздрав
И. Вазов

П. П. Това ми писмо, бидейки от частен характер, моля Ви да не правите никаква алюзия за него в листа си.

Същий

595

До С. Бобчев

[София]
[15. I. 1911]

Драгий Ст. Савич,

Нямам нищо готово. За щастие сега е у мене коректурата на Възпоминанията ми за Величкова, назначени да влязат в пълното съ[б]рание на съчиненията му, та ти изпращам 4-те първи страници от нея.

Твой
И. Вазов

596

До А. Людсканов

Поднасям Вам и на г-жа Людсканова своите най-искрени съболезнования по случай смъртта на великия наш патриот и държавник Драган Цанков.

С почитание
И. Вазов

[София, март 1911]

597

До С. Бобчев

[София]
[март 1911]

Драги Ст. Савич,

Ч е с т и т о! Аз съм един от ония, които най-искрено се радват и те сърадват за поста, тъй заслужен от тебе и на който ти правиш истинска чест.

Сърадвам и партията.

С дружески поздрав
Твой
И. Вазов

Четвъртък

598

До И. Попов

[София, около 2 април 1911]

La legation Bulgare
(за г-н Ив. Попова)
Rome

Любезний бай Попов,

Сърдечно благодаря за отворените писма. Пожелавам Ви приятно и полезно пребивание в хубавите страни, които и мен са оставили такива неизгладими впечатления. Надявам се това лято да се видим пак тука, дето Ви очаква подходяща Вам и благодарна деятелност. Поздрав от майка ми.

Сърдечен привет
И. Вазов

599

До А. Паскалев

Уважаемий г. Паскалев,

За сведение Ви съобщавам, че след много бъхтане успях да нагодя стихотворенията в 3 тома, по 12—14 коли всякой. За тая цел изхвърлих между другото поемката Синайска роза и хумористичните диалози, които не съвпадат по духа си с лиричните песни.

По-подробно, като се видим.

С поздрав
Ваш И. Вазов

9 април 1911
София

Пожелавам Ви весел Великден.

Очаквания портрет не излезе сполучлив, та Ви го не пращам.

600

До П. К. Яворов

[София, 15 април 1911]

Драги бай Яворов,

Пребродих Легенди при Царевец, но нищо имеюще макар далечна връзка със събитието, що ще се празнува, не намерих там. При това всички стихотворения там носят мрачен отпечатък.

По-добре изберете от Вашите лирични стишия за декламиране.

Колкото за Хъшове, не е ли по-добре да се даде вместо първо действие — второ действие, което става в една по-приличка обстановка (богаташки дом)?

Или пък вместо него — 5 картина от Под игото, която е пак в богаташки дом?

Помислете с другарите си.

Утре ще се видим.

С поздрав
И. Вазов

601

До А. Паскалев

Уважаемий г. Паскалев,

Като размислих добре, намерих за необходимо и първата ми сбирка Майска китка да бъде застъпена поне от няколко стихотворения в първия том. Пращам Ви някои от по-характерните, за да се поместят. Те едва ли ще образуват една печатна кола. За тях хонорар не искам.

Ако не Ви се ще да се увеличава с тях първий том, то можете да изхвърлите някои песни из Пряпорец и гусла, именно първите: «Новонагласената гусла», «Пряпорец», «Бунтовник». Мога и аз да видя още кои.

Изпращам Ви и кратък предговор. Не знам само дали може да се нарече предговор.

С почитание
И. Вазов

София
16 априлий 1911

П. П. Стихотворенията, които имате в началото на находящия се у Вас ръкопис: «Борът», «България» и «Сиромахкиня», могат да влязат в Майска китка, хронологически отнасящи се към нея.

Същий

602

До Р. Данева

Многоуважаема госпожо председателко,

В отговор на любезното Ви писмо имам чест да Ви изпратя приложеното кратко стихотворение за Българката.

Прося извинение, че по причина на много занятия нямам възможност да Ви напиша нещо по-добро и по-подходящо за случая.

С дълбоко почитание
И. Вазов

София, 18 април 1911

603

До Е. Марс

Вършец, хотел Сплендид

Вчера пристигнах (с брата си).
Тъкмя да остана около една неделя.
Природата чудесна!
Надявам се да се поправят нервите. . .
Пишете ми. Онова ще получите с няколкодневно закъснение.
Поздрав на Миша и Санча.

Твой предан
И. Вазов

23 май [1911]

604

До А. Паскалев

Уважаемий г. Паскалев,

Моля Ви да бъдете добри да ме улесните тия дни с хиляда лева, според съглашението ни. Аз може да отпътувам на 10 юлия.

С поздрав
И. Вазов

София
4 юни 1911

605

До С. Бобчев

[София, 7-й юни 1911]

Любезний Ст. Савич,

Честита победа!

В тия хубави минути направи, батюшка, едно хубаво и велико дело: изпълни многократната ми и гореща молба — назначаването на д-р Елмазова. Сега му е времето. Моля те стори това голямо благодеяние на тоя сиромах. Спаси го от критическото му положение, и мене направи това голямо задължение, за което вечно ще ти съм благодарен.

Ти наистина ми си обещал това назначение, но аз те моля да го сториш още днес или утре, преди да тръгнем за Търново: за да може г. Е. да се ползува от ваканционните месеци.

Хиляди пъти пак те моля.

Твой
И. Вазов

606

До С. Бобчев

Любезний Ст. Савич,

Когато да тръгвам за Търново, внезапно заболях и се принудих да отложа пътуването. Доктор Сарафов намери, че имам раздражение на мехуря и ми предписа пазене кревата за няколко дена. Едвам завчера се почувствувах по-добре и излязох из къщи.

Понеже някои вестници коментират това мое неявяване във В. Н. събрание, аз дадох пояснение; давам го и на тебе, за да го съобщиш на нашите приятели, които също може би се учудват защо не съм в Търново.

Прилагам ти тука и рецептата на доктора, за да ме повярвате.

За юлската Сбирка ще ти дам нещо, както обещах.

В отговор на моето последне умолително-ридателно писмо пиши ми две утешителни думи за какво си направил или ще направиш.

Много джумбушлии работи стават във В. Н. събрание. То става своего рода «Кърмачка на велики хора». . . Ето Д. Страшимиров, тъжния автор на «Врази», станал внезапно велик трибун на земледелците, втори Грахк. Ами речта на брата му Антона? Бàтюшка, что сей сон значит? Что за енигма? Няма ли някой лекар психиатър в събранието?

Желая ви успешна и плодотворна работа. Ще подойда след няколко дена и аз, щом докторът ми разреши. Поздрави приятелите.

Твой предан
И. Вазов

13 юний 1911, София

607

До Е. Марс

[София, средата на юни 1911]

Драга Евгенио,

Наскърби ме съобщението Ви, че не сте още оздравели. Надявам се обаче, че това леко неразположение ще изчезне и аз ще имам пак радостта да Ви видя весела и сияюща от здраве при най-близкото срещане.

Вие напразно ме укорявате, че не съм Ви обадил, че е турена под печат «Към пропаст». Аз мисля, че Ви говорих за това (мигар погрешно да съм казал вместо «Към пропаст» — Борислав! . . .). Но грехът не е смъртен, мисля, и моята прелестна ученичка няма да е тъй строга към поокуцялата памет на стария си приятел.

Много ми се стегна душата през тия горещи дни, та днес тръгвам по една кратковременна екскурзия за Търново, та оттам да се повозя по новооткритата линия Плачковица, която много хвалят заради живописността на местата, през които минува. Как бих бил щастлив да пътуваме с Евгения Марс, но за жалост това удоволствие ми биде отказано.

Добро виждане — здравейте.

Стискам Ви най-сърдечно ръката.

Ваш предан И. Вазов

П. П. Пращам Ви малко бонбони, като ги хрускате, да си спомняте за мене.

Същий

София
Четвъртък

608

До С. Бобчев

[София]
[20. VI. 1911]

Драгий Ст. Савич,

Едно хубаво нещо от ръката на Ев. Марс ти пращам за тая книжка на Бълг. сбирка, или пък за следующата.

Твой
И. Вазов

609

До И. Шишманов

Сърдечен привет от старата столица. Стискам ти ръката.

И. Вазов

Търново
21 юний 1911

610

До А. Паскалев

Уважаемий г. Паскалев,

Съобщавам Ви, че аз съм тука или в Търново от 1—5 юлий. След това ще замина за странство.

Желателно е прочее да настоите, щото реденето на стиховете ми да се почне веднага — додето съм в България, за да коригирам поне по-голямата част от стиховете, преди да оставя България.

Бъдете добри да ми отговорите с две думи, аз съм в София до неделя вечерта. В Търново адресът ми е просто «Народен представител».

С поздрав
И. Вазов

24 юний [1911]
София

611

До И. Шишманов

[София, 25 юний 1911]

Драгий Шишм[анов],

Дошел е Леон Ламуш. Искам да идем заедно да го видим, ако обичаш. Обади ми по кой час днес можеш да дойдеш у дома да идем в квартирата му. . .

Твой
И. Вазов

25 юний

612

До И. Шишманов

[София, юни 1911] неделя

Любезний Шиш[манов],

Г. Ламуш и дъщеря му ще бъдат довечера в ложа № 1 (при директорската).

Ако обичаш, и ти ела там — само троица ще бъдете. Съобщи за това г. Ламушу по приносящия.

С поздрав
твой И. Вазов

613

До Б. Вазов

София, 4 юлий 1911

Брате Борисе,

По здравословни причини аз няма да дойда вече в Търново.

Пращам ти пълномощно да прибереш от счетоводителя на В[еликото] Н[ародно] С[ъбрание] депутатските ми възнаграждения.

С поздрав
твой брат
Иван

614

До Ф. Гундрум

Любезний г. докторе,

Получих Вашите книги своевременно и Ви благодаря сърдечно за тая любезност. Не Ви отговорих досега, защото отсъствувах, а по-рано боледувах. Моля да ме извините за това закъсняване.

За някакъв «Сръбско-хърватски алманах» аз нищо не зная. Вероятно погрешни са Вашите сведения. Може би сте чули за «Сръбско-българската антология», готвена от някои млади сръбски и български поети. Но аз не взимам никакво участие в тая работа.

Г-жа Марс Ви поздравлява. Тя е написала една драма, която вече е предала на Народ. театър.

Пращам Ви три мои най-нови книги.

Сърдечен привет,
Ваш И. Вазов

София, 11 юлий 1911

615

До А. Паскалев

Уважаемий г. Паскалев,

Потърсих Ви. Случайно намерих тук 5 кола, която коригирах. Много грешки съм пропуснал при първото коригиране — аз отвратителю коригирам. Затова Ви моля голямо внимание да се отдава на вторите коректури.

Много ме е страх, че все таки пак ще се вмъкнат печатни грешки. Не ще ли бъде добре да кажете да спрат вече реденето, понеже аз утре тръгвам за странство и едва ли ще може вече да се праща коректура?

Една молба:

Вашата полица не съм шконтирал, защото се снабдих с пари отдругаде. Но възможно е в странство да добия нужда от 200—300 лева. В такъв случай мисля да се обърна към Вас да ми ги изпратите там, дето Ви означа. Като се върна, ще наредим работата.

Разчитам прочее на Вас в случай на нужда.

С поздрав
и довиждане
И. Вазов

юлий 12 [1911]

616

До И. Попов

Monsieur Ivan Popoff
pension Baumen
Veggis

Сърдечен привет от Интерлакен.

Ваш
И. Вазов

Интерлакен
22 юлий 1911 г.

До А. Паскалев

Уважаемий г. Паскалев,

На тръгване от София оставих Ви у Вас едно писмо, дето Ви молех да ми изпратите известна сума в странство, ако ми потрябва.

Мисля, че ще имам нужда от около 400—500 л. след десетина дни. Обръщам се пак към Вас с молба да ми направите тая услуга, веднага след получаването писмото ми.

Вашата полица не съм шконтирал и като се завърна, ще я изменим, както обичате.

Парите можете да ми изпратите чрез Народната банка, която да ми ги внесе посредством «Crédit Lyonnais» в «Banque Populaire» в Интерлакен, с която банка «Crédit Lyonnais» има сношение.

Ако пък желаете, пратете ми по пощата сумата тука.

Моят адрес е:
Interlaken, Hôtel d'Europe. Ivan Vazoff.

Стискам Ви ръката и разчитам на Вашата любезност

Ваш И. Вазов

П. П.

Реденето на стиховете естествено сте спрели в печатницата. Ще продължим работата, като се завърна, вероятно след 20 дни.

Същий

Interlaken
23 юлий 1911
Hôtel d'Europe

618

До И. Шишманов

Bulgarie
Г-н д-р Ив. Д. Шишманов — бивши министър
Sofia

Интерлакен, 26 юлий 1911

Дружески поздрав от полите на Юнгфрау. Стискам ти ръката.

И. Вазов

619

До д-р М. Елмазов

Bulgarie
Г-н д-р М. Елмазов
Сливен

Дружески поздрав. Добре сме всички. С Мусюкесаджия не сме се още карали. Желая ти всичко добро и довиждане.

И. Вазов

Интерлакен
27 юлий 1911

620

До А. Паскалев

Уважаемий г. Паскалев,

Благодаря Ви крайно за голямата любезност. Получих 400-те лева.

Повръщам Ви коректурата. Много грешки намерих, а възможно е да съм изпуснал и други. Ще Ви моля най-горещо да обърнете особено внимание при по-нататъшното коригиране на тия шпалти, за да се избягнат даже малки печатни грешки. Повръщам Ви и оригинала, за справка в случай на нужда.

Разчитам напълно на Вас — за безпогрешното отпечатване осталите коли от тоя том.

Утре заминувам за Женева, дето ще се бавя около една седмица. Ако стане нужда да ми пишете, пратете ми писмо Poste restante.

Пак Ви изказвам благодарност за готовността Ви да ми изпратите пари. В София ще се разправим.

Със сърдечни поздрави
Ваш
И. Вазов

Интерлакен
1 август 1911

621

До И. Шишманов

Женева, 6 авг. 1911

Господин д-р Ив. Д. Шишманов;
бивши министър

Сърдечен поздрав от парка на фернейския философ.

Твой
И. Вазов

622

До Ф. Гундрум

Драгий г. докторе,

Отговарям късно на писмото Ви: бях в странство — Швейцария и Италия, и завчера се завърнах. На връщане посетих и Вашата гиздава столица Загреб.

Получих и 3 номера от «Narodna obrana» с превода на разказа от г-жа Евгения Марс. Аз ѝ го предадох и тя се твърде зарадва. Ще Ви поблагодари писмено.

С удоволствие Ви разрешавам превода на романа Под игото: Според желанието Ви прилагам Ви тука писмените позволения за превождането и на драмата Под игото и на Към пропаст.

Много съм поласкан от добрата памет Ваша и от вниманието Ви. Стискам Ви дружески ръката.

С поздрав
И. Вазов

19 авг. 1911
София

До Ф. Гундрум

Уважаемий г. докторе,

С удоволствие Ви давам исканото позволение за превождането моя роман Под игото на хърватски език.

С дълбоко почитание
И. Вазов

София
19 август 1911

624

До Ф. Гундрум

Уважаемий г. докторе,

С удоволствие Ви разрешавам превождането на хърватски моята драма Към пропаст.

С дълбоко почитание И. Вазов

София
19 август 1911

625

До Ф. Гундрум

Уважаемий г. Гундрум,

С удоволствие Ви давам исканото позволение за превождането на хърватски език моите драматически картини Под игото.

С дълбоко почитание
И. Вазов

София
19 август 1911

До С. Бобчев

Драгий Ст. Савич,

Не забравяй, батюшка, обещаното назначение д-р Елмазова при 1-та соф. мъж. гимназия.

Не смея да те безпокоя лично пак, но ти изпращам предварително моите горещи благодарности за това добро дело.

Твой
И. Вазов

София
19 авг. 1911

П. П. Една молба още: да не става премещане в провинцията на Тома Велев, учител по географията в 1-та соф. девическа гимназия. Той е добър учител и човек.

Същий

Извини, че наруших обещанието си да не те главоболя с други просби, които биха били с десетки!

627

До С. Бобчев

[София, 1911]

Драгий Ст. Савич,

Г. Тома Велев, който е преместен от девич. гимназия в прогимназия тука, си е подал оставката.

Не би ли било възможно да му се даде директорство на някоя прогимназия тука? Много се моли и аз му обещах да ходатайствувам. Поговори за тая работа с инспектора си Ранкова.

С привет дружески
И. Вазов

Хиляди извинения за главоболието.

628

До С. Бобчев

[София, 1911]

Драгий г. Бобчев,

Моля В, приемете за минутка г. Тома Велев и изслушайте го.

Часовете, които той заемаше по-рано в дев. гимназия, били още свободни. Ако е възможно, нека му се възвърнат. С поздрав.

Твой И. Вазов

Ще ме задължиш.

629

До С. Бобчев

Драгий Степан Савич,

Нашият приятел, бившия софийски окръжен управител г. Никола Иванов е парализиран от няколко години и живее в крайна мизерия.

Приносящата г-ца Евгения Иванова е негова дъщеря и е назначена за учителка в Радомир. Тя ще те моли да бъде назначена в София в някоя прогимназия, за да може колко-годе да помага на нещастния си баща, наш приятел.

Направи това добро, драги Степан Савич, на това бедно семейство, като удовлетвориш молбата на просителката, ако не е вече късно.

С поздрав
твой И. Вазов

София
3 септ. 1911

630

До С. Бобчев

Драгий Степан Савич,

Честита победа!

За г. д-р Елмазов още нищо не си направил, а 4 септември (срокът, даден от тебе) мина.

Драгий приятелю, бъди така добър и великодушен и побързай с назначението, като поръчаш д-ру Гончеву да ти представи Елмазова. Ти мен си обещал, аз там съм обещал и сега не знам какво да отговоря. Моля те избави ме от неловкото положение и направи ми това голямо приятелско задължение.

Аз пазя стаята по неразположение, та не мога да те видя лично. За да бъда спокоен, повърни ми плика с думата «Да!» Днес ще дойде пак Елм., та да му кажа.

Стискам ти ръката.

Твой И. Вазов

[София]
7 септ. 1911

631

До К. Христов

София, 8 септ. 1911

Любезний бай Христов,

Благодаря Ви сърдечно за подарения разкошен том с чудните Ви поетически перли.

Видях се с г. Иванова днес. Напразно сте се безпокоили, Вашата пиеса ще бъде дадена по Коледа — г. Иванов ме уверява в това — и тия дни ще стане считката ѝ.

Стискам Ви дружески ръката.
Ваш предан И. Вазов

632

До А. Паскалев

Уважаемий г. Паскалев,

Утре ще Ви пратя 400-те лева, защото внук ми не е още донесъл парите.

Моля Ви внесете в песнята Братя Миладинови и това малко изменение:

Вместо: век мрачен и глух
да стане: за правдата глух.

С поздрав
И. Вазов

[София]
9 септ.
1911

633

До А. Паскалев

Уважаемий г. Паскалев;

Пращам Ви да видите това неупотребено още клише на мой портрет. Сравнете отпечатъка му (който би се направил в Придворната печатница) с оня на клишето, работено във Виена. Някои, на които показах и двата портрета, намират, че първият е по-изразителен и трябва да се предпочете и той да се тури в 1-й том на съчиненията ми. Аз оставям пак на Вас да направите окончателен избор.

С поздрав
И. Вазов

София, 13 септ. 1911

П. П. Не забравяйте да ми изпращате да преглеждам и вторите коректури.

634

До С. Бобчев

[София, средата на септември 1911]

Драгий Степан Савич,

Пращам ти за Бълг. сбирка приложеното книжовно съобщение.

По 3 часа днес ще ти дойда само за една минутка,

за да узная какво си направил или правиш по работата на д-р Елмазов. Драги Степан Савич, не ми отказвай, бъди великодушен да ми направиш това голямо задължение, като изпълниш моята и неговата просба. Постоянно съм питан, на основание на твоето обещание, («Япаджаис!»), аз все обнадеждвам. Знаеш моето деликатно положение. . . Помисли, батюшка, и непременно направи нещо и ме зарадвай.

Много ходатайства до тебе са ме обременили, но аз няма да те главоболя с никое друго. Само това, единственото, те моля да уважиш. Велика признателност ще ти дължа довеки.

Сърдечен привет
И. Вазов

Събота

635

До С. Бобчев

[София, средата на септември 1911]

Драгий Ст. Савич,

Искам да поговоря с тебе за културния отдел в министерството ти, т. е. за лицето, което ще назначиш на това място. Ако не си сторил това, моля те, почакай да се видим утре или други ден.

Твой предан
И. Вазов

Неделя

Аз ще дойда в м-то, когато бъдеш там.

636

До С. Бобчев

[София, септември 1911]

Любез[ний] Ст. Савич,-

Завчерашното ми писмо се касаеше за Софу Соломона, за когото щях да ходатайствувам вследствие на едно посещение, което ми направи.

Вчера узнах от него, че бил назначен вече друг за началник на културния отдел; «приятелят» моли да бъде назначен поне подначалник в този отдел, обещах му да похлопоча и аз. Аз правя това с особена настойчивост и те моля нему да дадеш това място. Няма да сбъркаме с това задължение. При среща ще ти кажа повече устно.

С поздрав
твой И. Вазов

Вторник

637

До С. Бобчев

[София, 1911]

Драгий Степан Савич,

Заместникът на г. Протича (Хр. Атанасов) налагал унизителни условия на артиста г. Кирчев за приемането му пак в Народ. театър.

Защити го и му улесни положението. Той заслужава пълно съчувствие, бидейки една от първите артистични сили на театъра. Пиша ти по негова молба.

Той днес ще се яви при тебе.

Твой предан
И. Вазов

Събота

638

До С. Бобчев

[София, септември 1911]

Любезний Ст. Савич,

Г-ца Катя Стоянова ме моли да ходатайствувам пред тебе да я приемеш и да ѝ дадеш някакво назначение.

Бъди добър да я приемеш, тя ще дойде в министерството утре, и да чуеш просбата ѝ.

Извини за безпокойството. Какво да правя? И мен безпокоят.

С поздрав твой
И. Вазов

Петък

639

До А. Паскалев

[София, края на септември или началото на октомври 1911]

Уважаемий г. Паскалев,

Моля, внесете тия малки изменения в днешните коригирани от мене коли, преди да ги пратите в печатницата.

В стихотворението «Братя Жекови» вместо:

Внезапно шум страшен зачу се на двора,
и глъчка и тропот и мълва от хора
и на ятагана зловещият звън
и глас чу се гърлест: «Излезте от там!»

(ще бъде:

Внезапно на двора чу се шум голям,
и глас викна гърлест: «Излезте от там!»

В стихотворението «Караджата» (в края му) заличения стих:

За бой, отмъщенье, за смърт, за свобода

ще си остане и двата стиха след него ще се наредят тъй:

Но ази умирам. Да живей народа!
Смърт или свобода!

[Следващите по тях два стиха ще бъдат така:

И кога се люшна из въздуха сам,
то — хиляди гърди изпъшкаха там.

Предпоследний стих на стихотворението ще стане тъй]:

В стихотворението «Опълченците на Шипка» (в краят) «геройския хълм» ще стане «заветния хълм» (както си беше в оригинала).

С поздрав
И. Вазов

640

До А. Паскалев

[София, края на септември или началото на октомври 1911]

Г. Паскалев,

Моля Ви най-внимателно проверете тия страници, преди да се напечатат. Прегледайте и Вие да не съм оставил някои печатни грешки.

Празниите в стихотворението Де е моят рай (стр. 106) са побъркани при коригирането в печатницата, както ще видите в шпалтата.

Второто куплетче в Рало и лодка (стр. 114):

Аз вълните пора,
дишам на простора,

съм го изменил тъй:

Аз вълните поря
с ветрове се боря

Вторият куплет в Егейско море (стр. 117), понеже е доста зачеркнат, прилагам Ви тука преписан, за да се избягнат грешки.

Във дън морето, в глъбините
Нептун стои в палата свой,
найади плуват по вълните,
над тях — Зефири светъл рой.

Последният куплет в Утрен поздрав (стр. 90) е съвсем изменен. Моля вниманието Ви за точното му нареждане.

Ваш И. Вазов

Извинявайте за главоболието.

Много добре ще сторите да ми съобщите по Вашето момче, когато ще правите ревизия в печатницата, за да дойда и аз — да не би да станат печатни грешки.

641

До А. Паскалев

Уважаемий г. Паскалев,

Аз едва сега съгледах в «Съврем[енна] мисъл» напечатаните редове в статията на г. Арнаудова.

Намирам се в недоумение, питам се, как Вие сте допуснали в списанието си такава жестока и ненужна, и несправедлива атака против писател, чиито творения сте предприели да издавате? Как сте могли да отворите страниците на списанието си за псувни против мене, и по тоя начин да се солидаризирате с оная сган идиоти, които са подигнали безчестна хайка против мене?

Не говоря за манкиране на деликатност, но тука има страшна нелогичност, смешение на понятията и неразбория.

Аз съм крайно оскърбен — не от псувните — аз им съм обръгнал, — но от факта, че моя издател

нечата ругателства срещу произведенията ми!

Такова чудо, види се, само в нашата България може да става.

София
13 окт[омврий] 1911 г.

С почитание
Ив. Вазов

642

До А. Паскалев

Уваж[аемий] г. Паскалев,

Ако Ви е възможно, елате у дома днес следобед да поговорим върху някои належащи работи.

С поздрав
И. Вазов

София
22 ноемвр. 1911

643

До А. Паскалев

Уважаемий г. Паскалев,

Моля Ви, узнайте у г. Олчева колко непродадени екземпляри остаят у него от Поеми, Великата Рилска пустиня и В недрата на Родопите и споразумейте се с него върху условията за откупуването им.

С поздрав
И. Вазов

София
22 ноемвр. 1911

П. П.

Също вижте у Касъровата книжарница за числото на осталите екземпляри от Виденo и чуто и Драски и шарки, I том.

Същий

644

До Т. Теодоров

Любезний Фьодор Иванич,

Желая да Ви видя за едно нещо, но поради простуда пазя стаята, та Ви пиша.

Моят зет Христо Фетваджиев от много години е без работа. А както знаете, той би бил много полезен чрез вещината си и трудолюбието си в някое подходяще учреждение. Ще Ви помоля, драгий Фьодор Иванич, да се заинтересувате за него и да направите потребното, за да получи място, например в Кооперативната банка или в административния съвет на Земледелската банка.

Поговорете, моля, и с колега си г. Христова. Зет ми се убива от безделие, а е пълен от енергия и желание да бъде полезен със знанията си и опитността си. При това и скромната му пенсия не му стига да посреща разноските си.

Аз ще Ви видя и лично, за да Ви моля да направите това лично задължение на мене. Нашата партия е на власт: тая е едничката услуга, която прося от приятелите си. Вярвам, че молбата ми няма да остане нечута.

Стискам Ви ръката и съм Ваш предан

И. Вазов

София
25 ноемвр[ий] 1911

645

До К. Христов

Драгий бай Христов,

Прочетох с учудване и с негодувание клеветническото антрефиле в днешната «Воля», уж, че съм бил автор на отзива в Мир за Вашата пиеса.

Не знам кому се дължи тая низка интрига, но искам да вярвам, че Вие нито на миг сте могли да дадете кредит на злоумишлената клевета, имаща за цел да ме оскърби и да внесе разлад в нашите добри и дружески отношения.

Заявявам Ви тържествено, че аз съм съвсем чужд на казания отзив, че от години аз не съм писал, нито давал нищо в Мир. Аз съм дълбоко огорчен от инсинуацията на Воля. Другите злобни подхвърляния там ме оставят индиферентен, възмути ме само подлата лъжа относително Вашата пиеса. Протестирам против тая лъжа с всичката си възмутена душа.

Пращам и едно опровержение на Воля. Моля Ви, и Вие настойте да бъде напечатано.

Стискам Ви ръката.
Ваш предан
И. Вазов

София
13 декември. 1911

646

До Ф. Гундрум

Monsieur
Dr. Fr. Gundrum
Križevci
(Austriche-Hongrie)

Пожелавам Ви щастлива новата 1912 година.

И. Вазов

София
дек. 14/27, 1911

647

До И. Ивановски

Многоуважаемый г. Ивановский,

Моя пьеса «Казаларская царица» две седмици уже не видна на сцене. Это приводит меня в недоумении. Она замещается разными переводными пьесами, не смотря на то, что она и в осьмий раз полнила театр и публика желает ещё ее глядеть, интерес к ней не ослаб. Зачем это? Зачем это предпочтение к чужим пьесам? Я вижу, что чужие пьеси просто задушают национальную драму в этот сезон. «Борислав» и «Към пропаст», ожидаемыя от публики, осуждены на остракизм, они просто выгнаны из репертоара! Опять спрашиваю: зачем это пренебрежение к национальной драме? Задача болгарского народного театра поощрять ее развитие и разцвет, а не выгонять чужими пьесами. Чужие пьеси остаются чужими, а нам нуждно создать свою драму, подать сочувственную руку ее представителям. Но это неделается охотно от театрального управления. Все чужое и чужое!

Я говорил много раз об этом и г-ну Иванову, но безуспешно. «Борислав», ни «Към пропаст» как видно не увидят больше сцены, они отталкиваются под разными несериозними предлогами, та-же судьба и с «Казаларской царицы». Я понял бы это систематическое гонение моих пиес, если они бы перестали привлекать публику, но дело не стоит так. Зачем все это?

Пишу Вам с искренной горестью эти строки и покорнейше прошу передать прочесть г-дами Иванову и Яворову.

Извините за безпокойствие.

С глубоким уважением
И. Вазов

София
15 декабря 1911

648

До А. Паскалев

Уважаемий г. Паскалев,

Получих писмото Ви и полиците. Отзивите изпратих по принадлежност: Но 15-те екземпляра от II том не съм получил.

Много съм стеснен от това, което ми пишете за размера на III том. За първите два тома аз направих големи опущения на стихотворения, които заслужваха да влязат в тях; сега ми предлежи, според Вашето изрично желание, да изпускам още стихотворения из III том по простата причина, че няма място там. Значи, много добри неща трябва да жертвувам завинаги, понеже в следующите томове за тях не ще да има място, а аз не мисля, нито е удобно да издавам отделна книга за тях.

За да влязат всичките тия добри стихотворения, трябва III том да излезе най-малко в 15 коли. Какво да се прави?

Мисля, че да не става това необходимо, можем да направим следните икономии на място:

1) Дългото стихотворение Копнеж на един свят да се махне из непечатаните още коли на III том.

2) Между наредените вече стихотворения на III том няколко са дълги, като Пребитото псе, Кога те погледна, Жанета, Майски симфонии, и понеже стиховете имат къс размер, куплетите да се наредят в две колони на страница (както в христоматиите) и тогава ще се спечели повече от половина кола място.

3) Празното разстояние между края на едно стихотворение и началото на друго в III том да се намали — така и празнината между куплетите.

Моля, отговорете ми, какво мислите Вие? Може изданието да изгуби малко в изящество, но за мене е важно да събере повече материали, и читателите няма да изгубят от това.

Предложението Ви да смятаме само 10 коли в III том, ако и да ме уврежда, приемам го.

Чакам отговор.

С поздрав
И. Вазов

София
15 декември. 1911

649

До М. Москов

София, 15 дек. 1911

Любезний г. Москов,

С удоволствие се съгласявам на просбата Ви. Но аз нямам у мене сега ръкописа на «Казаларската царица», за да Ви го пратя. Трябва да упълномощите някого тука да нареди да Ви се препише на пишуща машина или с ръка. Аз ще му помогна да получи ръкопис от Народния театър.

Със сърдечен поздрав,
Ваш И. Вазов

650

До И. Иванов

Любезний бай Иванов,

Гледам във вестниците, че в първата неделя на нова година пак ще се дават преводни пиеси. Аз Ви моля да се даде ред и на някоя от моите: Към пропаст или Каз. царица. Справедливо е и те да се дават в благоприятни моменти, а не да се оставят в края на месеца.

Моля Ви също да видите г. Тачо Танев и да узнаете да не би и той да капризничи като Сарафова и да се откаже от ролята, която му дадохте. Г. Ивановски ми каза, че считката на «Божана» щял да разпореди да стане тия дни. Подсетете го и Вие да стане това по-

скоро, та след репетициите на Плодовете на просвещението да се захванат веднага ония на Божана, та да се свърши най-после тоя източен въпрос.

Поздравлявам Ви с празника Рождество Христово.

С поздрав
Ваш И. Вазов

25дек. 1911

П. П.

Четете в снощния Дневник едно доста глупаво писмо от Карима. И тя счела за нужно да излазя с претенциите на непризнат гений и да шуми за себе си! Завидяла на А. Страшимирова. . .

Същий

651

До Е. Марс

[София, 1911]

Драга Евгения Марс,

Между $8^1/_2$—9 часа днес ще си позволя да Ви дойда, за да пия един чай във Вашето мило общество, или пък да идем на Модерния театър — както обичате.

Ако това Ви е неудобно тая вечер, моля, без стеснение уведомете ме.

Стискам ръката на моята добра ученичка.

Неделя

И. Вазов

652

До Е. Марс

[София, 31 декември 1911]

Драга Жѐничка,

Аз съм болен днес и съм принуден да пазя леглото; вероятно и утре ще го пазя.

Това проклето обстоятелство ме лишава от възможността и щастието да посрещаме заедно 1912 новата година.

Страшно съм огорчен и проклинам съдбата си.

Не ме осъждай, Жѐничка, ами ме съжелявай.

Пожелавам Ви в това писмо радостна новата 1912 година и здрава и щастлива на цялото семейство Елмазов.

Целувам ти ръката и съм твой предан

И. Вазов

П. П. Пусни децата утре да дойдат да ме суровакат. Ще се разсърдя инак.

Същий

653

До Г. Бакалов

[София, 1911]

Уважаемий г. Бакалов,

Получих книжките от преводните стихотворения. Благодаря.

На 57 стр. в края на 2-я стих е пропусната ритмата къ т при печатането. Добре ще сторите да накарате някого с ръкопис да тури тая дума, за да не остане осакатен стихът. Това ще стане лесно, понеже тая страница е открита.

С почитание
И. Вазов

654

До Г. Бакалов

[София, 1911]

Бай Бакалов,

Не Ви намерих. Следобед пак ще Ви потърся, за да уредим оная сметчица. Постарайте се, че имам нужда.

Ваш И. Вазов

655

До С. Бобчев

[София 1911—1912]

Любезний Ст. Савич,

Г. Ал. Паскалев, издателят на пълното събрание съчиненията ми, е подал заявление в министерството ти за откупуване 200 тела от тях. Помолен съм от него и аз да ходатайствувам пред тебе за това, което правя драговолно, уверен, че тая законна молба ще бъде уважена.

С поздрав твой
И. Вазов

П. П. Говорих П-ву за онова. Уверен съм, че няма вече да се повтори.

656

До Е. Марс

[София, януари 1912]

Драга Евгенио,

Честитявам ви Новата година. Пожелавам я на всички весела и здрава, а на Женичка пълна с успех в литературата.

Вчерашното ми болезнено състояние, което трая и таз нощ, сега се е подобрило, аз се чувствувам добре и не можах да се удържа да ти не съобщя това.

Страх ме е само да не би да си се докачила (ох боже, нали те знам каква си мнителна!) от факта, че не стана събранието у дома, както го мислехме. Пак ще прося и тебе, и Миша да извините — фатална причина побърка.

Но сега съм добре и ще ми бъде приятно скоро да ви имам мили гости у дома си, та да се изпие и б о з а т а, която не се употреби нощес по 12 часа.

Пиши ми, Женичка, една думица и ми кажи, че ми се не сърдиш, за да бъда спокоен.

Твой предан И. Вазов

П. П. В снощната В е ч е р н а п о щ а е оповестено, че «Божана» се разучава вече в театъра.

657

До К. Христов

София, 3 януарий 1912

Любезний бай Христов,

По предмета на Вашето писмо говорих днес с г. Иванова. Но добре е да го видите и Вие.

Стискам Ви ръката с най-добри благопожелания за новата 1912 год.

Ваш предан
И. Вазов

П. П. Благодаря сърдечно за «Слънчогледи».

658

До К. Христов

Любезний бай Христов,

Снощи късно видях Вашето писмо.

При последнята си среща с г. Ив[анова] аз му съобщих, че отстъпям на Вашата пиеса тая св. неделя. Мислех, че сте се видели и работата се е уредила. А и аз, поради боледуване, не съм го видял оттогава, та не зная какво е станало. Трябва да Ви спомена, че при казаната среща с г. Ив[анова] той ми обеща, че до края на тоя месец ще гледа да се даде пиесата Ви още 5 пъти поне. Вие напразно се боите, че публиката по-малко ще посещава театъра. В София има много «театрална» публика, има и пари много. При това, няма и друг

театър, за да конкурира сериозно Народния. Мисля, че Вие можете още отсега да настоите да се даде ролята на Бояна на друг артист и своевременно да я репетира, за да замести г. Киркова от 1-й февруария нататък.

Недейте вярва интригантската, сигурно, клюка за някакво враждебно отнасяне на г. Бобчева към Боян а. Аз съм положително уверен, че е лъжлив тоя слух, и Вие недейте прави капитал от него.

Днес приемам гости, та не ще мога да изляза, но утре ще видя г. Иванова и ще му говоря, понеже Вие пазите стаята.

Скърбя, че не сте здрав, и Ви сърдечно пожелавам по-скоро поправяне. Но недейте се тревожи толкова, бай Христов, недейте писувà и във вестниците. Това повече ще Ви дразни, и безполезно.

Стискам Ви дружески ръката с най-добрите благопожелания за здравето Ви и успехите Ви.

Ваш предан
И. Вазов

София, 7 януарий 1912

659

До К. Христов

Любезний бай Христов,

Няколко лица вече — от ония, които са чели подлистника Йезуити във «Воля» — ми казват, че в него аз съм бил визиран като писач или инспиратор на нападките на Ден против Вас.

Трябва ли и аз така да разбирам това? Трябва ли да допусна, че Вие сте били в състояние да допуснете п о н е з а м и г подобно нещо? Ако е тъй, то значи, че низки интриганти пак са се помъчили и успели да Ви опълчат против мене!

Но аз Ви заявявам, з а я в я в а м Ви н а й т ъ р ж е с т в е н о, че и тоя път съм с ъ в ъ р ш е н о ч у ж д на закачките в Д е н. Подлеците, които Ви са инсинуирали това, за да Ви тревожат и въоръжават против мене — защото само един Вие почти от нашите

писатели не взимате участие в бясната хайка против Вазова, — ме възмущават до дълбочините на душата ми.

Пак Ви твърдя, бай Христов, аз съм съвършено чужд на онова, което е писано за Вас, не вярвайте мръсната клюка, презирайте я, както и аз я презирам. (Аз не се обърнах с писмо до автора на подлистника, когото лично не познавам, но към Вас, бидейки уверен, че Вие сте одобрили напечатването му, значи, съгласни сте били с него.)

Стискам Ви дружески ръката.

София
20 ян. 1912

И. Вазов

660

До А. Паскалев

22 ян[уарий] 1912 год.

Уваж[аемий] г. Паскалев,

Какво заспа печатницата? От десетина дена нямам никакви коректури.

Писах и на двамата министри по работата. А г-ну Г. говорих лично. Четох Кринчевите злобни брътвения. Пак съжелявам, че хайката против Вазова е намерила и тоя път отзвук в С ъ в р е м е н н а м и с ъ л.

С поздрав
Ив. Вазов

661

До И. Иванов

[Януари 1912]

Любезний бай Иванов,

Понеже по неразположение пазя днес стаята, писмено Ви питам раздадоха ли се вече ролите на пиесата

«Божана» съобразно последните указания на авторката.

Бъдете любезни да ми отговорите с две думици.

С поздрав
Ваш И. Вазов

662

До Е. Марс

[София, 1912]

Драга Евгенио,

Добре, ще ви дойда в понеделник по 2 часа.

Зарадва ме съобщението, че ролите на Божана се преписват.

Не се вълнувай от Страшимировите глупави виходки. Страшимиров А. минува за невменяем човек в обществото. Впрочем аз не съм съгледал в другите книжки на списанието му нападки против тебе. Трябва зле да си уведомена.

Аз не съм съвсем добре и днес. Ще пазя стаята и утре по всяка вероятност. Очаквам и днес доктора.

Сърдечен привет.
Твой предан И. Вазов

Събота

663

До С. Бобчев

Любезний Ст. Савич,

Моля те, бъди добър да приемеш и изслушаш благосклонно г. Б. Касъров. Той се е нагърбил с отвеждането трупата до югославянските столици и ще моли да му се отпусне една малка парична подкрепа. Ако не разполага Министерството на просветата със свободна сума, то тя да се отпусне отдругаде — от някой друг фонд (чрез Министер. съвет).

Идеята за културното опознаване и сближение на

южнославянските народи е хубава и ти си най-големият й ратник. Направи каквото ти [е] възможно, драги Ст. Савич, да се осъществи това гостуване на нашата трупа в слав. столици.

Сърдечен поздрав.
Твой
И. Вазов

25 февр. 1912
София

664

До М. Москов

Любезний бай Москов,

По случай писането новата ми драма Ивайло умолявам Ви да ми дадете мнението си за следнето:

Освен Царевец (по вашему Хисарът) със стени било ли е окръжено и Търново в старите времена? Предполагам, че освен вътрешната цитадела трябва да е имала и външна някаква ограда столицата.

Съществуват ли днес какви-годе следи от такава външна стена?

Ако не съществува подобно нещо, което Търново собствено ще е било обсаждано от гърците в 1278 г. (при Ивайла) и от турците в 1396 г.?

Вие сте един от най-компетентните познавачи на миналото на Търново и много ще ме задължите с любезното си осветление.

С поздрав
Ваш
И. Вазов

София
18 апр. 1912

665

До И. Шишманов

София, 5 май 1912

Любезний Шишманов,

Ако ти е възможно, ела утре по 3—4 часа у дома, да прочетем ръкописа на Ивайла.

Ще бъде и брат ми генерал (Владимир) Вазов.

Моля, отговори ми с една бележка.

Твой предан
И. Вазов

666

До И. Шишманов

София, 29 май 1912

Любезний Шишманов,

Г. д-р Гаврийски е един от тримата кандидати за доцент в университета. Навярно ти си видял вече неговата превъзходна книга «Възпитателните ценности и пр.», представена по случая.

Мога ли да помоля твоя вот в негова полза? Г. Гаврийски е несъмнено човек с широка култура, с голяма енергия за работа и с достоинства, които пледират за него. Лаская се да мисля, че и в твоите очи той е такъв.

Бе предпочтително лично да те срещна и ти поговоря за него, но не успях, та ти пиша.

Стискам ти дружески ръката.

Твой предан
И. Вазов

667

До В. Т. Велчев

[София, средата на юни 1912]

Любезний Велчев,

Пращам Ви статията на г. Н. Атанасова, печатана в последните броеве на България. Добре ще сторите, за да ѝ се даде по-голяма гласност, да я поместите цяла или отчасти в Ден. Това е първият смел протест против шарлатанствующата писателска клика и протест, написан майсторски и убедително. Както ще видите, говори се там и за Величкова. Ще сторите добре да я препечатате своевременно.

С поздрав
Ваш И. Вазов

668

До М. Москов

Господин Моско Москов
1Търново

[София, 18 юни 1912]

Благодаря Ви сърдечно за любезната покана. На 24 того не ми е възможно да дойда. Сигурно ще бъда в Търново в края на месеца.

Сърдечен поздрав
И. Вазов

669

До М. Маджаров

Mr M. Madjaroff
Ministre plénipotentiaire de Bulgarie
Legation Bulgare
Londres

Любезний Маджаров,

Сърдечен привет. Пожелавам ти всичко добро. Стискам ти дружески ръката. Здравей.

София 1 юлий 1912 И. Вазов

670

До И. Шишманов

[София]
[1. VIII. 1912]

Господин д-р Ив. Д. Шишманов,
бивши министър
Чамкория

Дружески поздрав. Мерси за твоя. Блазе ти там — в недрата на чаровната рилска природа. Чувам оттук шумът на боровете.

Твой И. В.

671

До М. Груева

[София, 1 или 2 август 1912]

Моля, приемете искрените ми съболезнования по случай смъртта на съпруга Ви, незабравимия многозаслужил народен деец и мой учител.

С почитание
И. Вазов

672

До А. Паскалев

[София, 1912]

Уваж[аемий] г. Паскалев,

Моля Ви, втората коректура, след коригирането ѝ от Вас, все ми изпращайте, за да прегледам и аз.

Пратих днес моите Скитнишки песни и Под нашето небе в печатницата, понеже Вие сте били изгубили ония, които бях Ви дал.

Но вижте дано ги намерите, че в края на Под нашето небе имам стихотворения поправени и изменени, от които нямам аз. Потърсете, моля.

С поздрав
Ваш И. Вазов

673

До А. Паскалев

Уваж[аемий] г. Паскалев,

Най-ближната Ви полица е насрочена за 14 септ. т. г. (600 л.). Аз няма да я шконтирам. Ще Ви моля да гледате до нея дата да ми внесете стойността ѝ, че много се нуждая.

Вчера едвам приех за коригиране I кола от Поемите. Дано печатницата кара вече по-бързо.

С поздрав
Ваш И. Вазов

София
1 септ. 1912

674

До Г. Вазов

8 ноември. 1912, София

Любезний брате,

Получих днес писмото ти от 4 ноември, в което пращаш поклон на мама. Уви, тя се помина на 6-й того по 6 и ½ часа вечерта и вчера я погребахме.

За да те не тревожим напразно, не ти депеширахме.

Бедната страдалица, след дълговременно боледуване, въпреки всичките усилия на лекарите да ѝ помогнат, тя угасна без агония. Няколко часа преди смъртта си тя, в пълно съзнание, се интересуваше за тебе, за Владя и Бориса, както и за ходът на войната.

Бог да я прости и лека ѝ пръст!

Каниш ме да дойда в Лозенград и оттам за към Чаталджа.

Много се иска и мене, но аз съм стар и не дотам здрав, боя се от трудностите на дългото пътуване, особено през това лошо зимно време.

Дано тая славна, но кръвопролитна война да се свърши по-скоро. Много са големи жертвите ни и те намаляват радостта ни от военните успехи, на които се удивлява светът.

Според европейските вестници холерата страшно вирлувала в турските войски при Чаталджа. Дано бог запази нашите храбри войски от бича.

От Владя сме получили писмо от Люлебургас от 27 октомврий. Той и Борис били здрави и живи. Борис особено се отличил, както обажда Владю. Войници, пристигнали от сраженията при Лозенград и Люлебургас, разправят много ласкателни неща за Владя и за подвизите на полка му. . .

Минчо, братовият ни Кирков син, бил ранен, но леко. Той сега трябва да е в Стара Загора.

Пиши ни по-често. Поздравлявам те от всичките домашни. (Никола от началото на войната до днес лежи от остър ревматизъм в краката и в ръцете. Измъчи се горкият.)

Вчера видях Марийка и децата, които са добре. Сърдечен привет и до скоро радостно виждане.

Твой брат Иван

675

До М. Маджаров

София, 30 ноември 1912 година

Любезни Маджаров,

Преди всичко моите сърдечни съболезнования по случай ранната смърт на зетя ви г. Войникова.

Поздравлявам те с високата и тежка мисия, с която си натоварен заедно с г. д-р Данев и генерал Паприкова.

В свръзка с това ти пиша следующето:

В европейската преса упорно се твърди за претенцията на сърбите да задържат окончателно окупираните от тях Велес, Битоля, Прилеп и Охрид, сиреч най-българските населения наши в Македония. Г. Пашич в едно интервю напоследък също е заявил за това решение на Сърбия, даже е упълномощил интервюерът си да съобщи това на г. Гешова. Тия скрѣбни известия са смутили и наскърбили всички ни. Силна тревога владее в София, особено между нашите приятели, защото отстъпването на сърбите тия архибългарски краища ще нанесе голям удар на престижа и положението на правителството коалиционно.

Аз не знам какво е настроението по тоя въпрос на вас, делегатите български, натоварени, както се чува, да третирате със съюзниците по подялбата на завоюваните в Македония земи, нито пък какви ви са инструкциите. Но като приятел и българин апелирам към вас да не допуснете тая страшна обида на нашите исторически и национални интереси. Прекалените сръбски претенции, ако са истински, не почиват на никакви сериозни основания и реализирането им ще бъде погром за правителството на България. Ние понесохме главните отчаяни удари на турците и дадохме огромни

жертви, главно да освободим българите в Македония, а не да ги оставяме под владичеството на сърбите, които в малко време ще ги обезличат и претопят, както и сега вече правят. Моля тебе и другарите ти най-упорито да се застъпите за тях. Предпочтително е даже да видим цяла Македония автономна, за каквато Турция изказваше готовност да се съгласи, нежели да жертвуваме завинаги сънародниците си там на апетитите на една чужда нация. Моля ви при вашия висок патриотизъм да се въоръжите и с най-непоклатното решение да запазите за България поменатите по-горе места, съгласно със съглашението ни със Сърбия. Ти видиш, че аз за Солун, завзет от гърците, не ти казвам нищо. Можем най-после, ако е невъзможно да го заемем, да го пожалим: той и никога не е бил политически наш. Но за Велес, Прилеп, Битоля, Охрид сърцето на България се къса и болката ще бъде ужасна от загубата им.

Дадени на сърбите, тия местности ще бъдат вечна мъка за нас и причина на глуха или явна враждебност между сърби и българи. Тая загуба ще направи илузорен и съюзът ни в бъдеще, а даже ще го замени с братоубийствена война рано или късно.

По неразположение аз не успях да видя досега г. Гешова и другарите му, да поприказвам по тоя въпрос. Но мисля, че и техните български сърца така чувствуват.

Минутите сега ви са скъпи, та да не ти ги отнимам с по-дълго писмо. Свършвам с горещата молба, с горещия апел към вашия патриотизъм: не давайте поменатите скъпи за нас български предели! Отстоявайте фанатически правото на България въз тях! Не жалете труд, настойчиво бранете правото им! То е осветено от историята, от страшните ни жертви в тая война, която еднички ние направихме победоносна. Нека славата от нечутите ни победи да се не замрачава с едно дипломатическо поражение, което ни историята, ни България няма да простят.

Бог да ви дава ум, сила и мъжество да извършите бляскаво и тая велика задача!

И отечеството ще ви бъде вечно признателно.

Стискам ти дружески ръката и моля да предадеш

почтителните ми поздрави на г. г. д-р Данева и генерал Паприкова.

Твой предан
И. Вазов

676

До И. Шишманов

[София], 12. XII. 1912

Любезний Шишманов,

Пращам ти финалний куплет на едно стихотворение, посветено на Македония, с молба да ми съобщиш коя вариация негова, по твоему, е по-добра.

С поздрав твой И. Вазов

О, Струмо, Вардар, охридски вълни
лазурни, пейте, пей Пирин сурови,
из гроба, Самуиле, ти скокни
и дял земи в триумфите си нови.

О, Струмо, Вардар, охридски вълни
лазурни, пейте, пей Пирин бурливи,
из гроба, Самуиле, ти скокни
и дял земи във празника светливи.

О, Струмо, Вардар, охридски вълни
лазурни, пейте, пей Пирин печални,
из гроба, Самуиле, днес скокни
и дял земи в «ура» ни триумфални!

677

До А. Паскалев

Г-н. подпоручик
Ал. Паскалев
51 полк, Тунджанска
дивизия

Най-сърдечно Ви благодаря за любезния привет. Крайно се радвам, че сте жив и здрав и желая да Ви

видя най-скоро завърнал се с лавровия венец на победителя въз челото.

Аз действително готвя сега една сбирка със стихотворения: «Под гръмът на урата», която ще печатам веднага след мира. Дай боже скоро да го дочакаме. Стискам Ви сърдечно ръката. Довиждане.

Ваш И. Вазов

15 декември [1912]
София

678

До Ф. Гундрум

Любезний г. докторе,

Получих последното Ви писмо заедно с в. «Narodne novine» и крайно Ви благодаря за хубавия Ви превод на моя разказ Иде ли?

Предадох на г-жа Евгения Марс броя от «Prosvieta», дето се намира статийката Ви за нея и ликът ѝ. Тя се много зарадва и писмено ще Ви благодари за Вашата любезност.

Много съм трогнат от изказаните в писмото Ви от 16 ноември сърадвания и горещи славянски чувства по случай победоносната ни война. Дай боже и аз да мога в скоро време да поздравя хърватите с такава победоносна война над немския враг.

Зарадвахте ме със съобщението, че се поправяте от мъчителната болест на карбункула (уви, и аз два пъти съм го теглил!) и Ви пожелавам занапред все такова здраве, на каквото видях, че се радвате, когато бяхте в София.

По Вашата просба да ползувате с докторските си грижи нашите ранени герои, ще поговоря с надлежните лица.

Сърдечни поздрави на г-жа Гундрум.

Стискам Ви ръката.

Ваш И. Вазов

София,
18 декември 1912

П. П. В проза нямам нищо написано за войната, но скоро ще напечатам сбирка стихотворения «Под гръма на урата», която веднага ще Ви изпратя.

Същий

679

До председателя
на Публицистическото дружество

[София, 20 декември 1912]

Многоуважаемий г. Председателю,

Принуден по неразположение да пазя стаята днес, аз за голяма моя жалост не мога да се отзова на любезната ви покана да присъствувам на тазвечерната гощавка.

Като се извинявам, моля Ви, предайте на нашия любезен гост, славен руски писател и горещ българолюбец, най-сърдечните ми и братски поздрави.

Мислено обаче присъствувам на празника ви, който е събрал около г. Данченка признателните му почитатели и адмиратори.

С всички ви заедно викам ура на милия гост.

С почитание,
И. Вазов

680

До К. Христов

Любезний колега,

Вашата мнителност ме удивлява. Когато пишех незначителното стихотворение «Симеон при Мраморно море», съвсем не се сетих, че Вие бяхте ми казвали, че работите нещо по тая съща тема. Много съжалявам сега, че неволно Ви съм причинил неприятност. Но това не пречи да довършите крупното си нещо, което, не се съмнявам, ще бъде прекрасно.

Сътрудничеството ми в Дневник е съвсем случайно: аз пратих там няколко песни по молбата на редактора г. Илчева и в днешния Дневник има пак мое стихотворение. Но то е дадено от г. Ив. Попов, актьорът, който го е декламирал оная вечер в концерта, даден в семинарията в чест на ранените, и комуто бях разрешил да го печата, дето иска.

Г. Илчев ме помоли да дам за Дневник друго мое стихотворение и аз обещах. Но щом Вие се сърдите, аз няма да давам вече там.

Vous voyez que le diable n'est pas si noir comme on le pence.

Бъдете прочее спокойни и не мислете нищо лошо за мене — нека и другите да не мислят. . .

Г-жа Симонецка ми беше направила посещение и аз исках да ѝ го върна. За мой велик срам не знам как пропадна картичката ѝ, дето беше адреса ѝ, и досега не мога да я намеря, за да изпълня тая вежливост. Бъдете любезни да ми съобщите адреса ѝ — вярвам да го знаете.

Като Ви благопожелавам най-сърдечно настъпаващата нова 1913 година, моля Ви да вярвате винаги в моите дружески чувства и преданост.

Ваш И. Вазов

30 декември. 1912

681

До Е. Марс

[София, 1912]

Драга Жѐничка,

Дълбоко скърбя, че това стана причина за тия тревоги в къщата ви. Моля ви, простете на вашия предан приятел.

Искам, щото тая случка да бъде забравена от вас, да не хвърля никаква сянка на нашите дружески отношения. Моите чувства, моята почит към вашето семейство, което толкова години ме имаше като свой човек,

което ме облъска с толкова внимание и симпатия, са безпределни.

Моля ви, бъдете и занапред същите за мене, както и аз ще остана същият неизменен приятел и близък вам по душа. Драга Евгенио, целувам ти ръката и пак те моля да се успокоиш. Нека твоята благородна душа не се поддава на черни мисли. В нея има съкровища от красоти. Аз ценя в нея, заедно със светлите пориви и деликатни чувства, и светлия ти поетически талант. Бъди бодра, бъди винаги жизнерадостна и все тъй мила към твоя предан другар.

И. Вазов

682

До М. Патрунчева

София, 7 януари 1913

Уважаема госпожице,

Извинете, че закъснях с отговора си.

Разказваното — тъй хубаво и прочувствено — за съдбата на една нещастна в любовта девица ме трогна.

Когато се поосвободя от някои сегашни залиси, ще се опитам да използувам тоя сюжет.

Аз Ви благодаря крайно за любезността, която сте имали да ми го съобщите.

С почитание
И. Вазов

683

До С. Йовчева

Госпожа
Санда Йовчева,
учителка
в Нова Загора

Уважаема госпожо,

Направих зависящите от мене постъпки в смисъл да бъде удовлетворена молбата Ви. За моя голяма

жалост те остаха безрезултатни. Очевидно скептицизмът преодоля. Оказа се обаче, че Вие сте действували и пред други лица, със същия успех.

Моето мнение е, че щом Вие обладавате такова важно средство и желанието Ви да помогнете на отечеството е толкова силно, не е зле даже сами да дойдете тука и да се опитате да съобщите секрета си, ако не на лицето, на което желаете, то поне на друго меродавно лице или учреждение.

С почитание
И. Вазов

София
17 февруари 1913

П. П. Дължа да Ви изкажа сърдечната си признателност за ласкавите в писмото Ви към мене думи, от които съм силно поласкан и трогнат.

Същий

684

До А. Лазаров

Уважаемий г. Лазаров,

Благодаря Ви за стихотворението, което сте адресирали към мене и в което виждам дълбокото Ви разочарование от мене.

Може би сте прав, като ми вменявате в тежък грях патриотизма. Но аз, уви, съм стар вече, за да стана прозелит на новата догма, която Вие тъй страстно сте прегърнали и проповядвате. Аз мисля обаче, че любовта към отечеството не пречи [на] любовта към човечеството, а това бихте съгледали в цялата моя писателска творба.

Но аз, повтарям, преди всичко се чувствувам българин и много повече съчувствувам и се удивлявам на ония, които сега проливат кръвта си при Чаталджа и Булаир за свободата на братята си, нежели за ония, които стоят настрана безучастни и философствуват за «възвишена любов човешка», която е немислима без

любовта към брата-човека. Извинете за тая откровеност, аз я казах тъй мимоходом. . . Не искам нито да Ви съдя, нито разубеждавам — това ще бъде наивно.

С почитание
И. Вазов

София
18 февруари 1913

П. П. Вие сте ме дирили у дома. Скърбя, че не съм се намерил в къщи.

Повръщам Ви книжата, които сте изискали назад.

Същи

685

До Л. Малеев

[София, началото на март 1913]

Уваж[аемий] г. Малеев,

Стихотворението Щурмът на Одрин не е още наредено, а ръкописа е в печатницата Балкан (у г. Бъзайтова). Ако обичате, пратете някого да го препише там. Аз ще кажа да му дадат ръкописа.

С поздрав
И. Вазов

686

До И. Шишманов

[София], 23 март [1913]

Любезний Шишманов,

Ще бъдем другари за Одрин. Вероятно влакът ни ще потегли в неделя. Ще видиш това от вестниците. Да се намерим тогава на гарата.

Стискам ти ръката.

Твоят И. Вазов

687

До И. Шишманов

Одрин, 27 март [1913]

Господин д-р Ив. Д. Шишманов,
бивши министър — София

Сърдечен поздрав от Одрин. Много сбърка, че не дойде. Днес посетихме форта Айваз-табия, дето се отслужи панихида за починалите герои.

Здравей.
И. Вазов

688

До Е. Марс

София, 16 май 1913

Драга Жѐничка,

Хиляди благодарности за хубавия подарък. Той ще бъде в дома ми един много скъп спомен за най-искреното приятелство, на което съм бил честит да се радвам.

Сърдечно mercі пак.

Целувам ти ръката.

Твой предан
И. Вазов

689

До Ф. Гундрум

[София]
[17. V. 1913]

Monsieur
Dr. Fr. Gundrum
Križevci
(Austriche-Hongrie)

Получих Ви картичките и благодаря за поздравите Ви. Ще очаквам превода на Хаджи Ахил. Скоро

ще издам цял том стихотворения за войната и ще Ви пратя. За жалост непочтените постъпки на братската Сърбия много ни огорчиха и в моите стихове изразих това огорчение.

Приключвам и на госпожата.

И. Вазов

Приех и превода на Иделі?

690

До Ф. Гундрум

Любезний г. докторе,

«Казаларска царица» ще Ви изпратя, когато излезе от печат. Бъдете спокойни.

Г-жа Евгения Марс не е получила от Вас още отговор дали сте приели ръкописа на «Божана». Тя се доста учудва на това Ви умълчаване. Бъдете добри веднага да ѝ отговорите незабавно, защото Вие сами настоявахте тъй силно да Ви прати по-скоро ръкописа.

Пишете и какво направихте с «Божана», преведохте ли я и има ли възможност да се даде на загребската сцена.

Моля, предайте поздрава ми на г-жа Гундрум.

Ваш И. Вазов

28 юлий 1913
София

691

До Е. Марс

Банкя, 11 август 1913

Драга Жѐничка,

Добро утро.

Едва-що съм слязъл от стаята си в кафенето и при млечното кафе взимам перото да ти пиша. Макар че ти

писах завчера доста подробно, чини ми се, че не съм беседвал с тебе цяла година. А в тая пълна глухота, в която живея, нуждата да разменя с тебе няколко думи става особено чувствителна.

Не знам няма ли да намериш случай по някого да ми пратиш писмо, защото пощенски съобщения липсват. Интересувам се да зная как сте там и как се свършиха работите ви на 7 и 8-и август. Дано всичко е излязло благополучно.

Аз продължавам тука образът на живот, описан в завчерашното ми писмо: къпане, разходки, мечтания. Вчера ходихме с Ектора на село Вердикал (какво име!), три километра на север от Банкя. Селце малко, бедно, диво, задънено в цветуща долина. Едничкото интересно в него е името му и калта му — Верди — кал! На връщане ни намокри хубав дъжд (мене и Ектора) — бедния Ектор как се гушеше и дереше заслон под чадъра ми. Едничкия жив човек, когото срещнахме в тая разходка, беше един 80—90-годишен старец селянин. Прегърбен, превит надве, той крачеше безучастен под дъжда, опрял очи в земята, все в земята. Тая руина на живота, това неземно вече същество още крачеше и дишаше — познал ли беше той някаква радост в живота, видял ли бе някаква луча, която да осмисли мизерното му дълго съществуване? Не, той крачеше, опрял очи в земята, към чиито недра всеки ден и час го приближаваше. Не се удържах и го спрях:

— Добър час, старче!

— Дал бог добро — със заглъхнал подземен глас ми отвърна.

— Какво, завърна ли се и ти от войната? — попитах шеговито.

— На война не съм ходил, та да се завръщам — отговори той, — но оттам не се завърнаха три сина и четири унука, на господа джеват да дават ония, дето ги пратиха на бойо. . .

Той прибави и други разсъждения, неудобни да ги предам в писмо.

Аз ще престоя още няколко дена тука — вече не за кеф, а за нужда. Завчера се подхлъзнах на стълбата в банята и сериозно си натъртих дясната ръка в китката.

Ще трябва да я паря, защото ме боли, перото държа не свободно.

Днес е мрачно небето, нощес е валяло дъжд, кално е, мокро е навън. Предвиждам, че ще скучая, нямайки възможност да се разхождам по подгизналите околности. Взел съм няколко руски книжки от София, разкази. Но не ми се чете особено. Снощи зачух звънението на желязното клепало на селската църква и отидох там да запаля свещ. В църквата няма никой, тя е невзрачна барака, мушната в дърволяка, близо до Теневия хотел. Колко скръб, глухота и усамотеност в тая мъртва сграда! Няколкото светци пред олтара, неосветлени от кандило, гледат скръбно с безжизнените си очи. Индиферентността на тукашното население е голяма. Въпреки това създателят е много милостив към него: надарил го е с най-хубавата и лековита минерална вода. Нека да кажа, че и хлябът тука е тъй вкусен, какъвто никога в София не съм ял. Има тука и превъзходно мляко, а квасеното е безподобно. Ти видиш, че от тая страна отшелникът в тая глуха местност не е за оплакване.

В кафенето на хотела «България», дето ти пиша, стана доста шумно. Един никополчанин вече стотния път разказва за румънските безчинства в Никопол, и с толкова раздразнение и ярота! Между другото разказва, че румънски офицери му ограбили аптеката, сиреч всичките му парфюми, сапунчета и п у д р а! Представи си какви кокетни герои! Носили на кръста си и корсети! Дявол да ги вземе: бих желал да ги видя при срещата с нашите люлебургаски юнаци. . . Но никополецът вика още тъй яростно.

Сбогом, драга Жѐничке, и довиждане.

С привет твой
И. В а з о в

692

До И. Шишманов

[Банки]
[12. VIII. 1913]

Господин професор
Ив. Д. Шишманов,
бивши министър
София

Сърдечен привет от Банки, дето съм от завчера. Много жаля, че се не видяхме в София, дето си ме търсил няколко пъти. Моя поклон на г-жа Шишманова.

С поздрав
И. Вазов

693

До председателя на Съюза на българските писатели

Уважаемий г. Председателю,

Съобщението Ви, че управителния съвет на Съюза на българските писатели ме избира за почетен член на съюза, дълбоко ме трогна. Силно поласкан от това високо внимание, моля Ви да приемете, Вие и другарите Ви, моята гореща благодарност.

Приемете, моля, отличното ми към Вас почитание.

И. Вазов

София
1 октомври 1913

694

До Р. Атанасова

Уважаема госпожице,

Простете, че малко закъснях с отговора си на Вашето твърде любезно писмо.

Добрите думи, които ми казвате по повод [на] моята

писателска деятелност ме силно трогнаха. За мене са толкоз по-ценни ласкавите Ви редове, че те дишат искреност и произтичат от най-добрите чувства на лице, което лично не познавам.

Ако съм заслужил малко в нашата литература, аз съм премного възнаграден от ласкателните оценки като Вашата, които приемам и от други непознати лица. Приемете прочее моята дълбока благодарност. Аз мисля и лично при първа сгода да Ви изразя признателността си и да Ви кажа колко съм покъртен от Вашето внимание.

С отлично почитание
И. Вазов

София, 7 октомври 1913

695

До Мари Д. К. Попова

Уважаема госпожо,

Бързам да Ви повърна портрета си подписан.

Аз бях покъртен от вниманието, което ми засвидетелствувате тъй грациозно, както и от припомнянето на искрените и приятелски чувства, които ни са свързвали с покойния Ви съпруг.

Не смеейки да Ви безпокоя лично, аз Ви изказвам тук дълбоката си признателност за любезните думи на писмото Ви, от които съм силно поласкан и покъртен.

Приемете уверение в моите най-почитателни чувства.

Ваш предан
И. Вазов

София, 8 окт. 1913

П. П. Бих Ви помолил да бъдете тъй любезна да ми изпратите, ако имате, портрета на покойний Димитра, с което ще ме задължите. Той ми липсва.

Същий

696

До И. Шишманов

[Соф[ия]
[9. X. 1913]

Любезний Шишманов,

Стеснително ми е засега да излазям с името си под стихотворенията, които ще туриш в Свободно мнение.

Затова, моля те, придружавай всяко стихотворение с тая забележка:

Из сбирката: «Под гърма на победите», написана през Тракийската война.

Подпиши само В.

Моля те, ти направи коректурата за избягване грешки.

С поздрав
твой
И. Вазов

697

До И. Шишманов

Любезний Шишманов,

Моля те, тури тая бележка под първото стихотворение, което ще влезе в «Свободно мнение». Аз я считам необходима, за да може да се тури и цяло името ми под стихотворенията.

Бих те просил да наредиш да ми се изпраща и коректура, тъй е по-добре.

С поздрав
твой И. Вазов

13 окт. 1913
София

698

До И. Шишманов

[София], 16 окт[омврий] 1913

Любезний Шишманов,

Пращам ти пиесата на г-жа Евгения Марс за преглеждане. Ще бъдеш любезен да направиш бележките, както намериш за добре, като ги туриш било при текста, било на празните листа на края.

При новата среща по тоя предмет, за която ще ме предупредиш, за да те чакам, ще поговорим пак.

Ето кои от стихотворенията ми могат да се турят в «Свободно мнение»:

Сцена в окопите
Паметникът
Майката на героя
След мирът[1]
Пленниците
Самотникът
Немеях тъжно аз
За бълг[арските] милосердни сестри
Неприятели
Мамо, де е тате?
Напрягаме мишци, напрягаме сили
Псаломът на енергията
Люби си ближния и враговете[2]

Може да намериш и други подходящи за печатане. Моля да ми се изпраща коректура.

Със сърдечен поздрав
твой И. Вазов

[1] Нека бъде названо «Утихнаха бранни полета».
[2] Мисля че е печатано вече в «Мир», но добре е пак да се възпроизведе. [Бележки на Ив. Вазов.]

699

До И. Шишманов

[София, края на октомври или началото на ноември 1913]

Любезний Шишманов,

Ти не дойде таз неделя.

Бъди добър да дойдеш една от тия вечери с ръкописа на г-жа Евг. Марс и да вечеряме заедно.

Обади ми кога да ти се надявам.

Твой И. Вазов

Неделя

700

До А. Паскалев

Уважаемий г. Паскалев,

Ивайло скоро ще се репетира и след 15—20 деня ще се представи. Бих желал да напечатам драмата още сега, и то чисто и изящно, както са Вашите издания. Не бихте ли се наели с издаването на Ивайло? Можете да бъдете сигурни в бързото и успешно пласиране на книгата [особено ако излезе на свят едновременно с представлението]. Аз съм разположен на сгодни условия да Ви я отстъпя и със срокове за изплащане по-отдалечени. Моля Ви, съобщете ми решението си по-скоричко.

С поздрав
Ваш И. Вазов

27 окт. 1913
София

701

До И. Шишманов

[София]
[12. XI. 1913]

Любезний Шишманов,

В стихотворението Пленниците са се вмъкнали някои печатни грешки.

Моля те разпореди за следующите ми стихотворения непременно да ми се изпраща коректура.

Твой предан
И. Вазов

702

До И. Шишманов

[София]
[13. XI. 1913]

Любезний Шишманов,

Заповядай на вечеря у дома, да похапнем каквото дал господ и да си по[бъ]брим, утре или вторник вечерта.

По 7 часа все съм у дома. Ако си го прегледал, донеси и ръкописа на Ев. Марс.

Ще поговорим и за предговора на Ивайла, който сега ще се печата.

С привет, твой И. Вазов

Неделя

703

До И. Шишманов

[София, 2 декември 1913]

Любезний Шишманов,

Днес по три часа ще става втора генерална репетиция на Ивайла в театъра.

В случай, че дойдеш, ще минеш през южната порта, която е най-близко до Градската градина.

Сърдечен поздрав.
Твой И. Вазов

Понеделник

704

До И. Попов и В. Кирков

София, 4 декември 1913

Два здрави стълба на българския театър, два храбри и неуморни работника за развитието на нашето сценично изкуство.

Един от тях, Иван Попов, ето вече 33 години е славният жрец в храма на Мелпомена, винаги адмирираният любимец на публиката, спечелил правото на първокласен артист с грамаден талант, който никога не му измени; вторият, Васил Кирков, художник с темперамент, залибен в делото си, е изнасял винаги на сцената жарът и въодушевлението на своята артистическа природа.

В днешните времена на народна скръб и съкрушение празнуването 25-годишния юбилей на тяхната плодотворна деятелност е една луча от радост на нашите наскърбени души, едно тържество за народната сцена, която в прославата им вижда своята прослава и признание, една висока, заслужена награда на тия два ратника за напредването на българското изкуство.

И заедно с многочислените им почитатели и ценители и аз с благодарност им поднасям сърдечните си поздравления.

Иван Вазов

705

До И. Шишманов

[София, 5 декември 1913]

Любезний Шишманов,

№ 4 на вторий ред партер (моето място) съм назначил за тебе за тазвечерното представление на Ивайло. Ти ще седнеш там, без да имаш нужда от билет.

В случай, че не можеш да дойдеш, уведоми ме, моля, яви ми, за да знам. Поздрав.

Твой И. Вазов

Четвъртък

706

До И. Шишманов

Драгий Шишманов,

Виж се с д-р Б. Цонев. Оня ръкопис му е пратен вчера, също и професору Димитрову.

Ако имаш разписката вече за чехът, прати ми я, за да му отговоря.

С привет
твой И. Вазов

[София], 18 дек[емврий] 1913

707

До К. Сагаев

Господин К. Стаматов
Редакция на «Ученическа трибуна»
Пловдив

С удоволствие Ви разрешавам да препечатвате в «Ученическа трибуна» каквото желаете мое

нещс. Вестникът се урежда добре и е интересен. Може да Ви пратя по-нататък нещо ново. Сега съм слисан.

С почитание
И. Вазов

София
19 декемвр. 1913

708

До И. Шишманов

[София, 24 декември 1913]

Любез[ний] Шишманов,

Ако си свободен утре, заповядай у дома към 12 часа да обядваме заедно.

Ще поканя и г-на Ивановский (режисьора).

Моля, отговори ми.

Твой И. Вазов

Вторник

709

До Е. Марс

[София, 1913]

Драга Жѐничка,

Б ъ л г. с б и р к а не можах да намеря ни в Слав. беседа, ни в библиотеката — дадени за подвързия.

Нека Миша преведе Умановата статия, понеже той владее руски, за да бъде готов превода до понеделник, когато ще го предам на г. Бъчварова. Забѐлязвам ти обаче, че е добре да се изхвърли пасажа, обиден за другите бълг. писатели (както аз бях сторил в моя превод). Не трябва да дразним без нужда никого.

В печатницата не е даден още материал за Театъра.

Сърдечен привет.
Твой предан И. Вазов

Събота

710

До Е. Марс

[София, 1913]

Драга Жѐничка,

Днес по три часа ще дойда у вас за разходка до Княжево.

Моля, отговори ми, разположена ли си?

Сърдечен поздрав.
Твой И. Вазов

Сряда

711

До Е. Марс

[София, 1913]

Драга Жѐничка,

Г. д-р Гундрум е у мене сега. Желае да те посети, ако си у дома сега. Яви ми по приносящия.

Твой предан
И. Вазов

Четвъртък

712

До Е. Марс

[София, 1913]

Драга Жѐничка,

Преди обед не Ви писах за ходене в Княжево, защото слугата ми беше на воденицата и едвам сега се завърна.

Ако сте разположени да направим разходката, явете ми с една думица, за да дойда у вас по 9 $^1/_2$ часа.

Твой предан
И. Вазов

Вторник

713

До А. Паскалев

Уважаемий г. Паскалев,

Моля, вижте дали не можете ми дà до 10—12 февруарий 300—400 лева, ще имам нужда от тях.

Друго:

Помислете дали не е добре да издадем сборника ми стихове от войната. Критиката често се спира на тях (на напечатаните вече) и ги цени високо. Аз мисля, че може да се пречисти сборника от доста стихотворения, като ония, насочени против сърбите, и да останат само песните, вдъхнати от Тракийската война. В днешното всеобщо уныние появяването на тия песни, вдъхнати от най-високите проблески на бълг. национален дух, ще бъде полезно и навременно.

Сборникът ще образува един том от 10—12 коли.

Помислете и да се видим.

С поздрав
Ваш И. Вазов

[София], 3 февр.
1914

Тоя сборник може да носи друго название, не «Под гръма на победите».

714

До И. Шишманов

Любезний Шишманов,

Моля, изпрати ми днес стихотворенията ми («Под гръма на победите»), защото ще се турят под печат от г. Паскалева.

Мисля да обнародвам само ония стихотворения, които засягат Тракийската война, а другите — визиращи нашите отношения със Сърбия — да изоставя

засега. Бих желал да ми кажеш мнението си по това в две думици.

Сърдечен поздрав.
Твой
И. Вазов

София
4 февруарий 1914

715

До А. Паскалев

[София, началото на 1914]

Г. Паскалев,

Аз отбележих по няколко картини в поемите Г р а м а д а, З а г о р к а и Г м и т р а. Вие можете да изберете по една от тях по Вашето усмотрение.

С поздрав
И. В а з о в

716

До А. Паскалев

[София, началото на 1914]

Уважаемий г. Паскалев,

Нужни ми са страниците 187, 188, 189, 190 от П о е м и. Понеже нямам у себе си друг екземпляр, моля Ви откъснете казаните листове на екземпляра, който се намира у Вас, или пък, ако предпочитате, нека ми ги препише г. Любенов и ми ги изпратете по-скоричко.

С поздрав, Ваш
И. В а з о в

Събота

717

До И. Шишманов

Любезний Шишманов,

Сбирката се тури под печат. Ще остане заглавието същото, ще влязат и стихотворенията за сърбите.

Помъчих се да напиша нещо предисловие, но нищо не излезе. Я се опитай ти, батюшка, както ми се и обеща. Ще ти бъда благодарен и преблагодарен.

Стискам ти ръката.
Твой предан
И. Вазов

София
16 февр[уарий] 1914

718

До И. Шишманов

[София, 24 февруарий 1914]

Любезний Шишманов,

Прочети приложеното и ми кажи мнението си. Според Ларуса фразата Sursum corda произнасят католишките проповедници в началото на речта си.

У мене е в края. Дали е уместна?

Повърни ми още сега коректурата.

Твой предан
И. Вазов

24 февр.

719

До С. Бобчев

[София, март 1914]

Драгий Ст. Савич,

Добре ще направиш, за това ще те моля и аз, да поместиш в Бълг. сбирка (априлската книжка)

приложеното руско стихотворение, прекрасно и по форма, и по топлотата на съдържанието.

С поздрав
И. Вазов

720

До С. Бобчев

Драгий Степан Савич,

Бъди любезен да поместиш в юнската книжка на Б. сбирка това хубаво нещо от Евгения Марс. Чувство, психология, дълбочина има там. Евгения Марс екселира, виждаш, в епистолярния род. Ти ще получиш и други подобни неща за Б. сбирка.

С поздрав
твой И. Вазов

П. П. Стискам ти ръката за сказката ти на 11 май, що прочетох в Мир. Колко истина и колко убедително изказана!

Да живейш.

Същи

18 май 1914
София

721

До Е. Марс

Сърдечен поздрав от Виена. Братът е тук в санаториум. Утре тръгвам за Швейцария.

Пожелавам ти всичко добро и не забравяй приятеля странствуващ. Бъди здрава и весела. Поздрав на Миша.

Твой предан
И. Вазов

20 май 1914 год.

722

До Е. Марс

[Будапеща, 25 май 1914]

Сърдечен поздрав от Будапеща!
С най-добрите чувства.

Твой
И. Вазов

25 май

723

До И. Шишманов

[Будапеща, 25 май 1914]

Г-н д-р Ив. Шишманов,
бивши министър
Sofia
Bulgarie

Драгий Шишманов,

Много здраве от Будапеща. Утре — за Беатенберг, по Вашия съвет.
Поклон на г-жа Шишманова.

Твой И. Вазов

25 май

724

До Е. Марс

Сърдечен привет от Инсбург, който ни бе дал гостоприемство някога.
Здравей!

Вазов

[Инсбург], 27 май 1914 год.

725

До Е. Марс

Hôtel d'Europe
nterlaken

[Интерлакен, май 1914]

Др.[ага] Ж.[еничка], вчера пристигнах тука — пак в същия хотел. Сърдечен поздрав. Утре писмо.

Твой предан
Вазов

726

До Е. Марс

Интерлакен, 28 май 1914 г.

Драга Жѐничка,

Подир дълго уморително пътуване ето ме най-после в Интерлакен. Слязох пак в хотел Европа, по традиция, и имам почти същата стая с изглед към изток. Това е доста да разбереш как са живи в душата ми спомените от нашето гостуване тука — от нашите разходки, разговори и ако щеш, малки навици. Природата е все тъй хубава и грандиозна, планините обаче са покрити по върховете си със снегове, пролетта едвам настъпва тука, студенко е още. И из пътя бяха все студове и дъждове, та Интерлакен е слабо посетен засега.

Вчера ходих с параход и с фюникюлер до високото село Беатенберг, дето тъкмях да се поселя. Там бе съвсем пусто. Бори вековни, видове прелестни, хотели богати. Но аз реших да се откажа от Беатенберг: уплаши ме самотата, в която бих се озовал в обятията на величествената природа, дето бих се чувствувал съвсем чужд и изолиран от света. Плаши ме вече самотата, Жѐничка, отсъствието на шум и хора, макар и непознати за мене. В младите си години аз считах най-голямо щастие да можех да живея в някоя пустиня, в някой фар на морето, далеч от живота. Сега, на тия години,

искам да бъда близко до живота, може би затуй, че чувствувам наближаването момента, когато ще трябва да му кажа: сбогом. . .

Аз неволно попаднах в песимистично настроение и зле сторих. Пред мене природата блести във всичката си могъща красота, ето и слънцето днес грее с празничен светлик и залива околните върхове и чудната белоснежна Юнгфрау със заслепително сияние. И всичко като че кани душата да ликува и вика я към живот и радост.

Но най-голямата радост ми иде от чувството, че разговарям с тебе, с добрата и нежна приятелка. Аз виждам жив образа ѝ приветлив и засмян. Снощи седях с книга в ръка при Аара, дето толкова пъти сме били с тебе и Санча. И тъга ми дойде, че не си пак тука, ти би предала нова поезия на разкошното паркче.

Управителката на хотела ме пита за тебе, за «la belle dame avec son enfant». Аз я поздравих от тебе и тя ме проси да ти предам нейните привети.

Пет-шест дена откак съм напуснал София, а ми се струва, че месеци са изминали. Как далеко е сега тя, как е избледнял спомена ѝ в душата ми! А при все това мислите ми постоянно бягат натам. И мисля, че не би ми било възможно да живея далеко от България, че бих бил най-злочестия човек, ако ме биха осъдили на изгнание. Но аз ще видя пак родината и всичко близко, що съм оставил там. И тая надежда ме ободрява и радва. Нали французите казват, че «la plus agréable chose du voyage est le retour»?

Пиши ми, драга Женичка, по-надлъжко, как сте вие там, как прекарваш, пишеш ли още нещо? Какво ново в литературния свят и пр.?

В случай че не бъда тука — аз ще постоя още една неделя, — писмата ще ми бъдат препращани, дето да бъда.

Привет сърдечен на Миша. Какво е мнението му по ревизията на Букурещкия договор? Поздрав и на децата и на Юрданкини. Поздрави и Недка, която беше любезна да ми даде китка на гарата.

Целувам ти ръката.
Твой предан И. Вазов

727

До И. Шишманов

[Интерлакен]
28 май 1914

Bulgarie
Г-н професор Ив. Д. Шишманов
София

Привет сърдечен от Интерлакен.
На Беатенберг още пусто.

И. Вазов

728

До Е. Марс

[Интерлакен, края на май, 1914]

1 юни

Сърдечен привет. На 28 май изпратих ти писмо.
С най-добрите чувства.

Твой И. В.

Hôtel Europe
Interlaken

729

До Е. Марс

Hôtel d'Europe
Interlaken, 2 юни 1914

Драга Жѐничка,

С нетърпение очаквам писмо от тебе, макар и да зная, че не мога тъй скоро да получа. Тука времето е почти все дъждовно и аз съм длъжен да стоя повече в хотела и да чета. Успях само веднаж да се изкача с фуникюлера до павилиона Хардер — ти беше там, и да се поскитам друг път из вековните борови гори по същия планински склон. Почти всяка вечер ходя на курзала, но той ми омръзна — чакам да се пооправи

времето, па ще се запилея в някой друг край на Швейцария.

Като съм усамотен тука, за което много не жалея, аз повечето живея с мисълта за София, за тебе и за всичко близко мене там. Не се съмнявам, че и Жѐничка понякога си спомня за своя стар и неизменен приятел.

Твоите писма ще ми бъдат голяма радост и дано бъдат по-чести и разходките и гостите да не ти отнемат всичкото време. Портрета ти стои като жив на масата ми и всяка заран му казвам «добрутро». А той сякаш с мълчелива усмивка ми отговаря. И стръкчето цветенце, което по молбата ми ти ми даде като сувенир (кога да замина), ми напомня с трайния си парфюм драгата Жѐничка и аз ревниво ще го пазя до завръщането си. Извини ме за това сантиментално настроение, неподходящо за възрастта ми и което нѐгли ще те разсмее, но мене ми е драго да ти пиша така, че инак писмото ми би било сухо и безжизнено като прозата на Петка Тодоров.

Надявам се да е излязло в «Бълг. сбирка» твоето хубаво П р о щ а л н о п и с м о. Ако г. Б. не го е турил по някое еснафско съображение, ще го изругая оттука. Колко душа има в такива твои писма! Каква непосредственост на чувствата и интимна поезия!

Пиши ми за Санча и го поздрави от мене. Очаквам да ми обадиш, че минува в V клас. Ах, тоя добър, безценен Санчо!

Дружески поздрав на Миша.
Целувам ти ръката.
Твой И. В а з о в

730

До Е. М а р с

Ръсен от пръските на величествения и заглушителен водопад Г р и с б а х, спомням си за вас и изпращам на тебе и на Миша моя сърдечен поздрав.

Твой В.

4 юни 1914 г.

731

До И. Ш и ш м а н о в

Bulgarie
Г-ну Ив. Д. Шишманову,
професор
Sofia

Водопад Грисбах
Бриенцко езеро
4 юний 1914

Над пръските на величествения водопад Грисбах изпращам ти моя дружески привет.

Твой
И. В а з о в

732

До И. Ш и ш м а н о в

Chésières,
7 юний 1914

Г. д-р Ив. Д. Шишманов,
бивши министър
Sofia

Сърдечен привет.

733

До Е. М а р с

[Шезиер, 9 юни 1914]

9 юни

Сърдечен поздрав,

В средата на тая картичка ще съгледаш Шезиер, дивно красивата местност на склона на планината, дето сеѓа живея.

Стискам ти дружески ръката.
Твой В а з о в

734

До Е. Марс

Hôtel Belvédère
Chesières (Suisse), 9 юни 1914

Драга Жѐничка,

Днес ме намериха тук двете ти писма от 3 и 5 юни и представяш си с каква радост прочетох тия топли привети от далечното отечество и едничките досега.

Благодаря ти за интересните сведения, които ми даваш за себе си, както и за останалото. Дъждовното време влада и тука и ми пречи да правя разходки из разкошните планински местности.

Интерлакен е също хубав, но в сравнение с тоя земен рай оставя нищо. Тук, в хотела, повече чета френски романи, като очаквам доброто време за екскурзии. Мисля да прекарам тук около 15 дена и после ще посетя други кътове на Швейцария, преди да се завърна.

Много ми са мили писмата ти, които пак препрочитам. Там трепти същата оная душа на Жѐничка, благоухае същия аромат от преснота на чувствата, каквито съм привикнал да изпитвам и ценя в беседите с моята неизменна приятелка. Твоите писма прогониха самотата около мен, аз се чувствувам пак в една атмосфера от живот и твоят образ още по-жив населява чуждата за мене, макар и прекрасна и божествено величава природа. Александър I подир другаруването си с Наполеона в Тилзит бе казал: «l'amitié d'un grand homme est un bien fait de dieux».

Аз с още по-голямо право и с повече искреност мога да кажа: «Приятелството с едно драголюбно същество е едно висше благодеяние за поета.» При това, руският император след малко воюва с Наполеона, а ние никога с тебе няма да воюваме, нали? Пазил ни господ!

Миша ми пише, че букурещкият договор ще се ревизира. Благодаря му за това успокоително уверение: ще мога с повече охота да вечерям. Поздрави го от мене. Санчо късно протестира за романтичното име, що му давам. Той за́ мене е все Санчо. Предай поклона ми и на майка си и на Иван Степанич и Недка.

Целувам ти ръката.
Твой И. Вазов

735

До Е. Марс

Др. Жѐничка,

Получих ти картичката, дето ми съобщаваш за печатането на Прощалното писмо. Тук все дъждове, досади ми! Пращай ми по-често картички, когато няма теми за писма. Българска реч само с тебе разменям. И мило ми е тогава. Поздрав на Миша. Целувам ти ръката.

Твой Вазов

[Шезнер]
12 юни 1914 г.

736

До Е. Марс

Hôtel Belvédère
Chésières
[12 юни 1914]

Драга Жѐничка,

Днес ти изпратих пощенска карта. Днес пак дъждовно и като не мога да изляза, сядам да ти пиша писмо, за да забравя скуката.

Няколко думи за обстановката и за живота ми тука. Аз се намирам в един от най-живописните кътове на Швейцария. Зелени паши, борови гори, планински пенести потоци, чист въздух, размесен с живителния аромат на боровете. Рядък слънчев ден ми позволява обаче да се поразходя. А на юг в хоризонта — чудесна панорама от снежни планински вериги, които забиват върховете си в небесата. Най-далеко в тях се белеят заслепително чуките на монбланския масив. Боже, колко е хубаво, как ти би се възхищавала пред тая дивна гледка!

Хотелът ми е от първокласните с всичките комфорти. Пансионът — 9 франка, не особено скъпо. През юлия и август обаче увеличават, че тогава е разгарът на сезона. . . Малко другари имам на трапезата. Две стари германки, едно гърче, с което се гледаме като кучето и

котката (то ми е противно и за това, че чете все гръцки вестници), и една млада швейцарка, гувернантка на две деца. [И те са тука — много палави, боричкат се и крещят. Дявол да ги вземе.] Тя се интересува за България и я обичала, защото имала в Ямбол женена сестра. Вечер същата сяда при пианото в салона и свири, това малко нарушава монотонията на живота тука.

Както ти писах, аз ще постоя тука около десетина дена още, после. . . мисля да прекарам няколко дни в Шамони, в полите на Монблан, или пък ще замина за Женева.

Извини, че ти пиша разбъркано. . . Но ето че слънцето изгря радостно и снежните върхове, очистени от мъглите, приветливо блестят в лазура. Колко е хубаво! Колко зеленина, красоти и величие! Излизам да се разходя. Привет и сбогом, драга Жѐничка.

Обаждай ми се по-често с картички поне.

Хиляди благопожелания.

Твой И. Вазов

П. П. Де се намира Шезиер?

На склона на една планина над долината на Рона, на изток от Женевско езеро. От Монтерьо се отива дотам за три часа — с железница, после с фюникюлер. Шезиер се намира 1225 метра над морското равнище. Прочута климатическа станция.

Същий

737

До Е. Марс

Hôtel Belvédère, 14 юни 1914 г.
Chésières

Драга Жѐничка,

Току-що получих твоето писмо от 10 того и при благодатното настроение сядам да ти отговоря.

Пишеш ми за усамотението ми. В завчерашното си писмо ти описвах накратко де и как се намирам. И тука съм в пълно почти уединение, но чудната природа ли, друго ли настроение — аз съм по-благодарен сега, а

понеже от вчера времето най-после стана хубаво — на дявол му куршум в ушите, — аз съм даже весел, особено тая заран след прочитането на твоето скъпо писмо. В него ти ме гадиш, че не ти пиша често. Виноват съм малко, че се ограничавам с поздрав на картички, боейки се да те не отегча с писма. И за да ти не давам повод да ме обвиняваш в леност или непазене обещанието си, ще те заставям по-често да четеш прозата ми.

Благодаря ти за пожеланията относително здравето ми. Аз се съвършено възстанових благодарение промяната на климата, мястото и живота. А тука и трите са изрядни. Избрах тая местност по препоръката на д-р Сарафов, па и на г. д-р Шишманова, които са живели тука. Тука тишината, въздухът, наситен с борова мирис, красотата на природата и разходките най-много спомагат за укрепването на нервната система, та и на дробовете, които у мене бяха доста разбутани напоследък в София. Трябва да прибавя и съдействието на пълното душевно равновесие, на което се радвам сега.

Днес е събота и си спомням, че тя бе моят традиционен ден на чай у Жѐничка. Какви мили спомени за нашите беседи и времепрекарване при сърбането ароматично янтарна водност в обществото на добрите домакини, в атмосферата на уютното благословено гнездо, дето царува една истинска царица на красотата и добротата!

Виждам, че и ти си добре в царството си, че се радваш на предаността на поданиците си и на безметежно щастие. Моята царица напълно заслужава това и аз се радвам. Възторгът ти от Борисова градина и от величието на Витоша, моята стара любовница, както ти я наричаш, ми е обясним, както и очарованието ти от нашата столица. Да, и аз не давам никакви Швейцарии за тях. Швейцария е чужда за сърцата ни, нейните хубости са студени. Никакви спомени, скъпи и отрадни за нас, не затоплят, не оживотворяват тия намусени горди планини, тия зелени гори, тия потайни долини, това лазурно сега швейцарско небе. Уви, много говорят те на очите, но нищо не говорят на сърцето ми и на душата ми. Те са книга, на която съдържанието липсва за нас или ни е съвсем непонятно и чуждо.

Пасажите ти за нашата природа и за любовта ти към нея са прелестни и аз ти целувам ръчицата, задето ги е тъй нежно написала.

Пишеш ми, че ще спреш за няколко време да пишеш. Можеш, но щом ти дойде настроение, използувай го. Вярвам да е харесано Прощалното писмо. Ще пиша на редакцията да ми прати книжката. За и от България нищо печатано не съм чел — впрочем и не съжелявам много. Нашата политика е престала да ме интересува и тревожи. Нека Миша я бистри. Тук съм напълно застрахован от отровната ѝ атмосфера. Добре правиш, че и ти нищо ми не пишеш за нея.

Моля те да ме извиниш за лошия почерк — той те измъчва, нали?

Поздрав до всичките домашни и познати.

Целувам ти ръката, драга Жѐничка, в знак на благодарност, че ме помниш, и за това още, че си написала такова изящно и мило писмо.

Твой предан
И. Вазов

738

До Е. Марс

От този връх над Шезиер, отдето се види лазурното Женевско езеро, изпращам ти моя сърдечен поздрав.

Нямам от тебе цяла неделя писмо.

Дружески привет

И. Вазов

Върхът, Les Ecovets
18 юни 1914

739

До И. Шишманов

[Шезиер], 18 юний 1914

Привет от върха les Ecovets, дето вероятно сте идвали. Аз сам очарован от Шезиер и от разходките из

околностите му. А оттука гледката е възхитителна! Чудесна, чудесна е Швейцария — България е по-мила...

Поклон на госпожата.

Твой
И. Вазов

740

До Е. Марс

Hôtel Belvédère
Chésières
21 юни 1914

Драга приятелко,

Вчера получих твоята картичка от 16 того, а днес оная от 17, заедно с писмото ти. Картичките имат особена прелест за мене, осияни от лика на добрата ми приятелка. Пращай ми още такива. Ти си имала хубава идея. Да живей артистът Тома!

Ти не ми поменуваш за получаването моите картички, изпращани често било оттука, било от други местности на моите разходки.

Прочетох с голямо удоволствие писмото ти. Аз се спирам на всяка фраза. Драги чувства, мисли, представления будят у мене словата, писани от твоята ръка. И надеждата да се видим пак и да си пия чая у вас, и да беседвам или да те слушам, като свириш на пианото, ме изпълня с радост.

Тук обществото се увеличава от нови гости, стана доста шумно — сиреч неприятно. Аз мисля след няколко деня да напусна Шезиер, но де ще ида, още не съм решил положително. Блазни ме Женева.

Чужбината хвана да ми дотягва. Тегли ме повече и повече към родината. Но ти ми обаждаш такива скръбни работи за там! Боже, кога ще лъснат светли дни над тая нещастна България!

Ти ме питаше по-рано приел ли съм двете ти първи писма, адресирани до Интерлакен. Приети са и на тях ти бях отговорил.

Не ме оставяй дълго време без твое писмо. Напраз-

но мислиш, че са сухи: напротив, те са пълни със съдържание за мене. Именно аз съм недоволен от моите и все мисля, че съм вмъкнал там неща нелепи или ненужни. Ти ще ми простиш тия недозрелости на моето старо авторско перо.

От вчера тук — пак дъждове. Не, ще бягам, колкото и хубава да е местността. Като на тебе и на мене влияе зле мрачното време.

В съседната стая свирят на пиано и тоя шум ми пречи на писането. И сума деца, които вдигат нетърпим шум! И да можех да им се скарам, както на Санча!. . .

Приеми моя сърдечен привет, добра и мила приятелко. Привет също и на всички твои домашни.

Мисли по-често за мене, а аз мисля винаги за Жѐничка. Писмата си адресирай пак тука, додето ти съобщя новия си адрес.

Целувам ти ръката.

Твой предан
И. Вазов

741

До Е. Марс

Hôtel Beau séjour
Stresa
Lac Majeur
22 юни 1914

Драга Жѐничка,

Днес напуснах Шезиер и дойдох в Северна Италия, на брега на Laco Majeure (езеро, успоредно с Лако де Комо).

Причината на това ми бързо решение беше, както вчера ти писах, почти постоянното дъждовно време, па и още е студено, та бях принуден да обличам палто! Може би на това лошо време се дължи заболяването пак на гърлото от три дена насам. Дано тук ми премине, че ако продължава да ме безпокои, ще ми отрови всичкото удоволствие в тая разкошна местност и ще се принудя по-скоро и нея да напусна и си дойда в София. Все не може без някоя поразия!

А тука действително е място във висша степен хубаво и романтично. Тук имам съвсем друга панорама и изгледи. Вместо снежните и колосални степи на дивите Алпи тук картината е много мила и идилична. Лазурно езеро между цветущи наклонни брегове, кипнали в зеленина, развеселени от безчислени вили. Лодки и параходчета — сновят радостно по тихите светли вълни и носят посетители на крайбрежните красиви паланки и на трите знаменити островчета (Les îles Boromées), възпети от поетите.

Този хотел е още по̀ на хубаво място и оправдава името си. Дано имам възможност да се порадвам поне десетина дни при това езеро. На Женева не отидох, защото я зная вече, а оттука ми е и по-кратък пътя за България.

Засега толкова.

Сърдечен привет на Миша, а на тебе хиляди поклони.

Твой предан
И. Вазов

П. П. Пиши ми Санчо минава ли в V клас, в което се не съмнявам.

На Шезиер беше студ, а тук е вече харна горещина, но хотела обладава сенчеста, прохладна градина с тропически дървета.

Другото преимущество тук е това, че човек гледа вече хубави лица — италианки с класически форми. А то швейцарките са всичките, както си спомняш, грозотници без изключение.

Същий

742

До И. Шишманов

Stresa 23 юний 1914

Сърдечен привет от засмените брегове на Lac majeur.

Твой И. Вазов

743

До А. Паскалев

24 юни 1914

Уважаемий г. Паскалев,

Къде 10-й юлий ще имам нужда от около 500 лева. Ще имате ли възможност да ми изпратите по него време? Ще ми сторите голямо задължение. Аз ще Ви дам своевременно новия си адрес, ако не бъда тука (вероятно ще бъда в Милан).

Пишете ми тъкмите ли да почнете издаването на повестите през септемврия, или мислите да отложите за по-нататък.

Аз вероятно ще бъда в София през августа, ако не и по-рано.

В София се научих, че сте се сгодили. Честито Ви.

Сърдечен поздрав
Ваш И. Вазов

744

До И. Шишманов

Stresa, 24 юни 1914

Любезний Шишманов,

Надявам се да си получил няколкото ми картички от Австрия и Швейцария. Завчера напуснах Шезиер и минах в градеца Stresa на брега на Лаго маджоре. Напуснах Шезиер поради постоянните почти дъждове и лошо време, които ме държаха повечето време пленник в хотела. А ето и тука два дена пак дъждове! Като престоя около седмица, ще замина за Милан, да постоя там около 10 дена, после мисля да посетя Венеция — на връщане за България.

Като съм се отчуждил от България, не зная нищо какво става там. Не виждам и във френските вестници нищо за нея.

Ако не те мързи, драсни ми нещо за там, за интересни неща от литературния живот, за себе си, какво работиш и как си. Разбираш колко ми е драго тука да получа известия от родината. Ако ти е възможно, прати ми и последните книжки от Свободно мнение. Каквото ми пратиш дотука, ще ме намери, дето и да бъда. Аз съм здравствено доста добре. Надявам се и ти че си все тъй здрав и бодър. Моя поклон на госпожа Шишманова.

Сърдечен привет.
Твой И. Вазов

745

До Е. Марс

25 юни 1914 г.

Получих сега картичката с образите на Жѐничка и на Катя (или Вярка?).

Много ми радост донесоха няколкото думи на драгата приятелка. Аз ти пращам почти всеки ден картички.

На днешната си най-хубаво излязла.

Поздрав за
Юрданка.
Твой Вазов

746

До Е. Марс

От върха Мотароне изпращам ти моя сърдечен привет.

Поздравлявам Санча за именний му ден.

До скоро виждане.
Твой предан Вазов

26 юни 1914

747

До П. Елмазов

Bulgarie
Г. Санчо Елмазов
ул. «Лавеле» 1
София

Санчо,

Честит ти имен ден.

И. В.

Stresa
26 юний 1914

748

До И. Шишманов

Господин
д-р Ив. Д. Шишманов,
професор
София
Bulgarie

Дружески привет от Абация!

И. В.

[Абация], 27 юни 1914

749

До Е. Марс

Др. Ж. Днес пристигнах в Абация. Мисля да престоя 4—5 дни, па ще потегля за София.
С дружески привет и до скоро виждане

Твой В.

[Абация], 28 юни 1914

750

До Е. Марс

Привет от морските бани на Абация!
Слободни маджари!

Твой предан
И. Вазов

[Абация]
29 юни 1914

751

До Е. Марс

[Пловдив], 3 октомври 1914 г.

Поздрав от Пловдив. Вчера дойдох тук да търся слънце, а найдох мъгла и дъжд, също и днес.
Прочие, днес се връщам в София. Там все е по-добре.

Довиждане
И. В.

752

До Л. Андреев

[София, януари 1915 г.]

Преди да сме видели някога любовта Ви, ние виждаме днес омразата Ви. Преди да сте били някога наш приятел, Вие излизате днес като съдия и хулител на българския народ и с бич в ръка, в преддверието на славянския храм, искате да бъдете олицетворение на висшата правда Вие се считате за един от избраните и отредените да пазят светините на този храм.
Не нас, а Вас би трябвало да накаже бичът на правдата и благородното негодуване, защото Вие именно, опиянени от мътното вино на злобата, не виждате истината. С Вас заедно заслужават бичуване и онези, за

които се застъпвате тъй горещо, защото те именно неотдавна търгуваха в славянския храм и след като стриха толкова грехове спроти братята си, отиват да просят от тях в същия храм.

По-рано Вас Ви нямаше там, защото миналите събития не Ви засягаха.

Но каква морална сила се крие във Вас, когато черните името на цял един народ и го наричате тълпа от джебчии («не прочь обшарить карманы брата должника», казвате Вие за нас). Какво духовно благородство и каква човешка съвест изразявате, когато, заслепени от несправедлив гняв и злоба, ни зовете цигани на панаир, хора продажни, с раздвоени езици, които играят кървав танец на духовна нищета, коварни и подли убийци, стадо овни?

Та кой сте Вие и какво Ви дава право да сипете хули и клевети върху един народ, когото не познавате и никога не сте искали да знаете, за когото съдите по думите на неговите най-големи клеветници и зложелатели — по думите на неговите братя изменници. Къде бяхте Вие, един от благородните членове на славянското семейство, Вие, които се срамувате от нас и пророкувате духовната ни гибел — къде бяхте неотдавна, когато се извършваха толкова много и толкова жестоки славянски неправди?

За Вас ние сме най-недостойните синове в славянското семейство — защото не сме извършили ни една неправда над свои братя. Но кажете: и сърбите ли са в това честно славянско семейство, и те ли навеждат очи от срам, когато чуят името българин?

Във второто си писмо, за да закръглите фразата си навярно, Вие казвате, че не съчувствате на български стражари, които влачат в затвора сърби. Вие знаете много добре, че такъв случай не е имало, защото ние не владеем и не сме имали никога намерение да владеем сърби. Но го казвате при все това, за да запазите позата на разгневен и вдъхновен писател на висшата правда.

В първото си писмо наричате сърбите, може би без да сте забелязали това, «братя длъжници». А знаете ли как са изпаднали те до положение на длъжници и какво ни дължат всъщност? Но какво е за Вас България, какво е Македония — те могат и да съществуват, могат и да изчезнат — за Вас то ще бъде все едно. Позволете и на другите да обичат отечеството си. Въпросът за нашето национално съществуване не е въпрос на търгашество, както се изразявате Вие. Нашият народ никога не е търгувал със съвестта си, никога не е предавал братята си и не е изменявал на задълженията си. Това, което са извършили сърбите спроти нас и което, вярвам, вече много добре Ви е известно, ни един българин не е вършил спроти тях и не ще извърши.

Нека ни обвиняват в престъпна наивност, но не в предателство и безсъвестност — че след толкова разочарования, след толкова горчиви опити, които сме почерпили от отношенията си със сърбите в продължение на стотина години, ние сме забравяли често миналото и сме се залавяли да работим заедно с тях, да им помагаме, за да бъдем отново излъгани и за да се гаврят отново с нашата наивност собствените ни братя славяни. Ако бяхме реални политици, както ни наричате в писмото си, ние не щяхме да претърпим толкова скъпи загуби и горчиви разочарования, не щяхме да позволим да възликуват над нещастията ни тъкмо онези, които търгуват със славянската идея и които искат днес помощта ни. Когато бяха силни, те с презрение говореха за нас и готови бяха да ни унищожат, а днес, понеже тяхната интелигенция се срамува да се обърне направо към нас, послужва си с Вашето писателско име. Ако тяхната съвест е чиста, нека те дойдат да ни обвинят, нека те сами хвърлят камък върху нас — защо Вие да вършите това? Но към нас те не смеят да се обърнат; защото знаят какъв отговор ще получат и защото нямат морален кураж да признаят греха си и да искат открито нашата братска помощ. Те се обръщат към Вас, говорят Ви с Вашите фрази, с Вашите литературни образи и Вас вдъхновява неискреността на тяхното слово. Те вярват, че Вашата хулна реч ще нарани сърцата ни. За да им услужите, Вие сте се въоръжили с всичките книжни копия и стрели на една клеветнишка реторика. И всяка Ваша дума се опитвате да превърнете в хули и гавра с българското име.

Желал бих никой в тази страна да не почувствува сърцето си наранено от Вашето злословие. Във Вашето

писмо, напоено с отрова, със злоба и ненавист, във Вашите безосновни и престъпни хули, аз не виждам нито величието на художника, нито благородството на човека.

Желал бих още нито един българин, нито един български писател да се не чувствува Ваш ученик и да не следва стъпките Ви и стъпките на Вашето сляпо възмущение.

Мен ми е мъчно, кога някои Ви наричат учител на българската интелигенция. Това не е право. Отделните и случайни увлечения не са свидетелство за духовния живот на цялата интелигенция. За щастие нашата интелигенция има по-достойни учители и Вие, с Вашето творчество, не сте държали в плен ни един от първите ни поети и художници, но сега това Ваше писмо ще даде възможност на всички мои събратя да Ви разберат и оценят; то ще ги доведе още веднаж до убеждението, че между личността на писателя и неговите творения не трябва да се прокарва граница и че Вие не сте роден за учител на поколенията.

Обзет от пророчески екстаз, и в двете си писма Вие сипете словесни мълнии върху нас и виждате вече нашата духовна гибел — опомнете се. Не сте Вие човекът, който ще ни осъжда за греховете ни и ще проглежда в бъдещето ни. Вие не ни познавате и нямате право да говорите за нас. Българският народ не съществува по Ваш каприз и Вашите лъжепророчества няма да го смутят. Той ще оцени и Вас, както е оценил и други, помалко ефимерни имена.

Убеден съм, че след време Вие ще съгледате собствените си престъпни заблуждения и ще се червите за клеветнишките си думи. Днес това не виждаме у Вас, защото Вие в злобата и омразата си все още не можете да вникнете в смисъла на онова, което вършите и говорите.

Ив. Вазов

753

До А. Паскалев

[София, 1914]

Бай Паскалев,

Моля Ви, пратете ми по приносящия моите Поеми, трябват ми за малко.

С поздрав,
И. Вазов

П. П. Ако имате някаква коректура, пратете ми я също.

754

До комитета «Константин Величков» Пазарджик

[София, края на май 1915]

Не можейки лично да присъствувам на днешното ви тържество в чест на моя драг, велик и незабравим приятел Величков, изпращам оттука поклона си на славната му сянка, витающа днес над родния му град. Рядко български град е дал по-достоен син на България; рядко наш град може да се гордее с гражданин тъй велик по ум, по дарба, по заслуги, както идеалният Величков, на когото днес увековечават спомена и името с паметник. Моят горещ поздрав към Пазарджик, че изпълня един свещен дълг към благородния си син — негова висша гордост и слава. България би била честита, ако би броила повече такива светли личности. Поклон и слава Величкову!

Вазов

755

До И. Шишманов

[София], 27 май [1915]

Люб[езни] Шишманов,

Днес тръгвам за Вършец, дето тъкмя да се бавя няколко дни. Срещата утре впрочем няма да стане.

Твой предан Вазов

756

До И. Шишманов

[Вършец], 28 май [1915]

Г-н
професор
Ив. Д. Шишманов
София
(В Университета)
[ул. Шипка, 7]

Сърдечен поздрав. От вчера съм тук на Вършец. Прекрасна природа.

Твой
И. Вазов

757

До И. Шишманов

[София, 18 юни 1915]

Драги Шишманов,

Извини ме. Днес ще бъда на Горна баня да си търся квартира. Ще трябва да се лекувам там за корема.

Твой
И. Вазов

Четвъртък

758

До Е. Марс

Горна баня, 26 юни 1915 г.

От вторник съм на вилата на брата си. Въздух, тишина, природа — всичко отлично! Много съм доволен.

Изпращам ти моя сърдечен привет.

Поздрав на Миша.

Твой предан И. В.

759

До И. Шишманов

Горна баня
26 юний 1915

Господин Ив. Д. Шишманов,
бивши министър
София

Сърдечен привет от Горна баня. Тук чудесно хубаво и аз изпитвам благодатта на добрия въздух и пълната почивка. Здравей.

Твой
И. Вазов

760

До Е. Марс

Сърдечен привет, драга Жѐничка. Не сме се виделе отдавна. Надявам се, че всички у вас са добре. В сряда ще прескокна в София и тогава ще дойда да ви видя къде 10 часа (по-късно не ме очаквайте).

Поздрав до всички.

Твой И. В.

Горна баня
13 юли 1915 г.

761

До И. Шишманов

Господин
д-р Ив. Д. Шишманов
Чамкория

Приеми и ти моя сърдечен привет от Горна баня.

И. Вазов

[Горна баня, средата на
юли 1915]

762

До Е. Марс

Верният артистичен вкус на Евгения Марс ще ми обясни лицето ли прави хубава носията, или носията прави хубаво лицето в тая картичка?

Хиляди мерси за вчера..

Сърдечен привет
И. Вазов

Княжево, 25 юли 1915 г.

763

До И. Шишманов

Хисаря, 18 авг[уст] 1915

Господин д-р Ив. Д. Шишманов
(бивши министър)
Чамкория

Сърдечен привет от Хисаря.

Твой И. Вазов

764

До А. Паскалев

Уважаемий г. Паскалев,

Моля Ви, ако Вие е възможно, изпратете ми 400 лева, с което много ще ме задължите.

Аз два пъти вече изпращах човек до Вас за това нещо, но Вие отсъствувахте.

С поздрав.
Ваш И. Вазов

София
24 авг. 1915

765

До К. Христов

Драги колега,

Направете, моля, труда, да помогнете на г-жа Димова.

Вие имате възможност да се срещнете с надлежните воен[ни] лица по нейната работа.

Аз, за жалост, съм съвсем безсилен.

С поздрав
И. Вазов

София
2 окт. 1915

766

До К. Христов

Драгий колега,

Изпращам ти стихотворенията.

Печатайте ги, в какъвто ред искате, но със запазване датите.

Ще те моля ти да направиш коректурата, за да се избягнат печатни грешки.

С поздрав
И. Вазов

[София], 6 окт. 1915

767

До К. Христов

[София, 20 октомври 1915]

Драгий колега,

Пращам Ви приложеното за Отечество.

Нека се напечата и завземе само цяла страница, защото стиховете са дълги, та да се не прекъсват.

Моля непременно да ми се прати коректура.

С поздрав
И. Вазов

П. П. Шрифтът — както на другите стихотворения в Отечество.

768

До К. Христов

[София, 23 декември 1915]

Любезний бай Христов,

Пращам Ви приложеното за Отечество.

Моля, наредете непременно да ми се прати коректура.

С поздрав
И. Вазов

23 дек.
1915

769

До К. Христов

[София], 27 декември 1915

Драгий бай Христов,

Вярвам да сте получили стихотворението ми «Пиянство в Белград».

Моля Ви, повърнете ми назад изпратените по-рано изрезки-стихотворения, които не се поместиха в Отечество, че сега ми са нужни.

С поздрав
И. Вазов

770

До Е. Марс

[София, 1915]

Драга Жѐничка,

Излязох си от вас твърде угнетен.

Вчера аз мислех, че правя една мъничка услуга, каквато приятел на приятел прави, но днес видях учуден, че моите добри чувства са били заподозрени и ми се нанесе незаслужено огорчение. Размисли харно и ще видиш колко си била несправедлива и невеликодушна към един предан приятел.

Неужели ние не сме се опознали още? Неужели трябваше да се ръководиш от думите на едно разсеяно дете, за да ме обиждаш с недружески подозрения, а не слуша сърцето си?

Криво ми е, Жѐничка, много ми е криво. Не можах да се стърпя да ти не напиша тия няколко реда, за да излея болката си.

Повръщам ти двайсетте лева, от които нямам нужда. Забравих да сторя това при тръгване.

Пиши ми две думици, за да ме успокоиш.

Не, не заслужавах това отнасяне от най-близкия си човек!

С поздрав и довиждане.

Твой предан
И. Вазов

Събота

771

До Е. Марс

Драга Жѐничка,

Честита ти Нова година, също и на Миша. Желая ви я здрава и весела.

Ти си била неразположена днес. И аз пазя стаята вследствие нова простуда.

Сърдечен привет.
Целувам ти ръката.
Твой предан
И. Вазов

1 януари 1916 г.

772

До С. Бобчев

[София, януари 1916]

Драгий Бобчев,

В понеделник ще ти пратя едно стихотворение, но от родът на ония, които печатам във вестниците, та не знам дали ще го намериш удобно за Бълг. сбирка.

Ще получиш и едно трогателно разказче от г-жа Евгения Марс в свръзка с войната.

Твой И. Вазов

773

До А. Паскалев

Уважаемий г. Паскалев,

Получих писмото Ви от 26 януарий с допълнението му.

Министерството на просвещението ми съобщи, че е решило да откупи и от 5-те тома (мои съчинения).

За всеки том то разполага сега по с 2000 лева.

Съобщете ми каква отстъпка ще направите, за да се знае по колко екземпляра ще може да вземе м-то срещу горните суми.

Вие ми дължите според писмото си от 18. IV. 1914 г. 3660 л. Пратете ми, моля, пълномощие да ги получа, като осталата сума се предаде на жена Ви, ако Вие случайно не дойдете тука сам да я приемете.

Пишехте ми за Звукове. Ако не сте ги унищожили още, съобщете ми, защото ще гледам и тях да продам на м-то. В такъв случай пишете на жена си да ми предаде колкото екземпляра от Звукове има в склада Ви.

Имайте пред вид, че м-то от 1 юлий ще разполага с нов кредит и тогава ще откупи от Вас и осталите томове от моите новоиздадени (от Вас) съчинения.

Всички тези книги се назначават за училищата, библиотеките и читалищата преимуществено в приморавските области.

Дано войната се свърши и тогава да продължите Вашата издателска деятелност.

Отговорете ми, моля, по-скоричко.

С поздрав
И. Вазов

[София], 3 февр. 1916

До А. Паскалев

[София, 15 март 1916]

Господин
поручик Ал. Паскалев
в Тиловото управление
Хасково

Писмото изпратих своевременно г. Т. Говорих за въпроса и на едно близко нему лице. Надявам се да се свърши работата.

Книжката ще Ви проводя днес.

С поздрав
И. Вазов

14 март
София

775

До майор Белковски

Господин
майор Белковски
в Арсенала
Тука

[София, 24. III. 916]

Кучето си намерих у дома.

Ползувам се от случая пак да Ви изразя благодарността си за Вашата голяма любезност.

С поздрав,
И. Вазов

776

До Е. Марс

Горна баня, 10 юли 1916 г.

Вчера ви писах, че в събота няма да слизам в София. Сега се оказва нужно още сутринта да бъда в София, та ще си пия и съботния чай у вас. Катя ме зарадва тука със сиренцето. Мерси. Получих картичката ви от Банкя. Благодаря за поздрава. Здравейте.

Довиждане И. В.

Четвъртък

777

До И. Шишманов

[София], 17 юлий [1916]

Извини ме, че не успях да те предупредя, че миналий четвъртък ще отсъствувам, та напразно си идвал.

Ще те чакам тоя четвъртък. Не забравяй и Куприна да донесеш.

Твой И. Вазов

778

До Е. Марс

Сърдечен поздрав от Горна баня.

Отдалечен в тая пустиня, вероятно съм забравен съвсем. Аз обаче помня добрите приятели. Бъдете здрави. До виждане в четвъртък.

И. В.

Горна баня, 27 юли 1915 г.

779

До И. Шишманов

Горна баня, 13 авг[уст] 1916

Любезний Шишманов,

Извини ме, че ти пиша чак сега. До вчера все бях неразположен от простудата. Днес само се чувствувам добре. Тука сега при слънчевите дни е извънредно хубаво. Разходки прелестни по полето, гледки възхитителни въз Соф[ийската] долина и при заник слънце. . . Ако те не мързи, прескокни дотука, да прекараме приятни няколко часа. Ще трябва само да се

снабдиш с позволител[ен] билет (от градоначалството и комендантството).

Редувам разходките с четене Куприна и Вересаева. Увлякоха ме. Колко наблюдателност, психология и художествено възпроизвеждане на руския живот — уви, много неутешителен и сер. Как много се чувствува нужда от слънчеви лучи в тоя безпросветен живот!

С поздрав.
Твой И. Вазов

780

До Р. Кръстева

Госпожа
Рада Кръстева
Вила Мисъл
на д-р К. Кръстев
Костенец

Сърдечно благодаря за любезната покана. Покани ме и г. Кръстев. Сега едно леко неразположение ме задържа тука. Щом ми премине (навярно след 3—4 дена), ще Ви дойда. Дано се задържи доброто време.

Привет Вам, г-ну Кръстеву и г-ца дъщеря Ви. Довиждане.

И. Вазов

4 септ. 1916, София

781

До Р. Кръстева

Госпожа
Рада К. Кръстева
Вила Мисъл
на д-р Кръстев
Костенец

За жалост аз не съм се още поправил и не смея да пътувам. Много скърбя, че се лишавам от удовол-

ствието да погостувам у Вас, сред хубавата Ви балканска природа.

Поздрав до всички.

С почитание
И. Вазов

8 септ. 1916
София

782

До А. Цанев

Многоуважаемий г. Цанев,

Повръщам Ви стихотворението, коригирано в заглавието според желанието Ви.

При това изказвам Ви сърдечна благодарност за толкоз любезното Ваше писмо, вдъхнато от най-добри чувства към мене.

С отличен поздрав
И. Вазов

[София], 17 ноември 1916

783

До С. Чилингиров

София, 13 дек[ември] 1916

Любезни г. Чилингиров,

Докторът абсолютно ми забранява пътуването. При моето здравствено състояние това пътуване, доста уморително, и всред зима, ме застрашава с опасни усложнения на болестта ми, която Ви казах каква е.

Прочее, аз не мога да взема участие в депутацията, за моя голяма скръб.

Вчера и днес не съм добре, пазя стаята, затова писмено Ви съобщавам отговора си.

Не излизайки, аз не можах да се фотографирам, но пращам моя фотография, найдена у мене случайно.

Прилагам Ви тука и исканата от г. Нойдорфа «мисъл» върху сближението на България с Германия.

С поздрав
И. Вазов

784

До Е. Марс

[София, 1 януари 1917]

Честита ти Нова година!
С най-топли благопожелания и привети.
По неразположение днес, нямам възможност лично да ти засвидетелствувам моите чувства. Извини ме. Стискам ти сърдечно ръката.

Твой предан И. В.

785

До А. Драндар

[София, 30 януари 1917]

Г-ну Андон Драндар

По случай юбилея на ценната Ви патриотично-литературна дейност приемете и моите сърдечни поздравления с най-добри благопожелания.

Ив. Вазов

786

До И. Шишманов

Любезний Шишманов,
Моля те, недей прави сондаж — излишно е. Аз по никой начин не ще мога да приема.

Сърд[ечен] поздрав,
И. Вазов

[София], 1 февр. 1917

До Съюза на българските учени, писатели и художници

[София, 25 февруари 1917]

Почитаемо събрание,

От няколко места ми се загатна, че е възможно да ми се направи високата чест да бъда избран председател на Съюза на българските учени, писатели и художници.

Бих бил, естествено, крайно поласкан, ако ми се окажеше подобно внимание, обаче за жалост аз се считам принуден да заявя, че не мога по никой начин да приема тоя висок избор: моята напреднала възраст, постоянна болезненост и абсолютна нужда от душевно спокойствие, каквото ми се препоръчва от лекарите, ми не допущат да се натоваря с деликатната и отговорна длъжност — председател на съюза.

С дълбоко почитание
[И. Вазов]

788

До Съюза на българските учени, писатели и художници

В писмото си от 25 февруарий, прочетено в общото събрание на Съюза, преди да [се] пристъпи към избиране управителен съвет, аз категорично заявих, че по повелителни здравословни причини не ще ми бъде възможно да заема поста председател, и молех да не бъда избиран.

Почитаемото общо събрание обаче въпреки това ме избрало. Горещо съм признателен за тая висока чест, от която съм силно трогнат, аз обаче съм принуден да заявя, че по същите причини не мога да приема тоя ла-

управителния съвет.

Това ми решение е окончателно.

С почит: И. Вазов

София, 3 март 1917 г.

789

До И. Шишманов

[София], 9 март [1917]

Драгий Шишманов,

В сряда, нито в четвъртък не дойде. Види се, пак си пазил стаята.

Пращам ти сто лева тука от генерал Луков за съюза и писмото.

Пиши ми кога ще се видим и как си.

Сърд[ечен] поздрав
И. Вазов

Моля, повърни ми плика подписан.

790

До командира на 49. полк

Многоуважаеми господин полковник,

Нямам думи да Ви изкажа колко дълбоко съм трогнат от скъпия подарък, толкоз изящен, колкото и знаменателен, който поверения Вам храбър 49-и полк ми изпраща чрез Вас. Аз съм трогнат, умилен до сълзи! Това проявление на почит и съчувствие от страна на нашите славни борци, бранящи неустрашимо отечеството, служащи с беззаветна преданост и самоотвержение на високите му идеали, за мене е и ще остане завинаги най-ласкателния и драгоценен спомен.

А писмото Ви, надъхано с такива благородни и възвишени чувства по повод моите скромни литературни трудове? О, то ме покърти дълбоко! Никога не съм се почувствувал тъй горд и по-щастлив.

Моля Ви, предайте на всички чинове от славния Ви полк моята безпределна благодарност и признателност. Нека бог, който досега крепи десницата ви във великата борба за обединение на отечеството, да ви осени с благодатта си и да ни подари радостта по-скоро да ви посрещаме с победните лаври на челата ви, вас, доблестни и благородни синове на героична България!

Моят дълбок поклон на 49-й полк.

С най-сърдечен привет към Вас и с най-гореща благодарност за драгоценното Ви към мене писмо.

Ваший предан
И. Вазов

София
19 март 1917

791

До И. Шишманов

[София], 23 апр[илий] 1917

Любезний Шишманов,

Не идеш вече да се видим. Занят ли си много, или нешо неразположен? Пиши ми, моля.

Бъди добър да ми пратиш Скєрлича и Hommes et Livres.

Ще ти ги върна честно и почтено.

Получих 5-те екземпляра от стишията За родината.

Види се, оставил си коректурата на небрежен човек: много печатни грешки, даже изменения на текста! Как е станало това? Дано и разкажите ми не постигне същата напаст.

Сърд[ечен] привет
И. Вазов

792

До И. Шишманов

[София, 1917]

Драгий Шишманов,

Чаках те до 4 часа, па тръгвам за Княжево.

В лявото чекмедже на масата ми е преписания ръкопис. Направих там някои съкращения, които счетох за нужни.

[И. Вазов]

793

До И. Шишманов

Любезний Шишманов,

Нужен ми е ръкописа на пиесата ми, на която ще става с ч и т к а в театъра. Вярвам да си я предал вече. Остави ми ръкописа у Милана келнера в Казиното.

С дружески привет.
Твой И. Вазов

Сряда

794

До И. Шишманов

[София], 21 май 1917

Любезний Шишманов,

Б о р и с л а в се дава във вторник. Същите две места са на твое разположение. Ще те чакам непременно в сряда. Ще бъдат прочетени «Нюанситe».

П. П. Ако не ще бъдеш в театъра, дай ми да зная своевременно.

Сърд[ечен] поздрав
И. Вазов

795

До И. Шишманов

София, вторник [1917[

Любезний Шишманов,

Пращам ти приложения билет за довечерашното представление на Б о р и с л а в. Ние ще бъдем съседи, през двама души — позакъснях, та не можах да ти взема по-добро място.

Аз впрочем ще ти отстъпя моето, авторското, което е 4-и номер на същия ред.

Довиждане прочее.
Твой И. Вазов

796

До Е. Марс

[София, 1917]

Драга Жѐничка,

Мисията ми за жалост не сполучи.

Г. Огнянов категорически ми заяви, че по причина на извънредна преумореност не е в състояне да играе.

Никакви мои увещания, молби, аргументи не помогнаха. Днес ще дойде лично у вас да ти обясни и да иска извинение. Той настоява пиесата да се отложи за идния сезон и той ще играе ролята си, която намира хубава, с най-голяма охота — само да си почине.

Разумява се, това не може да стане. М а г д а трябва да се представи още сега, па да се продължи и от септември нататък.

На това мнение е и г. Мутафов.

Щом Огнянов категорически отказва, трябва да помйслиш кому да се възложи неговата роля. Има само двама възможни кандидати за ролята: г. К о с т а С т о я н о в и г. Н и к о л о в. Аз намирам, че първият е малко суровичък и пò би подхождал Ни-

колов. Той има силен глас, добра дикция, макар че го не харесах в Кръвта измива.

През репетициите чрез старание и чрез твоите упътвания, вярвам, ще бъде готов да изнесе добре ролята си.

Подир разговора си с Огнянов днес (той взема адреса ти) намисли кого ще избереш и съобщи това до довечера най-късно на управлението на театъра, за да направи надлежното.

Идната неделя ежедневно ще се репетира Магда.

Сърдечен привет.
Твой И. Вазов

Петък

797

До редакцията на сп. «Светлина»

От всички наши списания «Светлина» едничка утрая здрава и читава до днес. Поздравлявам искрено редактора ѝ, г. Юрдан Михайлов, за силата на волята и постоянството му. Как е желателно тия ценни морални качества да се срещат по-често у тружениците по духовното поле у нас!

Ив. Вазов

798

До директора на Народния театър

София, 1 юни 1917

До господина Директора
на Народния театър

Господине Директоре,

Чест имам да Ви помоля да съобщите на артистките и артистите, вземали участие в представленията на драмата ми «Борислав», следните ми редове:

Драги артистки и артисти,

След 50-то представление на «Борислав» чувствувам

потреба да ви изкажа публично колко съм задължен Вам за успеха, който вчера отпразнува Народният театър; ползувам се от сгодния случай да Ви повторя и днес, чрез печата, израза на благодарността си, която толкова пъти лично Ви съм изказвал при постоянния и растящ успех на пиесата ми, защото той главно се дължи на Вашите благородни усилия да я одухотворите на сцената, да заразите душите с ония вълнения, които сами преживявахте.

Вие, драги артистки и артисти, вложихте в своята игра всичката си енергия и въодушевление, за да въплотите с рядка изящност и вярност създанията на моето въображение, повече от това: Вие успяхте чрез своя талант да предадете на скромната ми творба по-висока ценност и красота, Вие допълняхте автора, Вие също творихте.

Но Вашата заслуга се удвоява с това, че при естетичната наслада, която доставяхте на зрителите, Вие възкресявахте пред очите им с рядък реализъм виденията на едно славно минало, тъй мило на всяка българска душа.

Отпразнуваният вчера юбилей на първата драма, и то домашна драма, достигнала 50-то си представление, е радост и моя, и ваша, и на Народния театър, който Вие и Вашите колеги направихте да бъде обикнат.

И благодаря Ви, благодаря Ви горещо Вам, Огнянов, тъй безукоризнено художествен в Асеня II, Вам, г-жа Стойчева, неизразимо пленителна и нежна в Тамара, Вам, г. Т. Танев, тъй силно изразяващ Бориславе, Вам, г. К. Стоянов, великолепно въплощаващ Кир Тодор, Вам, г-жи Зл. Недева и Николова — първата тъй артистична в Зоя, втората тъй страстна в Ирина. И Вам също моята признателност, г. Кирков, тъй силен и правдив в ролята на Гавраила, и г. Стойчев — с такъв безизкуствен хумор оживил веселия образ на деспот. Слава. И на Вас, артистки и артисти, изпълняващи останалите роли с такова старание и сполука, моята признателност.

Стискам другарски на всички Ви ръцете.

И. Вазов

799

До И. Шишманов

юлий 1917, София

Драгий Шишманов,

Аз внезапно реших и тръгнах днес за Костенец, да търся хлад и тишина.

Ще се побавя вероятно 10—15 дни там, а може би и повече, ако ми се хареса.

Ако пишеш нещо, адресувай: Костенец, Вила Ганев. Па ако ти скимне, ела ми на гости.

Със сърдечен привет.
Твой предан И. Вазов

800

До А. Балабанов

Уважаеми г. Балабанов,

Чета сега с наслада Есхила и Еврипида във Ваш превод. Той е отличен. Ясност, чистота, стегната реч, добросъвестна работа. Това е рядко у нас. Сърадвам Ви и Ви стискам оттук ръката.

С поздрав,
Иван Вазов

Костенец, 12 юлий 1917 год.

801

До Е. Марс

Драга Жѐничка,

Както ти съобщих вече от София, аз съм от вторник жител на костенските вили.

Животът тук, не ще питане, е приятен — сред тая разкошна природа. Вечен шум на реката, гора, ливади зелени, космати върхове родопски, цветя, благоухания и мирис. А аз толкова нужда имах от него след усилените занятия в София и енервираността от политически новини и събития. А и тука няма вестници!

Вземал съм си само книги за прочит, но имам ли време за тях? Разходките, съзерцанието на природните хубости ми го завзимат цяло.

Вярно ли казвам? Аз мисля пак за София, и доста много. Там оставих скъпата приятелка, с която тъй много бих желал да деля тука чувства и впечатления. Нейното мило общество би удвоило очарованието на тия чаровни места. Утре е събота, денят на традиционния чай, и аз с тъга си мисля, че няма да бъда на вашия балкон.

Тук обаче, макар и хубава природа, много липсва за един комфортен живот, какъвто човек има в София.

Войната и тука се отрази: липса почти на всичко, и малко посетители на курорта. Аз съм във вилата, дето е брат ми и семейството му, и се радвам на най-мило гостоприемство.

Пиши как си ти там, какво пишеш, има ли известие за «декоратора»? Как ме възмущават тия пошли игри!

Аз тъкмя къде 20—25 юли да се завърна. Поздрав до всичките домашни и тебе сърдечен поздрав.

Твой И. Вазов

801[а]

До Е. Марс

Аз все съм без отговор. Дали писмата ми не достигат, или отсъствувате? Ако не е това — мълчанието ви е престъпление, заслужаващо страшно наказание! И то ще бъде безмилостно наложено, когато пишущия това писмо се завърне в София.

Засега — най-сърдечен привет до нашия Муся-Кеседжия, до Миша, до Санча и до майка ви и Юрданка.

И. Вазов

П.П. Сигурно и вие сте адмирирали тая нощ тропическите светкавици, които озаряваха небето. Като тях е и гневът ми. . .

[Костенец], 23 юли 1917 г.

802

До И. Шишманов

Костенец, 24 юлий 1917

С радост прочетох твоето мило писмо, което ми се видя много късо. . . Там си цял ти с твоята възторжена душа и златно сърце! Аз ще остана тука до края на месеца: и с какво съжаление ще напусна. Но София ме вика, че там се печата сега VII том от моите разкази. Страх ме е от тия ужасни печатни грешки. . .

Дано те заваря там. Привет от снаха ми. Тя продължава.

Стискам ти ръката сърдечно.
Той предан И. Вазов

803

До К. Кръстев

[София], 13 септ. 1917

Бай Кръстев,

Прочетох статията. Достатъчно обективен и правдив в съжденията си за другите [в първата половина на статията; втората не четох], ти остаяш верен на себе си в отзивите си за В.[азов]. Те дишат оная непобедима, умопомрачителна, зле прикрита под маската на пресилен и фалшив обективизъм омраза към него, с каквато си се прославил в България.

Излишно беше да ми пращаш статията си, за да те видя там пак такъв, какъвто те знам: неспособен да превъзмогнеш себе си, неспособен за рицарско отношение към неприятен тебе човек. Такава добродетел обладават само избраните души.

И. В.

804

До И. Шишманов

[София], 5 ноември [1917]

Любезний Шишманов,

В сряда, ако дойдеш, донеси ми писмото на генерал Луков, че ще го покажа на Чипева; не забравяй и Дисонанси.

Сърдечен поздрав
И. Вазов

805

До И. Шишманов

[София], 9 ноември 1917

Драгий Шишманов,

Пращам ти ръкописа от пътуванията, който ти ми беше повърнал. (Своевременно аз дадох да се препише на пишуща машина.)

Прати ми Подигото; също и Бориславъ, за да направя нови маскари в него.

В ръкописа за пътуванията можеш да махнеш, което желаеш.

Твой И. Вазов

806

До Ж. Бакалов

[София, ноември или декември 1917]

Многоуваж[аемий] г. Бакалов,

Възчудил съм се отде да намеря каменни въглища, с които се отоплявят печките ни. Аз с домашните ми зъзнем от студ, при това не съм и здрав. Обръщам се

...моля да ми помогнете в тая неволя, да може някак да получа каменни въглища. Ще Ви бъда безкрайно благодарен.

С почитание
И. В.

807

До А. Протогеров

[София, ноември или декември 1917]

Многоуважаемий г. Протогеров,

От месеци насам не съм видял в къщи ни кашкавал, ни сиренце, за да има с какво да закусвам йли да си дояждам. Реших да се обърна към Вас с молба да направите, ако обичате, зависящето от Вас да бъда снабден поне с един от горните продукти. Прося Ви извинение за това безпокойство и Ви изказвам предварително благодарността си за това голямо задължение.

И. В.

808

До Д. Божков

Уваж. г. Божков,

Пращам Ви преписано и в последня редакция стихотворението за К. Величкова.

Вие ми споменахте за премия на списанието. Сетих се, че г-жа Евгения Марс би Ви дала за такава драмата си Магда, която скоро ще се играе в Народния театър. Драмата е трогателна, рисува силата на майчината любов. Г-жа Марс има и десетина разказа, някои от войната, които също са хубави.

Ако сте наклонни за едното или другото, вижте я. Тя живее [на] улица «Ботев» 39.

С поздрав
И. Вазов

22 декември 1917
София

809

До Е. Марс

[София, декември 1917]

Драга Жѐничка,

Добро утро!

Тая нощ прекарах почти цяла в безсъние. Мисълта, че ти все ми си още сърдита, ме мъчеше. Пиша ти това, като те моля да ми обадиш с две думи, че се лъжа. Тъй само ще се успокоя. Не ми отказвай, драга Жѐничка, тая милост. Бъди тъй добра и сега, както си и прекрасна.

Още друго:

Снощи намерих у дома записка от г. Ш., който ми явява, че ще бъде у дома утре след обяд. Много бих искал да поговоря с тебе за съчинението, преди да го четем с него.

Затова настоятелно те прося да дойдеш утре преди обед у дома да се разговорим.

Между другото ще поговорим и за бюста на Евг. Марс.

Чакам ти отговора.

Сърдечен привет.
Твой И. Вазов

Неделя

810

До министъра на народното просвещение

[София, 1917]

Многоуважаеми г. Министре,

Издателят на книгата ми Песни за Македония е подал днес заявление до Вас да му се отстъпят потребното число екземпляри за войската.

Присъединявам моето ходатайство към молбата му.

С дълбок[о] почитан[ие]
(И. Вазов)

811

До И. Шишманов

[София, 13 януари 1918]

Любезний Шишманов,

Донесоха ми коректура от «Борислав». Но ръкописа ми в началото на 2 действие, който ти бях предал, не е вместен. Виж да бъде и той нареден. Това е необходимо.

С поздрав И. Вазов

812

До Съюза на българските учени, писатели и художници

[София, 14 февруари 1918]

Силно покъртен от голямата чест, която ми е направил съюза, като ме е прогласил свой почетен председател, спеша да изкажа дълбоката си благодарност за това лестно внимание.

Приемете уверение в моето отлично почитание и преданост.

И. Вазов

813

До С. Чилингиров

[София], 14 март 1918

Драги бай Чилингиров,

Повръщам Ви «Бен Акиба».

Видяхте ли във «Вестник на 2 армия» как българ. невежество е опозорило песнята ми «Сърцето на поета»? Последният стих в ръкописа ми беше: «Левиатан или шушка», а го напечатали: «Левиатан или пушка»!

Подир това заклех се да не давам в никое списание мои работи!

С поздрав
И. Вазов

814

До С. Чилингиров

Драги г. Чилингиров,

Моля Ви бъдете добри да изпратите чрез разсилния си (по обед, когато е свободен) приложеното писмо до г. Шишманова.

С поздрав
И. Вазов

[София]
25 март 1918

815

До И. Шишманов

[София], 25 март 1918

Любезний Шишманов,

Крайно съжалявам, че не съм здрав сега, та не ще ми бъде възможно да се намеря на вечерята във Военния клуб утре.

Благодаря сърдечно обаче за поканата ви.

С поздрав И. Вазов

816

До И. Шишманов

Любезний Шишманов,

Случайно снощи узнах за твоето ходене в Дирекцията на прехраната, за разговора, що си имал там,

и разорах, че след това ти ще се считаш в право да ме нагрозиш и да прекъснеш сношенията си с мене.

Да, имаш пълно право!

Моето поведение, което сега ми причинява толкова нравствени болки — аз тая нощ не съм спал — което има вид почти на измяна към един скъп и благороден приятел, едва ли би намерило оправдание даже и у най-снизходителното, най-великодушното сърце.

Уви, едно нещастно задължение за д и с к р е т н о с т и което не знам защо го считах толкова свято, има за последствие тая върволица от недостойни и идиотски хитрувания и криения, които ме унизиха пред мене си и сега пред тебе!

Никога не съм се измъчвал тъй, не съм се чувствувал тъй съкрушен, както сега, от съзнанието на вината си към тебе, верният и мил приятел, чиято добрина и симпатия се изразиха в толкова деликатни форми.

Да мисля ли, че ти няма да ми простиш некрасивата обноска, че няма вече да се виждаме и че и като напуснеш България, няма да ми стиснеш ръката, която бих ти подал?

Възможно е да останеш непримирим и да ме оставиш под гнета на тежкото чувство, че съм загубил завинаги твоето уважение и дружба, с която се гордеях.

Аз обаче имах потреба да ти напиша това писмо-изповед. Само тъй можех да почувствувам колко-годе облекчение. каквото облекчение чувствува престъпникът, признаващ пред съда убийството си. А аз сторих едно убийство! Убих в душата си порядъчния човек и убих в твоята идеалния приятел.

Твой предан
И. В а з о в

София, 1 април [1918]

817

Д о И. Ш и ш м а н о в

София, 6 юлий 1918

Драгий мой Оресте, великодушний Аристархе, медоточивий срѣдъшен събеседнико, любвеобилний духовен инквизиторе, salut!

Изпращам ти една колà много здраве — нека г-жа Шишманова ме извини, че при толкова неин багаж притурям и тоя, — един аероплан с приветствия и една грамада с поклони, по-голяма от оная, която в Берковско някога издигнаха селяните против кмета Цека.

Трябва да ти искам покорно извинение, че не отговорих на твоя цял дъжд писма, с които ме заля от Киев. Ти знаеш, че аз страдам от неизлечим мързел, като Обломова, но и ти си виноват, че в безчислените си писма забравяше да ми дадеш твоя адрес в столицата на Святослава Игоря. Отговорих ти само с откритка на твоето от Виéна.

Моите срѣди станаха вече много пусти и мълчаливи, и все по три часа залае ли Хектор, искам да видя желания и привичния гост, но, уви, той не иде!

Познайници — не казвам приятели*— постоянно ми искат новини от тебе. И аз, разумява се, ги осведомявам подробно за твоето житие-битие в Киев (славянска хитрост!). Но най-важната истина утайвам. . .

И при все това умът ми бяга все към Киев и с очите на въображението си те виждам, ту летящ от място на място в града по срещи и разговори, в които харчиш неизчерпаемата си енергия и непрезихаемото си живо слово, ту мечтающ от градината, дето се издига Св. Владимир, за родината и за ароматните кафета в Ерменското кафене, дето завършвахме нашите срядъшни оргии, ту блуждающ край бреговете на величавий Днепър, унесен в тиха беседа с русалките — не живите, а Пушкиновите. . . и колко още работи мисля за тебе, и колко още бих ти казал, но засега — точка. Да ти не

* Де ги! [Бел. на И. Вазов].

стнимам времето, то ти е тъй нужно за по-важни задачи. . .

И тъй, привет, привет, привет!

Твой предан И. Вазов

818

До В. Вазова-Фетваджиева

Вълке,

На 13 того ти писах нужното.

Сега ти пиша специално за твоето стоене там. Както разбирам, при днешните обстоятелства не е полезно вече живеенето в оная отстранена местност. . .

Затова приберете се тука.

С поздрав
твой брат Иван

София
15 авг. 1918

819

До А. Великов

Уважаемий г. Великов,

Прочетох с голямо удоволствие и вълнение превъзходн[и]я Ви труд Великата Каймакчаланска епопея.

Аз съм сега неразположен (пазя леглото), но си взех бележки от най-трепетните места и в скоро време, надявам се, ще излея силните си впечатления в ред стихотворения.

Аз Ви благодаря много за наслада̀та, която ми достави прочета на ръкописа Ви. Стискам Ви ръката и хвала Ви!

И. Вазов

София
13 септ. 1918

820

До П. Николов

София, 22 ноември[ий] 1918

Многоуважаемий г. Николов,

Не бидейки здрав, за да Ви видя лично, обръщам се към Вас с настоящето и Ви моля да бъдете така добри да ме снабдите, по който начин знаете, с няколко метра дърва, за да не остана при най-големите студове без топливо.

С почитание и сърдечен привет.

Ваш И. Вазов

821

До Е. Марс

[София, 1918]

Драга Жѐничка,

Моля те, ако имаш време, препиши ми на чисто приложения ръкопис.

Още по-добре помоли Миша да направи това, той има ясен почерк също.

Дано бъде готов утре, та да го взема.

С поздрав
И. Вазов

Четвъртък

822

До председателя на Съюза на българските писатели

София, 4 януарий 1919

Господине Председателю,

Силно покъртен от голямата чест, която ми е направил съюза в годишното си събрание, като ме е прогла-

сил свой почетен председател, спеша да изкажа дълбоката си благодарност за това лестно внимание.

Приемете уверение в моето отлично почитание и преданост.

И. Вазов

823

До Е. Марс

[София], 6 януари 1919 г.

Драга приятелко,

Честитявам ти най-сърдечно именния ден заедно с най-добрите ми благопожелания и ти целувам ръката.

Извини ме, че не сторих това лично, бидейки принуден и днес да пазя стаята поради неразположение и лошото време.

Здравей и бъди щастлива.

Твой предан
И. Вазов

824

До А. Паскалев

Любезний бай Паскалев,

Пращам Ви III том, дето съм внесъл поправките. Моля, внимателно да се коригират.

Лани бяхте ми обещали да напечатите една сбирка разкази на г-жа Евгения Марс. Тия разкази ще бъдат около десетина коли и аз ги намирам твърде добри.

Бих Ви просил, ако Ви е възможно, да ги напечатите сега. Авторката е нетърпелива много. За повече подробности по това, като се срещнем.

С поздрав
И. Вазов

София
18 февр[уарий] 1919

825

До Н. Радков

Господин Найден Радков, к-р 2-а
154 см Д/ну гаубична батарея от
Видин. теж. артилер. полк
с. Левуново (Петричко)

Благодаря Ви за симпатиите, изказани тъй красноречиво във Вашето любезно писмо.

Аз съм дълбоко трогнат.

Здравейте!
И. Вазов

14 март, София
[15. III. 1919]

826

До Е. Марс

[2. VI. 919]

Госпожа
Евгения Марс
(Г-жа Елмазова),
писателка
Ул. «Ботев» № 39
София

Поздравлявам те със заслужения успех на пиесата и деля радостта ти при букета, който ти е поднесен. Приеми и от мене отвъдния букет, понеже от живо цвете не мога да ти изпратя.

До скоро виждане. Твоите близки затъгуваха за тебе. Поздрави на Миша.

Твой И. В.

827

До Н. Георгиев

[София, 31. VII. 919]

Г. Георгиев,

Понеже съм в София вече, моля да ми се прати коректура от подлистника на Унион клуб.

И. Вазов

828

До Е. Марс

Драга Жѐничка,

Из зелените самотии на Стара планина, из разкошните пазви на величествената тукашна природа, на която съм гост от два дена насам, изпращам на моята добра и хубава приятелка най-сърдечен поздрав.

Под хармонията на вечния шум на Искъра аз постоянно слушам твоя глас и макар да ни делят безчетни върхове, долини и пропасти, аз чрез спомените съм все при тебе, виждам те ту намусена, ту засмяна, но еднакво мила и обичлива. Когато бях в София, само един ден през седмицата си пиех чая у вас, а тука го пия всеки ден.

Колкото за моето житие-битие тука, то е съвсем скромно.

Живея в една усамотена вила при фабриката (вилата на директора), чета донесените от София книги и не чета вестници, уви, аз най-много от тях бягам! Храна твърде скромна, мляко има обаче; къси разходки из планината, сън приятен и здрав под шума на Искъра, който тече под балкона ми; не пиша нищо — така реших на тръгване от София. Понеже стаята, дето живея, вероятно след 20 август не ще е вече свободна, та и аз негли ще си дойда и ще имам радостта да ти стисна ръката. Все таки, ще гледам да попродължа стоенето си тука: живота е тъй тих, самотията е тъй пълна, природата е тъй хубава!

Как беше хубаво и ти да поизлезеш на полето, да изпиташ възродителното действие на природата. Но вашите обстоятелства. . . точка. . .

Ако ми направиш удоволствието да ми драснеш няколко реда, аз ще ти бъда много признателен. (Но за бога, не ме засипвай ежедневно с писма, както правеше, когато бях в Костенец!)

Поздрав до домашните.

Поздравляват те сестра ми и г-жа Петрунова.

С най-горещите благопожелания и чувства.

Твой предан
И. Вазов

Елисейна
Вилата на директора на фабриката
7 август 1919 г.

829

До И. Шишманов

[Елисейна], 7. VIII. [1919]

Драгий Шишманов,

Приими моя сърдечен приятелски привет. Елисейна ми се твърде хареса. Природа, тишина, красота — всичко прелест.

Твой предан И. Вазов

830

До И. Шишманов

[Получ. 13. VIII.]

Драгий Шишманов,

Получих ти откритката. Вероятно и ти си получил вече моята, що ти изпратих на 6-й того. Като тебе и аз милея за нашите срѐди, че скоро ще си ги подновим, защото аз живея тук в чужда стая, която трябва да

свободя къде 15-й того, а нийде другаде не се намира друга свободна стая. Сестра ми с детето се гушат отвъд Искъра в една селска колиба при големи утеснения и неудобства. С изключение на това животът ни е приятен при красотата на тукашната природа. По цели дни се скитам из самотиите на планината и се чувствувам честит. Но твоята покана да пиша не ще бъде изпълнена: не ми се пише, даже не ми се чете; един душевен нèхар ме е обладал, и по-добре. . .

Г-жа Дора Г. ми писà. Пращам до тебе отговора си, защото не ми е дала адреса си, та ти го тури на плика.

Ако минеш покрай нас, отбий се и погали Хектора, когото оставих там и който силно трябва да страда без стария си господар.

Поздравление от сестра ми и от Събка.

Сърдечен привет и до скоро виждане.

Твой И. Вазов

Елисейна
11 август [1919]

831

До А. Марс

11 август 1919, Гара Елисейна

Писах ти на 6 август, но до днес нямам отговор. Дали не е пропаднало писмото ми? Или ще се повтори Костенец? И тъй да е, няма да бъда в претенция. Аз съм привикнал да понасям геройски подобни мили капризи. На тебе всичко може да се прости.

Сърдечен привет.
Твой И. Вазов

832

До И. Шишманов

Елисейна, 16 август [1919]

Завчера дойдохме в София за погребението на зетя ми Димо Пачев и вчера с трена пак се завърнах тука, уплашен от софийските горещини. Много скърбя, че не можах да те подиря да се видим.

Аз ще мога да престоя тук още около седмица. Ако ти се иска, прескокни дотука — разумява се, с железницата — да ми бъдеш гост за един ден. Местността заслужава това. Влакът тръгва от София по 7 ч. и 40 м. сутрин, а за връщане има няколко влака. Ако се решиш, добре е да ме предупредиш ден по-рано, за да те причакам на гарата и наредя да уловят мряна в Искъра за скъпия гост.

Твой И. Вазов

Вземи със себе си и няколко вестника.

Същий

833

До Е. Марс

Драга Жèничка,

Получих ти милото писъмце от 21 того.

Макар и кратичко, но можеш да си представиш колко ме зарадва! Колко съдържание намирам във всеки ред, във всяка дума там. Из всички твои писъмца лъха на мен някакъв тънък аромат, аромата на душа нежна и чиста. И денят, в който получавам писмо, за мене добива особена прелест, става някак си празнично светъл.

В последното си писмо ти писах, че може да се завърна къде 30 август. Времето от вчера стана дъждовно и изглежда да продължи такова. Чувствувам, че ще ускоря заминаването си, защото хвана сегиз-

тогиз да ми става скучно тука, може би и се натъжих за нещо свидно, което съм оставил в София.

Гледам, че ти правиш чести разходки извън града, и добре е това. Софийския шум и трясък налагат такива избягвания в свободното поле. Как щеше да е хубаво да можехте и вие да прекарате в Елисейна — но до идното лято, ако е живот и здраве, ще намислим нещо. . .

Изпращам ти най-сърдечния си поздрав и ти целувам ръката, драга приятелко.

До скоро виждане.
Твой И. Вазов

[Елисейна], 24 август
1919

834

До И. Шишманов

София, 26 авг[уст] 1919

Драги Шишманов,

Вчера ти съобщих, че съм се завърнал. Утре следобед няма да бъда в къщи. Моля, заповядай в четвъртък.
26 авг.

Твой
И. Вазов

835

До Е. Консулова-Вазова

Ветке,

Благодаря ти сърдечно за поканата. За жалост, обстоятелствата ми не позволяват да погостувам пак у вас, дето прекарах такива приятни дни това лято. Аз и сега ти изказвам дълбоката си благодарност за всичко, което ти стори там, за да ми направиш пребиваването приятно и радостно.

Благодаря ти за съболезнованията по случай смъртта на брата ми Никола, както и Вълка, която те сърдечно поздравлява.

С привет,
И. Вазов

14 септ. 1919
София

836

До К. Добрев

Уваж. г. Добрев,

Намерих в поетическата Ви сбирка «Мръква» много хубави неща.

Благодаря Ви за любезността, която сте имали, да ми изпратите труда си.

Ваш,
И. Вазов

София
19 окт. 1919

837

До Н. Георгиев

Уваж[аемий] г. Георгиев,

Приех сто лева. Благодаря.

Сега съм по-свободен и ще мога по-често да Ви пращам нещо за Напред.

С поздрав,
И. Вазов

[София]
21 окт. 1919

838

Е. Златарева

София, 22 октомври 1919

Уважаема госпожо,

Природата Ви е надарила с всичко, което е желано за истинския артист.

Дала Ви глас ясен, силен, звънлив, за да носи думите Ви по всичките ъгли на театъра.

Дала Ви е изразителна благост на лицето, което да радва устремените във Вас погледи на зрителите.

Дала Ви е интелигентност, тънкост на ума и способност да преживявате чувствата на автора, когото тълкувате, и да заразявате със силата на словото му слушателите.

От дълги години съм следил развитието на Вашия художествен талант и с радост виждам днес във Вас една актриса, която прави чест на нашата народна сцена и е гордост нейна и наша.

И днес, празнувайки заедно с многочислените Ваши ценители и почитатели 25-годишния юбилей на Вашата плодоносна дейност, аз съм честит с възторг да Ви поздравя и викам, предавайки чувствата на всички тук присъствуващи:

Да живей Екатерина Златарева!

Слава на Екатерина Златарева!

Позволявам си да Ви поднеса в спомен на юбилея Ви моя лик.

Ив. Вазов

839

До Е. Консулова-Вазова

[София, октомври 1919]

Ветке,

Украсих кабинета си с прекрасното твое художествено произведение — образа на най-добрия ми приятел, — имам възможност всякой ден да изпитвам все по-силно и по-дълбоко неотразимия чар на изкуството в душата.

Приеми моите горещи благодарности за скъпоценния подарък. Приеми и моя привет за всичко онова хубаво, с което ти надари родното ни изкуство.

Твой предан
И. Вазов

П. П.

Връщам ти рамката, тя ще ти е потребна, За портрета имам своя рамка.

840

До И. Шишманов

[София], 7 ноември [1919]

Любезни Шишманов,

Снощи получих съобщение, че съм избран (в снощното заседание).

Твоята работа също е сигурна, но ще се свърши в едно следующе заседание (след 8 дена), понеже и представлението за тебе станало по-късно.

Твой
И. Вазов

841

До Е. Марс

[София, 1919]

Драга Жѐничка,

С голяма скръб ви съобщавам, че не ще мога да дойда у вас на чай. Доктор Русев преди малко ме видя и ми забрани да излазям още два дена, докато ми премине съвсем проклетата хрема.

Ще ви бъда гост в неделя по 2 часа.

Как ми е мъчно, как ми е мъчно, че съм лишен от радостта да те видя днес!

Стискам ти дружески ръката, Жѐничка.

Твой всепредан
И. Вазов

Петък

П. П. Хиляди горещи благодарности за другото. Аз бях безкрайно трогнат. Мерси!

Същий

Пращам ти IV том от Величковите съчинения.

Поздрав.
Вашия

842

До Е. Марс

[София, 1919]

Драга Жѐничка,

Не ще мога и днес да дойда у вас поради здравословното ми състояние. Надявам се обаче през неделята да бъда в състояние да намина у вас и да целуна ръката на моята скъпа приятелка.

Сърд. поздрав.
Твой И. Вазов

Събота

843

До Е. Марс

Драга Жѐничка,

Честита Нова година!

Вчера ти я честитих с картичка. Поради едно леко неразположение (бронхит) бях принуден да пазя стаята и не можах лично да те поздравя с новата година.

Ще пазя стаята и днес, а може би и утре, за да ме не повърне болестта. Ако не дойда до 3 часа, не ме очаквайте повече.

Много скърбя, че това обстоятелство ми попречи да те видя.

Г. Николов ме е поканил у тях по 4 часа днес, дето ще бъдете и вие. Моля извини ме пред него и му предай моето новогодишно честитяване.

Целувам ти ръката.

Твой предан
И. Вазов

София
2 януари 1920

844

До И. Шишманов

20. I. 920, вторник

Любез[ний] Шишманов,

Сестра ми и аз те молим да ни направиш удоволствието да обядваш у дома по $12\frac{1}{2}$ часа.

Твой
И. Вазов

Ивановден

845

До Р. Атанасова

София, 23 януари 1920

Уважаема госпожо,

Изказвам Ви своята сърдечна благодарност за подаръка — торта, която сте имали голямата любезност да ми изпратите по случай именния ми ден

Много съм трогнат от Вашето внимание.

С отлично почитание,
И. Вазов

846

До д-р. Т. Янков

Господин
д-р Тодор Янков
Тука

Любезний г. д-р Янков,

Благодаря Ви сърдечно за изпращането на новия си роман «Елена Коралова». Ще го прочета с най-голям интерес.

Ползувам се от тоя случай и да Ви благодаря за хубавата Ви статия за мене в Юбилейния сборник. Много бях трогнат.

Поздрави,
И. Вазов

[София, 30. I. 920]

847

До И. Шишманов

[София], 25 март [1920]

Любезний Шишманов,

Г-жа Георгиева ме дирила у дома. Вероятно за бюста ми да моли да бъде откупен от юбил[ейния] комитет. Може да потърси и тебе. Предупреждавам те за това, за да съобразиш какво да ѝ отговориш.

Твой предан И. Вазов

848

До Н. Георгиев

Драги бай Георгиев,

В събота Ви пратих подлистник Революцията. Ако не е нареден още и ако може, нека се отложи

за идната неделя, а засега да се напечата приложения подлистник, като по-актуален.

Г. Шишманов ми каза, че юбилейний комитет е пратил съобщението си не до редакциите, а до Бюрото на пресата. Оттам всяка редакция си получава.

С поздрав,
И. Вазов

29 март 1920

849

До Мария И. Попова

Уважаема госпожо,

Поднасям Ви моите най-сърдечни поздравления. Юбилеят на Вашата 35-годишна артистична дейност е същевременно юбилей на 35-годишното съществование на Народния ни театър, за чийто напредък Вие дадохте младостта си, силите си, таланта си, цялото си духовно същество.

Бях честит да видя Вашето първо подвизаване на сцената, в Пловдив, и да приветствувам един млад талант, който продължи да нараства и да разцъфтява.

Днес имам радостта да видя отпразнуването на Вашата дълголетна деятелност в служение на българското театрално изкуство.

Деятелност, пълна с несгоди, страдания, мъчнотии, преодолени само чрез една страстна преданост към делото, чрез една неугасима любов към изкуството, в храма на което Вие бяхте даровита и достойна жрица.

В днешното време, когато толкова енергии отслабват, толкова сили се ломят, уплашени от борбата, Вие изнесохте победоносно благородния си подвиг, остахте вярна на призванието си, за радост на Вашите многобройни почитатели, между които аз съм един от най-горещите.

Приемете, уважаема госпожо, заедно с моите радостни и сърдечни привети, и израза на дълбоката ми почит.

Ваш предан
Иван Вазов

София
15 април 1920

До И. Шишманов

[София], сряда [28. IV. 1920]

Драгий Шишманов,

Ела само ти днес у дома на чай и недей кани г. Б[орина].

Моето проклето гърло днес пак ме е заловило и съм навъсен като сопотски капзамалин, та не е добре при такова настроение да посрещам чужд гост.

С поздрав,
И. Вазов

Сряда

851

До Н. Георгиев

Уважа[емий] г. Георгиев,

Г. д-р Елмазов ми пише, че сте искали за Илюстрацията портрета на г. професор Шишманов с биографични бележки.

Ако имате време, идете утре по 5 часа в университета при професора М. Арнаудов. Той ще Ви снабди с желаемото.

С поздрав,
И. Вазов

[София], 28 април 1920 г.
Сряда

852

До И. Шишманов

[София], [11. V. 1920]

Драгий Шишманов,

Утре по $9^1/_2$ часа сутринта ще дойде при тебе г. Атанас Николов.

Напред прие ръкописа ти. Ще влезе в броевете от четвъртък и петък.

Твой
И. В.

853

До И. Шишманов

[София, 1920]

Драгий Шишманов,

Мислейки, че довечера няма да ходиш на театъра, позволих си да обещая твоето място другиму — дано ти не си го вече обещал някому!

Ако си сторил това, моля, яви ми, за да поправя работата.

Твой И. Вазов

Събота

854

До Комитета по устройството 50-годишния юбилей на Иван Вазов

Уважаеми приятели,

Уча се, че в добрите си чувства към мене вие взимате мерки, щото 50-годишнината от моята книжовна дейност да се отбележи с тържествено празнуване, като му се придаде всенароден характер.

Дълбоко съм покъртен от такава висока чест. Аз обаче се намирам в невъзможност да я приема. Сред бедствията, постигнали отечеството, при всеобщата тъга, която ни измъчва, аз считам, че не е време за шумни честувания, поне като това. Всички сме скръбни и угнетени сега, може би най-много аз, и всеки опит за ликуване се отзовава болезнено на българската душа. Да ще бог по-светли дни на България и тогава избликът на радостни чувства пò ще си има прилика. Моля ви, недейте прави нищо за казания юбилей. Аз

не желая да празнувам юбилей сега. Не знам за другите как, но за мене самата мисъл за него в днешните трагични минути е мъчителна.

Приемете уверение в моята сърдечна благодарност за великодушното внимание.

Ваш предан
Иван Вазов

София, 16 май 1920 г.

855

До И. Шишманов

[София], вторник [1. VI. 1920]

Драгий Шишманов,

Потърсих те, но те нямаше. Вчера и ти си ме търсил. Защо? Ще ми кажеш утре (сряда), защото днес следобед отивам на Княжево за банята.

Твой И. В.

Вторник

856

До Д. В. Стоянов

За Вашата възторжена статия в «Напред», пълна с толкова симпатия и добри чувства към мене, изказвам Ви моята най-сърдечна благодарност.

Ив. Вазов

София, 14 юни 1920

857

До И. Кръстанов

[София, началото на юни 1920]

Моята оторизация имате. Благодаря Ви, че с превода си ще запознаете есперантския свят с моите творения. Мнението ми за есперанто е, че е най-съвършеният до днес изкуствен език, създаден с цел да сближи човечеството и го направи по-достъпно за общокултурни ценности.

[И. Вазов]

858

До Н. Георгиев

Любезний бай Георгиев,

Получих от Сливенския митрополит Иларион преписс от писмото, което е изпратил на г. Омарчевски.

Пращам Ви го тука с молба, ако е възможно, да се напечата в Напред.

С поздрав И. Вазов

София
22 юний 1920

859

До И. Шишманов

[София], 1 юлий 1920

Любез[ний] Шишманов,

Извини ме. Тая нощ почти не съм спал, та не искам да излазям. Ще се разходим вечер друг път.

Твой предан
И. Вазов

860

До Е. Марс

Драга Жѐничка,

От мое име и от името на сестра ми каня ви да ми дойдете на гости, ти и Миша, за един ден. Предпочти-

телно е в делничен ден, защото по-малко наваляк има на железницата. Ако се решите, вземете влака, който тръгва на 7 часа заранта, макар че Миша не обича тъй рано да се движи. Насили го. Вечерта има два влака за София по $5^1/_2$ и по $6^1/_4$ ч.

Ти ми обеща да ми направиш тая чест и това удоволствие. Ще ви се надяваме. Телеграфирайте ми порано кой ден ще дойдете, за да ви причакаме на гарата.

Аз щях сам да дойда тия дни в столицата да те видя и устно да ви поканя. Но предпочетох писмено, защото никаква друга причина нямам да ходя в София.

Моята квартира тука е добра, но много уединена, самотна, дори печална. Присъствието на Жѐнчето ще донесе живот и радост в нея, макар за кратко.

Надявам се, че ти, както и останалите домашни вече сте съвсем здрави. Смея да мисля, че си спомняш за мене, както и аз постоянно те спомням и произнасям твоето име.

Ела, ела, Жѐничка, цялата планина ще се зарадва, и Искърът по-сладко ще пее, и аз ще се чувствувам тъй щастлив!

Целувам ти ръката.

Твой предан И. Вазов

Елисейна
28 юли 1920 г.

861

До К. Христов

София, 2 август 1920

Любезний г. Христов,

По едно нехайство на случаят едвам тая вечер прочетох писмото Ви. Съжалявам, че не ще можем да се видим, тъй като аз утре рано пак заминавам за Елисейна.

След една неделя аз пак ще бъда тука, тогава ще се срещнем.

Сърд.[ечен] поздрав, И. Вазов

862

До К. Христов

Елисейна, 3 август 1920

Любезний бай Христов,

Днес пристигнах тука и намерих картичката Ви от 31 юлий. След една седмица ще се завърна в София и веднага ще Ви се обадя, за да се видим.

Книгата прочетох с увлечение, както е четена, вярвам, от всички, които са я имали под ръце. Да пиша обаче за нея, както Вие желаете, психологически ми е невъзможно. При среща ще Ви обясня затруднението и вярвам и Вие ще се догаждате отде иде.

Впрочем ще поговорим за това по-обстоятелно в София.

Сърдечен поздрав и до скоро виждане.

Ваш
И. Вазов

Крайно Ви съм признателен, че Вие сте поели труда за биографията.

863

До В. Вазова-Фетваджиева

Вълке,

Пристигнах тука в събота вечерта благополучно. С гърлото съм по-добре. Ходя при доктора. Той одобри, че съм се прибрал в София.

Георги оздравял и вчера тръгнал със Санча за Виена. Владимир не ще може да дойде, защото заминува за Пазарджик, дето ще се бави около 15 дена.

Аз-те моля да прибързаш със завръщането — недей чака още 10 дена. Тука ми е нужно по-голямо удобство, по гостилници не ми се обядва.

Сърд[ечен] поздрав.
Твой брат
Иван

София, 9 авг. 1920

864

До Н. Георгиев

Бай Георгиев,

Коректурата ще ми се прати на Унион клуб. Напред да ми се носи в къщи-вече, понеже се прибрах тука.

Това последното няма нужда да се хроникира.

С поздрав
И. Вазов

[София], 9 авг., 1920

865

До Е. Марс

9 август, Банки [1920]

Драга Жѐничка,

На 7-й того дойдох тука, за да престоя няколко дни. Надявам се да си получила картичката ми, изпратена на същия [ден], по един пътник. Макар и близко до столицата, Банки е откъснато от нея: няма никакви съобщения, сякаш че сме в Сахара. Банкя и прилича на Сахара по безлюдието и глухотата си сега. Инак тук е приятно, околностите са красиви и обилни с прелестни разходки за саможивеца и мечтателя, като наша милост! . . .

Но най-голямата прелест, това се разбира — е самата баня. Къпя се всяка заран и се чувствувам бодър духом и тялом. Аз живея в хотел «България», най-близкия до банята, и се храня във вила «Здравец», дето са братята ми и сестра ми. Онова, което ми липсува, е обществото на моята драга приятелка — няма да ти кажа коя е: отгатни.

Снощи имахме една дивна, ужасна и великолепна тропическа буря: цял час се любувах на непреривните светкавици, които озаряваха с фантастически блясък

тъмните хоризонти. Днес слънцето пак осиява разкошно освежената и усмихната природа, която ме кани в обятията си — пак ще ида да се скитам из долинки и по върхове и да се възхищавам от красотите на божия свят, без да имам с кого да поделя впечатленията си, няма сродната душа.

Тук никакви вестници, никаква политика, която да ме трови — оставих я на Миша. Душевното равновесие ми се възстанови и нервите се поуспокоиха сред окръжающата тишина, светла, ненарушима и малко глупава.

Ако ви падне случай, дойдете с Миша да се разходите, ти сама имаш нужда от промяна на въздуха и впечатленията. Аз впрочем мисля да се завърна в неделя или понеделник. Впрочем да видя.

Не знам какво стана с работата ви на 7 август. Дано се е свършила благополучно. Бедна Жѐничка, как ми е жално за тревогите ви!

Сърдечен поздрав до Миша и до Юрданкини.

С дружески привет,
Твой предан И. Вазов

866

До С. Чилингиров

Любезний г. Чилингиров,

Благодаря Ви. И аз намерих подчертаните куплети за най-подходящи и ги предадох на скулптора г. Николов.

Моля Ви, бъдете добри и изпратете писмото до г. Кирил Христов. Аз все не знам адреса му. Стискам Ви ръката.

Ваш И. Вазов

[София], 11 август 1920

867

До К. Христов

Любезний бай Христов,

Аз намирам, че е най-добре да се възползувате за биографията ми, написана от Радул Канели и поместена в сборника Юбилея на Ивана Вазов.

Обещах Ви да Ви дам някои нови сведения, но, за жалост, много нещо съм забравил в миналото си. Най-хубаво е прочее да прибегнете до казаната моя биография, тя е пълна с данни. Можете да махнете, разбира се, всичко, което там е незначително или лишно.

За да продължите биографията ми до днес, аз Ви изпращам спомените за моята книжовна дейност от 1875 г. насам, спомени, които по възможност се старах да бъдат точни. Ако Ви потрябат някои допълнителни сведения, винаги съм на услугите Ви.

Сърдечен поздрав.
Ваш И. Вазов

София
11 авг. 1920

868

До Н. Георгиев

Любез[ний] г. Георгиев,

Снимките от Сопот за жалост се изгубили.

Пращам Ви началото на тая биография, която ще заеме няколко подлистника на «Напред».

Както винаги, ще ми се праща коректура, засега — в Унион клуб.

С поздрав.
Ваш И. Вазов

София
11 авг. 1920

11. 11.

Искам да поговоря с Вас лично дали не може, както е наредена във вестника, да се препечата биографията и на отделна брошура, поне в 1000 екземпляра. Книжарят Чипев ще Ви откупи брошурата.

Същи

869

До В. Вазова-Фетваджиева

[София, 11 авг. 1920

Господин
Иван Вазова
(за г-жа Вълa Фетваджиева
Гара Елисейна

Вълке,

На 10 авг. ти писах. Канех те да побързаш със завръщането. Сега те пак призовавам. Тук е по-хладно оттам и има куп други изгоди. После и моите удобства изискват това.

Аз съм сега добре тука. Слава богу, че напуснах Елисейна. Как се измъчвах там!

Прибързай и заради магазините.

С поздрав.
Твой брат
Иван

Поздрави на Събка и на Мария.

870

До И. Шишманов

София, 24 авг[уст] 1920

Любезний Шишманов,

Едвам днес получих от тебе хабер — откритката.

Виждам, че ти се възхищаваш от Швейцария — иска ли питане? Завиждам ти.

Аз не сполучих това лято с Елисеина: много несгоди — и се прибрах в София след двенеделно скучаене там.

Как ме тегли и мен сърцето да поизскокна! Но трябва да стоя тука прикован още повече от два месеца, и то благодарение на Шишманова. . .

Подлистници напечатах още два-три, все планински впечатления в «Напред». В същия вестник в 6 броя се напечата и подлистник Поетическа (!) биография на Ивана Вазов до 20-годишната му възраст» от Гаврийски. Дадох му и аз няколко сведения.

Подлистниците скоро ще излязат в отделна брошурка, която ще ти изпратя. Ще можеш оттам да допълниш твоята работа за мене.

В Унион клуб, дето се хранех няколко време, постоянно питаха за тебе, тъй и други лица отвън, но аз не знаех какво да им кажа — от тебе нямаше ни кук, ни куткоряк.

Скучая от твоето отсъствие. Срѐдите ми са сега глупави и празни, както и живота тука.

Сестра ми и Събка те поздравляват.

Приеми и моя сърдечен и горещ привет.

Поклон на жена ти.

Твой предан
И. Вазов

П. П. Книжата, които те интересуват, пазя в особени скрижали, бъди спокоен.

871

До Х. Цанков-Дерижан

Уважаемий г. Цанков,

Дойде ми една идея. Не е ли по-добре на 24 октомврий, вместо да се дава Ивайло, да се представят на сцената, за разнообразие, само по едно по-характерно действие от мои пиеси? Мисля, че такива могат да бъдат 1-о действие от Хъшове, 3 действие от Към пропаст или — 3 действие от Борислав.

Осталата част от вечерта да се запълни с декламации на мои стихотворения и с други неща. Разговорете се с г. Кирил Христов и с другите членове на юбилейния комитет, също и с г. Торцова по това мое предложение. Аз вярвам, че така ще бъде по-добре.

«Ивайло» пък може да се даде през ноември, даже и по-после.

Аз впрочем таз неделя ще дойда да поговоря лично с Вас.

Поздрав
И. Вазов

София
13 септ. 1920

П. П.

В случай че се избере 3-то действие от Борислава, а г. Огнянов ще отсъствува, нека се даде ролята на Асеня на някой артист, който вече я е играл в провинцията.

Същ

Понеже ще се печатат отделно речите, казани по случай даренето от Народното събрание, добре е да се тури при тях и моята благодарствена реч към г. министъра Омарчевски у дома. Прилагам Ви я тука.

872

До М. Москов

Господин
М. Москов
Велико Търново

Любезний г. Москов,

За Вашето много любезно и мило писмо и за хубавото Ви стихотворение, надъхано с такава сърдечност, което ми посветявате, приемете моята искрена благодарност.

Сърд[ечен] поздрав
И. Вазов

София
13 септ. 1920

873

До И. Шишманов

Monsieur
Ivan Chichmanoff
Pension In-der-Bitzin
Brunnen
(Suisse)

София, 14 септември 1920

Любез[ний] Шишманов,

На твоята открытка от 8-й август отговорих веднага с писмо. Не знам дали си го получил. Вече други хабер нямам от тебе. Надявам се, че все си здрав физически и душевно, както те знам. Аз слава богу съм доста добре сега, дано бъда тъй и на 24 октомврий, за да не бъда начумерен като сопотски капзамалин през тържеството.

Здравей! Поклон на г-жа Шишманова.

Твой предан И. Вазов

874

До М. Шипковенски

Monsieur
Minko Chipkovensky
etudiant
Via Solferino
Milano

Поради отсъствие късно прочетох любезното Ви писмо и съм дълбоко трогнат от приветите Ви и от хубавите чувства, които ми изказвате тъй красноречиво.

Моля, приемете заедно с моята благодарност и засвидетелстуването на моето почитание.

И. Вазов

София
20 септ. 1920

875

До Н. Георгиев

Г. Георгиев,

Повръщам Ви спомените на г. Ст. Д-ов с някои необходими поправки.

Тия спомени са много интересни. Г. професор Романски, който ги прегледа, изказа желание да ги препечата в Академическия юбилеен сборник, който сега се печата. Затова побързайте да излязат в Напред, отдето ще ги вземе г. Романски.

С поздрав
И. Вазов

[София], 23. IX. 1920 г.

876

До И. Шишманов

София, 29 септ[ември] 1920

Драгий Шишманов,

Откогато получих твоята открытка (от 8 августа), аз нямам никакво писмо от тебе, макар че две ти пиша оттогава.

Какво значи това умълчаване? Аз не знам как да си го обясня, знаейки твоята акуратност. Или пък не се предават писмата ни? Или пък друга лична причина имаш?

Пиши ми за бога, за да не си блъскам главата и се безпокоя от твоето странно необаждане.

Тука делото по юбилея отива доста добре, макар че силно се чувствува твоето отсъствие.

Не ти пиша повече, защото очаквам ти да ми отговориш. Сегашното писмо ти изпращам препоръчено.

Сърдечен поздрав до тебе и до г-жа Шишманова, също ви поздравлява и сестра ми. И Събка ти изпраща своя привет.

Стискам ти горещо ръката.

Твой предан
И. Вазов

877

До С. Димитров

Уважаеми господин Димитров,

Четох ръкописа Ви, преди да се напечати във в. «Мир». Колко мили спомени събудихте в мен! Как изразно и духовито предавате впечатленията си от онова време! Аз Ви крайно благодаря, гдето сте си спомнили за Вашия някогашен учител с такава симпатия. Със съгласието на редакцията позволих си да внеса някои малки изменения в излагането от Вас на някои дребни факти. Спомените Ви, напечатани, произведоха тук много хубаво впечатление и биографическите Ви данни за мене бяха намерени нови и интересни от онія, които се ровят в миналата ми дейност, за да я очертаят вярно.

Приемете моята жива признателност и за любезните привети, от които бях дълбоко покъртен, като ми идат тъй отдалеко.

Пращам Ви за спомен моята последна фотографическа снимка.

Стискам Ви дружески ръката.

Сърдечен поздрав.
Ваш предан
Ив. Вазов

София, 4. X. 1920

878

До Х. Цанков-Дерижан

София, 17 окт[омврий] 1920

Любезний г. Цанков,

След снощия ни разговор аз много мислих могат ли да ми стигнат указаните от Вас места в театъра — и почти не спах спокойно.

Мене [ми] са необходими 5 ложи — две горни

и 3 долни, както и 15 места на партера за моите най-близки сродници.

Не ме оставяйте да се конфузя пред тях, особено като им бях вече съобщил прежното Ви нареждане.

Предайте молбата ми на Вашите колеги от комитетите, предайте я и на г. министъра Омарчевски: аз ще се почувствувам горчиво обиден, ако се пренебрегне тая ми настоятелна просба.

Довечера ще Ви пратя двете си речи да ги прочетете.

Поздрав,
Ваш И. Вазов

879

До Х. Цанков-Дерижан

[София, октомврий 1920]

Уваж[аемий] г. Цанков,

Избрах долните 5 стихотворения:

Към свободата, стр. 73
Татунчо, стр. 87
(във II том)
Младене, чуйш ли?, стр. 118
Керванът, стр. 184
Рентгенови лучи, стр. 210
(в III том)

Те са повече хумористични.

Ако не ги намерите подходящи, изберете други.

С поздрав,
И. Вазов

880

До Р. Славов

Господин
Райчо Славов
Свиленград

София, 19 окт[омврий] 1920

Уважаемий г. Славов,

Сърдечно Ви благодаря за хубавите съчувствени стихове. Пращам ги на в. «Напред», дето вярвам да се напечатат.

С поздрав,
И. Вазов

881

До А. Разбойников

Господин
Анастас Разбойников
и син му Станко
Свиленград

[София] 1920

Сърдечно Ви благодаря за любезните Ви поздрави. Трогнат съм дълбоко.

И. Вазов

882

До И. Шишманов

София, 19 окт[омврий] 1920

Драгий Шишманов,

Получих твоите две откритки от Берн.

Завиждам ти, че ти прекарваш тоя тих, идиличен живот в разкошните недра на Швейцария. Блазя ти! Колкото за моя милост, ти можеш да си представиш: вълнения, безпокойства, отсъствие на душевен мир.

От един месец и повече насам аз не принадлежа на себе си: фотографи, ваятели, живописци, биографи, вестникари, посетители. . .

Моята къща, която бе непревзимаема крепост, сега е широко разтворена, аз съм плячка, аз съм се оставил на разхищение. Ето, след няколко дена и юбилеят! Настръхвам, като чета програмата на тържествуването му. Знаеш ли? Иде ми да сторя онова, което Гоголевия герой Подколесин стори в момента, когато да го венчават. . . Но аз ще понеса докрай кръста си — кръста на славата. И спомням си двата стиха от «Ековете»:

Аз искам слава, слава!
А екът рече: лава, лава!

Не, не съм бил прав, защото лавата не опиянява, а аз съм пиян сега, защото цяла мисляща България ме окръжава, помазва с любов! О, тоя добър, тоя хубав народ! Как се чувствувам горд, че съм негов син! Как той заслужава почет и любов! Как той усиля моят оптимизъм и укрепява вярата ми в него!

Завчера ме повика негово величество царят и сподели с мене радостта си при вида на тая бодрост и младежки порив сред тежките часове, що преживява земята ни. . .

Излязоха вече два обемисти сборника — от академията и Съюза на учените, писателите и художниците, и от литераторите. В тях съм цял обрисуван, разчепкан. Моята творба е поставена под анатомическа лупа (има ли такава лупа?). Аз сам не се познавах тъй добре. И с колко симпатия е надъхано всичко, писано за мене! Бих желал още много, много да ти говоря, но аз бързам да допиша, да доизгладя двете си речи за 24 октомврий — едната за тържественото събрание в Народния театър, другата за банкета в Унион палас, даван от министъра Омарчевски. Тоя възторжен Омарчевски — колко́ му дължа за всичко, що стори и струва за мене! . . .

Утре, други ден ще ти изпратя препоръчени книжките — Поетическа биография на И. Вазов до 20-годишната му въз-

раст и Из бележника на поета (подлистниците от в. «Напред»).

Поклон на г-жа Шишманова.

Стискам ти ръката.

Твой предан
И. Вазов

883

До И. Д. Иванов

София, 21 окт. 1920

Господин
Ив. Д. Иванов
Модерен театър
Тук

Уважаемий г. Иванов,

Сърдечно Ви благодаря за любезното Ви писмо и за хубавите стихове, от които бях трогнат.

Ще изпратя стихотворението на в. Мир с молба да бъде поместено.

С поздрав,
И. Вазов

884

До М. Москов

Господин
М. М. Москов
ул. Бенковски 29
Тука

Уважаемий г. Москов,

Много бях трогнат от съдържанието на писмото Ви. Вие имате възторжена душа. С удоволствие прочетох и стихотворението Ви Приказка.

Да живейте, младеж!

Благодаря Ви.

И. Вазов

София
21 окт. 1920

885

До С. Михайловски

[София, 23 октомври 1920]

Драгий и великий мой колега!

Дълбоко ме умили Вашия горещ поздрав по случай юбилея ми, поздрав, изразяващ благородни чувства на едно българско и поетическо сърце. Ласкателната Ви оценка на моята дейност ми прави висока чест, идяща от твореца на непостигнати на сила и мисъл поетически трудове, украшение на нашата книжнина. Приемете моята искрена и дълбока благодарност.

Иван Вазов

886

До директора на Народния театър

[София], 24. X. 920.

Уважаеми г. Директоре,

По случай 50-годишния ми юбилей, желаещ да изкажа моята дълбока благодарност на многозаслужилия на народната ни сцена отличен артист г. Ив. Попов, имам чест да Ви съобщя следующето.

Г-н Ив. Попов със своите грижи, умение и гореща преданост към делото при поставянето и режисирането моите исторически пиеси «Хъшове», «Борислав» и «Към пропаст» в голяма степен допринесе за успеха на тия пиеси. Няма да забравя никога колко му дължа за това.

В знак на моята признателност към тоя вдъхновен служител на народното изкуство съобщавам Ви, че от днес нататък му отстъпвам с удоволствие два процента от дохода, който ми се следва при всяко игране на горните мои пиеси. Моля да му се съобщи за това.

С отлично почитание,

Ив. Вазов

887

До председателя на Българската академия на науките

[София, 25 октомври 1920]

Господине Председателю,

За високоласкателния за мене поздравителен адрес по случай юбилея ми, документ извънредно ценен и трогателен, от който съм дълбоко покъртен, моля предайте на почитаемата академия израза на моята гореща благодарност.

С отлично почитание
И. Вазов

888

До Г. Кацаров

Господин
Григор Кацаров
Бургас

Сърдечно благодаря за Вашите привети и благопожелания по случай юбилея ми.

С поздрав,
И. Вазов

[София, 29. X. 920]

889

До И. Шишманов

София, 30 окт[омврий] 1920

Драгий мой Шишманов,

Твоето любезно — само любезно ли? — писмо от 24 октомврий ми причини — няма нужда да ти подчертавам това — неизразимо удоволствие — как е слаба тая дума! Виждам още един път великата твоя по топлотата си към мене душа. Ако и далеко оттука, тя е

при мене, деляща щастието ми, вълненията ми, изпитани на 24 октомврий.

Ох, тоя 24 октомврий, тая чудна и незабравима дата в моя живот! Днес е вече 30 октомврий, а аз още съм пиян, приведен под тежестта на венците — нека кажа смело — на славата, каквато и най-развилнялото честолюбие не би смяло да мечтае, и не съм още в състояние да отговоря на хилядите телеграми и писма от цяла България. Ти си първия, на когото отговарям!

Между силните чувства, вълнуващи душата ми, е и изненадата. Никога не съм мислил, не съм предполагал такъв небивал ентусиазъм, извикан от юбилея ми. Аз съм стократно, хилядократно награден, и за труда си, и за огорченията си — ох, ти ги най-добре познаваш. . . Никога духовното единение на нашия народ не е се проявлявало в такава пълнота и сила, както сега. Тоя величествен избух на ентусиазъм! Въобразявам си как би сияло и твоето лице, ако да беше тука. Обяснявам си тоя изблик на народната благодарност и любов чрез психологическия момент, в който се намира България. Ако тя бе излязла победоносна из великата война. . . нс защо го усуквам — нека други да си обясняват, а аз стоя пред един грамаден факт: аз съм пиян, аз съм слисан, аз съм замаян.

Благодаря ти горещо за твоето мило писмо, и мило, и възторжено, и покъртително писмо, и ти изпращам и аз целувката си. Ако и да прелети големи пространства и през ледниците на Алпите, тя ще стигне до тебе пак тъй гореща.

Сърдечен поздрав.
Твой предан
И. Вазов

П. П. Изпращам ти (чрез Външното министерство) книжките, за които ти писах в последното си писмо.

Същий

890

До М. Елмазов

[София, 30. X.920]

Господин
д-р М. Елмазов
ул. «Ботев» 39
Тук

Сърдечно ти благодаря, драги Миша, за любезните привети по случай юбилея ми. Ще чакам случай лично да ти изкажа колко съм трогнат от твоята телеграма. Привет на тебе и на Женичка, на която целувам ръката.

Ваш И. Вазов

891

До Д. Бръчков

Семейство Димитър Бръчков
Свищов

[София, 30. X.920]

За Вашите привети и благопожелания по случай юбилея ми приемете моята сърдечна благодарност.

И. Вазов

892

До С. Бобчев

[София, 30 октомври 1920]

Господин
Стефан Бобчев
Тук

Любезний Бобчев,

Твоето мило писмо дълбоко ме разчувствува. Колко скъпи спомени събуди то в душата ми! При среща ще ти

изкажа устно колко съм покъртен. Благодаря ти, драги и неизменний приятелю, за твоя поздрав и благопожелание. Стискам ти ръката.

Твой предан
И. Вазов

893

До П. Т. Франгов

Свещеник Франгов
Бяла църква
(Търновско)

Получих подаръка Ви и Ви изказвам дълбоката си признателност за това мило внимание.

Поздрави до домашните и до всички, които питат за нас.

Ваш предан
И. Вазов

[София], 30 [X] [19]20

894

До К. Сагаев

Господин
Сагаев,
главен редактор на списанието
«Обществена обнова»
Тук

Не мога да Ви изразя колко силно съм покъртен от Вашата възторжена и тъй много ласкателна телеграма по случай юбилея ми. На Вас и на целия редакционен комитет на «Обществена обнова» моята гореща благодарност за добрите чувства, на които сте красноречив изразител. Стискам Ви ръката.

Ваш предан
И. Вазов

[София, октомври] 920

895

До читалище «Пробуда»

[София, октомври 1920]

Г-н Станев,
председател на читалище «Пробуда»,
село Касъм Кую[м]джук
Разградско

Дълбоко съм трогнат от милия поздрав, който ми изпращате от страна на членовете на читалището «Пробуда», и от съобщението, че сте благоволили да ме провъзгласите за почетен член.

На всички изказвам моята гореща благодарност и признателност. Пожелавам успех на читалището.

И. Вазов

896

До всички лица, учреждения и институти, поздравили Вазов за втория юбилей

[София, края на октомври]

По случай празнуването моя 50-годишен писателски юбилей аз бях почетен с безбройни поздравления чрез писма и телеграми из всички краища на отечеството, било от частни лица, било от учебни заведения, дружества, съюзи, просветни и културни корпорации, така и от моите еднородци в чужбина. Тия изрази на почит и съчувствие колкото сърдечни, толкоз и ласкателни за мене, много от тях придружени от драгоценни художествени подаръци, дълбоко ме умилиха, покъртиха. Душата ми е препълнена от чувство на гореща благодарност. Аз бих желал, аз трябваше да я изразя писмено на всички поотделно. За жалост, моята възраст и умората от преживените през празненството вълнения ми пречат да изпълня тоя приятен дълг. Принуден съм да се ограничa с изказването обща благодарност

към всички съотечественици, удостоили ме с вниманието си. Благодаря им за тяхната доброта; благодаря за почитта им и за честта, която ми сториха с такава задушевност. Трогнат, аз приех привети не само от всички кътове на България, но и от всички съсловия и политически и литературни среди, щастливо обединени духом през празника ми. Нека знаят, че техните мили поздрави и красноречиви засвидетелствувания на топли чувства са запечатани дълбоко в душата ми. Те ще стоят пресни там до края на живота ми заедно с дълбоката признателност, каквито изпитвам сега. Благодаря, благодаря на всички!

С почитание: И. Вазов

897

До д-р Н. Петков

Господин
д-р Н. Петков
Тук

[София], X. 1920

Моята гореща благодарност за милата Ви телеграма,
И. Вазов

898

До А. Карима

Госпожа
А. Карима — писателка
Тук

[София]
[3. XI. 920]

Благодаря Ви сърдечно за честитяването. Трогнат съм от милото Ви внимание.

И. Вазов

899

До Е. Марс

[София, 1920]

Моята сърдечна благодарност за любезните ви привети по случай юбилея ми, също и за ценния ви дар.

Ваш предан
И. Вазов

900

До д-р Калушев

[София, 7. XI. 1920]

Господин
д-р Калушев,
народен представител
Варна

Най-сърдечна благодарност за Вашата мила поздравителна телеграма.

И. Вазов

901

До И. Шишманов

[София], 7 ноември 1920

Любезний Шишманов,

Твоето дълго, препоръчено писмо от 23 окт[омврий] и откритката от 31 октомврий приех. По тях виждам, че не си още пріел някои мои писма. Странно как се бавят!

В горепоменатото твое писмо твоето въображение се е разгуляло доста, но то малко греши и във фактите, и в размера на тържествата. Те бяха малко по-други и много по-големи. Понеже приимаш наши вестници,

оставям от тях да узнаеш всичко, та няма да ти разказвам.

Аз бях, брате мой, изненадан: такъв избух от съчувствия и участие, каквито, както споменах в моята реч на тържеството в Народния театър, «и най-разюзданото честолюбие на частно лице не би смяло да мечтае».

Благодаря ти за поздравлението по случай т и т л а т а, с която ме удостои нашия университет — малко неловко е, не е заслужено, но. .. «всякое даяние благо». Да са живи.

На 3 ноември ти изпратих, препоръчени, двата сборника за моя юбилей, издадени от двата юбилейни комитети, също и две мои биографии от Габровски и Трифонова — последната е особено старателно написана и изчерпателна почти.

Пак ти повтарям: запазвах всичко, което може да те интересува: писма, телеграми, брошури, списания и пр. Бъди спокоен.

На 4 того Н. В. царят даде банкет в двореца в моя чест. Присъствуваше елита на софийската интелигенция — първия банкет в двореца. . . и много знаменателен по характера си. Как окото ми неволно те търсеше из множеството наши професори и писатели!

Днес щях да пътувам заедно с г. Омарчевски и куп писатели за Пловдив, дето ми се готвеше грандиозно тържество, но не заминах поради всенародния траур, който се обяви вследствие вчерашното окупиране от сръбск[и] войск[и] на Цариброд.

И тук се чу, че съм бил във «фамозния» списък, но това не беше вярно.

Аз съм все здрав и бодър въпреки умората от празнуването.

Сега съм много занят с отговаряне на поздравите.

Сърдечен поздрав на г-жа Шишманова и най-скъпи привети до тебе.

Твой предан
И. Вазов

902

До П. Топузов

[София, 9. XI. 920]

До Петър Топузов
директор на музея Искра
Казанлък

Благодаря Ви сърдечно за Вашето мило приветствено писмо. Много съм трогнат от добрите Ви чувства.

И. Вазов

903

До И. Шишманов

Драгий, скъпий приятелю,

Пиша ти на министерска хартия, за да могат да се вместят в нея повече мои разтегнати редове и разкрачасти букви.

На 8 того отговорих на твоето великолепно по горещината на чувството писмо от 23 октомврий. Писах ти накратко и дори сухичко: ти ме извинявай за това: ти знаеш, аз и в писмата си съм тъй излиятелен, както и в разговора си. После, ти ми написа толкова хубави неща, за тебе, за мене, такъв поток от възторги и радости бе излян там, с толкова въпроси ме засипа (о, не като г. Я[блан]ски![1] толкова душа имаше там, щото аз се загубих, не знаех на кое по-първо да ти отговоря. . .

Но нека ти пиша само за факти.

Мисля, че си получил вече двата сборника (предюбилейни), както и двете биографии. Ще ти изпратя тия дни, като си ги набавя, и сборника на Съюза на бълг. писатели, книжката от «Слънце», посветена на мене, дето е поместена твоята красива статийка-спомен. След малко ще излязат на свят други книжки от списания с описание тържествата, и голям Сборник на М-вото на просветата — пак за тях.

[1] [блан] — добавено от Шишманов (бел. ред.).

Ще поискам от фотографа и портрета ни, който ми искаш, но мисля, че не у Блъскова, а у Маждракова се снимахме. Но недей ми иска да ти опиша подробно впечатленията си от празника. Това ми е невъзможно сега, при това съм занят и с отговаряне на безчислените привети, писмени и телеграфически. Аз дадох обща благодарност във вестниците, но ми стана съвестно това и реших на всички, на всички да отговоря с по няколко думи. В тия привети от всички кътове на отечеството имаше толкова любов, такава покъртителна сърдечност!

Вчера получих и откритката ти от 2 того. Там искаш пълна колекция от юбилейните марки. Ще ти пратя. Не знам кои наши вестници ти идат, но в Мир и Напред имаше много по-големи подробности както за юбилея, така и за банкета в двореца с моите речи. Впрочем всичко това ще видиш в сборника, за който ти споменах.

Като получиш книжката от «Слънце», посветена на мене, обърни внимание на статията на някой си Малчо Николов за моята лирика. Боже мой, какъв надменен тон, какъв доктринален и cassant съд над всичко онова, което аз мисля най-хубаво и поетично в цялата моя лирика! Този приятел почти не харесва Люляка ми замириса, която аз считам моя гордост, и, нека смело кажа, гордост на бъл[гарската] поезия! Смес от зле прикрита злобица и великолепна душевна нищета. И това — в една книга, издадена в моя чест! Това ме зачуди, без да ме наскърби: аз отдавна съм запознат с психологията на нашите литературни лагери и кожата ми е станала тъй корава, че не усещам зъбчетата, що ме клъцват по такъв благороден начин. . .

Ти ми пишеш за разходка по Западна Европа. Да, аз чувствувам потреба от такава след умората от могъщите вълнения от небивало възторжения всенароден привет, но това ще мога да сторя след един-два месеца. Тогава ще имам радостта и с тебе да се срещна, да те разцелувам за твоята доброта и нежност към мене и да се поделим в дружеска, откровена и приятна беседа. Аз имам нужда да прекарам известно време на по-мек климат. Макар и добре здравствено сега, понеже съм отишел «дълбоко в тунела на годините», както фигурал-

но се изразява г. Шишеджиев, почивка ми се налага. А тука рано захвана зимата: студовете, влагите ме задържаха у дома цели две недели. Едвам вчера имахме хубав слънчев ден, та можах да се разходя до Борисовата градина. Много ме блазни Сан-Ремо или Ница. . . Само, че моят министър на финансите ме гледа сурово. . .

Щеше ми се да ти дращя още, но те жертвувам: навън слънцето свети очарователно радостно и ме вика да изляза. Сбогом, мой скъпи приятелю, ще ти пиша пак скоро. Бъди все тъй здрав, бъди щастлив и угоявай се още повече.

Сестра ми и Събка ти изпращат привета си и ти благодарят за твоя.

Поклон на жена ти. Стискам ти ръката и съм, както винаги, твоят

всепредан
И. Вазов

София, 10 ноември 1920 г.

904

До С. Чилингиров

Драги колега,

Пращам Ви книжата. В жълтия плик са писма и депеши. В другия пакет са вестници и списания, които са попаднали на ръка. . .

Има още писма и депеши. Като им отговоря, ще Ви ги пратя също.

С поздрав,
И. Вазов

[София], 10 ноември. 1920

905

До председателя на читалище «Трезвеност»

[София, 12 ноември 1920]

Г-н Попкръстев,
председател на читалище «Трезвеност»
Сухиндол

От душа и сърце благодаря за милия привет по случай юбилея ми от страна на читалище «Трезвеност». Пожелавам успех на читалището.

И. Вазов

906

До И. Манчев

[София, 14 ноември 1920]

Господин
Манчев
Сопот

Дълбоко съм признателен за честта, направена ми от милите мои съграждани в деня на юбилея ми. Трогнат съм безкрайно. Благодаря сърдечно и за любезният им привет.

И. Вазов

907

До Н. Михайлов

[София, 14 ноември 1920]

Г. подполковник Михайлов
Русе

Сърдечно Ви благодаря за любезния привет и благопожелания по случай юбилея ми.

Много съм трогнат.

И. Вазов

908

До К. Раев

[София] [14 ноември 1920]

Свещеник Карл Раев. Белене,
Свищовско

Дълбоко съм трогнат от милия привет и благопожелание по случай юбилея ми. Вам и на всички българи католици от Свищовско изказвам моята искрена признателност.

И. Вазов

909

До К. Нанова

Г-ца Катя Нанова
ученичка от II клас на Девич.. гимназия,
Сливен

Благодаря Ви сърдечно за хубавото Ви поздравително писмо по случай юбилея ми.

Здравейте!

И. Вазов

[София, 15. XI. 1920]

910

До И. Манчев

[София, 18 ноември 1920]

Г. Ив. Манчев
Бюрото на Народната партия
Сопот

Най-сърдечна благодарност за топлите Ви привети по случай юбилея ми.

И. Вазов

911

До И. Шишманов

Драгий Шишманов,

Писмата ти от 6 октомврий (откритката) и от 12 ноемврий приех.

В първото ми пишеш за твое поздравително писмо по случай юбилея. Аз помня добре, че не получих такова специално писмо — трябва да е пропаднало, — а то с голяма радост бих му дал гласност. Сега се печата сборник за юбилейните тържества, включващ всички поздравителни писма и телеграми до мене. А твое поздравление не ще да има! Драсни нещо, за да се запълни тая въпиюща празнота, която би се коментирала. . .

Твоето писмо Дневник-фантазия получих своевременно и ти съобщих това. Странно как нямаш още отговора ми! Също не ми отговаряш получил ли си двата юбилейни сборника, които ти изпратих препоръчени.

Ще ида пак при фотографа да искам твоя портрет — по-преди го дирих (фотографа), но отсъствуваше.

В писмото си от 12 того ме караш да сторя нужното по въпроса за училищните лекари. Късно! Мярката бе влязла в законна сила и приложена вече. Бюджетни съображения я диктували.

Твой Димитър беше при мене и ми каза, че ти изпращал вестниците, от тях вече всичко ще знаеш по тържествата в София.

Завчера се завърнах от Пловдив, дето бях поканен от гражданството. Приемът беше грандиозен — царско посрещане. Ще четеш за него в «Дневник», «Мир» и «Напред» — те дадоха най-повече подробности. Драгий приятелю, аз никога не съм очаквал толкова любов! Такава висока оценка на моите националистични песни! Пловдив, комуто съм вече почетен гражданин, беше цял — възторг. Може би тежките моменти, що преживява България, дадоха импулс на това величествено проявление, на тоя небивал избух на народната душа, какъвто беше и оня на 24 октомврий.

Благодаря ти за добрите чувства, които сипеш във всяко свое писмо.

Стискам ти ръката с най-горещи благопожелания.

Твой предан И. Вазов

София, 25 ноември 1920

912

До студентската група при Обединената народно-прогресивна партия — секретаря Христову — Тук

[София, края на ноември 1920]

За Вашия мил, сърдечен привет и топли благопожелания по случай празника ми приемете горещата ми благодарност.

Ив. Вазов

913

До И. Шишманов

София, 6 декември 1920

Получих твоята откритка от 22 ноември. Стискам ти дружески ръката. С най-сърдечен привет.

Твой предан
И. Вазов

П. П. Моите вдовствующи срѣди плачат за тебе.

914

До Екатерина Бончева

По случай именният ѝ ден изпращам сърдечни поздрави с най-добрите благопожелания на благородната майка на моята скъпа приятелка Евгения Марс.

И. Вазов

София
7 дек. 1920

915

До Мария Д. К. Попова

Уважаема и драга госпожо,

За моя голяма радост току-що намерих в книжата си, не знам по какъв начин избягнали от взора ми, прелестните френски стихотворения, изпратени ми от госпожица дъщеря Ви по случай моят юбилей.

Искам покорно прошка, че по тая причина закъснях своевременно да ѝ поблагодаря.

Аз прочетох с възхищение поздравителните строфи. По красота и по форма, и по възвишеност на чувството те издават истински поет. Също и превода на «Паисия» е великолепен. Госпожица Анастасийка няма нужда от никакъв учител. Аз я поздравлявам с поетический ѝ талант.

Моля Ви, предайте ѝ моята гореща благодарност. Аз съм дълбоко трогнат от вниманието ѝ.

Тия две стихотворения, украсени и с артистическа винетка, ще бъдат изложени в неделя в постоянната художествена галерия на улица «Аксаков».

Приемете израза на моето дълбоко почитание и на най-добрите ми чувства.

Ваш предан, И. Вазов

София,
8 декември. 1920

916

До Х. Цанков-Дерижан

Любезний г. Цанков,

Бъдете любезни да изпратите по разсилния това писмо на г. К. Томова в Народното събрание.

Извинете за главоболието. Нямам още слуга, та си позволих да побезпокоя Вас.

С поздрав,
И. Вазов

[София]
8 дек. 1920

917

До И. Шишманов

[София], 10 дек[емврий] 1920

Monsieur
Ivaw Schischmanoff
Weissensteinstr. 93
Bern

Драгий Шишманов,

Прочетох смаян преписа от поздравителното ти писмо по случай юбилея ми. Господи! Та аз бях чел такова нещо от тебе! Сега си спомням. Аз даже ти бях отговорил и благодарил! Дирих го в купът твои писма, не намерих. Трябва да съм го предал на г. Чилингирова, натоварен да приготви Сборника за юбилейните тържества. Ще ида още днес да се уверя, че е там любезното твое писмо. То ще бъде първото, което ще се помести. Прости ми за моята разсеяност и за смущението, що съм ти причинил.

Впрочем на юбилея ни писма, ни телеграми не се четоха.

Стискам ти ръката.

Твой предан И. Вазов

918

До П. Морозов

Господин
П. П. Морозов,
художник
Тук

Сърдечна благодарност за високохудожествените Ваши произведения, които бяхте любезни да ми подарите по случай юбилея ми. Трогнат съм от вниманието Ви.

Адмирирам на Вашия талант.

И. Вазов

[София, 14. 12. 920]

919

До И. Енчев — Видю

[София, 14 декември 1920]

Господин
Ив. Енчев — Видю,
художник
Тук

Изказвам Ви сърдечната си благодарност за Вашата прекрасна картина, която имахте добрината да ми подарите по случай юбилея ми. Заедно с това изразявам Ви адмирацията си към Вашия деликатен художнически талант, на който аз съм един от горещите ценители.

Здравейте!

И. Вазов

920

До Върховния комитет на д-во «Тракия»

[София, 14 декември 1920]

Върховний комитет на
дружество «Тракия»
Тук

Дълбоко трогнат от съдържанието на поздравителния Ви адрес, в който ми се изразява такова горещо съчувствие, изказвам живата си благодарност на дружеството.

И. Вазов

921

До Х. Илиев

[София], 14. XII. 920]

Господин
Харалампи Илиев,
художник
Тук

За Вашата прелестна картина «Витоша», подарена ми по случай юбилея ми, приемете моята гореща благодарност.

Високо ценя вниманието Ви, както и таланта Ви.

И. Вазов

922

До дружество «Родно изкуство»

[София, 14 декември 1920]

Дружеството
«Родно изкуство»
Тук

За прекрасната картина — любезен дар на мене по случай юбилея ми, изказвам моята гореща благодарност на дружеството.

И. Вазов

923

До дружество «Съвременно изкуство»

[София, 14 декември 1920]

Дружеството
«Съвременно изкуство»
Тук

Сърдечно благодаря на дружеството за прекрасния албум с рисунките, който бе любезно да ми подари по случай юбилея ми.

Крайно съм трогнат.

И. Вазов

924

До Д. Евтимов

[София, 14 декември 1920]

Господин Д. Евтимов,
художник
Тук

За прелестната Ваша картина приемете моята гореща благодарност. Трогнат съм дълбоко от тоя Ваш ценен дар.

И. Вазов

925

До Д. Стефанов

[София, 14 декември 1920]

Господин Д. Стефанов,
художник
Тук

Подарената ми от Вас красива картина по случай юбилея ми ще бъде една от най-добрите украси на кабинета ми.

Трогнат съм от вниманието Ви.

И. Вазов

926

До Д. Мандов

[София, 14 декември 1920]

Господин Д. Мандов,
художник
Тук

Приемете моята сърдечна благодарност за хубавата картина, която бяхте любезни да ми подарите по случай юбилея ми. Здравейте!

И. Вазов

927

До Македонското женско благотворително д-во

[София, 16 декември 1920]

Македонското женско
благотворително дружество
Тук

Трогнат съм дълбоко от милия поздравителен адрес. Сърдечно благодаря за добрите чувства към мене, също и на питомците на сиропиталището «Битоля».

И. Вазов

928

До Юношеския туристически клуб

[София, 16 декември 1920]

Юношеския туристически
клуб в България
Тук

Сърдечно благодаря за приветствения адрес. Трогнат съм дълбоко от милото внимание. Здравейте!

И. Вазов

929

До Занаятчийските професионални сдружения в България

[София, 17 декември 1920]

Занаятчийските професионални
сдружения в България
Т/к

Сърдечно благодаря за поздравителния адрес по случай юбилея ми.

Дълбоко съм трогнат.

И. Вазов

930

До Българското туристическо дружество

[София, 19 декември 1920]

Българското туристическо
дружество
Тук

Сърдечно благодаря на членовете на дружеството за хубавия приветствен адрес по случай юбилея ми. Много съм трогнат от вниманието.

И. Вазов

931

До ученолюбивата дружба «Искра»

[София, дек. 1920]

Ученолюбивата дружба «Искра»
в Казанлък

Сърдечно благодаря за добрите чувства, изразени в милия Ви приветствен адрес по случай юбилея ми.

И. Вазов

932

До Н. Георгиев

[София, 1920]

Любез[ний] Георгиев,

Онова, което ми искате, не мога да сторя: неудобно е, даже не е красиво — Вие разбирате.

Ако имате възможност, вижте професора Цонева и с него поговорете.

Г-жа Елисавета Борис Вазова се завърна от Костенец. Тя ще Ви даде някоя снимка, ако ѝ поискате.

С поздрав
И. Вазов

933

До Н. Георгиев

[София, 1920]

Люб[езний] г. Георгиев,

Нека ми се съобщи от кой ден г. Антонов желае да позирам, за да ида у него. Да ми се съобщи и адреса му.

С поздрав И. Вазов

934

До Б. Образописов

[София, 1920]

Господин
Б. Образописов,
учител
Кюстендил

Сърдечно Ви благодаря за Вашето съчувствено писмо, от което съм трогнат. Прекрасната Ви реч ще се помести в сборника за юбилейните тържества.

И. Вазов

935

До Софийското крояческо сдружение

[София, 1920]

Софийско крояческо сдружение
Тук

Сърдечно благодаря за приветствения адрес по случай юбилея ми. Дълбоко съм трогнат от вниманието.

И. Вазов

936

До Родителско-учителската дружба

[София, 1920]

Родителско-учителската дружба
Тук

Сърдечно благодаря за прочувствения поздравителен адрес по случай юбилея ми. Трогнат съм от честта.

И. Вазов

937

До Е. Марс

Драга Жѐничка.

Добро утро.

Благоволи да приемеш това малко букетче от твоя приятел.

Аз бях тия дни доста зле от хрема, но днес, слава богу, [се] чувствувам добре, а утре ще ми мине съвсем, не се съмнявам.

Драга Евгенио,

Зловещи сънища ме измориха тая нощ. Сънувах, че си избягала нейде през морето и си ме оставила тук сиротен и нещастен!

Тоя ужасен сън замина, но тежкото впечатление и досега терзае ума ми. И не можах да се удържа да ти не пиша, да споделя мъката си. Пак ти повтарям, че аз така съм привикнал от няколко години да живея с тебе в най-сърдечно и лоялно приятелство, да имам само тебе в света, която искрено дели скърби и радости мои, както и аз нейните, щото мисълта, че мога да се лиша поне на ден от твоята дружба, ме убива и прави дълбоко злочест.

Всичко на света ми е лишно при твоята дружба. Твоята дружба ми е най-скъпото нещо, едничкото, което ценя. А тоя проклет сън. . .

Драга Жѐничка,

Напиши ми две добри думици, успокой смутената ми душа, излей сладкия си балсам на любвеобилното си сърце въз моята мъка и ме зарадвай, като ми кажеш, че тоя сън нищо не предсказва, че ти винаги си за мене о ларователна и мила приятелка, добрата Жѐничка, галеното обожаемо дете.

Твой прѐдан и страдающ И. Вазов

Четвъртък

938

До А. Марс

Драга Жѐничка,

Добро утро.

Моля, погледни на канапето не съм ли изтървал вчера ключ.

Днес се пробудих пак в страшно угнетено състояние. Тежко, тежко ми е до висша степен. Защо — и аз не зная. . . Имам нужда от разтуха, и такава само намирам в беседи с моята добра приятелка, казвал съм ти.

Пиши ми, драга Жѐничка, няколко думици — те действуват на мен тъй вълшебно.

Не ми отказвай. Момичето ще чака.

Ох, как ми е тежко.

Целувам ти ръката.

Твой предан
И. Вазов

[София], неделя, [1920]

939

До Н. Михайлов

[София, 1 или 2 януари 1921]

Господин
подполковник Михайлов
Русе

Вашите стихотворения ми се харесаха. В тях звучи скръбта на българска душа, очистена от нещастията на

отечеството. Има искреност в тях, при това и техниката Ви е добра. Продължавайте, развивайте хубавия си поетически талант.

И. Вазов

940

До И. Шишманов

София, 3 януар[ий] 1921

Драгий Шишманов,

Честита ти Нова година!

Не знам приел ли си моята откритка, в която ти съобщавах, че твоето поздравително писмо съм приел. Намерих го у г. Чилингирова, натоварен със съставянето Сборника по юбилейните тържества. То ще влезе първо. Колко великолепни приятелски чувства има в него! Прося ти извинение, че в моята захласнатост и при грамадните поздравителни писма изщукна ми из ума за един от най-топлите привети, които са ме покъртили. Извини, братко.

Нямам от доста дълго време хабер от тебе. Обяснявам си това със спирането съобщенията ни със странство, дължимо на сръбската щуротия. . .

Добре ли си със здравето? Аз бях около две недели неразположен от малка инфлуенца. Сега съм добре, слава богу.

Имах среща с г. Омарчевски и говорихме за тебе. Мога да те зарадвам с известието, че Министерския съвет те тъкми за представител на България в Лигата на народите. По-сполучлив избор от тоя — здраве! Очаква се само завръщането на г. Стамболийски. Дано не мине лисица път на това прекрасно решение. Няма българин, който да се не зарадва от мисълта, че ти ще представляваш България там. Ще следя и пак ще ти пиша.

Вчера г. Омарчевски, придружен от журналисти, ми предаде у дома 200 000 лева от сумите, пожертвувани за фонда на моето име. Остатъка решил да се употреби за подпомагане популярното издание на

[illegible] за издаване сборник, съдържащ документите по юбилейния празник, и за награди — премии на литературни произведения на младите писатели. Аз със задоволство приех това нареждане.

Твой Димитър ми обеща да ми прати романа си, но още го нямам. Чувам обаче хубави отзиви за него.

Почтителен привет на г-жа Шишманова.

Стискам ти сърдечно ръката и ти пожелавам радостна новата година.

Твой предан И. Вазов

941

До Н. Георгиев

[София]
[15 януари 1921 г.]

Любезний г. Георгиев,

Моля Ви, бъдете добри да ми повърнете тоя ръкопис след нареждането му.

Ваш И. Вазов

942

До И. Шишманов

Monsieur prof.
Iwan Schischmanoff
Weissensteinstr. 93
Bern

София, 26 януарий 1921

Драгий Шишманов,

Получих твоето последньо голямо, премило и преинтересно писмо. Малко съм неразположен сега, та ти пиша накъсо. По о н я въпрос нищо още не мога да ти съобщя, защото ония, от които зависи, са много слисани и не са се занимавали с него.

Бях ти пратил препоръчани три малки брошурки. Какво работиш там? — От хората — не мои шпиони

впрочем — чух, че работиш нещо огромно за Шекспира. Аз нищо не работя вече, турих точка. Пора уж! Напразно ме мушиш — много дружески обаче — да тегля пак изтърканий хомот. Не, аз съм пуснат на паша вече!

Да, върша нещо още: препечатвам «Триндафилите» с важни поправки и «Юлска китка». В предговора казвам, че тия две поетични низки са най-хубавите може би в цялата ми лирика. Не казвай: писателско самомнение — аз сериозно мисля това.

Сърдечен поздрав от сестра ми, от Събка и от целия Вазовски народ в София до тебе и до жена ти.

Твой предан И. Вазов

Макар и късно, честитявам ти именния ден.

943

До Н. Георгиев

Любезний бай Георгиев,

В петък д-р Елмазов е пратил до Вас кратко антрефиле за представлението на Магда. Получил го е г. Керемидчиев. Но нищо не се появи във вестника. Много ще задължите и мене, и авторката, ако намерите за възможно да поместите приложената статийка в понеделнишкий брой на Напред.

Понеже може да е неудобно за редакцията да изглежда статийката като изходяща от нея, подписах статийката с буква Л.

Какво става със Съврем. илюстрация?

С поздрав
И. Вазов

София
12 февр. 1921

944

До И. Шишманов

София 22 февр[уари] 1921

Hern Proffessor Iwan Schischmanoff
Weissensteinstr. 93
Bern

Любезний Шишманов,

Получих писмото от жена ти, дето има и няколко твои реда. Ще ѝ отговоря тия дни след нужната справка. Учудвам се, как не си приел освен откритката ми и едно по-дълго мое писмо, препоръчено, както и няколко книги от интерес за тебе? Фотографията ти не ти пращам, понеже г. Блъсков отдавна е напуснал ателието (друг сега работи там) и не мога да узная де се губи, за да изискам портрета, ако го е приготвил. Прочее не ме гълчи тъй строго!

По твоя въпрос пак ще се срещна с г. Омарчевски и ще ти пиша. Преди десетина дена му и писах, отговор не приех още.

Много е улисан сега и след лична среща ще узная как стои работата. Надявам се, че добре.

Сърдечен привет.
Твой предан
И. Вазов

Твоята откритка от 18 февр. току сега получих. Ще те послушам.

[Решавам да тръгна за Ница.]

945

До И. Шишманов

[София, март 1921]

Драгий Шишманов,

На 22 февруарий ти пратих откритка, в която ти обаждах за получаването писмото на жена ти, обаждах ти и че съм решил да попътувам на Запад. Имаш

право, че е нужно за мене едно проветряне. След тревогите по моя юбилей аз чувствувам нервите си не дотам добре: имам безсъници мъчителни, те влияят на душевното ми състояние, та и на здравето ми. Обзела ме една несвойствена мене леност, не ми се работи, не ми се пише. Заприличал съм на Обломова. На това се дължи и моята неакуратност в отговаряне на писмата ти. Не ми се сърди много: ти знаеш освен това, че аз съм си мързелив по природа в писане писма — де у мене Шишмановата енергия! Пък може би ти си първия човек, комуто тъй много съм писал!

По въпроса, по който ми пише жена ти, узнах това: г. Стамболийски ще уважи просбата ѝ. Бях помолил и г. Омарчевски да го пита (понеже аз още се не познавах лично с г. Стамболийски).

По твоя въпрос е взето друго решение. Ти ще бъдеш натоварен с неофициалната мисия да пледираш на Запад чрез конференции, чрез срещи с меродавни лица, чрез европейския печат каузата на България. С подобна мисия и други подходящи лица ще бъдат натоварени (между тях г. Ст. Михайловски). Предвиден е нужният кредит за разноски по тая кампания. И тя скоро ще бъде организувана. Аз вярвам, че ти ще приемеш с готовност, ти ще бъдеш един от най-полезните ратници в случая.

Както ти бях писал, сега се печата Сборника по юбилейните тържества. Редактира го г. Чилингиров. Той иска да помести там и моето писмо до юбилейния комитет, с което се отказвах от празнуване моята 50-годишна дейност. Но това писмо се е изгубило, а аз нямам (тоест не съм запазил) черновката. Помня, че ти го преписа. Не можеш ли да ми пратиш тоя препис, но по-скоро?

Знам, че има още много неща да ти отговарям, но ти ме извини, че съм тъй сух, като не съм добре сега. През тоя месец без друго ще напусна София. Надявам се прочее да можем да се видим.

Стискам ти сърдечно ръка.
Твой всепредан И. Вазов

«Магда» се даде три пъти вече с добър успех.

Моля извини ме за лошия почерк. Поклон на г-жа Шишманова.

946

До И. Шишманов

София, 3 април 1921

Любезний Шишманов,

Получих ти и трите откритки. Извини, че се забавих с отговора си: един куп залиси, после — и обломовщината. . .

Относително пътуването аз измених плана си. Ще прекарам лятото в България, вероятно в Балкана, по борущенската линия. Там била природата чудесна, и въздух, и тишина, и сгоди за живота. После, и не ми се ще вече Европа. . . Ох, как я намразих! Тя ни души сега, изсмуква ни кръвта чрез тая сган репарационни комисари, наводнили София. Мразя вече тоя Запад с всичката му цивилизация и фалш! Впрочем да не казвам голяма дума: аз мисля през октомврий да замина за Ривиерата, там да прекарам зимата. Честите ми бронхити ме карат да диря по-топло място. Ами ти с какво намерение си? Не съм те питал, па и ти не си ми казал докога ще стоиш в чужбина. По оня въпрос се умълчаха господата. Аз съжалявам, че ти писах и сега — нищо. Бях питал обаче да ти пиша ли и каза ми се да сторя това. И сега съм поставен в трудно положение пред теб.

Тия дни ще ти изпратя Сборника (около 40 печатни коли) за юбилейните тържества (Прослава на Ивана Вазов). Интересна книга, съставена с херкулесовски труд и търпение от тоя неуморим Чилингиров!

Снощи министър Омарчевски даде банкет на юбилейния комитет по случай излазянето на сборника. Бяха там професори, писатели, артисти и артистки, високи чиновници от Министерството на просветата. И аз бях длъжен да изливам моето легендарно красноречие в ответ на речите. . . Мисля, че с това се туря вече точка на юбилейните ликувания. Пора! А между това как неволно с поглед търсих между присъствуващите умното и енергично лице на Шишманова.

В читалнята на клуба сега е г. Минчевич, който

дочита снощните вестници. Говорихме за тебе. Той много те милее, иска да ти пише — поздравлява те.

Поздрав също от сестра ми и от всички Вазовци в София, които ти изпращат своите съчувствия. Но всичките питат кога ще се завърнеш. Като ми пишеш, кажи ми какво работиш, защото ти не можеш да не работиш. Обломов има в тебе смъртен враг. Хиляди приветствия.

Стискам ти сърдечно ръката.
Твой предан И. Вазов

947

До И. Шишманов

[София], 4 април 1921

Заедно със сборника ще ти изпратя и една малка книжка: «Любов и природа». Тя съдържа Триндафилите и Юлска китка (Сега: «Какво пее планината».) Стана нужно да се преиздадят тия две сбирки. Това правя главно за Триндафилите, значително пречистени и допълнени. Аз си позволих тая свобода, макар че са писани през миналия век. Поетът винаги има право на такива изменения в интерес на красотата на творбата си. Мисля, че Гете някъде казваше, че ако даже Омир би оживял сега, би ретуширал Илиадата си. Само текста в евангелието не се изменява, тъй ли? И друга причина ме накара да преиздам Триндафилите. Всички, които писаха за моята поетическа творба, пишат само за националистическите ми стихотворения; съществува вече легенда, че чувството на любовта ми е непознато. А това е лъжа. Аз ли не съм любил? Моите сърдечни струни ли не са трептели и звънтели от това човешко, архичовешко чувство? Но ти знаеш как съм се стеснявал да пиша за любов. После, в «Триндафилите» аз съм дал най-хубавите цветя в цялата моя лирика — дали ще бъде нескромно да кажа: и в цялата наша лирика?

Ох, видиш ли, накрай време ставам вече грандоман! Но това само ти знай! . . .

Стискам ти пак ръката с най-добрите дружески чувства.

Твой предан
И. Вазов

П. П. Извини ме за лошия ми почерк, о как лош и отвратителен.

Същий

948

До С. Бобчев

Драгий Бобчев,

Едно внезапно неразположение ме заставя да пазя стаята и тая вечер.

Много скърбя, че се лишавам от радостта да присъствувам на гощавката.

Поздравлявам те най-сърдечно с юбилея ти. През всичкото траене на тържеството аз бях трогнат до сълзи. Какви хубави велики чувства изпитах.

Моля те, извини ме, че няма да бъда в реда на приятелите ти и почитателите ти тая вечер, за да мога лично да те поздравя и да ти стисна ръката. Но духом ще бъда при вас.

Хиляди привети и пожелания.

Твой предан
И. Вазов

[София], 8 май 1921

949

До И. Шишманов

София, 16 май 1921

Любезний Шишманов,

Извини ме, че куп залиси ми попречиха по-скоро да ти отговоря. Бях всецяло углъбен в един книжовен труд, който ми зароби ума и мисленето.

Страшно съм наскърбен от последното ти писмо. Виждам колко те измъчва неизвестността, и мене също мъчеше прибързаността да те обнадежда, когато работата не била сигурна.

Вчера имах нова среща с г. О[марчевски]. Тоя път той ме зарадва. Каза ми, че г. С[тамболийски] по принцип бил съгласен. Той още пази леглото (може би си чул, че той беше опасно заболял), и като се почувствува още по-добре, ще направи нужното разпореждане. И г. О[марчевски] ще действува енергично. Той ми каза още, че никакво писмо не бил получавал от тебе. Значи, пропаднало, та недей съжалява. Ти добре си му впрочем писал. Аз пак ще следя работата и — надявам се да се свърши, по желанието ни.

Ти ни един път не ми отговори получавал ли си книгите, които ти изпращах. Значи, губят се. По тая причина се въздържам да ти пратя обемистия сборник «Прослава на Иван Вазова» и други книжа.

Да ти кажа какво ме бе погълнало цял месец.

Преработвах бракува[на]та от мен драма «Краят на Ивайло», която ти знаеш. Както сега я докарах, тя е съвсем друга в новия си вид, аз съм доволен от нея. Тя, под названието «Престолът», ще открие новия сезон на Народния театър. Преписва се там вече.

Говорих с г. О[марчевски[за сина ти, комуто сегашната длъжност съвсем не подхожда — на писателското му поприще, та да му даде някоя по-лека длъжност в министерството си. Той обеща да направи каквото му е възможно. Ще му говоря пак. Трябва често да ги подсеща човек, защото тия хора са много улисани и претрупани с работа.

Нè знам сега де си. Пиши ми новия си адрес от Германия.

Аз реших да прекарам лятото тук, а през октомврий мисля да ида на Ривиерата.

Пак те моля да ме извиниш за късния ми отговор. Занапред ще бъда по-акуратен.

Сестра ми и Събка сърдечно те поздравяват. Моят поклон на жена ти. Стискам ти сърдечно ръката.

Твой предан И. Вазов

950

До К. Сагаев

Уважаемий г. Сагаев,

С удоволствие Ви давам правото да ин[с]ценирате в кинофилм моят исторически роман «Под игото», като за целта Ви давам пълна свобода да го пригодите съгласно изискванията на кинематографическото сценично изкуство.

Съгласен съм да засилите любовно-драматическите моменти, да увеличите числото на историческите факти, съблюдавайки епохата, и да подчертаете характерните битови сцени, като ги опресните било с народни поверия, или с други подходящи фолклорни ефекти.

С отлични почитания,
И. Вазов

София, 3 юний 1921 г.

951

До Е. Марс

Госпожа
Евгения Марс
ул. «Ботев» 39
София

Поздрав от Бургас.

Възхитих се от гледката на нашето Черно море. Утре — връщане в София.

Привет,
И. Вазов

8 юни [1921], Бургас

952

До И. Шишманов

София, 13 юний 1921

Получих ти откритката от 6 юний. Не си прав, дето ми подмяташ за някаква «славянска хитрост». Как можеш да допуснеш това? Нейсе, прощавам ти. Аз съм отговарял на всичките ти послания, но възможно е да съм пропуснал да ти отговоря на някое. Причината ще е била, че много бях улисан с драмата си «Престъпът». Как ме измъчи тя! Уви, «готвачката» ми избяга в Швейцария. Но как ми бе нужно, как ми бе нужно нейното присъствие.

Пишеш ми, пише ми и жена ти, че се поправяш от едно боледуване. Това ме много радва. Старай се да бъдеш здрав и жизнен, както те знаех, боледуването остави на хора от моята възраст, те само имат право на тоя лукс.

Въобразявам си как трябва да се възхищаваш от гледката на Юнгфрау при дивния Интерлакен. Облажавам те.

Днес ще ти изпратя препоръчана «Прославата», понеже ти явяваш, че си получавал изпратените от мене книги.

Преди няколко дена направих със сестра си излет до Бургас, за да видя морето. Прилагам ти тук изрезка от вестник, за да видиш какво си изпатих аз нещастний. . . Сега вече изгубих охота да се ползувам повече от даровата карта по железниците.

Сега по делови въпроси.

Днес пак ходих при г. Омарчевски и говорих за тебе. Той ме увери, че тия дни о н а я работа ще се свърши без друго. Г. Стамболийски, който те цени и уважава, ще те назначи, затова бъди спокоен. Понеже знам, че твоите финанси не са блестящи, аз апелирах към неговия (на г. Омарчевски) патриотизъм и добро чувство. Той ми обеща, че още днес ще ти изпрати една солидна сума — мисля от фонда «Иван Вазов», и за тая цел ми поиска адреса ти. Щастлив [съм], че най-после постъпките ми не излязоха безрезултатни. Пратих ти

още днес телеграма: «Tu recevras prochainement bonnes nouvelles».

Пропуснах при адреса ти, който му дадох, да прибавя «poste restante», затова следи на пощата там, да не би да се забави онова, което ще получиш.

Стискам ти сърдечно ръката с най-братски чувства.

Твой предан И. Вазов

953

До И. Шишманов

София, 21 юний 1921

Любезний Шишманов,

Току-що приех писмото ти от 18 юний и бързам да ти отговоря. Телеграмата ти изпратих след разговора си с г. О[марчевски], защото не можах да удържа радостта си. Той ми даде да разбера, че ще ти се изпрати по-крупна сума. Узнах после, че ти изпращат 10 000 лева, една мизерия, взимайки пред вид нашата долня валюта! Аз предложих да ти се изпрати от фонда «Вазов» повече. Голямо бе разочарованието ми! Прося ти извинение, ако съм постъпил неделикатно към тебе. Зная твоята чувствителност в такива въпроси, но що да правя, когато твоето назначение делегат в Лигата [на] народите се бави и може да се бави въпреки уверенията на г. О[марчевски]. Той днес отсъствува, след два дена ще се завърне и веднага ще се срещна с него, за да знам положително как стои работата. Аз съм пак уверен, че ще се свърши добре. Ще ти пиша прочее скоро.

Трябва да ти забележа, че именно делегат при Лигата на народите ще бъдеш о ф и ц и а л н о назначен, а не на друга неофициална длъжност, от каквото ти се страхуваш.

Няколко думи по другите «невинни» въпроси.

«Престолът» е продължение на Ивайловия живот до смъртта му при татарския хан Ногая. Историята не ни казва защо е убит от Ногая. Това ми дава възможност да обясня това събитие по начин, щото Ивайловата

фигура да излезе окръжена с ореола на герой и мъченик за отечеството си. Драмата обаче — тя състои от пет картини — отложих за към Коледа, нямах причина да бързам с представянието ѝ.

Архивата ми богатее, но не толкова, както порано: голямата цена на пощенските марки прави писмата, що ми се пращат, по-малко. Но каквото се събере, ще бъде на твое разположение.

Прие ли «Прославата»? Пратих ти я заедно с последнето ми получено писмо от тебе, препоръчано също.

Драго ми е, че си добре сега.

С мънички изключения и аз мога да кажа за себе си същото.

С най-сърдечен поздрав.
Твой предан
И. Вазов

Извини ме за лошия ми почерк и за лошото мастило — аз никога не съм имал по-добро.

954

До пощенската станция — София

До Управлението
на т е л е ф о н и т е
(Т. пощенска станция)
Тук

Учтиво моля да се провери действието на моя телефон № 728, защото не мога да си служа с него.

С почит
И. Вазов

Подател Ив. Вазов
ул. «Вълкович» 14
23. VI. 1921, София

955

До А. Паскалев

Любезний бай Паскалев,

Ако са подвързани и другите новоотпечатани томове от съчиненията ми, моля, изпратете ми ги.

Видях в «Златорог» низостите на Боян Пенева. Може ли да се допусне такава злоба и безсъвестност у един професор? Но онова, което е още по-удивително, е, че Вие, издател на моите творения и на «Златорог» също, сте оставили да се напечатат в това списание!

Аз не вярвам, че Вие споделяте във всичко отрицателните твърдения на негова милост, отрицателни и грубо недобросъвестни; чудя се на г. Влад. Василев как е допуснал да се осквернява списанието му от дивотиите на един освирепял от омраза човек!

Но няма какво да се прави: трябва да се помирим с българската психика. . .

С поздрав,
И. Вазов

София,
26 юний 1921

Моля, прочетете тия редове на г. Вл. Василева.

956

До И. Шишманов

Monsieur Professeur
Iv. Chichmanoff
Wilderswill prel. Interlaken
(Suisse)

София, 3 юлий 1921

Драгий Шишманов,

Получих последнята ти откритка от 26. VI. Ти си ядосан, аз повече, че така се провлача работата. Не мога да си простя, че искайки да бъда полезен, аз си навлякох твоя справедлив гняв и те ощетих. Аз вярвах на обе-

щанията и ти ги съобщавах. Постъпих глупаво. Подобре да ти не обаждах.

Фразата «bonnes nouvelles» означаваше изпращането сумата, а не назначението. Подобна сума ще се изпрати пак на с ъ щ о т о л и ц е, както ме увери г. О[марчевски]. О, тоя О[марчевски]! Иде ми да се дуелирам с него. Но аз съм безсилен. Виждам, че съм неспособен да сторя някому добро. В последнето си писмо доста подробно ти пишех. Сега ти пиша набързо, защото след един час заминавам с железницата на курорт за няколко време. Оттам ще ти пиша. Аз не съм здрав, имам нужда от лекуване нервите и куп други старчески недъзи. Тръгвам със сестра си, която те поздравлява. Сърдечен привет.

Твой предан И. В а з о в

957

До Е. Марс

Драга Жѐничка,

Аз продължавам да се чувствувам угнетен. Една безкрайна тъга ме наляга. Изгубих душевно спокойствие и напразно диря да го разсея, да забравя, да възмогна тая тъга. Измъчвам се!

И други път ми се е случвало да падам в такова психическо състояние — спомням си, — сегашното ми обаче е много мъчително. И както друг път, и сега се обръщам към тебе, да ми простреш ръка за помощ. Само твоята нежна душа е способна да ме излекува от недъга ми; само твоето любящо сърце може чародейно да ме възроди.

Ти си била досега мой ангел-хранител, мое божество, мой идол, комуто съм се кланял, жената с лъчезарния лик, която съм обоготворявал, която обоготворявам; в твоите ръце е живота ми. Ти само можеш да осветлиш тоз живот, можеш да го погубиш. Но ти винаги си била добра към мене в минути на страдания, само с тебе съм се споделял, само на тебе съм се осмелявал да излея бляновете и мъките на душата си.

Друго същество нямам на тоя свят!

Обръщам се с молба към тебе да ме изтръгнеш из тая нравствена бездна, в мрака на която се лутам. Само лъчите на твоя омаен поглед могат да ме спасят, само твоята нежна усмивка, само твоя глас, само твоето присъствие. Ох драга моя, помогни ми. Подарявай ми по-често срещи — да те гледам, да те слушам, да ти се радвам. Чувствувам, че съм негли смешен на тая възраст да изпадам в такова юношеско увлечение. Но какво да сторя? Това е по-силно от мене. Упленен от тебе, аз само с мисълта за тебе живея, ти ми си слънцето, ти ми си светът..

От няколко дни страдам, все за тебе мисля, за тебе жадувам. Книги не ми се четат, не ми се работи. Тая нощ се пробудих от сън, изпълнен с блянове за тебе, и виждам, че няма вече да заспя. Станах, седнах на масата си и взех перото да се разговарям с тебе, дано намеря в тази няма беседа утеха. . .

Що очаквам, сам не зная. Позволи ми, дай ми тая милост, драга Евгенио, да те видя. Отдели от времето си един час и излез по 10 часа да се разходим в Борисова градина. С това ще разсееш мъката ми. . .

Очаквам отговора ти с нетърпение по момичето.

Стискам ти сърдечно ръката.

Твой предан И. Вазов

София, [1921]

958

До В. Вазова-Фетваджиева

Вълке,

Аз измених внезапно плана си и дойдох в София (пристигнах на Петровден). В къщи всичко благополучно. Петра сегиз-тогиз иде да разтребва. Аз обядвам на Унион клуб. Сега имам по-добър сън.

Тука до вчера бяха все дъждове.

Видях Владимира, който поздравлява всички ви. Да дойде до Рибарица не може. Видях и г. Спиридонова, той също е зает.

Сърдечен поздрав на Мара, на г-жа Райна и на домочадията им.

Целувам Събка.

С привет

твой брат Иван

София, 17 юлий 1921

П. П. Надявам се, че ще си дойдете в края на месеца Аз тъкмя да направя няколко кратки пътешествия из провинцията.

Същий

959

До И. Шишманов

София, 18 юлий 1921

Драгий Шишманов,

В началото на тоя месец ти пратих откритка, в която ти обаждах, че заминувам на курорт.

Десетдневни дъждове обаче ме пропъдиха из Тетевенския балкан и аз се завърнах тука.

Днес отидох в Министерството на просветата. Г. Омарчевски отсъствуваше. Рекох да направя справка изпратени ли ти са 10 000 лева, както ми бе съобщено още преди 2 месеца. И, о ужас! Забравили! Веднага си обясних неясността на твоите писма и тонът им, който ме силно озадачаваше. Но слава богу, че узнах това нехайство, и поправих работата: още днес чрез Българската народна банка ти се изпраща горнята сума на адреса ти, който ми даде в последната си откритка. Сега си отдъхнах. Повтарям ти, че г. О[марчевски] ми каза, че ще ти прати пак такава сума. Като се завърне в София, ще го видя. Г. Стамболийски също отсъствува. Аз мисля, че ти по-добре щеше да сториш още по-рано да идеш в Германия и да не стоиш в скъпата Швейцария. Даже и сега не е късно. Назначаванията щели да стават през септември.

Ще ти пратя утре препечатаните «Тринадафили» и «Какво пее планината» (Юлска китка).

Сестра ми остава в Тетевенския балкан и аз сега съм сам тука и скучая, мисля да мръдна пак нанякъде, дето има хлад и гора.

Най-новото, което вълнува тука светът, е новия правопис: една чудовищност!

Братски привети.
Твой И. Вазов

960

До И. Шишманов

София, 19 юлий 1921

Драгий Шишманов,

Вчера ти пратих препоръчано писмо.

Днес получих последното ти дълго писмо и ти отговарям на него вкратце и сухо. Ти напразно искаш да се дезинтересувам от тебе. Мене ми е мъчно, че така неуспешно отива работата, но на фактите.

Аз съм поразен от разписката, която ми пращаш. Възможно ли е толкова безсъвестност от тоя господин? При все това аз ще му предложа да мотивира акта си по начина, който ти желаеш. Това е много уместно. Радвам се, че въпреки всичките несгоди и разочарования ти пак запазваш бодростта на духа си. Но каква е тая скромност у тебе? Ти превъзходствуваш по дарования и заслуги хиляди и хиляди наши претенциозни човеци, които нямат ни едните, ни другите. Но как скърбя, че моето доверие става играчка на зли воли.

Понеже ми загатваш пак за новата ми драма, аз ти я изпращам днес с молба да я прочетеш и ми [я] повърнеш по-скоро с твоите ценни бележки. Прави ги смело и без стеснение, аз имам нужда от твоите светлини.

Не можах да избягна настояванията на италианския пълномощен министър и казах няколко думи на Дантевото тържество. Прилагам ти ги тука. [Стиховете са от сбирката ми «Италия».]

Изпращам ти също и препечатаните мои лирични сбирки. Едната от тях, «Тринфадилите», съм допълнил с нови песни, ти ще познаеш кои са.

Разумява се, бях на погребението останките на Пенча Славейков и на П. Тодорова. Те, особено първият, бяха мои жестоки неприятели, но аз не обладавам способността да мразя по български и простих, както го бях казал и в стихотворението си «Прошка» (в «Люлека ми замириса»).

Причините за оттеглянето на Михайловски от в. Напред мисля, че са същите, които ти предполагаш.

Благодаря на тебе и жена ти за приветствията по случай 71 ми годишнина. Уви, аз нито се досетих за нея. Приеми и ти моите за навършването 60-та си година. Нека бог ти дава цветущо здраве и поживи и мене да мога пак да те видя и прегърна.

Най-сърдечен привет.
Твой предан
И. Вазов

Извини ме, че ти отговарям много бегло и недостатъчно. Знаеш, че съм най-негодния кореспондент!

961

До В. Вазова-Фетваджиева

Госпожа
Вела Фетваджиева
Тетевен
(За с. Рибарица, вила
Горанов)

Вълке,

Получих ти и писмото от 29 юлий. Тук са големи горещини, но ще се търпи.

Не ми пращай Василка.

Щом ти се иска да постоиш още в Рибарица, остани. Ела си обаче към 20 август.

С поздрав
Твой брат
Иван

София
4 авг. 1921

962

До В. Вазова-Фетваджиева

[София], 5 август 1921

Вълке,

Вчера ти пратих картичка в отговор на твоето последньо писмо.

Сега ти пиша да ми изпратиш,- ако намериш сгода, Василка, щом ще останеш по-дълго време там. Нужно е да ми се вари чай, кафе, да не тичам по кафенета за тия работи, да ми се прислужва и да има човек в къщи, че ми омръзна тая пустота.

Аз съм много угнетен тука, горещините са ужасни. Много съжалявам, че не почаках в Рибарица, ами си дойдох тъй рано. Но да бия двудневен път пак не се решавам.

Аз съм здрав, слава богу.

Завърнете се към 20 август.

С поздрав
до всички,
твой брат
Иван

София
5 август 1921

963

До В. Вазова-Фетваджиева

Госпожа
Вълa Фетваджиева
Тетевен
(За с. Рибарица, вила
Горанов)

Вчера ти писах да ми изпратиш Василка. Изпрати ми по нея и самобръснача, който оставих там, а ми е тъй потребен. Днес тръгвам за един кратък излет до Кръстец.

Поздрав.
Твой брат
Иван

[София]
6 авг. 1921

964

До Е. Марс

Драга Жѐничка,

В петък ти известявах, че ще тръгна за Кръстец, понеже г-жа Миятева ми съобщи, че разходката ни до Панчарево не ще може да стане поради някои пречки.

Вчера ти изпратих открытка оттука с няколко думи. Сега ти пиша по-подробно. Вместо в Кръстец, дето има само един усамотен хотел в планината, аз дойдох на село Плачковци, което се посещава от гости-летувачи (курортаджии!!). Стигнах там посред нощ и попаднах в един мръсен и отвратителен «хотел». Аз бях решил веднага да напусна, но директорът на мината при Плачковци любезно ме покани в своя планински дом, дето при пълен комфорт аз се наслаждавам на райски хубави гледки в Стара планина.

Как е жално, че Евг. Марс по своята гордост отказа да ме прѝдружи, залюбила се в шума и праха и горещините на София! А колко нови впечатления, колко жизнерадостни настроения би изпитала!

Из път в железницата се запознах с твоята приятелка г-жа Сокерова, пътуваща за Габрово. Тя много ми говори за тебе и за нашата дружба, тя е във възторг от тебе и ме помоли да ти предам привета ѝ.

Вчера заедно с една многочислена дружина, дами и мъже, направихме излет с влака до Кръстец — най-високата точка по линията. Весел и радостен пикник сред гъстите гори. Шумни смехове и песни.

Представи си: пяха и песента «О аз съм англичанка», станала популярна от твоята Божана. И тая песен тъй живо ме трогна и те изправи пред мене във всичката твоя очарователност. Как е хубаво да има човек близка душа, за която да мисли и тъгува... А считам, че без това условие живота не е пълен. Ти имаш там куп развлечения, връзки и младост, та не чувствуваш като мене потребата от духовно общение с човек всецяло тебе предан, чийто живот ти изпълни със съдържание. Аз обаче нямам друга радост освен тебе, други приятни преживявания освен скъпите

спомени за тебе и надеждата пак да те видя и да ти се радвам.

Аз се разглаголствувах неволно и може би досадих ти с това неинтересно писмо, което ти с мъка ще дешифрираш. Ох! Тоя ужасен мой почерк! Но понеже тая заран станах рано, по 6 часа, и гледката на тоя планински рай кой знай как отнесе мисълта ми към улица «Ботев». . . и седнах да ти пиша, да приказвам с тебе, макар че още си на леглото.

Днес или утре, вероятно утре, ще направя пак със същата компания, на кон, излети в глъбините на Стара планина, за да посетим каменовъглищната мина, отстояща далеко оттука. Това пътуване сигурно ще бъде за мене уморително, но аз тъй дълго прекарах в ленива почивка в София! Нека се поразтрусам. Но пак казвам, как би било възхитително и Жѐничка да поезди и се пошляе с мене из тия девствени гори, в тая дивна природа!

Аз те уморих с писмото си. Тук ще престоя вероятно 5—6 дена и после ще се завърна в София, за да обядвам у вас.

Хиляди сърдечни поздрави!

Поздрав и до Миша.

Твой предан
И. Вазов

Плачковица
8 август 1921 г.

965

До Е. Марс

Драга Жѐничка,

Считам за особено удоволствие да ти кажа днес «добро утро» и да ти предам моите сърдечни поздрави.

Аз тук все съм добре и се възхищавам от извънредно хубавата местност. Сякаш тука съм прероден. Мисълта за моята другарка иде да повиши доброто ми настроение. Спомня ли си някога Жѐничка сред шума и суетата на столичния живот за стария свой приятел?

Завчера пътувах с компания до Трявна, отстояща на 10-на километра оттука. Пръв път влазях в това балканско градче, но и там спонтанни срещи на почитатели, китки и пр. . . . А ти знаеш колко ме стесняват тия работи. . . Така беше и в село Плачковци! Няма какво, трябва да привикна на тая т е г о б а.

Ако ти падне път, намини в двора на сестра ми Вълка (дето квартирува д-р Сахатчиев) и узнай от македонката Петра, живуща там в барачката, завърнала ли се е сестра ми от Рибарица. Поне слугинята, както бях й писал, и ми съобщи с две думи, ако имаш време.

Аз ще остана тук по всяка вероятност още около 5—6 дена. Не ми се напуща тъй скоро това място, но ще трябва да се прибера, за да почна баните — ишиасът ме доста мъчи.

Вярвам да си получила вече двете ми писма. Поздрави от мене добрата си майка, също и Миша, и го съветвай да бъде великодушен към келнерите, когато отивате в Градската градина.

Сърдечен поздрав.
Целувам ти ръката.
Твой предан
И. В а з о в

Станция «Българка» при Плачковица
9 авг. 1921 г.

966

До И. С о к е р о в а

Ст[ара] Загора, 18 авг[уст] 1921

Госпожа
Ирина Сокерова
село Острец
(Троянско)

На връщане от Балкана отбих се тука. Студът ме прогони от Плачковци. Вярвам и Вие да бягате скоро от Острец.

С поздрав
И. В а з о в

967

До В. Вазова-Фетваджиева

Госпожа
Вълка Фетваджиева
ул. «Вълкович» № 14
София

Вярвам да си се завърнала вече от Рибарица. На връщане от Балкана аз се отбих тук. Кирко и домашните му те поздравляват. Утре съм в София.

Твой брат
Иван

Ст. Загора
18 авг. 1921

968

До И. Попов

Ст. Загора, 18 август 1921

Господин
Иван Попов,
артист при Народния театър

Сърдечен привет от Стара Загора, гдето се отбих поради връщане от Балкана. Пожелавам ти бодрост и нова младост. Бъди юнак във всяко отношение.

Здравей.
И. Вазов

969

До И. Шишманов

София, 22 авг[уст] 1921

Драгий Шишманов,

Завърнах се вчера от Тревненския балкан, дето престоях две недели.

Днес получих последното ти писмо, датирано от Вилдерсвил и Берн, в което ми излагаш неприятностите, които имаш оттук.

За твоето назначаване на катедрата на международния университет в Брюксел аз бях позачул тука, но не ти писах, защото не знаех доколко работата е сериозна, да не изляза пак измамен. Не знам защо ти са съобщили тъй късно! Ти си прав, като си се отказал да идеш в Брюксел, не бидейки приготвен. Аз не мога да ти дам никакви осветления по тоя въпрос: с. г. О[марчевски] съм престанал да се виждам. По-добре е ти да му искаш нужните сведения, или пък да помолиш г. проф. Арнаудова да разбере от акад. съвет и ти яви онова, което за тебе е неясно в това назначение.

Колкото за въпроса по твоето назначаване в Лигата на народите, изглежда, че той е забравен въпреки многократните уверения.

Пристигналите, и тъй късно, до тебе 10 000 лева аз те съветвам да приемеш. Те не са от министерството, а от Вазова, взети по молбата му из фонда на неговото име. Вземи ги и никакви министерски мотиви не искай.

Много скърбя, приятелю, като виждам по писмата ти колко си угрижен и безпокоен. Но остани все бодър, а главно — здрав.

Приеми сърдечния ми поздрав, също и оня на сестра ми.

Твой предан И. Вазов

П. П. Дано можеш да ми повърнеш, с бележките си, ръкописа ми до 15 септември. Все се двоумя да дам ли да се играе драмата, или не.

Пиши ми писмата си на бяла хартия, по-ясно да личат словата.

Същий
24 авг[уст] 1921

Съобщавам ти само за знание: L'Echo de Bulgarie обажда, че тия дни Министерский съвет ще се занимае с избора на лицата, които ще бъдат назначени в Лигата на народите.

970

До Е. Марс

Госпожа
Евгения Марс
ул. «Ботев» 39
София

Сърдечен привет. Най-добри чувства.

Ваш предан,
И. Вазов

Габрово
25 авг. 1921

971

До А. Николов

Драгий г. Николов,

По непредвидени причини не ще ми бъде възможно да идвам при Вас да позирам в продължение на 7—8 дена.

Сърдечен привет,
Ваш
И. Вазов

30 август 1921
София

972

До С. Ватралски

Уважаеми г. Ватралски,

Благодаря Ви сърдечно за новия труд «Първом правда», който бяхте любезен да ми изпратите. Там, при сърцето на горещия родолюбец, звучи гласът на добрия човек и благородния гражданин. Много хубави чувства, много ценни и верни мисли. Благодаря

Ви също и за добрите думи по мой адрес, от които съм трогнат.

Мерси и за подаръка от Вашата градина.

Здравейте!
Ваш предан
И. Вазов

10 септ[ември] 1921 г., София

973

До И. Шишманов

София, 15 септември 1921

Monsieur Professeur
Ivan Schichmanoff
Freiburg in Breigau
Werderstrasse 15
Pension Utz

Не съм получил отскоро твое писмо. Не знам получил ли си последното мое. Понеже се умълчаваш, страх ме е да не би да ми си нещо сърдит. Дали от някой пасаж в последнето ми писмо. Ако е тъй, прошавай, ти знаеш, че аз съм неспособен да те обидя, може би само да съм неловък в изразите, което е вярно. Надявам се да си добре във всяко отношение. За ръкописа си не бързам, защото се отказах да поставя драмата.

С най-добрите благопожелания и привети.

Твой предан
И. Вазов

974

До Е. Марс

Драга Женичка,

Доброутро!

Тая нощ прекарах почти в безсъние — мисълта, че ти все ми си още сърдита, ме мъчеше. Пиша ти това, като те моля да ми обадиш с две думи, че се лъжа.

Тъй само ще се успокоя, не ми отказвай, драга Женичка, тая милост.

Снощи намерих у дома записка от Ш., който ми явява, че ще бъде у дома утре следобед.

Много бих желал да поговоря с тебе за съчинението, преди да го четем с него. Затова настоятелно те прося да дойдеш утре преди обяд у дома да се разговорим.

Чакам Ви отговора.

Сърд. привет
твой Ив. Вазов

[София], събота, 17. IX. 921 год.

975

До И. Шишманов

[София], 17 септември [1921]

Monsieur Ivan Schichmanoff
Freiburg
Werderstrasse 15
Pension Utz

Драгий мой Аристархе,

Макар да си много строг, както те и бях просил, към драмата, аз ти благодаря за положения труд. Повечето от твоите бележки намирам справедливи, но някои — не. Причината на това е в нашите различни схващания на драмата. Аз обаче и преди твоето писмо бях осъдил «Престола», както си видял от моята откритка. Самата идея за написването ѝ беше погрешна. Да, не трябва сега да излазям пред света с работа рискована. Пак ти благодаря за писмото.

Стискам ти ръката.

Твой предан
И. Вазов

976

До Е. Марс

Драга Женичка,

Добрутро!

Моля погледни на канапето: не съм ли изтървал вчера ключ.

Днес се пробудих пак в страшно угнетено състояние. Тежко, тежко ми е до висша степен.

Защо — и аз не зная. . . имам нужда от разтуха и такава само намирам в беседа с моята добра приятелка, казвал съм Ви.

Пиши ми, драга приятелко, няколко думици: те действуват на мене тъй вълшебно: не ми отказвай.

Ох, как ми е тежко.

Сърд[ечен] привет
И. В.

[София], неделя, 18. IX. 1921 год.

977

До Е. Марс

Драга Женичка,

Добро утро.

Изпращам ти тия две нови списания. Щях сам да ти ги донеса, но ми се случи работа в театъра тая заран, та не мога. Ако утре следобед бъде времето хубаво, бих те молил, драга приятелко, да се разходим из Борисова градина по $2^1/_2$ часа. В случай, че се решиш, уведоми ме утре преди обяд.

Днес станах при най-добро разположение на духа. Сърцето ми е пълно и прелива от тиха радост при мисълта, че имам в тебе мила и очарователна дружка, чиято изпитана преданост през толкова години ми е най-скъпата радост в света. Ти знаеш как високо ценя твоето приятелство, но мене ми е приятно пак да ти повторя благодарността си, че озаряваш с лъчите си моя самотен живот.

Колко са щастливи ония, които съдбата е надарила с такова благодеяние! Колко деликатни и тихи радости съм изпитвал от общението си с тебе, от разговорите ти, от усмивките ти, от сръдните ти даже! И аз потръпвам при мисълта да изгубя някога твоите приятелски чувства. Пази ми ги винаги, драга Жѐничка, остани винаги все същата мила, нежна, възхитителна другарка моя, както аз ще остана твой верен другар. Ох, животът е тъй пуст и скръбен без топлика на предана душа, дните са тъй дълги и монотонни, неозарени от лучезарното чувство на идеалната дружба, каквато е нашата! Бих желал лично и дълго да ти говоря за това, защото писмото остая всѐ бледно и слабо, за да излее душата. Гледам през прозореца си могъщия силует на Витоша, забулена от златистата мъгла на възходящето слънце, и широкото небе, и аз ги обичам и казвам: «Всички вие сте мои, защото аз съм щастлив, защото в душата на Жѐничка аз захващам малко (?!) местице, а Жѐничка е прелестна, и Жѐничка е мила, и Жѐничка е моя приятелка!

Сърдечен привет, нежна дружке, и целувам ти ръката, царице.

До виждане в четвъртък.

Твой предан
И. Вазов

19 септември 1921 г.

978

До българските студенти в Берлин

[София, 1921]

Благодаря на българските студенти в Берлин, че не ме забравят. Пожелавам им, въоръжени със здрава наука и с високи граждански добродетели, да се завърнат в отечеството, което сега още повече има нужда от добри и достойни за него синове.

И. Вазов

НЕДАТИРАНИ ПИСМА

979

До В. Т. Велчев

Любезни г. Велчев,

Благодаря за защитата, която Ден ми е направил против хулите на «България».

Но аз съм напълно уверен, че авторът на подлистника е сам г. Ант. Страшимиров. Нему е подаденѐ и свойство това — да напада и се хвали под прикритието на псевдоним.

Моля Ви най-настоятелно да поместите в Ден тия редовѐ. Те имат за цел да изкарат истината наяве и да изобличат непростителното шарлатанство на Страшимирова.

Ръкописа ми, моля, приберете после и унищожете.

С другарски поздрав
Ваш И. Вазов

980

До Е. Марс

Драга Жѐничка,

Целувам ти ръката.

Понеже не се решавам да изляза, то, моля, ела ми на гости по три часа да те почерпя едно кафе и да ми почетеш.

Вземи «Мак».

Сърд[ечен] поздрав.

Твой И. В.

Събота

Отговори ми на плика.

Безкрайно ще ме задължиш, ако не откажеш!

981

До И. Попов

Любезний бай Попов,

Не съм здрав днес, та не ще бъда довечера в театъра. В случай, че публиката ми направи чест да ме извика, моля те попроси някой от облечените вече артисти, напр. г. Неделя Янков или другиго, да обади от сцената, че автора по причина на неразположение не е дошъл в театъра.

С поздрав, твой Ив. Вазов

Четвъртък

982

До М. Кръстев

Уважаемий г. Кръстев,

Ако Ви е възможно, елате днес по 2—3 часа у дома. Благодаря Ви сърдечно за хубавия подарък.

Ваш И. Вазов

Петък

983

До М. Маджаров

Любезний Маджаров,

Търсил си ме два пъти. Предполагам, че желаеш да ме видиш преди тръгването ми за странство. Аз отложих

пътуването, защото се поболях от гърло и вследствие на една малка операция принуден съм да пазя къщата и да избягвам говоренето.

С поздрав.
Твой предан
И. Вазов

София
Вторник

984

До М. Маджаров

Драгий Маджаров,

Арменский актьор (началник на трупата) г. Фасулджиян и госпожата му желаят да пътуват за Бургас, но са лишени от средства да си купят билет. Молиха ме да ходатайствувам пред тебе да им се дадат безплатно билети, ако е възможно. Извини за главоболието.

Твой
И. Вазов

985

До М. Маджаров

Любезний Маджаров,

Помните ли дали Петко Славейков беше пуснал едно време в Румелия фразата: Което нам по-голям кравай, тя нам леля (за Австрия). Не беше ли това печатано в брошурата му Последнето ми ходяние в София?

Моля, отговори ми.

Твой И. Вазов

986

До М. Маджаров

Драгий М. Маджаров,

Приносящий Георги Марков от Казанлък ми е препоръчан много горещо от г. Слав Славов да ходатайствувам за назначаването му на длъжност надзирател или друга някоя от ветите или новите железници. Той изглежда способен момък и те моля да направиш нещо за него, с което крайно ще ме задължиш.

И. Вазов

987

До М. Маджаров

Драгий Маджаров,

Пращам ти писмени допълнителни обяснения на Батолова, от които се види, че той не е виноват за закъсняването. Дано може да се изравни работата му. Ако телефонираш Бобчеву, кажи му, че може да му пратя стихотворения.

988

До М. Маджаров

Драгий Маджаров,

Приносящий Тодор Стоянов от Шипка, уволнен по болест от службата кантонер старши, сега е оздравял и иде да моли да бъде назначен пак на същата длъжност, тъй като имало сега ваканция. Препоръчвам ти молбата му.

Твой
И. Вазов

Евгения Марс

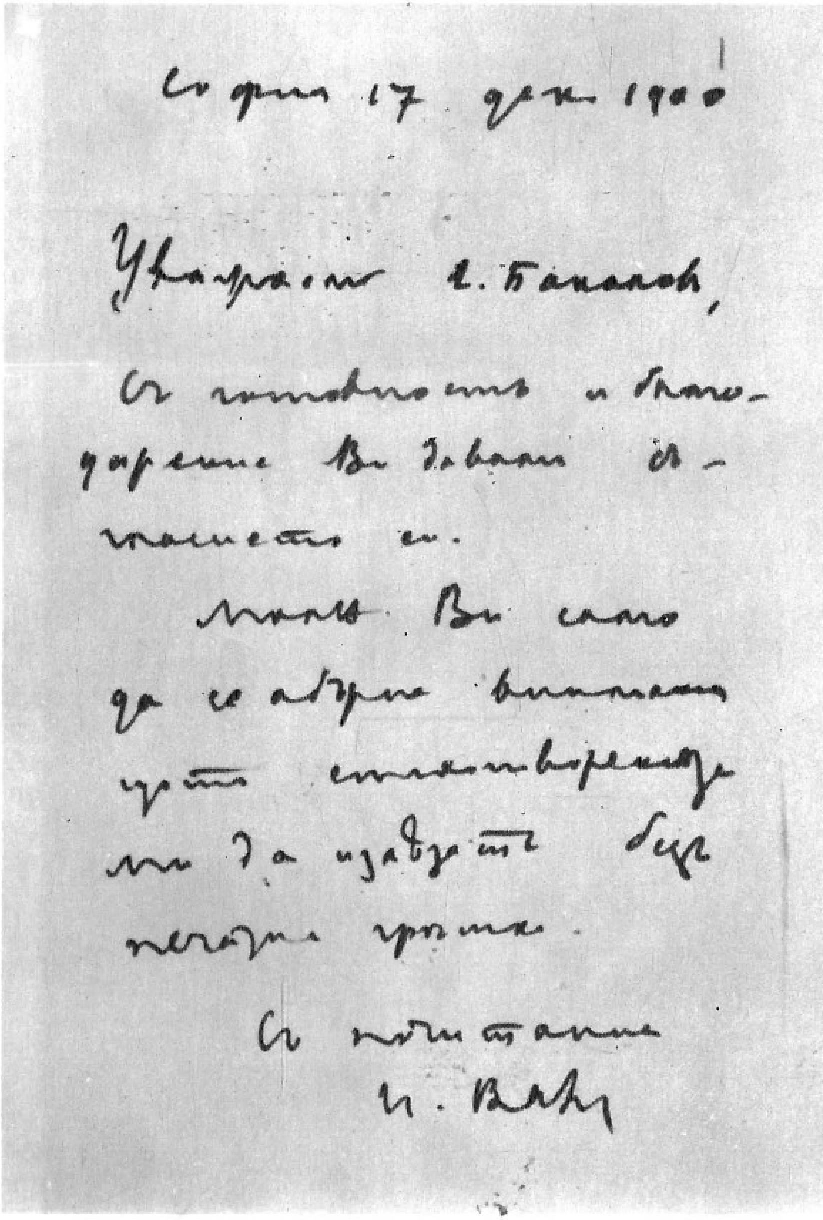
София 17 дек. 1900

Уважаемий Г. Бакалов,

Съ готовность и благодарение Ви давамъ съгласието си.

Моля Ви само да се обърне внимание щото стихотворенията ми да излязатъ безъ печатни грѣшки.

Съ почитание
И. Вазовъ

Писмо на Ив. Вазов до Георги Бакалов, 1900 г.

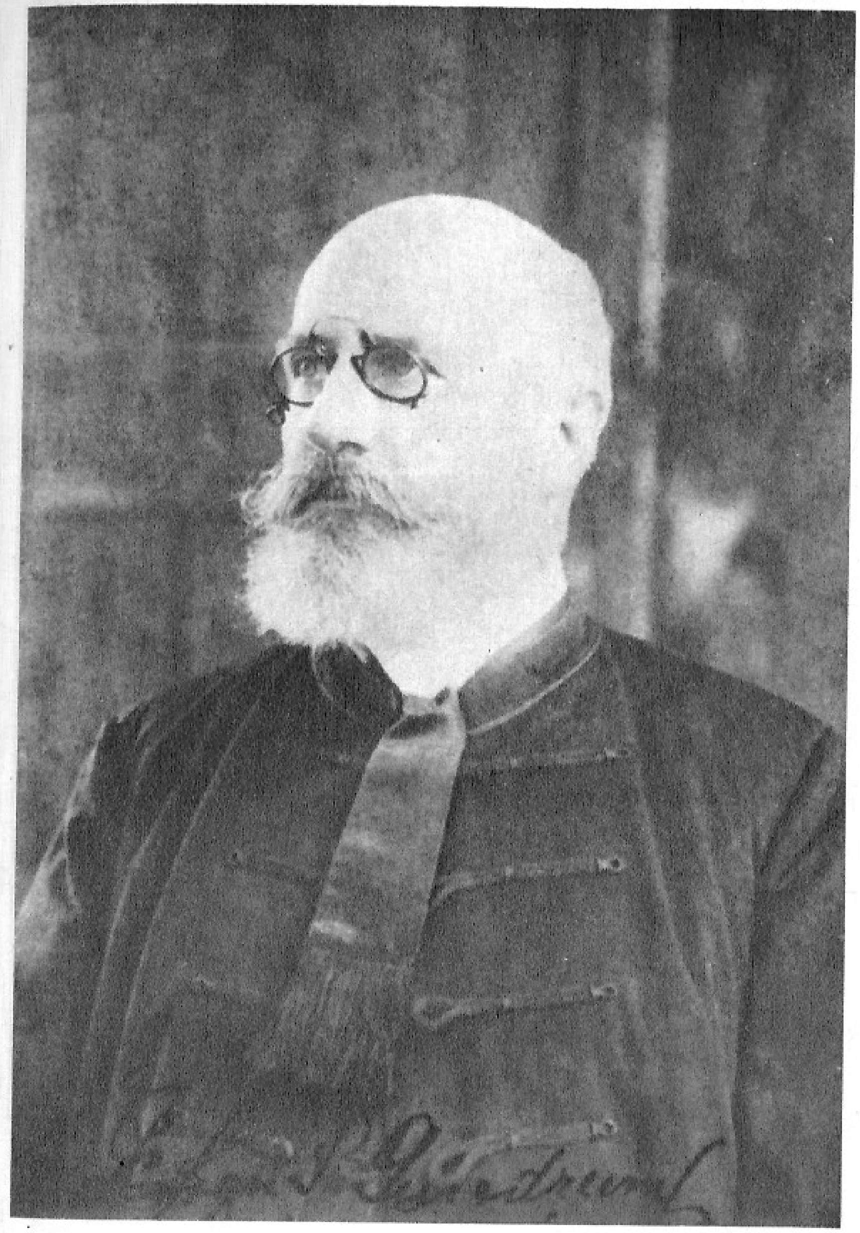

Д-р Фран Гундрум—Ориовчанин
преводач на Вазови произведения на хърватски език, 1913 г.

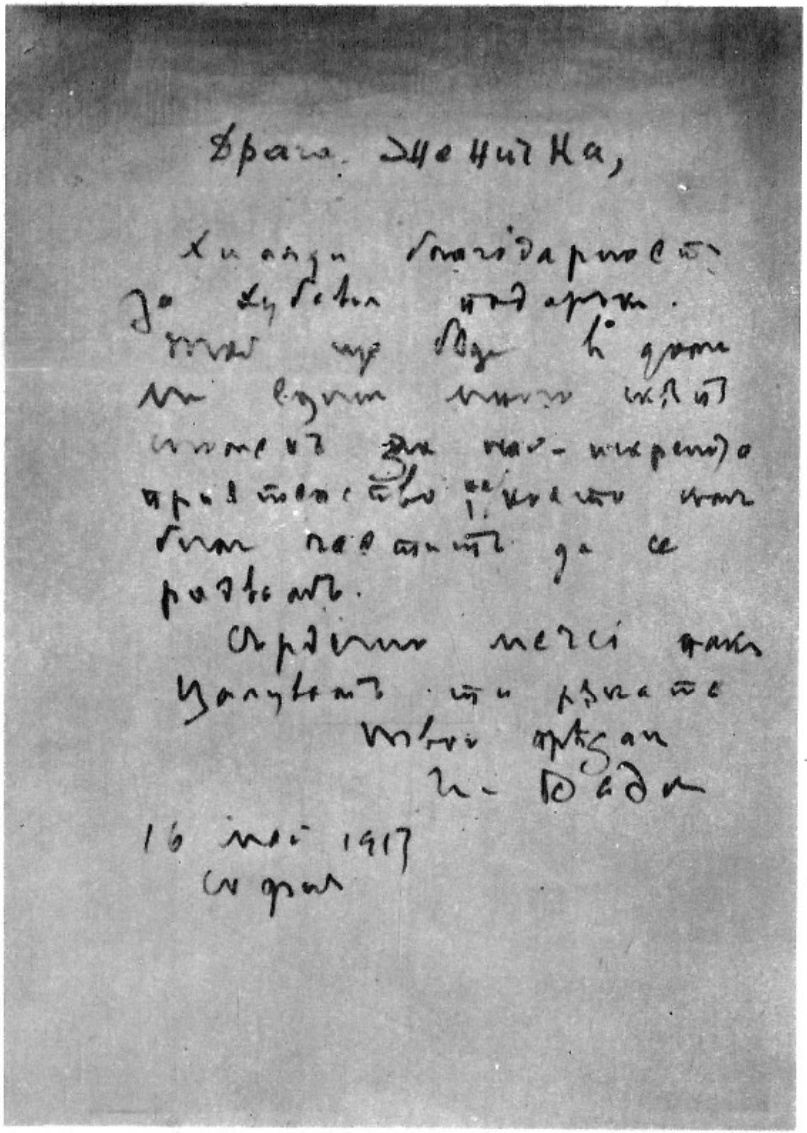

Писмо на Ив. Вазов до Евгения Марс, 1913 г.

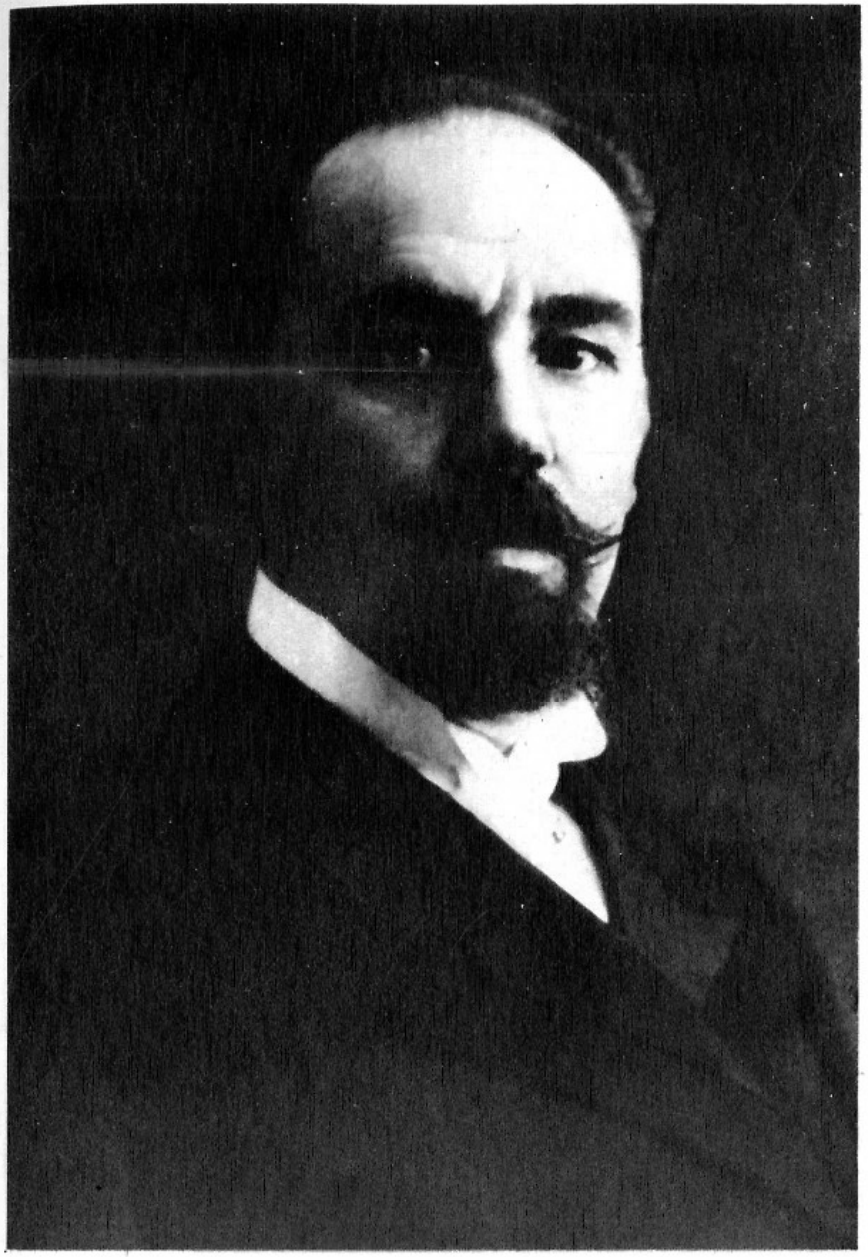

Артистът Иван Попов, 1909 г.

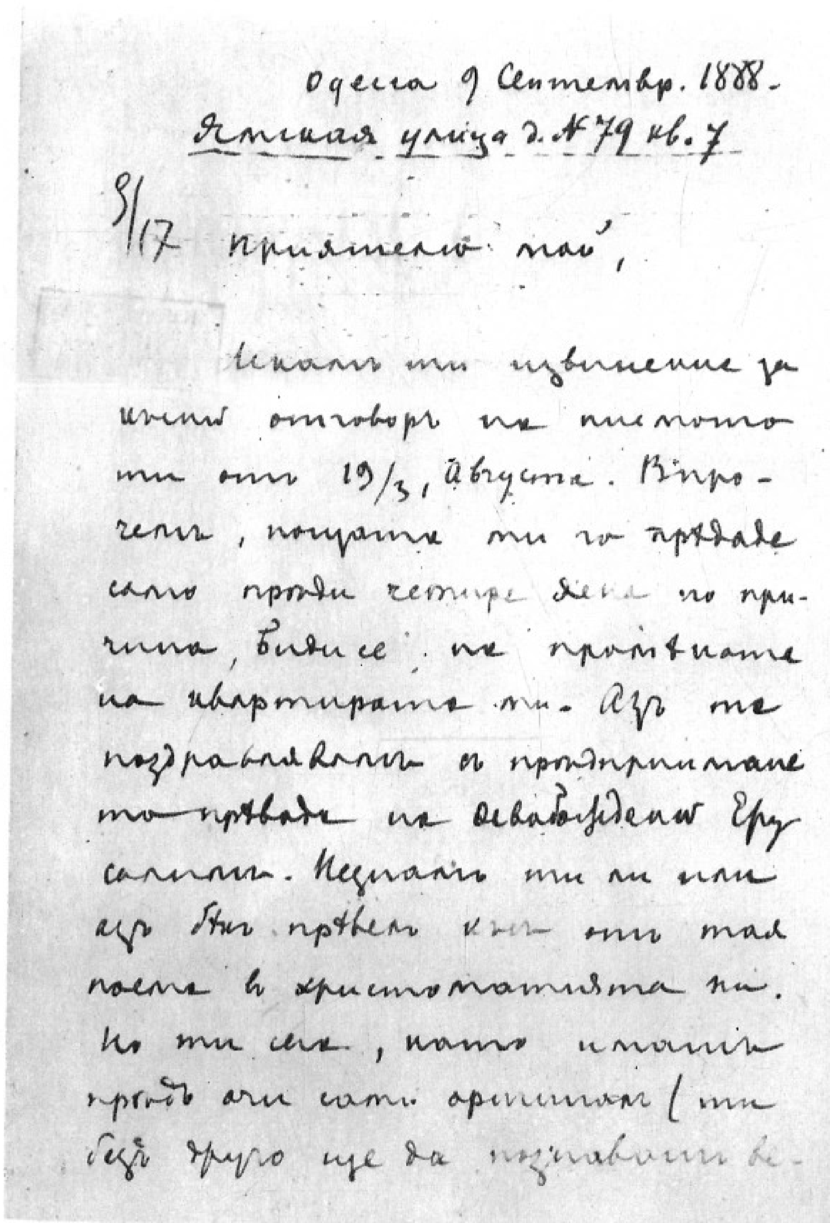
Одесса 9 Септемвр. 1888.
Ямская улица д. № 79 кв. 7

9/17 Приятелю мой,

Искамъ ти извинение за късни отговоръ на писмото ти отъ 19/3, Августа. Впрочемъ, пощата ти го предаде само преди четире дена по причина, види се, на промѣната на квартирата ти. Азъ те поздравлявамъ съ предприиманото превеждане на Освободенний Ерусалимъ. [illegible] ти ли или азъ [illegible] отъ тая поема въ христоматията ти. Но ти сега, като имашъ предъ очи само оригинала (ти безъ друго ще да познавашъ ве-

Началото на писмо на Ив. Вазов до Константин Величков

Въла Вазова—Фетваджиева — сестра на поета

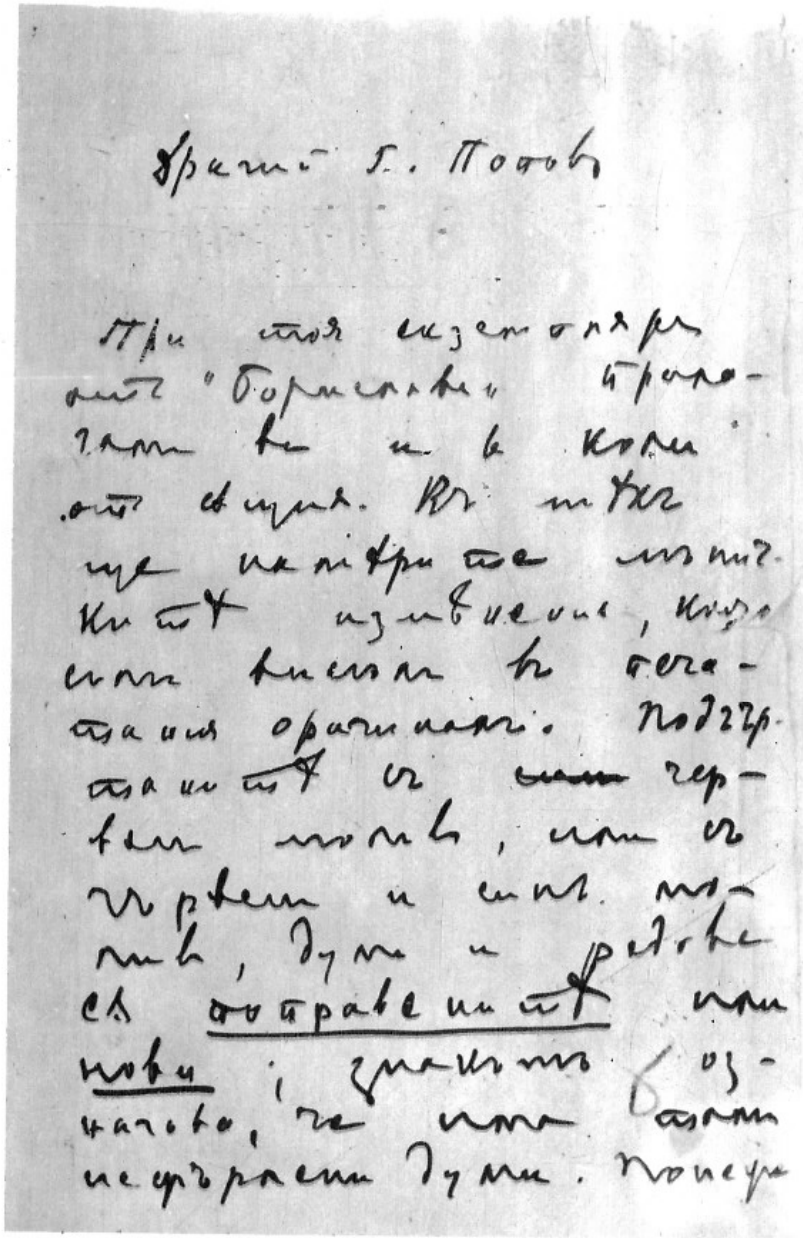

Началото на писмо на Ив. Вазов
до артиста Иван Попов, 1909 г.

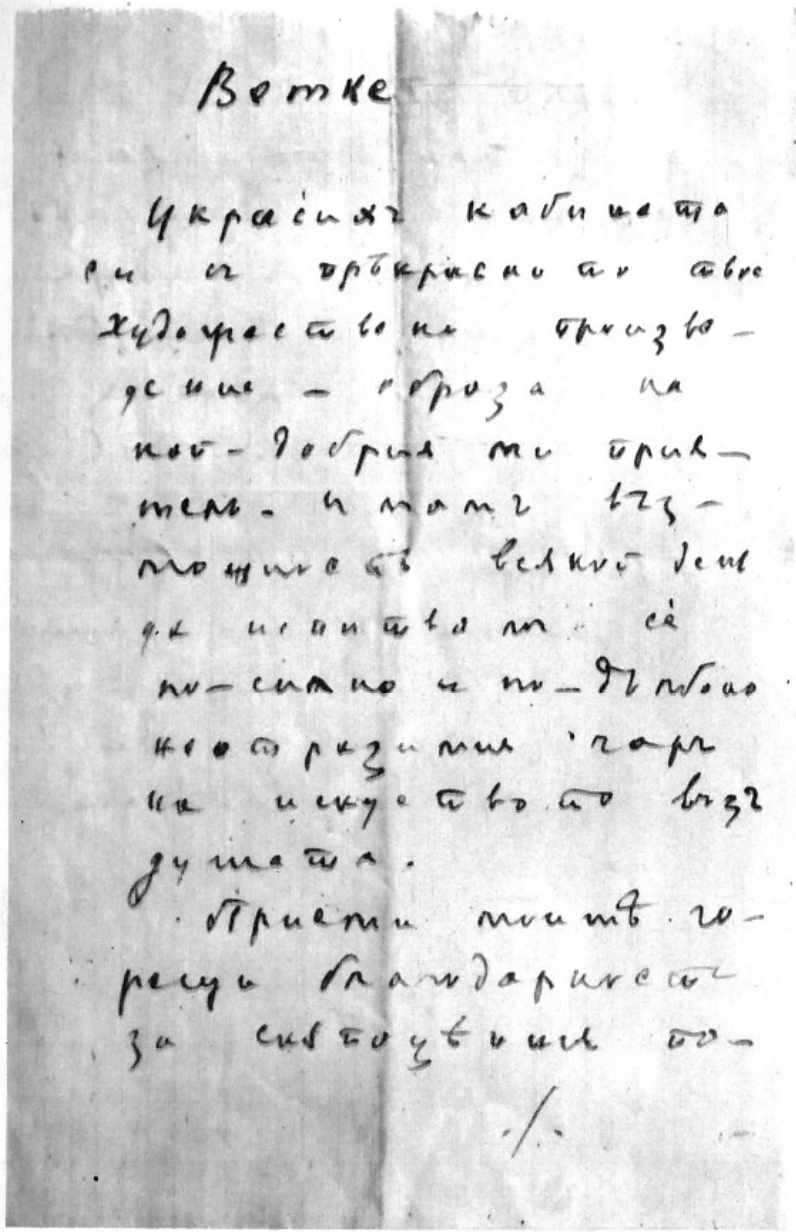

Началото на писмо на Ив. Вазов до художничката
Елисавета Консулова—Вазова, 1917 г.

Ив. Вазов, литография
от Преслав Кършовски, 1950 г.

Проф. Ив. Д. Шишманов,1920 г.

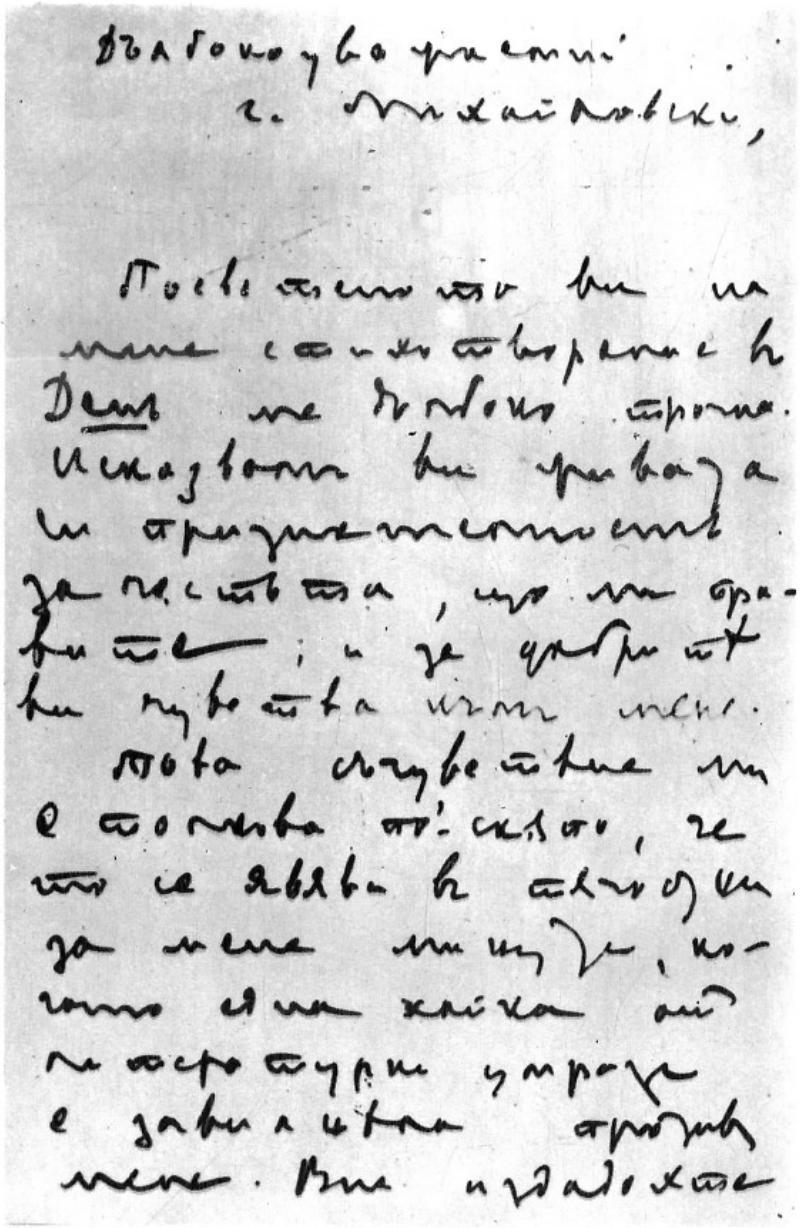

Писмо на Ив. Вазов до Ст. Михайловски, 1909 г.

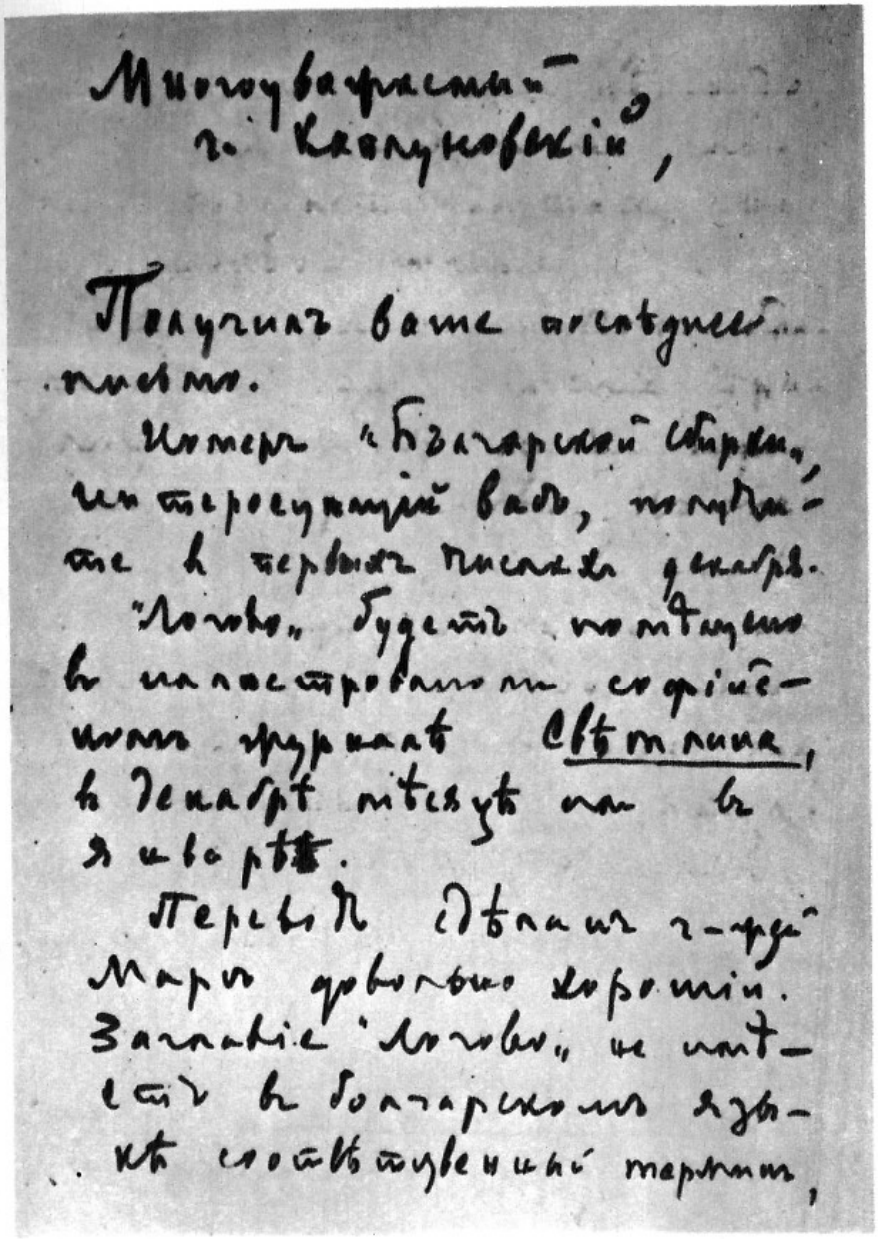

Началото на писмо на Ив. Вазов
до В. В. Уманов—Каплуновский, 1909 г.

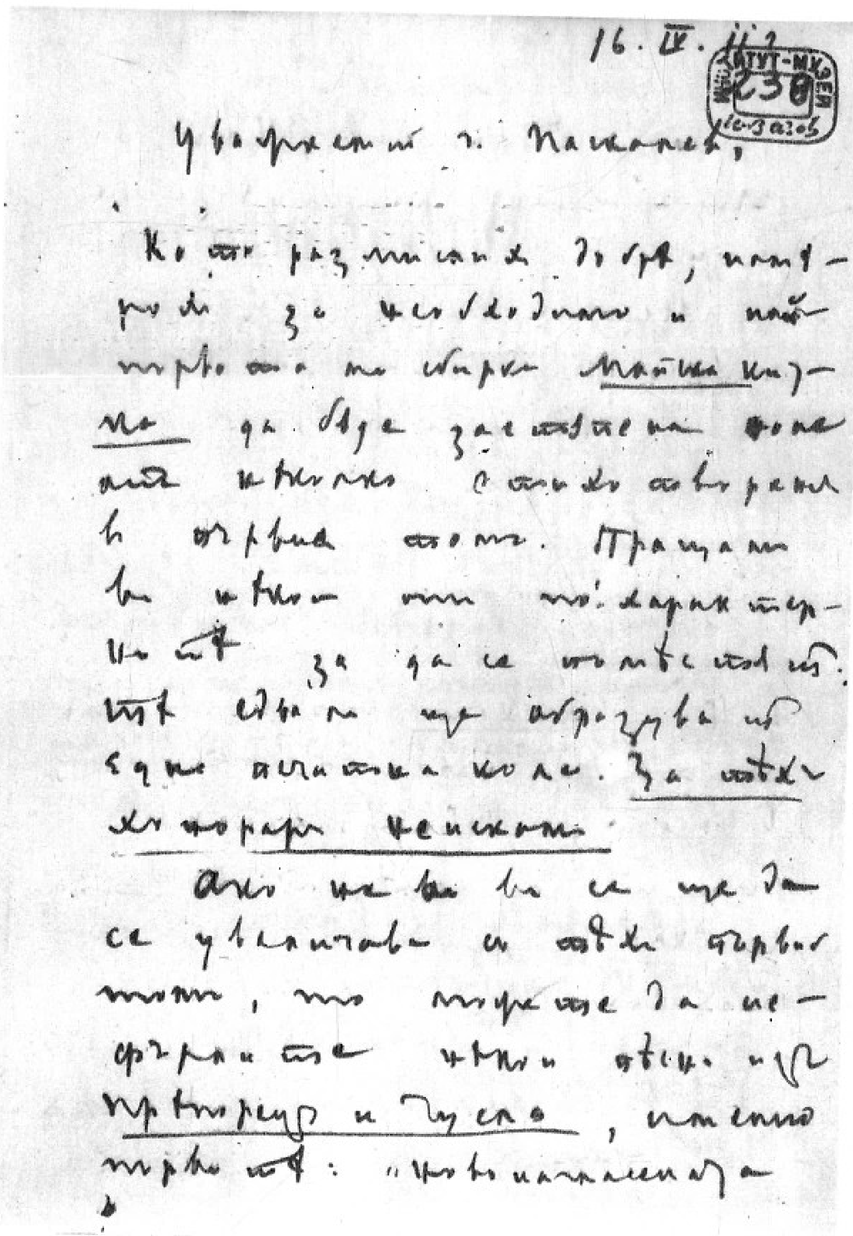
16. IV. 911

Уважаемий г. Паскалев,

Началото на писмо на Ив. Вазов до Ал. Паскалев, 1911 г.

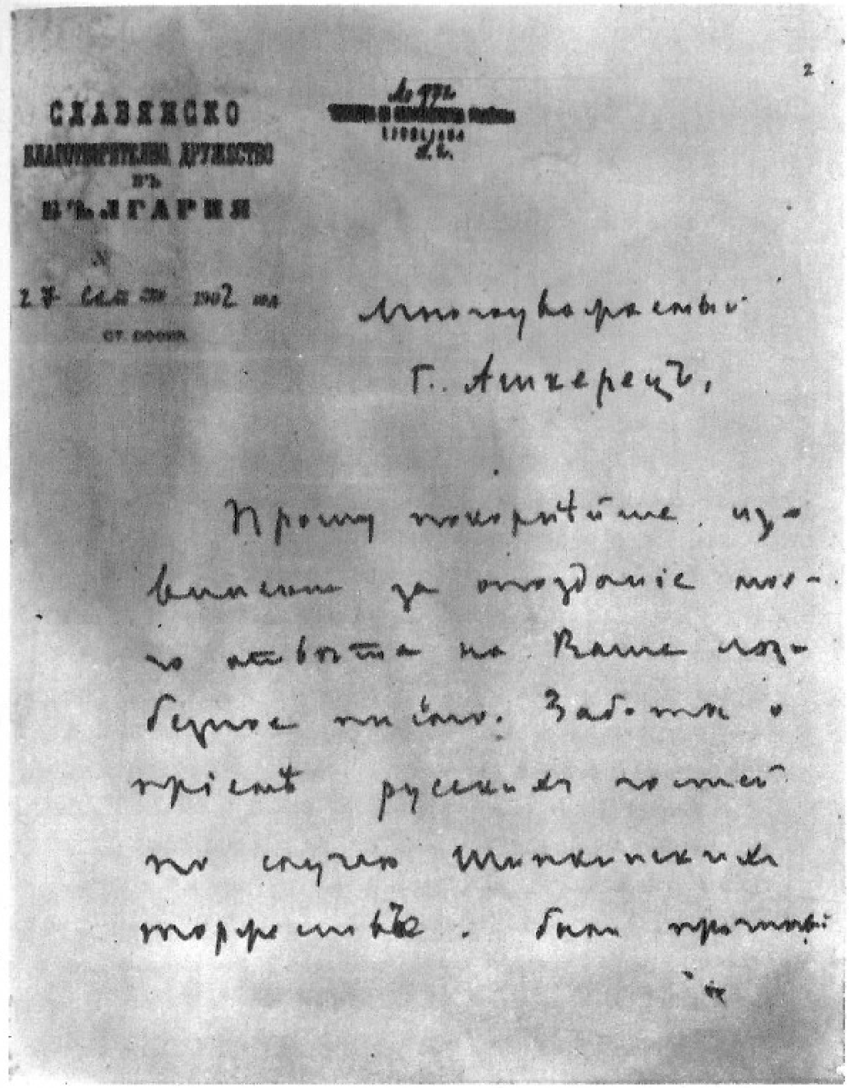
СЛАВЯНСКО БЛАГОТВОРИТЕЛНО ДРУЖЕСТВО ВЪ БЪЛГАРИЯ

№

27 Сеп. 1902 год.

гр. София

Многоуважаемый Г. Ашкерцъ,

Прошу покорнѣйше извинить за опозданіе моего отвѣта на Ваше любезное письмо. Заботы о пріемѣ русскихъ гостей по случаю Шипкинскихъ торжествъ. Были причи...

Началото на писмо на Ив. Вазов
до словенския поет Антон Ашкерц, 1902 г.

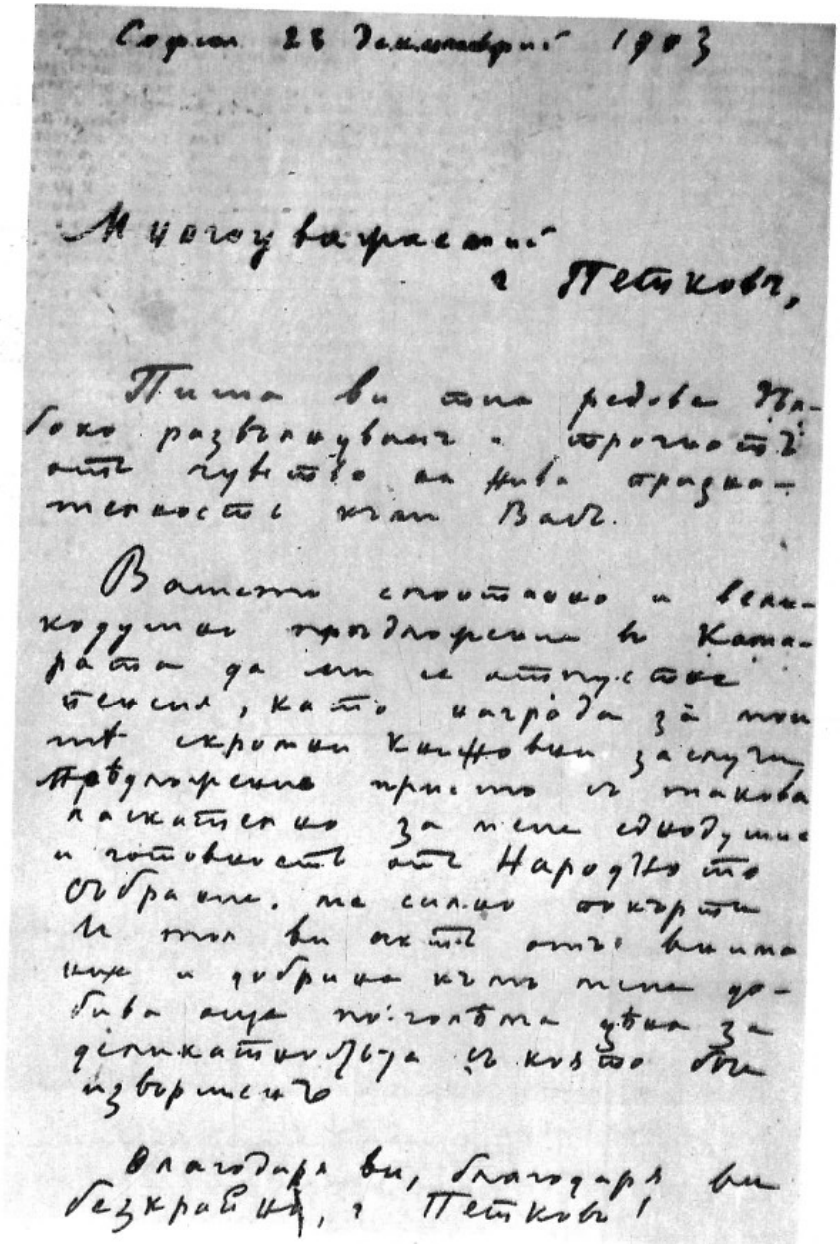

Началото на писмо на Ив. Вазов до Димитър Петков, 1903 г.

989

До М. Маджаров

Съгласен. Явете ми само по кой час и де да се намерим утре.

И. В.

990

До М. Маджаров

[София, 13 май]

Драгий Маджаров,

Пътуването става невъзможно и днес по причина дъждовете и мокротата. Ако днес бъде сухо, то утре можем да тръгнем.

Твой,
И. Вазов

991

До М. Маджаров

Драгий Маджаров,

Моля те, ако е възможно, да дадеш на приносящия Т. Илиев някаква каква да е службица по железницата, тука или другаде.

Твой
И. Вазов

992

До М. Маджаров

Драгий Маджаров,

Ако сте говорили с г. Стояновича и решили нещо по вчерашната ми молба, моля Ви отговорете с една думи-

ца — занят съм сега, та не ида лично при Вас. Дано бъдеше благоприятно решението Ви, Вие не знаете колко ще ме задължите и аз няма да забравя тая любезност.

Твой
И. Вазов

993

До С. Бобчев

Драгий Бобчев,

Въпреки завчерашното ми писмо, пращам ти само къс, началото на статията. Намирам се в психологическа невъзможност да я довърша. . . Ащо щеш, тури тоя отломък с бележката отдолу. Според нея четците може да се надяват за продължението, но аз не ти го обещавам сигурно — ще ти обадя, кога се видим.

Подписът ми ще си остане Х.

И. Вазов

Ако намериш за несгодно да напечаташ това, то аз мога да ти дам един готов разказ, за да те обезщетя. Както щеш.

Същий
И. Ваз.

994

До С. Бобчев

Ст. Савич,

Пращам ти за тая книжка допълнителни сведения по моята статия. Можеш да ги туриш, дето щеш. Само ми изпрати коректурата.

Сега много и искрено скърбя, че Бълг. сбирка престава занапред да бъде ежемесечна. Каква празнина ще остави тя в нашата литература. Никое от съществующите списания няма и не може да я

запълни. Помисли пак, преди да вземеш окончателно решение. Аз ти обещавам тържествено по нещо от мене във всяка книжка, ако излазя и занапред ежемесечно.

Твой
И. Вазов

995

До С. Бобчев

Ст. Савич,

Виждам със скръб, че съм изгубил твоето доверие, без да зная причината. Ако толкова те е страх да не би да злоупотребя румънската книга, то назначи ми час кога да дойда у вас, да прочета половина страница там (понеже много се интересувам да видя нещо там от епохата на Иван Асена II), па пак да ти я оставя. Бъди тъй добър да ми сториш тая услуга.

Твой
И. Вазов

996

До С. Бобчев

Люб[езний] Ст. Савич,

Моля те, бъди добър да ми пратиш за половин час само Irtoria Macedonici, за която говори Б. сб., и ще ти я повърна веднага.

Прати ми и Юбилейний сборник на Габровската гимназия за една справка и ще ти го повърна незабавно.

Направи ми, батюшка, това задължение и извини ме за главоболието.

Твой
И. Вазов

997

До С. Бобчев

Любезний Бобчев,

Намери ли рецензийката от Вацова? Отговори ми можеш ли намина къде мене днес да ти разкажа за една белица — от К. Христова, или ако желаеш — аз мога да дойда у тебе.

Твой
И. Вазов

998

До С. Бобчев

Драги Бобчев,

Пращам ти проекта, много постен и много непълен. Ти, батюшка, поправи го във всяко отношение и допълни го, като прибавиш на края и няколко заключителни топли думи.

Твой
И. Вазов

Пращам ти за справка и московските писма.

999

До С. Бобчев

Любезний Ст. Савич,

Бъди любезен да ме приемеш утре у вас за десетина минути само, по една моя работа (уви, по ходатайства!).

Знам, че си много занят, и прося извинение за това главоболие — надявам се да бъде едничкото.

Ще дойда утре у вас по $2^1/_2$ часа.

С поздрав.
Твой И. Вазов

Сряда

1000

До С. Бобчев

Ст. Савич,

Пратил ми си в плика си и приложеното ръкописче, та ти го връщам.

Карпа в Родопите наричат скала и тая дума е вече употребена в нашата литература. Но понеже виждам, че не [е] още достатъчно позната, аз я замених в стихотворението с камъка вм. карпата.

Каква те е[1] под луната намерила бе, братко?

Твой
И. Вазов

1001

До С. Бобчев

Люб[езний] Ст. Савич,

Съжалявам крайно. Гърлото ме боли от една неделя и го държа вързано. Днес съм бил дома, когато си ме подирил, но слугата те излъгал.

Твой
И. Вазов

Предай мойте поздрави сърдечни г. Заболотскому.

1002

До С. Бобчев

Любезний Ст. Савич,

Много печатни грешки има в коректурата. Добре е ти сам да прегледаш пак как са изправени или ако

[1] Следва нечетлива дума. Ред.

нямаш време, прати на мене втората коректура, която веднага ще ти повърна.

Задръж у себе ръкописа и тая коректура.

Твой
И. Вазов

1003

До С. Бобчев

Драгий Бобчев,

Като прегледах разказа, аз видях, че имаш пълно право относително прибавките, и ги махнах. С това ще спечели разказа. Благодаря ти.

Твой
И. Вазов

Понеже има повече поправки в крайните страници, трябва внимателно да се провери коректурата им.

1004

До С. Бобчев

Драгий Бобчев,

Моля те, бъди добър и ми изпрати течението от в. Свобода за 1889 г. (юлий месец). Необходимо ми е сега. Веднага ще ти го върна.

Твой
И. Вазов

Извинявай, че на Димитровден ти правя труд.

1005

До С. Бобчев

Драгий Бобчев,

Ну[жни] ми са за някаква справка годишните течени[я] на Бълг. сбирка от 1899 и 1900 г.

Бъди тъй добър, моля, да ми ги изпратиш, а после ще ти ги повърна.

Твой
И. Вазов

1006

До С. Бобчев

Драгий ми друже,

Тръгнах рано днес, за да пътувам по хлад — по причина на главата. Говори днес с Н. В. Пр. и пиши ми незабавно за Сопот. Ако отговора е благоприятен, аз ще дойда тозчас тука, за да размислим за по-нататък, а дотогава никаква друга постъпка не прави. Майка благодари горещо за голямата ти любезност и поздравлява тебе, г-жа Катерина и г-жа Марийка. Поздрави г. Маджарова. Помнете рандевуто в събота на Хисаря.

Твой предан И. Вазов

2 юлий

1007

До С. Бобчев

Драгий Бобчев,

Моля, займи ми, ако си богат, петдесет лева срещу бъдеща сметка.

Твой
И. Вазов

1008

До С. Бобчев

Любезний Бобчев,

Ще ми сториш още едно задължение, ако накараш момчето си да ми намери и донесе книжката от Бълг-

царска сбирка, в която е напечатана Аудиенция у Братияну.

Твой И. Вазов

1009

До С. Бобчев

Любезний Бобчев,

Бъди добър да ми пратиш утре двете книжки от Бълг. сбирка, дето е напечатана комедията ми В царството на славата, и книжката с разказа Балканските Ромео и Жулиета.

Ще ти ги повърна пак.

Твой И. Вазов

1010

До С. Бобчев

Люб[езний] Ст. Савич,

Пращам ти статийката. Бъди добър непременно да я туриш в тая книжка. Ако те спъват някои похвали за автора ѝ, ще ми кажеш, можем да ги омекчим.

Твой
И. Вазов

1011

До С. Бобчев

Драгий Ст. Савич,

Пращам ти рецензията. Брат ми, подполковникът, я е направил малко длъжка, та да се нареди с найситен гармонд, па може и да пожертвуваш някой Дерижан или Неволин, за да се помести цяла в тая книжка.

Повръщам ти превода на Каплуновски, който съм взел погрешно от тебе.

И. В.

1012

До С. Бобчев

Драгий Ст. Савич,

Моля те, бъди тъй добър да приемеш и изслушаш благосклонно г-ца Неда Стоянова, която и по-рано се бе явила при тебе.

С поздрав,
И. Вазов

1013

До С. Бобчев

Люб[езний] Стефан Савич,

Ако ще поздравляваш днес читалня и клуб «Словенски југ» в Белград, подпиши и мен на телеграмата си, моля те.

Какво си решил, уведоми ме с една думица.

Твой,
И. Вазов

12 март

1014

До С. Чилингиров

Любезний бай Чилингиров,

Много ще ме задължите, ако можете още сега да изпратите по Ваш разсилен това писмо по адреса му.

С поздрав
И. Вазов

22 ноемвр.

1015

До С. Чилингиров

Драгий бай Чилингиров,

Г-жа Е[вгения] М[арс] моли да ѝ се повърне ръкописа, за да го прегледа пак.

Бъдете добър да го предадете на приносящия.

С поздрав
И. Вазов

Вторник

1016

До И. Шишманов

Любезний Шишманов,

Ако обичаш, заповядай таз вечер у дома да вечеряме.

Бъди добър и да ми надращиш и един brouillon за чеха, като ми донесеш и ръкописа му.

С поздрав твой И. Вазов

Събота

[П. П.] Моля да отговориш по приносящия.

1017

До И. Шишманов

Г-н д-р
Иван Д. Шишманов,
професор
Тук

За жалост не ще мога да тръгна за Панагюрище.

Ваш
И. Вазов

1018

До. И. Шишманов

Драгий Шишманов,

Моля те, намини за минутка у дома днес, като отиваш за Висшето училище.

Твой
И. Вазов

Вторник

1019

До И. Шишманов

Любезний г. Шишманов,

Бъдете тъй добри, като отивате на министерството, да се отбиете на минутка при мене.

С поздрав,
И. Вазов

[София], 26 апр.

1020

До И. Шишманов

Любезний Шишманов,

Ще ме задължите много, ако дойдете лично. Вижте дано намерите време днес или утре.

Обадете на приносящия кога, та да Ви чакам.

С поздрав,
И. Вазов

[София], 26 май

1021

До И. Шишманов

Драгий Шишманов,

Приготвих ти това нещо. Ако го одобриш да се печата, моля непременно коректура.

Твой предан,
И. Вазов

1022

До председателя на Опълченско-поборническо дружество

Председателю Опълченско-поборническо дружество

Братски привети на скъпите наши герои от Освободителната война. Духом присъствувам на тържеството ви, деля вашите високи вълнения от спомена за славните подвизи на българските юнашки синове, завещали на поколенията пример от гореща любов към родината и самопожертвуване. Слава вам, мили герои! Да живей България!

Вазов

1023

До С. Данев

Господин
д-р Ст. Данев,
бивши министър
Тук

Трогнат съм дълбоко от Вашите поздрави и красноречив израз на съчувствено-ласкателната Ви оценка на моята книжовна деятелност. Високо я ценя. Тя изпълня с радост душата ми.

Приемете дълбоката ми благодарност за честта.

И. Вазов

1024

До И. Е. Гешов

Многоуважаемий г. Гешов,

Осмелявам се и аз да Ви помоля да удовлетворите просбата на г. Н. Шишеджиева. С това ще извършите едно голямо благодеяние и дело на справедливост.

Ваш предан
И. Вазов

1025

До неизвестен адресат

Дълбоко съм покъртен от ласкавото и ласкателното Ви писмо. Приемете моята гореща признателност за симпатията, изразена с такъв благороден младежки жар.

Стискам Ви ръката.

Ваш И. Вазов

ДОБАВКИ

1026

До С. Гълъбов

13 април 1883, Пловдив

Уважаеми г. Спас Гълъбов!

Днес имах честта да се запозная и разговоря със сродника Ви г-на Динча Минчов, който ми обеща, че ще ми съдействува по силите си за придобиване повече гласове в околността на Перущица, понеже аз си дадох кандидатурата за депутат в Изворската колегия.

При всичко, че не съм имал случая и честта лично да се запозная с Вас, аз, основан на приятелските уверения на г. Динча, реших писмено да се обърна към Вас и да Ви помоля и Вие от Ваша страна да ми съдействувате и помогнете в Брестовица за избирането ми.

Аз не искам нито да се препоръчвам, нито да обричам големи работи. Но смея да се надея, че чрез моето участие в Областното събрание все ще има полза както за колегията Ви, тъй и за страната. Има още други, по-силни политически причини, които ме накараха да си дам кандидатурата и да искам да вляза в камарата. За тях мога да Ви говоря по-подробно, когато се лично срещна с Вас, а аз мисля тия дни да заобиколя към Вашите места.

Засега ще Ви кажа, че времената са критически и че е необходимо в камарата да влязат хора *независими*, *честни* и *искрено предадени* на *отечеството*. Не е нужда да Ви казвам, че досегашний Ви депутат не притежаваше тия качества. Вие го познавате по-добре от мене.

Прочее, аз напълно смятам на съдействието Ви, както и на съдействието на сътрудниците Ви учители и на приятелите Ви.

Г-н Динчо ще се срещне лично с Вас и ще Ви обясни още по-добре работата.

Приемете уверение в моето искрено уважение.

Ваш
И. Вазов

1027

До Е. Спространов

[София, 1890]

Г. Спространов,

Да се изпрати Сборника на г. Seurer (да направи справка при г. Добруски, де се намира и каква му е титлата).

[И. Вазов]

1028

До редакцията на сборник за народни умотворения

[София, 1891]

Моля да не се изменя *никак* правописанието на стиховете, че ще се развалят някои от ритмите.

И. Вазов

1029

До българските учащи се в Лайпциг

Иван Вазов бърза да поблагодари на учащата се в Лайпциг българска младеж за любезното ѝ честитяване по случай празника му на 29. IX.

[София], 29. IX. 1895 г.

1030

До Г. Вазов

[София, края на 1896]

Любезний брате,

По офицерско-емигрантский въпрос нищо ново няма тука. Князът и министрите почти не се свъртат в София, за да имат възможност да се занимаят с това важно дело. Опозицията по един мръсен начин се е заловила с експлоатирането [на] въпроса (като застрашава с порабощението ни от Русия в случай приимане на служба офицерите емигранти) и с това тя затруднява бързото решение на въпроса и разколебава решителността на княза и министрите. И тука вече положително се знае, че князът е дал обещание на Русия да ви прибере с правата и старшинствата в нашата войска и т о й е решен да даде край на тоя гордиев възел. Вчера приказвах с Величкова и Маджарова: те се отнасят грижливо и ще помагат.

Вие там бъдете малко по-спокойни. Бъдете уверени, че само днешното правителство е в състояние да разреши благоприятно офиц[ерско]-емигрант[ския] въпрос. То е силно, защото има доверието на княза и се подкрепя от народа, за когото извърши толкова хубави работи. Ако ти да беше тука, щеше да имаш съвсем друг поглед на нещата. За жалост вие гледате отдалеч и през призмата на личните си горчевини и се заблуждавате.

Непременно гледай тая зима да вземеш отпуск и да дойдеш дотука. Това много ще те ползува и осветли. Добре си сторил, дето мислиш да се задомиш. П о р а! Харесай, па се жени. Тука не виждам освен едно момиче подходяще колко-годе: на г. Ив. Ев. Гешова. Виж и Каракостовските.

Из града се носи слух за някакво писмо, получено от Цанкова, в което му се разправяло за пламенната благодарност на Куропаткина и Лера към тебе. Твоята блестяща деятелност там е позната тука и твоето реноме расте. На тебе и въобще на вас, офицерите-емигранти, принадлежи бъдещето тука. Кураж имайте и вяра.

Прегръщам те,

Твой брат
И в а н

1031

До К. Христов

Ivan Vazoff, Ministre de l'Instruction publique ще очаква г. Кирила Христов у дома си тая вечер от 7 до 8 часът.

София, 7 окт[омври] 1897

1032

До г. Сахокия

[София, 1900]

Дорогой мой,

Находящаяся в Париже моя соотечественица Нейкова передала мне самый дорогой клад — переведенный Вами мой роман «Под игом». Радостно пересматривал замечательно оформленный роман и сразу возникла мысль — по какой причине был сделан этот перевод и как встретил книгу грузинский читатель.

Сразу же ответил себе, когда мысленно представил то далекое, счастливое прошлое, которое душевно соединяло двух наших братских народов. Разве гениальное и доброе илияние Бачково до нас не дошло? Ведь воздействие Бачково от поколения к поколению углубило наши-культурные отношения.

Известно мне в прошлом мужество грузин, в мире наглядно было доказано во время освобождения нашего народа в 1877—1878 годы, когда ваши мужественные воины с нашими соотечественниками и русскими братьями вместе воевали с турками.

Грузинская молодежь — студенты и те семьи, которых я знал за границей и в России и которые со своим человечестволюбием, острым умом и революционными идеями были проникнуты, на меня произвели незабываемое впечатление.

Историческое горе и радость наших народов очень похожи друг на друга, боевая цель также была одинакова — спасти себя от варваров. Верю, именно это натолкнуло Вас на мысль перевести мой роман и еще углубить традиционное взаимоотношение наших народов.

И. Вазов

1033

До К. Христов

Бай Христов,

Желая да Ви видя днес. Съобщете ми, моля, ще можете ли да дойдете у дома по 5—6 часа, за да Ви чакам.

Ваш
И. Вазов

[София],
3 март [1903]

1034

До В. В. Уманов-Каплуновски

[София]
[4. II. 904]

Russie
Его Высокородию
В. Уманову-Каплуновскому
(Шпалерная, 34, кв. 71)
С. Петербург

Получил «Славянскую Музу». Сердечно благодарю за любезность. Жму руку и кланяюс.

И. Вазов

1035

До В. В. Уманов-Каплуновски

Благодарю сердечно за высилку романа «Фарисеи». Читал с истинным удовольствием. Дружеский поклон.

Вам преданный
И. Вазов

София, 20 февр. 1905

1036

До М. Елмазов

Доктор Елмазов,
зъбен лекар
в Търново

Драгий докторе,

Приемете моя сърдечен поздрав. Предайте такъв и на сенките на славните Асеновци, що блуждаят над Царевец. Желая Ви здраве и. . . много челюсти на гости.

Довиждане.

И. Вазов

София, 1 декември
1906

1037

До С. Бобчев

Любезний Ст. Савич.

В печатницата на Възайтов не е нареден разказът «В бащиния дом» от Евг. Марс. Моля най-настоятелно да го туриш в тая книжка на Б. сбирка, както ми обеща. То е една прекрасна вещ, написана майсторски и с чувство. Разчитам сигурно на твоята всегдашна любезност.

За покойний Величкова мисля да ти дам някои спомени. Не зная само разположен ли си да ги поместиш в списанието.

Стискам ти ръката.
Твой,
И. Вазов

П. П. Снощи царицата ми направи чест да посети представлението на «Към пропаст». Търсила ме да ме види, но аз отсъствувах.

Същи

Пак моля: не отказвай да пратиш в печатницата «В бащин дом». Инак — ще бъда сконфузен . . .

[София], 23.IV.1909.

1038

До Е. Марс

Сърдечно поздравлявам Вас и г. доктора с Рождество Христово и ви изпращам най-добрите си благопожелания.

Дружески привети,
И. Вазов

[София], 26 дек. 1909 г.

1039

До Н. Начов

Господин Н. Начев
Тук

Уважаемий г. Начев,

Аз съм доста добре днес. Ако сте свободни и разположени да ми прочетете своя драматически труд, заповядайте у дома днес по 4 часа.

Сърдечен поздрав
И. Вазов

София
17 дек. 1911

1040

До Е. Марс

Драга Женичка,

Снощи по 7 часа подирих на касата на театъра два билета, но за жалост всичките предни редове на партера и балкона бяха разкупени.

Остая за четвъртък да ви пратя билети за «Старий Хайделберг».

Прилагам ти тук писмото на г. Илчева. Бъди добра да му пишеш, че аз дадох препоръка за него на министъра Д. Христова (нему трябваше, като министър на земеделието).

Съмнявам се обаче да стане нещо, понеже г. Христов ми е неприязнен.

Сърдечен поздрав
Целувам ти ръката.

Твой предан
И. Вазов

София [1913]
Вторник

1041

До Ц. Чачановски

Господин ред. Цв. Ив. Чачановски
(телефонист)
при 4 пех. плев. полк
9 дивизия

За Вашето любезно и дишаще такава сърдечност писмо гореща благодарност.

И. Вазов

[София, 14.II.1917]

1042

До Ц. Чачановски

Г-н Цв. Хр. Чачановски,
телефонист
в 4 пех. плев. полк
9 дивизия

Трогнат прочетох Вашите топли стихове и любезното Ви писмо; също и одата Ви във «Всеобщ преглед».

Моля Ви да приемете най-дълбоката ми благодар[ност] за тия добри чувства.

С привет,
И. Вазов

София
25 юний 1917

1043

До В. Добринов

Уваж[аемий] г. Добринов,

Моля Ви, пратете ми по приносящия ръкописа — ще направя ново разместване на песните и ще туря още няколко такива.

Днес пак ще Ви повърна ръкописа.

С поздрав,
И. Вазов

[София]
10 юни 1919

1044

До С. Чилингиров

Ив. Вазов и Dr Ivan Schischmanov молят да им изпратите за половин час «Златорог».

[София]
2.II. 1920 г., вторник

1045

До Н. Георгиев

Тук
Господин
Н. Георгиев,
редакция на в. «Напред»

Любезний бай Георгиев,

Моля Ви, наредете да ми се изпраща в. «Напред» в село Елисейна, дето ще бъда няколко време.

Поздрав,
И. Вазов

[София], 19 юлий
1920

Ако излезе нов брой от «Съвременна илюстрация», моля. пратете ми го там.

Същия

1046

До И. Димитров

Уважаемий г. Димитров,

Моля Ви, дайте на приносящата 5 бутилки добре запушени, с Вашето хубаво одринско вино. След няколко дена, като се върна, ще Ви заплатя.

С дълбоко почитание,
И. Вазов

Елисейна
25 юлий 1920

1047

До А. Георгиев-Дорсиев

Господин
Ал. Георгиев-Дорсиев
ул. «П. Р. Славейков» 46
Пловдив

Сърдечно Ви благодаря за хубавата музикална композиция. Един специалист я опита и я намери прекрасна. Изпратих я на юбилейния комитет да я използува.

Ваш
И. Вазов

София
25 септ. 1920

1048

До И. Димитров

[София]
5. XI. 920

Господин
Ив. Димитров
Винен магазин Одрин,
ул. «Славянска» 5
Тук

Уваж[аемий] г. Димитров,

За Вашето любезно поздравление, надъхано с горещи патриотически чувства, изпращам Ви сърдечната си благодарност.

И. Вазов

1049

До Б. Вазов

Господин
Борис Вазов
Тук

Борисе,

Моля те, препиши ми на подвит лист сгъстено и само на една страница в 5 екземпляра приложеното и ми го донеси преписа[но] до обед.

Твой брат
Иван

Събота
София, 4. VI. 21]

1050

До Б. Вазов

[София, 1921]

Борисе,

Моля те, бъди добър да ми препишеш, но на пишуща машина, тоя ръкопис. Да се хване само на една страница.

Прилагам ти тука 6 такива.

Твой брат
Иван

БЕЛЕЖКИ

СЪКРАЩЕНИЯ

Бсб — Българска сбирка. Списание за книжнина и обществени знания. Под ред. на С. С. Бобчев и М. И. Маджаров. Пловдив, I—VI, ян. 1894 — дек. 1899; София, VII—XV, ян. 1900 — дек. 1915.

БИА при НБКМ — Български исторически архив при Народна библиотека «Кирил и Методий».

ВЛ — Вазов лист. Редакционна комисия: Славчо Васев, Стоян Каролев, Стойко Божков, Величко Вълчев. С., 1970.

ЕМ — Писма на Иван Вазов до Евгения Марс. С предговор от Тодор Павлов. София, 1947.

ИВЖТ — Величко Вълчев. Иван Вазов. Жизнен и творчески път. С., БАН, 1968.

ИВСБ — Иван Вазов. Сборник по случай сто години от рождението му. С., БАН, 1950.

КХ — Кирил Христов. 1875—1935. С., 1938.

МБТ — Иван Попов. Миналото на българския театър. С., т. I, 1939; т. II, 1942; т. III, 1950; т. IV, 1956.

МИВР — Музей «Иван Вазов», София, ръкописна сбирка.

НК — в. «Народна култура», XIV, бр. 37, 1969.

НП — Иван Вазов. Непубликувани писма. Подбор, редакция и коментар — Величко Вълчев. С., БАН, 1955.

НАБАН — Научен архив на Българската академия на науките.

Пер. сп. — Периодическо списание на Българското книжовно дружество.

Преп. I — В. Вълчев. Из преписката на Иван Вазов. I. — В: Известия на Института за литература, кн. VIII. С., БАН, 1959, стр. 287—327.

Преп. II — В. Вълчев. Из преписката на Иван Вазов. II — В: Известия на Института, за литература кн. IX, С., БАН, 1960, стр. 317—393.

Преп. III — В. Вълчев и И. Конев. Преписката на Иван Вазов с Фран Гундрум. Известия на Института за литература, кн. X, С., БАН, 1961, стр. 185—220.

ПСС Пълно събрание съчиненията на Ивана Вазов. Т. I—XXVIII. С., книгоиздателство А. Паскалев.

СБНУ — Сборник за народни умотворения, наука и книжнина.

СБСМ — Иван Вазов. Сборник от спомени, материали и документи. С., БАН, 1949.

Септ. — сп. «Септември», IX, кн. 9, 1956, стр. 177—194.

Сл. арх. — Славянский архив. Сборник статей и материалов. М., 1961.

ССл. — Советское славяноведение. М., АН СССР, № 5, 1975.

СС—XX — Иван Вазов. Събрани съчинения. Т. XX. С., БП, 1957.

ЦДИА — Централен държавен исторически архив — София.

Шишм — Ив. Д. Шишманов. Иван Вазов. Спомени и документи. С., БП, 1976.

Стр. 5, № 527. До И. Шишманов. Обнародвано в Шишм., стр. 272. Написано на илюстрована карта до Цюрих, дето по онова време е бил Шишманов.

Стр. 5. *Когато ида в Балкана* — строфа от Вазово стихотворение в «Поля и гори».

Стр. 5, № 528 До В. В. Уманов-Каплуновски. Печата се според текста в *Сл. арх.*, стр. 254—255.

Стр. 6. *Ваша студия ~ была переведена еще тогда на болгарский язык. . .* — Касае се за статията на Уманов-Каплуновски «Иван Вазов — народный болгарский поэт-гражданин», печатана в «Исторический вестник», 1908, кн. 5.

Стр. 6. *Если Вам понравится что-нибудь, можете перевести на русский язык».* — Каплуновски е превел от Е. Марс разказа «Светските фарисеи и го напечатал в «Исторический вестник», 1910, № 1, стр. 204—209.

Превод: Уважаеми г-н Каплуновски,

Моля Ви най-покорно да ме извините за моето дълго мълчание. Закъснях досега да Ви благодаря горещо за Вашата прекрасна студия за мене в «Исторический вестник», която бяхте тъй любезен да ми изпратите. Причината за моето мълчание беше дълговременна, продължила повече от година болест, от която едва сега се поправям. От лекарите ми беше забранена всякаква умствена работа, всякакво изморяване на мисълта. Затова се надявам, че Вие ще ми простите за тази неволна неучтивост към скъпи за мене хора.

Вашата студия, в която тъй великодушно и ласкателно се отзовавате за мене, написана с прелестен поетически език, беше преведена още тогава на български и направи впечатление в нашето общество. Аз съм Ви много, много благодарен както за нея, тъй и за други Ваши благородни опити да запознаете руската публика с моя скромен литературен труд.

Ще ми бъде много приятно да Ви изпратя новия си поетически труд «Легенди при Царевец», който скоро ще се появи.

Тези дни ще получите сборник с разкази «Лунна нощ», излязал изпод перото на младата и талантлива българска писателка, госпожа Евгения Марс. Твърде топли и задушевни разкази из българския живот, отличаващи се с ценни качества на формата и съдържанието. Ако харесате нещо, можете да преведете на руски език. Надявам се, че ще бъде интересно да запознаете русите с тази многообещаваща писателка. Същата тази госпожа Марс (това име е псевдоним) преведе и Вашата студия.

По-късно ще Ви пиша повече, а сега се ползувам от случая да Ви пожелая щастлива нова 1909 година, цветущо здраве и бодрост за плодотворна дейност.

Поклоним Ви се приятелски и сърдечно Ви стискам ръката.

Преданият Ви И. Вазов

Стр. 6, **№ 529.** До В. Т. Велчев. Обнародвано от адресата в *СБСМ,* стр. 112. Датира се според съдържанието.

Стр. 6. *Вчера пак говорих с г. Ангелова. . .* — Касае се за Божан Ангелов, директор на Народния театър.

Стр. 7. . . . Entêtement, quoi (фр.) — упорство, вироглавство.

В. Т. Велчев смята, че писмото е във връзка с премиерата на «Към пропаст». Но тази пиеса се дава през 1907 г., когато Б. Ангелов не е бил директор на Нар. театър. Писмото, изглежда, е свързано с премиерата на «Борислав», дадена през април 1909 г.

Велчо Т. Велчев (1867—1957 г.) — известен български журналист, поддържал дружески връзки с Вазов и Величков. Редактирал вестниците «Прогрес» и «Ден», сп. «Лъча», а с К. Величков — сп. «Летописи». От него са книгите «Нашите задачи», «Цялата истина по погрома и новите опасности за България» (1913), «Принос към новата ни история» (1922).

Божан Ангелов (1873—1958) — известен български писател, бил директор на Нар. театър от 28 апр. 1909 до 5 апр. 1911 (и по-късно от 1 авг. 1918 до 12 авг. 1920).

Стр. 7, **№ 530.** До С. Бобчев. Печата се според текста в *НП,* стр. 158.

Стр. 7. . . . *да поместиш в тая книжка~хубавото разказче «В бащиния дом»* — този очерк на Е. Марс е отпечатан в *Бсб,* XVI, кн. 6, 1909, съобразно с което се датира и писмото.

Стр. 7, **№ 531.** До Й. Шмаха. Печата се за пръв път според оригинала, запазен в ЦДИА, ф. 86, оп. 1, а. е. 3, л. 1. Визитка. Вазов поздравява Йозеф Шмаха по случай омъжването на дъщеря му за артиста Сава Огнянов. Сватбата е станала на 10 май 1909 г., съобразно с което се датира и писмото.

Йозеф Шмаха (1848—1914), чешки артист и режисьор, с големи заслуги за българския театър. Бил е директор на трупата «Сълза и смях» и на Народния театър (1906—1910).

Стр. 8, **№ 532.** До Е. Марс. Печата се според текста в *ЕМ,* стр. 47.

Стр. 8. . . . *реших и тръгнах днес за Нанси.* — Засега липсват по-подробни сведения за пътуването на поета до Нанси. Очевидно престоят му ще е бил твърде кратък, защото още в началото на юни той е отново в София. Вж. следващото писмо.

Стр. 8, **№ 533.** До Г. Бакалов. Обнародвано от Ж. Авджиев в сп. Септември. Оригиналът в ЦГАЛИ, ф. № 1033, оп. 1, ед. хр. 46, л. 2. Музеят «Иван Вазов» притежава копие — МИВР, № 1579.

Стр. 8, **№ 534.** До В. В. Уманов-Каплуновски. Печата се според текста в *ССл.,* стр. 77.

Стр. 9. *Госпожа Евгения Марс переводит теперь некоторые из Ваших рассказов. . .* — В *Бсб.,* XVI, 1909, кн. 10, стр. 662—668, е поместен разказът на Ум. Каплуновски «Среща в снеговете».

Стр. 9. *Я намереваюсь приложить к её переводу краткие литературные заметки о Вас.* — Към споменатия разказ няма бележка за В. В. Уманов-Каплуновски.

Превод: Скъпи колега,

Аз отново закъснях с отговора на Вашето любезно писмо от 27 март тази година. Много Ви благодаря за добрите пожелания за моето здраве. То сега, слава богу, отива по-добре.

Моите «Легенди при Царевец» още не са излезли от печат.

В последно време бях много зает с окончателната обработка на историческата ми драма «Борислав» (от епохата на Иван Асена II), която приеха в Народния театър и с нея ще открият сезона.

Госпожа Евгения Марс превежда сега някои от Вашите разкази за поместване в списанието «Българска сбирка». Тя ще направи това не лошо, мисля, съдейки по превода на Вашата статия. Аз смятам да приложа към нейния превод кратки литературни бележки за Вас.

Ако съм разбрал добре, Вие обещахте в писмото си да преведете на руски нещо от нея. Аз бих Ви молил да направите това. Според мене най-художествените й разкази са: «Майка», «Еловото клонче», «Фарисейство», «Убий се», «Идилия на младостта». Появяването на руски език на някои от нейните работи ще достави голямо удоволствие на тази талантлива и многообещаваща писателка и ще й послужи за смело поощрение.

Ще Ви пратя скоро моя нов портрет и Ви моля да ми изпратите и Вие Ваш.

София
21 юни 1909 г.

С приятелски поклон
И. Вазов

Стр. 9, **№ 535.** До С. Бобчев. Печата се според текста в *НП*, стр. 158.

Стр. 9. . . .*след неуморната работа и героически щурания по всичките посоки на Европа.* — През май 1909 г. С. Бобчев взел участие в славянските съвещания в Петербург и Москва. През същата година той посетил Кропина (Хърватско) по случай 100-годишнината на известния хърватски поет, книжовник и просветител Людевит Гай (1809—1872).

Стр. 9. *Тук е сега Асен Младенов*. . . — дългогодишен асистент в Софийския университет (романска филология), посветил по-късно статия и на Вазовото творчество.

Стр. 10. . . .*едно разказче от Матилда Серао* — Матилде Серао (1856—1927), италианска писателка и журналистка. Авторка на разкази — «Дребни души» (1883), на очерци — «Стомахът на Неапол» (1884), на романа «Сбогом, любов!» (1890) и др.

В октомврийската книжка на *Бсб* не е поместен нито оригинален, нито преведен разказ от Е. Марс. Навярно Вазов има пред вид разказа «Старецът», печатан в *Бсб*, XVI, кн. 9, 1909, стр. 594 сл.

Стр. 10. . . .*както я наричал Илия Бобчев* — брат на С. С. Бобчев.

Стр. 10. . . .*е превела ~ разказ от Уманов-Каплуновски* — касае се за разказа «Среща в снеговете». Вж. бел. към № 534.

Стр. 10, **№ 536.** До В. В. Уманов-Каплуновски Печата се според *Ссл.*, стр. 78.

Стр. 10. *В ноябрьском номере будет напечатан перевод «Встречи в снегах»*. . . — Вж. бел. към писмо № 534.

Стр. 10—11. . . .*Логово не пойдет там, а постараемся поместить его в другом каком-нибудь изданий.* — Разказът на Уманов-Каплуновски «Логово» е отпечатан в сп. «Светлина», 1910, кн. 3.

Стр. 11. . . .*Заметкой о Вашей 25-летней литературной деятельности непременно воспользуюсь.* — Вазов съобщава кратко за 25-годишната литературна дейност в *Бсб*, XVI, 1909, кн. 10, стр. 689, след отзива за книгата му «Лучи и тени».

Превод: Многоуважаеми колега,

Получих своевременно писмото Ви от 20 юни заедно с Вашия портрет и отпечатък на «Логово».

«Българска сбирка» не е излизала до 1 септември (беше във ваканция), затова и поместването на превода на Вашите разкази закъсня. В ноемврийския номер ще бъде напечатан преводът на «Встречи в снегах», много мило написана работа, дето тъй майсторски и духовито е обрисуван генералът в оставка. . . Г-жа Евг. Марс избра този разказ още и за това, че е по-кратък. Списанието «Българска сбирка» е твърде малко по обем, затова редакцията не приема дълги работи и по правило не прекъсва разкази за продължението им в следващия номер. По тази причина «Логово» не ще влезе там, а ще се постараем да го поместим в някое друго издание.

Ще се възползувам непременно от бележката за 25-годишната Ви литературна дейност.

Тези дни ще Ви изпратя моята нова снимка.

Не зная преведохте ли вече нещо от Евгения Марс. Бих Ви препоръчал някои от следните й разкази: «Еловото клонче», «Убий се», «На молитва», «Наследство» и други, проникнати от социална идея и дух на хуманност. Бъдете добри да изпратите на автора отпечатък от списанието, гдето ще бъде поместен Вашият превод.

Заедно с ноемврийската книжка на «Б. сб.» ще Ви изпратя екземпляр от моята драма «Борислав» (сега под печат), която имаше на сцената пълен успех.

Бъдете добри да ме извините за лошия почерк на писмото ми, както и за лошия ми руски език.

С приятелски поздрав
преданият Ви И. Вазов

София, 21 септември 1909

Стр. 11, **№ 537.** До Е. Марс. Печата се според текста в *ЕМ*, стр. 48.

Стр. 11, **№ 538.** До С. Бобчев. Печата се според текста в *НП*, стр. 159. Датира се според споменатите в текста литературни произведения.

Стр. 12. . . .*Старецът* — разказът на Е. Марс е поместен по-късно — в кн. 9, 1909 на *Бсб*.

Стр. 12. . . .*Среща в снеговете* — преведеният от Е. Марс разказ на В. В. Уманов-Каплуновски излиза в кн. 10 на *Бсб*.

Стр. 12, **№ 539.** До И. Попов. Датира се според съобщението на И. Попов (който е режисирал пиесата), че писмото и

бележките му били изпратени след премиерата на «Борислав» — *МБТ*, т. II, стр. 403.

Стр. 13, **№ 540.** До И. Попов. Датира се според сведението на И. Попов, че бележките му били изпратени след второто представление на «Борислав» — *МБТ*, т. II, стр. 405.

Стр. 15, **№ 541.** До С. Бобчев. Печата се според текста в *НП*, стр. 159. Бележката е датирана от С. Бобчев.

Стр. 15, **№ 542.** До Н. В. Ракитин. Печата се според текста в «Юбилеен сборник Иван Вазов, 1870—1920». Под ред. на Х. Цанков. София, 1920, стр. 126.

Н. В. Ракитин (1885—1934) — български поет, автор на книгите «Под цъфналите вишни» (1909), «Размирни години» (1919), «Пролет при Вит» (1929) и др.

Стр. 15. **№ 543.** До В. В. Уманов-Каплуновски. Печата се според текста в *СС л.*, стр. 78.

Стр. 15. *Рассказ Логово переведен Евгенией Марс.* — Вж. писмо № 536.

Превод: Многоуважаеми и скъпи г. Каплуновски,

Получих писмото Ви от 29 септември.

Разказът «Логово» е преведен от Евгения Марс. След напечатването преводът ще Ви бъде изпратен, както и другия («Встречи в снегах»), който ще бъде поместен в «Българска сбирка».

По Ваше искане Ви изпращам библиографско-литературна бележка за Евгения Марс. Ще я поместите от Ваше име, като оправите предварително грапавината на езика и стила.

Изпращам Ви и последния си портрет, а «Борислав» — след напечатването.

Стр. 16. **№ 544.** До В. В. Уманов-Каплуновски. Печата се според текста в *Сл. арх.*, стр. 256—257.

Превод: Многоуважаеми г. Каплуновски,

Получих последното Ви писмо.

Номерът от «Българска сбирка», който Ви интересува, ще получите в първите дни на декември.

«Логово» ще бъде поместено в илюстрованото софийско списание «Светлина» през декември или януари.

Преводът, направен от г-жа Марс, е твърде добър. Заглавието «Логово» няма в български език съответен термин, затова ще бъде «Зверското легловище» — с тези думи се предава достатъчно смисълът на думата «логово».

Г-жа Марс Ви е много благодарна за решението да поместите

и портрета и към превода на «Фарисейство». Но той излезе зацапан в книгата «Лунна нощ». Затова тя Ви изпраща своя оригинална снимка, за да бъде направена от нея репродукция на лика ѝ.

Изпращам драмата «Борислав».

Стр. 16, **№ 545.** До С. Михайловски. — МИВР, 1397.

Стр. 16. *Посветеното Ви на мене стихотворение. . .* — Михайловски посветил в защита на Вазов стихотворението си «Ивану Вазову», печатано във в. «Ден», VII, бр. 2030, 1910 г.

Стр. 17. *На «Семейно огнище» ще пратя. . .* — За сп. «Семейно огнище», на което Михайловски бил редовен сътрудник, Вазов изпратил стихотворението си «Развалините» (I, кн. 4, февр. 1910).

Стр. 17, **№ 546.** До И. Попов. Обнародвано в *МБТ*, т. II, стр. 403. На посочената страница И. Попов съобщава: «Всички нови пиеси Вазов винаги ми изпращаше предварително да ги прочитам и да си кажа мнението по тях.»

Стр. 18, **№ 547.** До С. Бобчев. Печата се според текста в *НП*, стр. 161. Датирано от С. Бобчев.

Стр. 18. *Моля рецензиите. . .* — В последната кн. на *Бсб*, XVI, 1909, между Вазовия отзив за книгата на В. В. Уманов-Каплуновски «Лучи и тени». . .» и отзива «Из «Југословенске лирике», в който се говори за преведените на сръбски език Вазови стихотворения, е поместена кратка бележка от В. С. за книгата на А. А. Башмаков (стр. 689).

Стр. 18 **№ 548** До С. Бобчев. Печата се според текста в *НП*, стр. 160. Датирано от С. Бобчев.

Стр. 18, **№ 549.** До С. Бобчев. Печата се според текста в *НП*, 161. Датирано от С. Бобчев.

Стр. 19, **№ 550.** До С. Ватралски. Печата се според текста в сп. «Свободно мнение», IV, № 7, стр. 107.

Стр. 19. *. . .ще има отзив за «Битие».* — Отзив за «Битие» наистина се печата — в *Бсб*, кн. 2, 1910.

Стр. 20, **№ 551.** До П. К. Яворов. Обнародвано в *СС—XX*, стр. 325.

Стр. 20. *Г-жа Рафаелова е здрава вече.* — Артистка в Народния театър. Яворов бил артистичен секретар на Нар. театър от началото на авг. 1908 до 25 февр. 1913.

Стр. 20. *. . .настойте пред г. Мутафова. . .* — Константин Мутафов — арт. секретар в Нар. театър от 25. февр. 1914 до 1919 г.

Стр. 20. *Моите искрени комплименти за «Месалина»* — стихотворение от Яворов.

Стр. 20, **№ 552.** До И. Попов. Печата се според текста в *СС—XX*, стр. 327.

Стр. 21, **№ 553.** До Е. Марс. Печата се според текста в *ЕМ*, стр. 47.

Стр. 21. *Плачковата книга е у брата ми. . .* — Касае се за И. П. Плачков — вж. писмо № 526.

Стр. 21. . . .*понеже Вакарелски тръгва. . .* — Вакарелски — слугата на Вазов. Писмата 526 и 553 могат да бъдат отнесени към края на 1908 или към началото на 1909 г.

Стр. 21, **№ 554.** До Л. Малеев. Печата се според оригинала — МИВР, № 581. Телеграма. Обнародвана във в. «Реч», IV, бр. 904, 19 февр. 1910 г.

Лука Малеев, участвувал като-офицер в Балканската и Първата световна война, е проявявал интерес към творчеството на Вазов. През 1921 г. е издал книгата «Принос към истината за катастрофата на България през септември 1918 година». По време на Втората световна война се изявява като апологет на хитлеризма. След 9. IX. 1944 г. също се интересува от Вазовото творчество и сътрудничи на музея «Иван Вазов».

Стр. 21. *Такива ~ симпатии укрепяват духа.* — Вазовата телеграма е отговор на поздравителна телеграма от Стара Загора по случай представянето на драмата му «Борислав» в тоя град.

Стр. 22, **№ 555.** До М. Москов. Обнародвано в *СС—XX*, стр. 535.

М. Москов (1864—1948) — известен български учител, писател и общественик. Автор е на много книги и статии в периодичния печат. Известен е и като преводач. Сътрудничил на списанията «Летописи», «Труд», на в. «Свобода» и др.

Стр. 22. *Аз винаги помня ~ когато бях гост на старата столица. . .* — Вазов има пред вид навярно посещението си на Търново през септември 1905, посрещнат радушно от населението на града (вж. дописките в Мир — бр. 1647 от 7 септ. и бр. 1651 от 13 септ. 1905 г.).

Стр. 22, **№ 556.** До М. Москов. Печата се според текста в *СС—XX*, стр. 328.

Стр. 23, **№ 557.** До М. Москов. Обнародвано в *СС—XX*, стр. 535.

Стр. 23. *Относително нападателната статия в Реч. . .*— Вазов има пред вид статията на Spektator — «Борислав на търновската сцена», поместена във в. «Реч», IV, бр. 895 от 10 февр.

1910, стр. 2. В нея се прави упрек на любителската трупа в Търново, която не допуснала «Борислав» да бъде представен от трупата на М. Икономов, а самата любителска трупа изнесла лошо Вазовата пиеса.

Стр. 23, **№ 558.** До И. Попов. Обнародвано в *МБТ*, стр. 400.

Стр. 24, **№ 559.** До Ф. Гундрум. Печата се според текста в *Преп. III*, стр. 213. Написано на пощенска карта.

Стр. 24 **№ 560.** До С. Бобчев. Печата се според текста в *НП*, стр. 162. Датирано от С. Бобчев

Стр. 24. *Изпращам ти няколко рецензийки...* В априлската кн. на *Бсб* намираме следните Вазови бележки и съобщения: а) «Буря», социална повест от Евгения Марс; б) Георги Иванович Цанко-Килчик от Комрат, Бесарабия, написал Йов Титоров». в) «Библиотека за самообразование, кн. VI» и «Мозайка от знаменити съвременни романи, кн. V. . .» (стр. 274—276), подписани с инициали Н-в; в същата книжка в рубриката «Малки вести» са поместени и съобщения за преводи на хърватски на Вазовите пиеси «Под игото» и «Борислав» (стр. 283).

Стр. 24. **№ 561.** До С. Бобчев. Печата се според текста в *НП*, стр. 161.

Стр. 24. . . .*рецензията за Андрейчин.* — Вж. предходното писмо.

Стр. 25, **№ 562.** До С. Бобчев. Печата се за пръв път според ръкопис, който се пази в МИВР — инв. № 376. Датата е установена според бележката на С. Бобчев, който написал на Вазовото писмо: 9. IV. 1910.

Стр. 25. . . .*«Успеха на една национална пиеса».* — Статията «Успехът на една национална пиеса» е отпечатана в *Бсб*, XII, кн. 5, 1910, стр. 290—292. Подписана е с инициалите Ив. Д. П-в. В нея поетът тълкува големия успех на «Борислав» в София и в провинцията. Цитира и няколко пасажа от своето авто-«Интервю с г. Ив. Вазова» във в. «Реч», бр. 945, 1 април 1906. Писмото разкрива Вазовото авторство на споменатата статия.

Стр. 25, **№ 563.** До И. Бошнаков. Печата се за пръв път според оригинала, запазен в Музея «Иван Вазов», № 1463. Вазов поздравява племенницата си Събка Д. Пачева, дъщеря на сестра му Ана Д. Пачева, по случай годежа ѝ. Текстът написан на илюстрована карта. Последния ред Вазов е прибавил отпосле.

Стр. 25, **№ 564.** До М. Москов. Печата се според текста във в. «Литературен фронт», XXI, бр. 28, 8 юли 1965, стр. 1.

Написано на илюстрована карта — сцена от драмата «Борислав» в Народния театър. Обнародвано от Д. Минев.

Стр. 26, **№ 565.** До А. Т. Илиев. Печата се според текста в *НП*, стр. 48. Датира се според пощенския печат.

Стр. 26. *Ще дам отзив в «Българска сбирка»*. . . — До края на 1910 г. в «Бълг. сбирка» не е публикуван отзив от Вазов за книгата на А. Илиев. В кн. 5 на списанието, май 1910, в отдела «Нови книги» има само съобщение за нейното излизане.

Стр. 26, **№ 566.** До В. В. Уманов-Каплуновски. Печата се според оригинално копие от ЦГАЛИ, ф. № 512, оп. 2, ед. хр. № 6. Копие в МИВР, № 1573. Написано на пощенска карта.

Стр. 27, **№ 567.** До И. Шишманов. Обнародвано в *Шишм*, стр. 273. Оригиналът в НАБАН, ф. 11 к, оп. 3, а. е. 220, л. 14. Написано на илюстрована карта с изглед от Свищов.

Стр. 27. *Свищов ме очарова*. — През пролетта на 1910 г. Вазов бил поканен в Свищов. По време на гостуването му била представена драмата му «Борислав». За това посещение вж. *Шишм.*, стр. 383.

Стр. 27. **№ 568.** До Е. Марс. Печата се според текста в *ЕМ*, стр. 58, неправилно отнесено към 1911 г.

Стр. 27. *Четох в «Политическо съзнание»*. . . — вестник, който е излизал в Нова Загора от април 1910 г. до август 1911 г,

Стр. 27. . . *.дитирамбът на Георгиева*. . . — В бр. 1, 15 април 1910 г. Никола Георгиев, редактор на вестника, е написал твърде хвалебствен отзив за писателката:

«Евгения Марс на руски и хърватски. Българската талантлива писателка Евгения Марс прави големи успехи. Из нейните две сбирки от разкази под общ наслов «Из живота» и «Лунна нощ», които имаха небивал успех, много разкази бидоха преведени на руски от писателя Уманов-Каплуновски и на хърватски от д-р Ондричек, като й се дадоха най-ласкателни отзиви за литературния й талант.

Тая година Евгения Марс обогати оскъдната ни изящна литература с една социална повест «Буря» (издадена от столичния книжар Т. Ф. Чипев, цена 60 ст.), в която с тънък и верен психологичен похват ни рисува една семейна драма, която, благодарение порочния характер на мъжа на благодушната Анна — Борис Златев, се завършва с дълбок трагизъм.»

Дитирамб (гр.) преносно: прекалено хвалебствие.

Стр. 28, **№ 569 и 570.** До И. Иванов. Писмата са свързани с Вазовото стихотворение «Приветствена песен», писано за Славянския конгрес, който се състоял в София през юни 1910 г. Датирани са според един спомен на И. Д. Иванов (вж. «Юбилеен лист по случай 25 год. на славянския събор в София»). И. Д. Иванов, който бил секретар на организационния комитет на събора, съобщава също, че Вазов написал песента по предложение на тоя комитет.

Стр. 29, **№ 571.** До Н. Начов. Печата се според текста в *НП*, стр. 81.

Стр. 29. **№ 572.** До С. Бобчев. Печата се според *НП*, стр. 162. Датирано от С. Бобчев.

Стр. 29. *Пращам ти приложената скица*. . . — В октомврийската книжка на списанието е печатан разказът на Е. Марс «Детето», а в декемврийската — «Гробните цветенца», за които вероятно пише Вазов.

Стр. 29. *Рецензията* ми за *Андрейчиновите книги*. . . — До края на годината не е печатана друга Вазова рецензия за книга на Андрейчин.

Стр. 30 . . *.за народните песни на капитан Найденов*. . . — не е поместена такава рецензия. Има рецензия за песните на полк. Янков, кн. 9 на *Бсб.*, стр.671, подписана с инициала В.

Стр. 30, **№ 573.** До Ф. Гундрум. Печата се според текста в *Преп. III*, стр. 215.

Стр. 30. *Едвам днес получих книгите*. . . — С писмо от 31. III. 1908. Гундрум изпраща на Вазов книгите «O vožuji biciclu», «Zdravstvo s polonga života», «O produljenju zivota», които били високо оценени от хърватската критика, и пита на кого би могъл да изпрати отделни екземпляри. Заедно с тия книги Гундрум праща и превода на Казаларската царица.

Стр. 30, **№ 574.** До И. Шишманов. Печата се според текста в *СС—XX*, стр. 332.

Стр. 31, **№ 575.** До Е. Марс. Печата се според *ЕМ*, стр. 51.

Стр. 32, **№ 576.** До С. Бобчев. Печата се според текста в *НП*, 163. Написано на пощенска карта. Датира се според пощенския печат.

Стр. 32. *Цинцинате мой*. . . — Цинцинат — римски консул (V в. пр. н. е.), известен със своята скромност. Бил на два пъти диктатор.

Стр. 32, **№ 577.** До Г. Бакалов. Писмото е написано на бланка на книжарница «Напред», София. Печата се според оригинала, който си намира в ЦГАЛИ, ф. № 1033, оп. 1 ед. хр. 46, л. 3. Музеят «Иван Вазов» притежава копие, инв. № 1575.

Стр. 32, **№ 578.** До С. Бобчев. Печата се според текста в *НП*, стр. 163. Датирано от Бобчев.

Стр. 32. *. . .Предговор няма да ти пращам. . .* — Вазов има пред вид предговора към «Легенди при Царевец», който *Бсб* помества в кн. 10, дек. (1910). Както съобщава в една бележка редакцията, предговорът бил взет от новоизлязлата книга на Вазов.

Стр. 32. *Пращам ти ~ приложената статия.* — С тази бележка Вазов навярно пратил и статията си «Национализмът в нашия театър и изкуство», печатана в *Бсб*, XVI, кн. 9, ноември 1910.

Стр. 32. **№ 579.** До Е. Марс. Печата се според текста в *ЕМ*, стр. 52. Датирано е според писмото до Бобчев № 580 и съобразно съдържанието.

Стр. 32. *Г. Вавринек се отнесе много кавалерски и ние бяхме несправедливи към него.* — Трябва да се има пред вид следното писмо на чешкия писател и журналист Прокоп Вавржинек (род. 1865) от 11 октомври 1910 год., който е бил в дружески връзки с Е. Марс и И. Вазов. Писмото бе намерено в архива на Евгения Марс:

«Най-драги приятели!

Най-драга госпожо!

Сега се обяснява, че пратката може би вече няма да намерим, възможно е да се е изгубила в Унгария, както много други!

Изпращам отново «Ческий свет», обаче фотографията на г-жа Лаудова за Вас, драга госпожо, и за г-жа Арнаудова засега нямам и ще изпратя по-подир. Възможно е поради тях пратката да се е изгубила. Същевременно изпращам отново «Прага».

Постоянно си припомням за Вас, най-драги приятели, и се утешавам със свиждане в България идущата година, нали?

При горещи спомени завинаги най-предан,

Ваш

Прокоп Вавржинек».

С това писмо Вавржинек е пратил книгата Prague. Par Henri Hantich, 2 изд., излязла едновременно в Париж и Прага.

Вавржинек — чешки професор, редактор на в. «Народна политика».

Стр. 33, **№ 580.** До С. Бобчев. Печата се според текста в *НП*, стр. 163. Датирано от С. Бобчев.

Стр. 33. *Евг. Марс прониква и в славянските литератури. . .* — В. «Бълг. сбирка», XVII, кн. 10, 1910, четем следното съобщение: «Ceski Svet». Илюстрованото това списание в Прага в един последен номер дава портрета на българската писателка Евгения Марс. Един чешки вестник съобщава, че г. Владислав Шак, бивши професор в нашия университет, превожда сега на чешки някои разкази на същата авторка из сбирката ѝ «Лунна нощ».

Стр. 33, **№ 581.** До К. Христов. Печата се според текста в *КХ*, стр. 178.

Стр. 34. *Вижте г. Ангелова...*—касае се за Божан Ангелов, по онова време директор на Нар. театър.

Стр. 34. **№ 582.** До В. Т. Велчев. Печата се според текста в *СБСМ*, стр. 110.

Стр. 34, **№ 583.** До В. Т. Велчев. Печата се според текста в *СБСМ*, стр. 110.

Стр. 35, **№ 584.** До А. Кирчев. Печата се според текста във в. «Народна култура», XXII, бр. 7, 17 февр. 1978,стр. 4

Стр. 35. *Много скърбя за отказа Ви да играете и занапред. . .* — За сериозната причина, която накарала големия артист да се откаже от участието си в «Борислав» и която останала неизвестна за мнозина, неговата дъщеря, н. а. Олга Кирчева, съобщава в посочения вестник:«По време на спектакъл на «Борислав» в една от паузите зад кулисите Кирчев получил белодробен кръвоизлив. Това много го смутило. По-късно той си извадил паспорт за Германия с надеждата там да се лекува. Но точно в тези дни избухнала Балканската война. . .» А. Кирчев бил мобилизиран, но получил втори кръвоизлив и не след много починал.

Стр. 36, **№ 585.** До С. Бобчев. Печата се според текста в *НП*, стр. 164. Датирано от Бобчев.

Стр. 36. *. . .дай място ~ на приложената рецензия. . .* — Не е ясно каква рецензия е пратил Вазов с това си писмо. В декемврийската книжка на списанието, пък и в цялата следваща годишнина (XVIII) не е поместена рецензия с подписа на Вазов.

Стр. 36, **№ 586.** До М. Москов. Обнародвано в *СС—ХХ*, стр. 533.

Стр. 37. *Ако ми прилегне, ще дойда в Търново. . .* — Не ни е известно Вазов да е ходил в Търново през зимата на 1910 г.

Стр. 37, **№ 587.** До С. Бобчев. Печата се според текста в *НП*, стр. 164. Датирано от С. Бобчев.

Стр. 37. *Ако намираш рецензията за. . .* — В декемврийската книжка на *Бсб*, както и в следващата годишнина на списанието (XVIII), не е отпечатана рецензия за «Безкръстни гробове» (драма от А. Страшимиров).

Стр. 37, **№ 588.** До Е. Марс. Печата се според текста в *ЕМ*, стр. 51.

Стр. 38. **№ 589.** До Е. Марс. Печата се според текста в *ЕМ*, стр. 52.

Стр. 38, **№ 590.** До Е. Марс. Печата се според текста в *ЕМ*, стр. 53.

Стр. 38, **№ 591.** До Е. Марс. Печата се според текста в *ЕМ*, стр. 53.

Стр. 39, **№ 592.** До Е. Марс. Печата се според текста в *ЕМ*, стр. 53.

Стр. 39. *Ако Муса Кеседжия не е успял още да каже ония сладки думи на г. К. . .* — Е. Марс е била замолена да говори нещо на писателя А. Киприв, който е присъствувал често на писателските срещи в дома на Е. Марс.

Стр. 39, **№ 593.** До Г. Бакалов. Оригиналът в ЦГАЛИ, ф. № 1033, оп. 1, ед. хр. 46, л. 5. Музеят «Иван Вазов» притежава копие инв. № 1576. Обнародвано е от Ж. Авджиев в сп. «Септември».

Стр. 39. *Поврьщам Ви ръкописа.* — Касае се за ръкописа на готвената за печат книга «Из големите поети».

Стр. 40. **№ 594.** До К. Станчев. Обнародвано в *СС—ХХ*, стр. 340. *Кръстьо Станчев* (1879—1943), известен български общественик и публицист. Редактирал е в. «Работническа борба» (1903—1905), сп. «Ново общество» (1905—1908), «Млад работник» (1906—1907); през 1907 година основава в. «Камбана». Бил е дълги години редактор и на прогресивния вестник «Заря» (1914—1944).

Стр. 40. *Но защо отваряте колоните. . .* — Вазов има пред вид статията на Димитър Т. Страшимиров в «Камбана» «Под игото» (V, бр. 1133, 5 ян. 1911), в която последният критикува остро и несправедливо Вазовата драматизация на «Под игото».

«Дядо Вазов — пише той, — като няма и психология, ударил на патриотически драматизъм и ето затова ни гощава с истински опълченски булгур.» В бр. 1137 на същия вестник в статията си «Драматическа война» Страшимиров критикува Вазовите драми «Под игото», «Борислав», «Към пропаст».

Писател бозмасъ (от тур. бозмак — развалям) — в смисъл: набеден питател.

Стр. 40, **№ 595.** До С. Бобчев. Печата се според текста в *НП*, стр. 165. Датирано от Бобчев.

Стр. 40. *. . .сега е у мене коректурата. . .* — Спомените на Вазов за К. Величков са поместени в януарската книжка на списанието със заглавие «Възпоминателни бележки за К. Величков».

Стр. 41, **№ 596.** До А. Людсканов. — Печата се според текста във *ВЛ*, стр. 11. Написано на визитна карта.

Стр. 41. *. . . по случай смъртта на великия наш патриот. . .* — Драган Цанков е бил тъст на А. Людсканов.

Стр. 41, **№ 597.** До С. Бобчев. Печата се според текста в *НП*, стр. 165. Датирано от С. Бобчев.

Стр. 41. *Честито!*— На 22. II. 1911 г. се произвели общински избори, които управляващата демократическа партия изгубила. На 10 март Малинов подал оставката на кабинета. След министерската криза, която продължава една седмица, Фердинанд дал властта на 18. III. 1911 г. на коалицията от народняшката партия и прогресивно-либералната партия. В кабинета, съставен от И. Е. Гешов, С. С. Бобчев получил Министерството на нар. просвета. По този случай Вазов е поздравил С. Бобчев.

Стр. 42, **№ 598.** До И. Попов. Печата се според текста в *СС—ХХ*, стр. 341. Датира се според пощенския печат — 6. IV. 911.

Стр. 42, **№ 599.** До А. Паскалев. Печата се според текста в *НП*, стр. 16.

Александър Паскалев (1879—1946) — известен български издател, предприел в 1911 г. издаването на «Пълно събрание съчиненията на Ивана Вазов».

Стр. 42. *За тая цел изхвърлих ~ и хумористичните диалози. . .* — Хумористичните диалози, взети от стихосбирката «Поля и горй»(«Поет и жътварка», «Филологическа распря» и др.),които Вазов изхвърля от т. I на Съчиненията, са поместени в т. III на *ПСС*, 87—109.

Стр. 43, **№ 600.** До П. К. Яворов. Печата се според

текста в Ганка Найденова-Стоилова. П. К. Яворов. Летопис за живота и творчеството му. С., БАН, 1959, стр. 456.

Стр. 43. . . .*но нищо ~ не намерих там*. . . — През пролетта на 1911 г. Яворов подготвял в Народния театър честуване на 35-годишнината от Априлското въстание, по който повод е помолил Вазов за съдействие. Яворов ще е поискал Вазов да подбере някои балади или легенди от «Легенди при Царевец» — най-новата тогава поетична негова сбирка.

Стр. 43, **№ 601.** До А. Паскалев. Печата се според текста в *НП*, стр. 16.

Стр. 43. . . .*и първата ми сбирка ~ да бъде застъпена*. . . — В т. 1 на Вазовите съчинения не са поместени стихотворения от «Майска китка».

Стр. 43. *«Бунтовник»* — отнася се за Вазовото стихотворение «Волентиринът».

Стр. 44, **№ 602.** До Р. Данева. Печата се според оригинала — МИВР, № 1392. Пликът на писмото надписан: «За Госпожа Председателката на Комитета за изложбата Българка в Прага (В дирекцията на Етнографическия музей) Тук.»

Стр. 44. . . .*нямам възможност да Ви напиша нещо по-добро*. . . — По покана на Централния съюз на чешките жени Етнографският музей в София уредил на 1 юни 1911 г. в Прага изложба. По този повод се подготвял сборник, за който Вазов изпратил стихотворението си «Българката съща». Писмото е публикувано от Е. Велинова във «Веч. новини», VIII, 1958, бр. 2143, 10 юли, стр. 4.

Стр. 44, **№ 603.** До Е. Марс. Печата се според текста в *ЕМ*, стр. 58.

Стр. 45, **№ 604.** До А. Паскалев. Печата се според текста в *НП*, стр. 17.

Стр. 45. *Аз може да отпътувам*. . . — На 13 или 14 юли 1911 г. Вазов е заминал за Швейцария и се установява в курорта Интерлакен, дето останал и през месец август.

Стр. 45, **№ 605.** До С. Бобчев. Печата се според текста в *НП*, стр. 166. Датирано от С. Бобчев.

Стр. 45. *Честита победа!* — Вазов поздравява Бобчев по случай изборната победа на коалираните управляващи партии, спечелена на 5 юни 1911 г.

Стр. 46, **№ 606.** До С. Бобчев. Печата се според текста в *НП*, стр. 166.

Стр. 46. *Когато да тръгвам за Търново, внезапно забо-*

лях. . . — На 9 юни 1911 г. в Търново се събрало V Велико народно събрание. Възможно е Вазов да не е отишъл в Търново не толкова поради болест, а за да не вземе участие в такъв съдбоносен факт, какъвто бил посягане на конституцията и увеличаване властта на царя. Знаем и други подобни случаи, при които Вазов се е държал трезво и независимо при рисковани политически актове.

Стр. 46. *За юлската Сбирка ще ти дам нещо*. . . — Вазов е изпратил според обещанието си стихотворението «Видение».

Стр. 46. . . .*тъжния автор на «Врази»*. . . — драма от Димитър Страшимиров, излязла през 1910 г.

Стр. 46. . . .*втори Гракх* — Тиберий Гракх (убит в 133 г. до н. е.) и Кай Гракх (убит в 121 г. до н. е.) — известни римски трибуни, паднали жертва на римската аристокрация; те са настоявали да бъдат проведени реформи, които да ограничат заграбването на завоюваните земи.

Стр. 46. . . .*что сей сон значит?* (рус.) — какво означава този сън?

Работата на V Велико народно събрание протекла под знака на острата критика на опозиционните партии, представлявани: Българският земеделски народен съюз — от А. Стамболийски, Д. Страшимиров и др.; социалдемократическата партия — от П. Джидров; радикалдемократическата — от Н. Цанов, Т. Влайков и др. Неведнъж опозиционерите са протестирали както против самото посегателство на конституцията, тъй и по редица въпроси, свързани с процедурата на заседанията. Иронията на Вазов спрямо Страшимиров и други до известна степен подсказва отношението, което народняшката партия имала към демократичните сили в страната по онова време.

Стр. 47, **№ 607.** До Е. Марс. Печата се според текста в *ЕМ*, стр. 57. Датира се съобразно съдържанието на писмото.

Стр. 48, **№ 608.** До С. Бобчев. Печата се според текста в *НП*, стр. 165. Датирано от С. Бобчев.

Стр. 48. . . .*от ръката на Ев. Марс ти пращам*. . . — На вярно поетът е изпратил разказа на Е. Марс «Есенна нощ», публикуван в *Бсб*, XVIII, кн. 7, 1911, стр. 467—473.

Стр. 48, **№ 609.** До И. Шишманов. Обнародвано в *Шишм*, стр. 273, дето погрешно е отнесено към м. юли, когато Вазов вече не е бил в България.

Стр. 48, **№ 610.** До А. Паскалев. Печата се според текста в *НП*, стр. 17.

Стр. 49, **№ 611.** До И. Шишманов. Печата се според текста в *СС—XX*, стр. 347.

Стр. 49. *Дошел е Леон Ламуш* — френски учен, ученик на Луи Леже. Посветил е на България няколко изследвания.

Стр. 49, **№ 612.** До И. Шишманов. Обнародвано в *Шишм*, стр. 274.

Стр. 49. *Г. Ламуш и дъщеря му. . .* — вж. предходното писмо.

Стр. 49, **№ 613.** До Б. Вазов. Печата се според текста в *СС—XX*, стр. 348.

Д-р Борис Вазов (1873—1957) — най-малкият брат на Иван Вазов, публицист и общественик. Предприел в 1926 година изданието на «Библиотека «Иван Вазов», което продължава до 1941 год. Сътрудничил е при издаването на съчиненията на И. Вазов под редакцията на проф. М. Арнаудов.

Борис Вазов също бил депутат в V Велико нар. събрание.

Стр. 49, **№ 614.** До Ф. Гундрум. Печата се според текста в *Преп. III*, стр. 216.

Стр. 49. *Получих Вашите книги своевременно. . .* — Освен споменатите в бел. към писмо № 573 книги на Гундрум други книги от същия автор не се намирал в личната библиотека на нашия поет.

Стр. 49. *. . .защото отсъствувах. . .* — Към края на май 1911 г. Вазов бил за няколко дни във Вършец, а по-късно взел участие като депутат във Великото нар. събрание.

Стр. 49. *Г-жа Марс ~ е написала една драма. . .* — Ролите на тая драма били разпределени на 14. XII. 1911 г. (вж. протокол № 55 на Народния театър), а пиесата играна за пръв път през 1912 г. Авторката е изпратила драмата на Гундрум по негово искане с молба да я преведе на хърватски и я предложи на Народния театър в Загреб. Гундрум не е превел драмата и тя се пази в архива му на български, 55 машинописни страници с отделни поправки, нанесени саморъчно от Евгения Марс.

Стр. 49. *Пращам Ви три мои най-нови книги.* — Касае се навярно за Вазовите книги «Към пропаст», «Борислав» и «Легенди при Царевец», издадени и трите през 1910 г.

Стр. 50, **№ 615.** До А. Паскалев. Печата се според текста в *НП*, стр. 18.

Стр. 50, **№ 616.** До И. Попов. Печата се според текста в *СС—XX*, стр. 349. Иван Попов по онова време също бил в Швейцария.

Стр. 51, **№ 617.** До А. Паскалев. Печата се според текста в *НП*, стр. 18.

Стр. 51. Crédit Lionnais — Лионски кредит — име на твърде известна по онова време банка.

Стр. 51. *Banque populaire* — Народна банка; *шконтирам* (и сконтирам) — изплащам полица предварително с отбив.

Стр. 51, **№ 618.** До И. Шишманов. Обнародвано в *Шишм*, стр. 274. Написано на илюстрована карта с изглед от върха Юнгфрау. Раздавачът задраскал Sofia и написал: В Чамкория.

Стр. 52, **№ 619.** До д-р М. Елмазов. Печата се за пръв път. Оригиналът — у частно лице. Музеят «Иван Вазов» има копие. Написано на илюстрована карта с печата на хотел «Интерлакен».

Стр. 52, **№ 620.** До А. Паскалев. Печата се според текста в *НП*, стр. 19.

Стр. 52. *Повръщам Ви коректурата.* — Виждаме, че Паскалев е изпращал коректури на Вазов и в Швейцария, по време на неговата почивка.

Стр. 53, **№ 621.** До И. Шишманов. Обнародвано в *Шишм*, стр. 274. Написано на илюстрована карта Château de Ferney.

Стр. 53. *Фернейския философ* — Отнася се за Волтер, който прекарал голяма част от живота си във Ферне (до Женевското езеро).

Стр. 53, **№ 622.** До Ф. Гундрум. Печата се според текста в *Преп. III*: стр. 216.

Стр. 53. *Получих и номера. . .* — Сп. Narodna obrana не се намира в софийските библиотеки.

Стр. 53. *. . .разрешавам превода на романа «Под игото». ~ и на драмата «Под игото» и «Към пропаст».* — През 1910 г. излиза ново, четвърто издание на Вазовия роман Под игото. Гундрум навярно не е получил това ново издание и е поискал да направи нов превод на романа. Затова ще е писал на нашия поет да му даде разрешение за превеждане на романа покрай писмата за превеждане на драмите Под игото и Към пропаст (вж. следващите писма). Гундрум не успява да завърши и публикува преводите на посочените две Вазови драми.

Ср. 54, **№ 623.** До Ф. Гундрум. Печата се според текста в *Преп. III*, стр. 217.

Стр. 54, **№ 624.** До Ф. Гундрум. Печата се според текста в *Преп. III*, стр. 217.

Стр. 54, **№ 625.** До Ф. Гундрум. Печата се според текста в *Преп. III*, стр. 217.

Стр. 55, **№ 626.** До С. Бобчев. Печата се според текста в *НП*, стр. 167.

Стр. 55, **№ 627.** До С. Бобчев. Печата се според текста в *НП*, стр. 167.

Стр. 56, **№ 628.** До С. Бобчев. Печата се според текста в *НП*, стр. 168.

Стр. 56, **№ 629.** До С. Бобчев. Печата се според текста в *НП*, стр. 168.

Стр. 56, **№ 630.** До С. Бобчев. Печата се според текста в *НП*, стр. 169.

Стр. 56. *Честита победа!* — Вазов честити победата на двете управляващи партии, получили болшинство в законодателните избори, произведени на 4 септ. 1911 г.

Стр. 57, **№ 631.** До К. Христов. Печата се според текста в *КХ*, стр. 179.

Стр. 57. *Благодаря Ви ~ за подарения разкошен том. . .* — Вазов благодари на К. Христов за книгата му «Химни на зората».

Стр. 57. *Напразно сте се безпокоили. . .* — К. Христов се е безпокоил дали неговата пиеса «Боян Магесникът» ще бъде поставена на сцената на Народния театър.

Стр. 57, **№ 632.** До А. Паскалев. Печата се според текста в *НП*, стр. 19.

Стр. 58, **№ 633.** До А. Паскалев. Печата се според текста в *НП*, стр. 20.

Стр. 58, **№ 634.** До С. Бобчев. Печата се според текста в *НП*, стр. 169.

Стр. 59, **№ 635.** До С. Бобчев. Печата се според текста в *НП*, стр. 170.

Стр. 59. *. . .за културния отдел в министерството. . .* — Писмото е без дата. Отнесено е към 1911 г., през която С. Бобчев е назначен министър на народното просвещение в кабинета на Гешов—Данев (Бобчев заема този пост до 1 окт. 1912 г., когато е назначен за пълномощен министър и извънреден пратеник в Петербург).

Стр. 60, **№ 636.** До С. Бобчев. Печата се според текста в *НП*, стр. 170.

Стр. 60. *Завчерашното ми писмо се касаеше за Софу Соломона. . .* — През дек. 1911 г. Никола Атанасов (когото Вазов нарича Софу Соломон) бил назначен, навярно по Вазово ходатайство, редактор на министерския орган «Архив на Министерството

на народното просвещение», преименуван от 1912 г. «Училищен преглед».

Стр. 60, **№ 637.** До С. Бобчев. Печата се според текста в *НП*, стр. 170.

Стр. 60. *Заместникът ~ налагал унизителни условия на артиста г. Кирчев. . .* — Артистът А. Кирчев бил уволнен от Б. Ангелов. След уволнението на Б. Ангелов като директор на Народния театър при директора И. Д. Иванов (от април 1911 г.) Кирчев е бил възвърнат отново в Народния театър.

Стр. 61, **№ 638.** До С. Бобчев. Печата се според текста на *НП*, стр. 171. Бележката е без дата.

Стр. 61, **№ 639.** До А. Паскалев. Печата се според текста в *НП*, стр. 21.

Всички стихотворения, споменати в писмото, са от т. II на *ПСС*, който излиза също през 1911 г.

Стр. 62, **№ 640.** До А. Паскалев. Печата се според текста в *НП*, стр. 21. Всички стихотворения, споменати в това писмо, са от т. II на *ПСС*, който излиза също през 1911 г.

Стр. 63, **№ 641.** До А. Паскалев. Печата се според текста в *СС—XX*, стр. 360. Обнародвано е от А. Паскалев в сп. «Страници за всички», II, кн. 12, ноември 1932, стр. 21.

Стр. 63. *Аз едва сега съгледах ~ Как сте могли да отворите страниците на списанието си за псувни против мене. . .* — В сп. «Съвременна мисъл», II, кн. 7, септ. 1911, М. Арнаудов печатал статията «В полите на Витоша», която дала повод за това писмо.

Стр. 64, **№ 642.** До А. Паскалев. Печата се според текста в *НП*, стр. 22.

Стр. 64. **№ 643.** До А. Паскалев. Печата се според текста в *НП*, стр. 22.

Стр. 64. *Моля Ви узнайте у г. Олчева* — Хр. Олчев, столичен издател и книжар, издал Вазовите произведения «Видено и чуто» (1901), «В недрата на Родопите» (1904), «Великата Рилска пустиня» (1904) и др.

Стр. 65. *. . .вижте у Касъровата книжарница...* — Иван Б. Касъров, столичен издател и книжар, издал Вазовите произведения «Драски и шарки», т. I (1893), и «Скитнишки песни» (1899).

Стр. 65, **№ 644.** До Т. Теодоров. Печата се според текста в *СС—XX*, стр. 361.

Стр. 65. *Фьодор Иванич* — Теодор Теодоров (1859—1924), изтъкнат деец на народняшката, по-късно на Обединената нар. прогрес. партия, който по онова време е бил министър на финансите.

Стр. 66, **№ 645.** До К. Христов. Печата се според текста в *КХ*, стр. 179.

Стр. 66. *Прочетох ~ клеветническото антрефиле в днешната «Воля», уж, че съм бил автор на отзива в «Мир» за Вашата пиеса.* — Във в. «Мир», XVII, бр. 3430 от 13 дек. 1911, стр. 3, кол. 6, е отпечатано съобщението: «В събота вечер и снощи Нар. театър даде «Боян Магесника», трагедия в 5 действия от К. Христов. . . Артистите правят всичко, за да спасят трагедията. . .» И на края: «Като гледа човек усилията на артистите, не може да не пожелае да проявяват малко повече изискаиост към себе си и нашите писатели. Мнозина наистина бързат да дават свои драми и трагедии в Нар. театър, преди да са вложили повече труд в произведенията си.» По сведение на К. Христов С. Радев написал репликата «Нервозността на един стар поет», в която между другото четем: «Днес, когато г. Вазов има възможност чрез своите политически приятели да направи и той нещо добро за по-младите си събратя во Аполоне, намерил за по-уместно да се дразни от успеха, който има на сцената «Боян Магесникът», и да ругае във в. «Мир» г. Кирил Христова. . . («Воля», I, бр. 232, 14 дек. 1911, стр. 3, кол. 5).

Стр. 66. *Пращам и едно опровержение на «Воля». Моля Ви, и вие настойте да бъде напечатано.* — К. Христов съобщава, че сам занесъл писмото на Вазов и настоял да бъде отпечатано. Вазов е изпратил следното писмо:

Уваж[аемий] г. редакторе,

С възмущение прочетох даденото интригантско антрефиле във «Воля», че аз съм бил автор на отзива в «Мир» за пиесата «Боян Магесника» от Кирил Христов. Заявявам, че аз съм съвсем чужд на казания отзив и че недобросъвестен човек е злоупотребил доверието Ви с тая клеветническа инсинуация, насочена да ме оскърби и да развали добрите ми дружески отношения с г. К. Христова, на чийто висок поетически дар съм бил винаги горещ адмиратор.

Моля Ви в името на честта да поместите това ми опровержение.

София, 13 дек[ември] 1911 год.

С почитание,

И. Вазов

С. Радев публикува писмото на Вазов във «Воля» (I, бр. 233, 15 дек. 1911, стр. 3), като го придружава със следната редакционна бележка: «Давайки с готовност място на горното писмо, редакцията искрено скърби, че авторът на антрефилето «Нервозността на един стар поет» във вчерашния брой на «Воля» е бил въведен в заблуждение от недобросъвестни хора. . . На поета, който е показал с толкова пълни с живот произведения, как дълбоко познава човешката природа, не ще е мъчно да се съгласи, че заблужденията са възможни и с най-добросъвестните и проницателни хора; затова ние го молим да не предполага никаква зла умисъл във въпросното антрефиле на «Воля». В. «Мир» обаче не оставя без отговор нападката на «Воля» от 14 декември: «Мечешка услуга правят стамболовистите във «Воля» на поета К. Христов. . . Чужд на всяка неприязън, далеч да отричам безспорния талант на автора, отбелязах впечатлението си. . . Но «Воля». . . се нахвърли с недостоен език върху народния поет г. Ив. Вазов, когото съвсем неоснователно подозира за автор, като окачествява неговите пиеси, които имаха незнаен успех, че нямали нито дори средни достойнства» («Мир», XVII, бр. 3433, 16 дек. 1911, стр. 3, кол. 4). Не след много Велчо Т. Велчев се изказва отрицателно за «Боян Магесникът», като предизвиква гневно писмо на Кирил Христов. Той отбелязва, че Вазов бил чел «Боян Магесникът» в ръкопис две години преди да напише драмата си «Към пропаст». Който се съмнява в истинността на тия думи, нека се обърне към г. Вазова, и той ще ги потвърди» — завършва раздразнено К. Христов. («Воля», I, бр. 240, 24 дек. 1911, стр. 1).

Стр. 66. **№ 646.** До Ф. Гундрум. Печата се според текста в *Преп. III*, стр. 218. Написано на пощенскакарта с илюстрация от А. В. Мърквичка — «Тайна».

Стр. 67, **№ 647.** До П. Ивановски. Печата се според текста в *СБСМ*, стр 312.

Стр. 67, *Павел П. Ивановски* — русин, режисьор в Народния театър от 1 май 1910 г. до 30 септ. 1915 г.

Превод: Многоуважаеми г. Ивановски,

Моята пиеса «Казаларската царица» вече две седмици не се вижда на сцената. Това ме довежда в недоумение. Тя се замества с разни преводни пиеси, без да се обръща внимание, че тя и при осмото представление пълнеше театъра и публиката иска още да я гледа, интересът към нея не е отслабнал. Защо е това? Защо е това предпочитание на чужди пиеси? Аз виждам, че чуждите пиеси просто задушават националната драма през този сезон. «Борислав» и «Към пропаст», очаквани от публиката, са осъдени на остракизъм, те са просто изгонени от репертоара. Пак питам: Защо е това пренебрежение към националната драма? Задачата на Българския народен театър е да поощрява нейното развитие и разцвет, а не да я изгонва с чужди пиеси. Чуждите пиеси

с и о с т а в а т ч у ж д и, а на нас е нужно да създадем своя драма, да подадем съчувствено ръка на нейните представители. Но това се прави неохотно от театралното управление. Все чуждото и чуждото!

Аз говорих много пъти за това на г. Иванов, но безуспешно. Ни «Борислав», ни «Към пропаст», както се вижда, не ще видят повече сцената, те се отхвърлят под разни несериозни предлози, такава е съдбата и на «Казаларската царица». Аз бих разбрал това систематично гонене на моите пиеси, ако те бяха престанали да привличат публиката, но работата не стои така. Защо е всичко това?

Пиша Ви с истинска скръб тези редове и най-покорно моля да предадете да ги прочетат и господа Иванов и Яворов.

С дълбоко уважение,

И. Вазов

София,
15 декември 1911

Стр. 68, **№ 648.** Д о А. П а с к а л е в. Печата се според текста в *НП,* стр. 22.

Стр. 68. *Дългото стихотворение «Копнеж на един свят» да се махне. . .* — Стихотворението е оставено в т. III на *ПСС* (стр. 31—34). Другите споменати стихотворения са печатани в една колона. Изглежда, щом Вазов е приел третият том да се смята само от 10 коли, Паскалев се е съгласил да увеличи колите.

Стр. 69, **№ 649.** Д о М. М о с к о в. Обнародвано в *СС—XX,* стр. 537.

Стр. 69, **№ 650.** Д о И. И в а н о в. Печата се според текста в *НП,* стр. 58.

Стр. 69. *. . .да видите г. Тачо Танев* — Тачо Иванов Танев (1882—1962) — бълг. драматичен артист и режисьор. Работил е в Пловдивската драм. трупа (1903) и в Народния театър в София. Бил е художествен ръководител в Пловдивския, Бургаския, Русенския театър, в театър «Одеон».

Стр. 69. *Г. Ивановски ми каза. . .* — касае се за Павел П. Ивановски — вж. бележката към писмо № 647.

Стр. 69. *. . .считката на «Божана». . .* — пиеса от Е. Марс, представена в Народния театър през 1912 г., отпечатана през 1914 г.

Стр. 70. *«Плодовете на просвещението»* — комедия от Л. Н. Толстой.

Стр. 70. *Четете в снощния «Дневник» ~ писмо от Карима. И тя счела за нужно да излазя с претенциите на непризнат гений. . .* — Вазов има пред вид антрефилето «Какво казва А. Карима», което гласи: «По повод поместеното в един вестник столичен (каза ми се, че освен във в. «Артист» имало и другаде), че в Народния театър са били приети и щели да бъдат представени пиеси, една от г-жа Евгения Марс, друга от А. Карима, принудена съм (понеже ми се отправят и запитвания от разни лица) да явя, че пуснатият слух няма нищо общо с истината.

Истината е, че Народният театър (г-н Яворов и г-н Иванов) отхвърлиха моята пиеса, а тъй като даването пиесата «Над Вида» е от твърде голямо значение за самата мен. . . аз поисках да ми я представи новият Народен театър, който. . . има много добри сили, които, уверена съм, със сполука ще възпроизведат исканото от мен. На края ще забележа, че ще е много некрасиво, ако [п]роведеният лъжлив слух е пуснат от управлението на Народния театър само за да държа компания на «Божана» от Евг. Марс (която пиеса действително ще се играе в Народния театър). . .»— Дневник, XI, бр. 3357, 25 дек. 1911, стр. 3, кол. 7.

Стр. 70, **№ 651.** Д о Е. М а р с. Печата се според текста в *ЕМ,* стр. 58.

Стр. 70, **№ 652.** Д о Е. М а р с. Печата се според текста в *ЕМ,* стр. 63. В настоящия том е датирано според съдържанието. В *ЕМ* неправилно е отнесено към 1912 г.

Стр. 71, **№ 653.** Д о Г. Б а к а л о в. Обнародвано от Ж. Авджиев в сп. «Септември». Оригиналът — в ЦГАЛИ, ф. № 1033, оп. 1, ед. хр. 46, л. 4. Музеят «Иван Вазов» има копие — № 1577.

Стр, 71. *Получих книжките от преводните стихотворения.*— Касае се за «Из големите поети».

Стр. 71. *На 57 стр. в края на 2-я стих е пропусната ритмата к ъ т. . .* — Касае се за стиха «тъмнейше се на дивий рът» от втора песен на Пушкиновата поема «Евгений Онегин», пропуснат в «Из големите поети», останал невъзстановен и в другите издания на Вазовите събрани съчинения.

Стр. 71, **№ 654.** Д о Г. Б а к а л о в. Обнародвано от Ж. Авджиев в сп. «Септември». Оригиналът — в ЦГАЛИ, ф. 1033, оп. 1, ед. хр. 46, л. 6. Музеят «Иван Вазов» притежава копие инв. № 1578.

Стр. 72, **№ 655.** Д о С. Б о б ч е в. Печата се според текста в *НП,* стр. 173. На писмото погрешно Бобчев е написал 1916. То трябва да бъде отнесено към времето, когато Бобчев е министър на народната просвета — март 1911 г. — септември 1912 г.

Стр. 72, **№ 656.** До Е. Марс. Печата се според текста в *ЕМ*, стр. 63.

Стр. 72. . . .*та да се изпие и бозата* — при последната дума Е. Марс е пояснила: шампанското.

Стр. 73, **№ 657.** До К. Христов. Печата се според текста в *КХ*, стр. 179.

Стр. 73, **№ 658.** До К. Христов. Печата се според текста в *КХ*, стр. 180.

Стр. 74. . . .*за да замести г. Киркова*... — Васил Киров Кирков (1870—1931) — виден български драматичен артист в Народния театър.

Стр. 74. . . .*клюка за някакво враждебно отнасяне на г. Бобчева към «Бояна»*. — Отнася се за «Боян Магесникът».

Стр. 74. *Днес приемам гости*. . . — тоя ден бил именният ден на Вазов.

Стр. 74, **№ 659.** До К. Христов. Печата се според текста в *КХ*, стр. 180.

Стр. 74. . . .*ония, които са чели подлистника «Йезуити» във «Воля»* — Във в. «Воля», II год., бр. 14, 18 януари 1912 г., Димо Кьорчев написал статия «Йезуити», в която Вазов е визиран като инспиратор на нападки в «Ден» против пиесата на К. Христов «Боян Магесникът».

Стр. 75, **№ 660.** До А. Паскалев. Печата се според текста в сп. «Страници за всички», II, кн. 12, 26 ноем. 1932.

Стр. 75. *Четох Кринчевите злобни брътвения*. — Възможно е да има грешка в месеца, защото в януарската и февруарската книжка на «Съвременна мисъл» няма статия от Кринчев. Вазов сигурно е имал пред вид статията на А. И. Кринчев «Нов театър» «Съвр. мисъл», III, март 1912, в която са отправени упреци към Народния театър и към някои драматурзи.

Стр. 75, **№ 661.** До И. Иванов. Печата се според текста в *НП*, стр. 59.

Стр. 76, **№ 662.** До Е. Марс. Печата се според текста в *ЕМ*, стр. 64.

Стр. 76. *Не се вълнувай от Страшимировите*. . . — касае се за А. Страшимиров.

Стр. 76, **№ 663.** До С. Бобчев. Печата се според текста в *НП*, стр. 171.

Стр. 76. *Б. Касъров ~ се е нагърбил с отвеждането трупата до югославянските столици*. . . — Изглежда, че гостуването на нашата театрална трупа в столиците на славянските страни не се е осъществило. Народният артист Иван Попов не си спомняше такова гостуване по това време. А не може да се допусне, че друга трупа е ходила да представя нашето театрално изкуство в чужбина.

Стр. 77, **№ 664.** До М. Москов. Печата се според текста в *СС—ХХ*, стр. 537.

Стр. 78, **№ 665.** До И. Шишманов. Обнародвано в *Шишм*, стр. 274.

Стр. 78. . . .*да прочетем ръкописа на «Ивайла»*. — Вазов работел вече над новата си пиеса «Ивайло», поставена на сцената на Народния театър през 1913 г., излязла от печат през същата година.

Стр. 78, **№ 666.** До И. Шишманов. Обнародвано в *Шишм*, стр. 275.

Стр. 78. . . .*неговата превъзходна книга*. . . — През 1912 г. излиза книгата на д-р Димитър Гаврийски «Образователни ценности в поезията на Иван Вазов». Поетът препоръчвал на Шишманов автора на тази книга за доцент в университета.

Стр. 79, **№ 667.** До В. Т. Велчев. Печата се според текста в *СБСМ*, стр. 111. Датира се според съдържанието.

Стр. 79. . . .*Пращам Ви статията на г. Н. Атанасова*. . .— С това писмо Вазов пратил статията на Никола Атанасов «За живите и за покойниците», печатана във в. «България», XIV, бр. 112, 13 юни, и бр. 113 от 14 юни 1912 г. В нея Атанасов горещо защищава Вазовото литературно творчество. За повод му служат посветените на Пенчо Славейков статии по случай смъртта му, в които Атанасов е доловил подценяване делото на Иван Вазов. «Дълги години подред се нахвърляха против него — изтъква критикът, — за да го обезценят, като откриваха в песните му всичките недостатъци на бездарен стихоплет. И по форма, и по съдържание махленската критика из вестниците се стремеше да създаде настроение против литературната дейност на поета, като отричаше на поезията му всякаква цена на живота. . . Никой от литературните ни работници не се спря да надникне по-безпристрастно в това огромно огледало на един тъй разнообразен мир, дето се кръстосват идеите на хуманизма, идеите на най-модерния човек, на най-придирчивия естет с идеите на един истински национален поет, който живее и с пулса на своя народ. . . А най-важното, той си остана и в единия случай, и в другия равен на себе си — навсякъде той си остана художник» («България», XIV, бр. 112, 13 юни 1912, стр. 1).

Стр. 79. . . .*да я поместите ~ в «Ден»*. — До края на юни и първите дни на юли 1912 г. в «Ден» не е поместена статията на

нея.

Стр. 79, **№ 668.** До М. Москов. Обнародвано от Д. Минев в «Лит. фронт», XXI, бр. 28, 8 юли 1965, стр. 1. Написано на илюстрована карта. Датата е установена от пощенския печат.

Стр. 80, **№ 669.** До М. Маджаров. Печата се според текста в *НП*, стр. 70.

Стр. 80, **№ 670.** До И. Шишманов. Обнародвано в *СС—XX*, стр. 375. Датира се според пощенския печат.

Стр. 80, **№ 671.** До М. Груева. Печата се според текста в *НП*, стр. 193. Датирано съобразно смъртта на Йоаким Груев — август 1912.

Стр. 81, **№ 672.** До А. Паскалев. Печата се според текста в *НП*, стр. 23. Написано на два листа от бележник с надпис «Управление на Народния театър».

Стр. 81 *Моля Ви, втората коректура...* — Писмото е във връзка с т. III на Събр. съчинения на Вазов, който излиза през 1912 г.

Стр. 81, **№ 673.** До А. Паскалев. Печата се според текста в *НП*, стр. 24.

Стр. 81. *Вчера ~ приех за коригиране...* — Вазов получил първа кола от «Поеми», т. IV от неговите съчинения.

Стр. 82, **№ 674.** До Г. Вазов. Печата се според текста в *СС—XX*, стр. 376.

Стр. 82. *От Владая сме получили писмо...* — Става дума за Владимир Вазов, по-малък брат на поета.

Стр. 82. *Борис особено се отличил...* — Касае се за най-малкия Вазов брат — д-р Борис Вазов.

Стр. 82. *...братовият ни Кирков син...* — син на д-р Кирко Вазов.

Стр. 82. *Никола ~ лежи от остър ревматизъм...* — Касае се за Никола Вазов, втория син след Вазов в семейството Вазови.

Стр. 83. *Вчера видях Марийка...* — Марийка Г. Вазова, Вазова снаха, жената на Георги Вазов.

Стр. 83, **№ 675.** До М. Маджаров. Печата се според текста в *СС—XX*, стр. 377. Печатано е и в книгата на М. Маджаров «Дипломатическа подготовка на нашите войни». София, 1933, стр. 92—93.

Стр. 85, **№ 676.** До И. Шишманов. Обнародвано в *Шишм*, стр. 275. Датирано от Шишманов.

Стр. 85. *Пращам ти финалний куплет...* — Трите строфи

са от стихотворението «На Македония», излязло за пръв път в «Под гръма на победите», само с това стихотворение те са сродни по ритъм. Стихотворението не завършва обаче с пратените от Вазов строфи.

Стр. 85, **№ 677.** До А. Паскалев. Печата се според текста в *НП*, стр. 24.

Стр. 86. *Аз действително готвя сега ~ «Под гръмът на урата»* — Вазов подразбира бъдещата си сбирка «Под гръма на победите».

Стр. 86, **№ 678.** До Ф. Гундрум. Печата се според текста в *Преп. III*, стр. 218.

Стр. 86. *...крайно Ви благодаря за ~ «Иде ли?»* — Гундрум превел този Вазов разказ още през 1898 г. в сп. «Preporod», I, бр. 5.

Стр. 86. *Много съм трогнат от ~ писмото Ви от 16 ноември...* — Посоченото от Вазов писмо не е намерено в НАБАН.

Стр. 86. *Дай боже и аз да мога в скоро време да поздравя хърватите с такава победоносна война...* — Вазов има пред вид силния подем за национално освобождение, обхванал цялата страна през време на Балканската война, продължил и след Първата световна война. Чак след Октомврийската революция хърватите се освобождават от австроунгарско иго и се обединяват със Сърбия и Черна гора.

Стр. 86. *...от мъчителната болест на карбункула...* — карбункул (лат., мед) — синя пъпка, антракс.

Стр. 86. *По Вашата просба да ползувате с докторските си грижи нашите ранени герои, ще поговоря...* — Засега ни липсват данни за участие на Гундрум в благородното дело, за което става дума.

Стр. 87. *...скоро ще напечатам сбирка ~ която веднага ще Ви изпратя.* — И тук Вазов има пред вид «Под гръма на победите». В архива на Гундрум се пази в превод на хърватски език цикъл стихотворения под заглавие «Ратне пјесме Ивана Вазова»). «Военни песни на Иван Вазов».

Стр. 87, **№ 679.** До председателя на Публицистичното дружество. — Печата се според текста във в. «Мир», XXVIII, 1912, бр. 3750, 21 дек., стр. 3, съобразно с което се и датира. На 20 дек. 1912 г. по инициатива на Публицистичното дружество в София била дадена вечеря в чест на руския писател и публицист Василий Иванович Немирович-Данченко (1848—1936), участвувал като кореспондент в Освободителната и Балканската война. Вазовото писмо било прочетено

от секретаря на дружеството и предизвикало бурни ръкопляскания.

Стр. 87, **№ 680.** До К. Христов. Печата се според текста в *КХ*, стр. 181.

Стр. 87. *Вашата мнителност ме удивлява.* —Както пояснява К. Христов, това Вазово писмо е отговор на К. Христово, в което Вазов бил упрекван за плагиатство на тема за стихотворението си «Симеон при Мраморно море» и бил молен да не измества К. Христов от в. «Дневник» (вж. *КХ*, стр. 181).

Стр. 88. *Vous voyes que le diable n'est pas si noir comme on le pense.* (фр). — Виждате, че дяволът не е тъй черен, както го мислят.

Стр. 88, **№ 681.** До Е. Марс. Печата се според текста в *ЕМ*, стр. 65.

Стр. 88. *Искам, щото тая случка да бъде забравена от вас. . .* — Не е ясно каква случка е дала повод на Вазов за това писмо.

Стр. 89, **№ 682.** До М. Патрунчева. Печата се според текста във в. «Балканско знаме», Габрово, XI, бр. 97, 24. ноем. 1962, стр. 4. Обнародвано от И. Габровски и Хр. Христов. Оригиналът се намира в Окръжния държавен архив — Габрово.

Стр. 89. *Разказваното — тъй хубаво и прочувствено. . .* — И. Вазов се запознал с градската акушерка в Габрово през 1913 г. По-късно тя му писала и споделила мъката си по рано загиналия човек — поета социалист Юлий Розентал, роден в Иркутск през 1872 г. и загинал за свободата на Македония на 12 септ. 1903 г. в с. Луково, Кратовско.

Стр. 89, **№ 683.** До С. Йовчева. Печата се според оригинала — ЦДИА, ф. 699, оп. 1, а. е. 34, л. 1—2. Музеят «Иван Вазов» има копие инв. № 1623. Обнародвано от П. Клинчаров в сп. «Литературна история», I, 1978, кн. 2, стр. 95—96.

Санда Тенева Йовчева (1882—1946) — учителка, писателка, вземала дейно участие в женското движение. Не може да се установи за какъв «секрет» е съобщила Йовчева на Вазов.

Стр. 90, **№ 684.** До А. Лазаров. Печата се според текста в *НП*, стр. 193.

Стр. 90. *Благодаря Ви за стихотворението. . .* — Александър Лазаров (псевдоним на Александър Лебедев) изпратил на Вазов стихотворението си «Съприкосновение» («Рефлексия»). «На патриарха на родната поезия — народния поет Иван Вазов — по случай годишния му юбилей». В стихотворението си Лазаров

обвинява Вазов в краен патриотизъм, изявен в неговите произведения по време на Балканската война.

Стр. 90. *. . .за да стана прозелит. . .* (фр.) — новопокръстен. А. Лазаров е бил учител, анархист.

Стр. 91, **№ 685.** До Л. Малеев. Печата се според оригинала — МИВР, № 380.

Стр. 91. *. . .«Шурмът на Одрин» не е още наредено. . .* — Стихотворението е публикувано в «Мир», XIX, бр. 3330, 16 март 1913. От Вазовата бележка може да се съди, че Л. Малеев е искал да напечата стихотворението в някой военен вестник или списание.

Стр. 91, **№ 686.** До И. Шишманов. Обнародвано в *Шишм*, стр. 276.

Стр. 92, **№ 687.** До И. Шишманов. Обнародвано в *Шишм*, стр. 276. Двете бележки са свързани с посещението на Вазов в Одрин след превземането на града от българските войски.

Стр. 92, **№ 688.** До Е. Марс. Обнародвано в *СС—XX*, стр. 384. Оригиналът в МИВР, № 1272.

Стр. 92, **№ 689.** До Ф. Гундрум. Печата се според текста в *Преп. III*, стр. 219. Датира се според пощенския печат. Написано на илюстр. пощенска карта — паметника на Цар Освободител.

Стр. 92. *Ще очаквам превода на «Хаджи Ахил».* — И тук се касае за нов превод на разказа. Гундрум превежда «Хаджи Ахил» за пръв път в «Preporod», I, бр. 10, 11 и 12, 1898 г.

Стр. 92—93. *Скоро ще издам цял том стихотворения. . .* — Касае се за «Под гръма на победите».

Стр. 93. *. . .непочтените постъпки ~ много ни огорчиха. . .* — Вазов има пред вид шовинистичните изстъпления на някои представители на сръбската интелигенция.

Стр. 93, **№ 690.** До Ф. Гундрум. Печата се според текста в *Преп. III*, стр. 219.

Стр. 93. *«Казаларската царица» ще Ви изпратя. . .* — Някои сцени от Вазовата драма се печатат в *Бсб* още през 1911 г. Цялата книга излиза през 1914 г.

Стр. 93, **№ 691.** До Е. Марс. Печата се според текста в *ЕМ*, стр. 69.

Стр. 94. *. . .продължавам тука образът на живот, описан в завчерашното ми писмо. . .* — Не е намерено Вазовото писмо до писателката от 9 август 1913 г.

Стр. 94. *. . .ходихме с Ектора на село. . .* — Ектор (Хектор) — кучето на Вазов.

Стр. 94. *Джеват* (правилното е джевап, тур.) — отговор.

Стр. 96, **№ 692.** До И. Шишманов. Обнародвано в *СС—XX*, стр. 385.

Стр. 96. **№ 693.** До председателя на Съюза на българските писатели. Печата се според текста в *НП*, стр. 194. Председател на СБП през 1913 г. е бил И. С. Андрейчин.

Стр. 96, **№ 694.** До Р. Атанасова. Печата се според оригинала — МИВР, № 1265.

Райна Миланова Атанасова — Вазова почитателка, проявявала и по-късно интерес към неговото творчество.

Стр. 97, **№ 695.** До Мария Д. К. Попова, съпруга на Вазовия приятел и съмишленик Димитър К. Попов. Печата се според текста във *ВЛ*, стр. 11.

Стр. 98, **№ 696.** До И. Шишманов. Обнародвано в *Шишм.* стр. 276. Датирано от Шишманов.

Стр. 98. . . .*стихотворенията, които ще туриш в «Свободно мнение»*. — В споменатото списание излизат стихотворенията «Майката на героя», «Над гроба на майка ми», «Пленниците», «На българските милосердни сестри», «Мамо, де е тате?», «Самотник» (1913), «Моите песни» и «Псалом на енергията» (1914).

Стр. 98, **№ 697.** До И. Шишманов. Печата се за пръв път според оригинала — НАБАН, ф. 11 к. оп, 3, а. е. 220, л. 40.

Стр. 98. . . .*за да може да се тури и цяло името ми*. . . — Вж. писмо № 696.

Стр. 99, **№ 698.** До И. Шишманов. Печатано цялото за пръв път в *СС—XX*, стр. 388.

Стр. 99. *Пращам ти пиесата на г-жа Евгения Марс*. . . — Касае се навярно за пиесата «Другият глас» (вж. бележка № 706).

Стр. 100, **№ 699.** До И. Шишманов. Обнародвано в *Шишм*, стр. 276.

Стр. 100. . . .*с ръкописа на г-жа Евг. Марс*. . . — Вж. бележка № 898.

Стр. 100, **№ 700.** До А. Паскалев. Печата се според текста в *НП*, стр. 25.

Стр. 100. *Ивайло скоро ще се репетира*. . . — Погрешно Вазов е датирал това писмо 24 октомври 1914 г. То е изпратено през октомври 1913 г., когато се е репетирала драмата му «Ивайло». През същата година пиесата е излязла от печат.

Стр. 101, **№ 701.** До И. Шишманов. Обнародвано в *Шишм*, стр. 277. Датирано от Шишманов.

Стр. 101, **№ 702.** До И. Шишманов. Обнародвано в *Шишм*, стр. 277. Датирано от Шишманов.

Стр. 101. . . .*донеси и ръкописа на Ев. Марс*. — Вж.бележка № 706.

Стр. 101, **№ 703.** До И. Шишманов. Обнародвано в *Шишм*, стр. 278. Датирано от Шишманов. Печата се според оригинала — НАБАН, ф. 11 к, оп. 3, а. е. 220, л. 47—48. На свободното място на Вазовата бележка и на друг допълнителен лист Шишманов написал: «Бях на репет. Видях само 1, 4 и 5 действие. След това на вечеря у Вазова. . .»

Стр. 102, **№ 704.** До И. Попов и В. Кирков. Печата се според текста в *МБТ*, т. III, стр. 9.

Стр. 103, **№ 705.** До И. Шишманов. Обнародвано в *Шишм*, стр. 278. Датирано от Шишманов. На 5 декември 1913 г. се е състояла премиерата на «Ивайло».

Стр. 103, **№ 706.** До И. Шишманов. Обнародвано в *Шишм*, стр. 278. Бележката е писана по повод драмата на Е. Марс «Другият глас», както е отбелязал Шишманов.

Стр. 103. *Виж се с д-р Б. Цонев*. — Професор Беню Стефанов Цонев (1863—1926) — български филолог, съставил редица сериозни изследвания в областта на езикознанието.

Стр. 103. . . .*и професору Димитрову*. — Отнася се за Атанас Димитров, чието сътрудничество Народният театър търсил по театрални въпроси.

В протоколната книга на Народния театър е записан във връзка с тая драма на Е. Марс следният протокол № 6 от 12 март 1914 г.: «Артистичният комитет в заседанието си от днес реши:

I. Понеже рецензентите на пиесата «Другият глас» от Евг. Марс не се изказват категорично дали да се приеме или отхвърли тая пиеса, да се повърне на автора — на негово усмотрение. . .»

Председател Д. Т. Страшимиров, за членове — П. Ивановски и К. Мутафов.

На Вазовата бележка Шишманов поставил звездичка и под линия написал: «(Драмата на Евг. Марс «Другият глас»), — а на другата страна на листа добавил:

«Тая драма по Вазова просба прегледах и значително поправих.

Евгения Марс, за щастие, не е тъй упорита като Яворова, който не взе във внимание моите, мисля, справедливи бележки върху «Когато гръм удари». Болезненото самолюбие, което обяснява и семейната му трагедия.»

Стр. 103, № 707. До К. Сагаев. Оригиналът навярно е изгубен. Печата се според фотокопие на писмото — пощенска карта (Почтовая карточка. Алупка. Вид с моря. Крым), запазено в ЦДИА, ф. 516, оп. 1, а. е. 1910, л. 24. Публикувано е от К. Сагаев в «Учен. трибуна», I, 1911, 1 ян. бр. 3—4, стр. 5.

Константин Сагаев — псевдоним на Константин Димитров Стаматов (1889—1963), театрален деец, основал Българска драматична школа (1921) и Театър за деца и юноши (1922), бил директор на Народния театър (1931—1933). Редактирал е в. «Ученическа трибуна», излизал в Пловдив (1913—1914), в чието заглавие е именуван като директор на вестника — К. Д. Стаматов; по-късно редактирал сп. «Обществена обнова» (1919—1920), в което е сътрудничил и Вазов.

Стр. 104, № 708. До И. Шишманов. Обнародвано в *Шишм*, стр. 279. Датирано от Шишманов.

Стр. 104, № 709. До Е. Марс. Печата се според текста в *ЕМ*, стр. 69.

Стр. 104. *Нека Миша преведе Умановата статия. . .* — Миша — д-р Михаил Елмазов; Уманов — В. В. Уманов-Каплуновски.

Стр. 105, № 710. До Е. Марс. Печата се според текста в *ЕМ*, стр. 72.

Стр. 105, № 711. До Е. Марс. Печата се според текста в *ЕМ*, стр. 72.

Стр. 105, № 712. До Е. Марс. Печата се според текста в *ЕМ*, стр. 72.

Стр. 106, № 713. До А. Паскалев. Печата се според текста в *НП*, стр. 25. Вж. и писмо № 714.

Стр. 106, № 714. До И. Шишманов. Обнародвано в *Шишм*, стр. 273, дето погрешно е отнесено към 1911 г.

Стр. 107, № 715. До А. Паскалев. Печата се според текста в *НП*, стр. 26.

Стр. 107. *Аз отбележих по няколко картини. . .* — От поемите «Грамада», «Загорка» и «Моята съседка Гмитра» само първата е илюстрирана.

Стр. 107, № 716. До А. Паскалев. Печата се според текста в *НП*, стр. 26. Двете Вазови бележки са във връзка с печатането на т. IV от Вазовите съчинения — «Поеми».

Стр. 108, № 717. До И. Шишманов. Обнародвано в *Шишм*, стр. 279.

Стр. 108. *Сбирката се тури под печат.* — Касае се за «Под гръма на победите».

Стр. 108. *Помъчих се да напиша нещо предисловие. . .* — Стихосбирката излиза с кратък предговор от Вазов с дата 15 февруари 1914 г.

Стр. 108, № 718. До И. Шишманов. Обнародвано в *Шишм.*, стр. 279.

Стр. 108. *Прочети приложеното ~ фразата Sursum cord* ... ... — Не е ясно каква коректура е пратил Вазов с това писмо. Към «приложеното» Шишманов поставил бележка: «Коректура от предговора към «Под гръма на победите». В тази Вазова стихосбирка обаче няма стихотворение, което съдържа фразата Sursum corda. М. Арнаудов смята, че с израза «Sursum çorda» (горе сърцата), срещан у пророк Йеремия, е завършвал Вазовият предговор към «Под гръма на победите». Вж. *Шишм*, стр. 311, бележката под линия.

Стр. 108, № 719. До С. Бобчев. Печата се според *НП*, стр. 172.

Стр. 108. *. . .да поместиш ~ приложеното руско стихотворение.* — Датирано е съобразно пратените материали: към писмото е приложена изрезка от вестник със стихотворението на Михаил Сухотин «Адрианопольцам» (13-ое марта 1913 года). Посвящается Генералу Вазову» и писмото на Сухотин от 14. III. 1914 г. Стихотворението е на руски език. До края на 1914 год. в *Бсб* не е поместено нито стихотворението, нито писмото.

Стр. 109. № 720. До С. Бобчев. Печата се според текста в *НП*, стр. 172.

Стр. 109. *. . .това хубаво нещо от Евгения Марс.* — Касае се очевидно за «Последньо писмо» (*Бсб*, XX, кн. 6, 1914).

Стр. 109. *Екселира* (фр.) — превъзхожда, отличава се.

Стр. 109. *Стискам ти ръката за сказката ти ~ в «Мир».* — Около 11 май в «Мир» няма статия или сказка, подписана от Бобчев. В броя от 13 май има информация «Денят на равноапостолите», в края на която се предава накратко съдържанието на Бобчевата сказка. Във в. «Мир», XX, бр. 4228, 17 май 1914 г. е поместена статия от С. С. Бобчев, озаглавена «Сръбско-българският съюз». В нея Бобчев изтъква, че сръбско-българският договор от 29 февруари 1912 бил необходим.

Стр. 109, № 721. До Е. Марс. Печата се според текста в *ЕМ*, стр. 77.

Стр. 109. *Братът е тук. . .* — касае се за Георги Вазов. И. Вазов пристигнал на 26 май в Интерлакен.

Стр. 110, **№ 722.** До Е. Марс. Печата се според текста в *ЕМ*, стр. 73, дето погрешно е отнесено към 1913 г.

Стр. 110, **№ 723.** До И. Шишманов. Обнародвано в *СС—XX*, стр. 398.

Стр. 110, **№ 724.** До Е. Марс. Печата се според текста в *ЕМ*, стр. 77.

Стр. 110. *Сърдечен привет от Инсбург. . .* — главен град на Тирол (Западна Австрия).

Стр. 111, **№ 725.** До Е. Марс. Печата се според текста в *ЕМ*, стр. 77.

Стр. 111, **№ 726.** До Е. Марс. Печата се според текста в *ЕМ*, стр. 78.

Стр. 111. . . *.как са живи ~ спомените от нашето гостуване тука. . .* — През 1911 г. И. Вазов и Е. Марс с Павел Елмазов били заедно на почивка в Швейцария.

Стр. 111. *Фюникюлер* (фр.) — въздушна железница.

Стр. 112. *Юнгфрау* — връх в Алпите.

Стр. 112. *Аар* — река в Швейцария.

Стр. 112. *La belle dame avec son enfant* (фр.) — хубавата госпожа с детето си.

Стр. 112. *La plus agrèable chose du voyage est le retour* (фр.) — Най-хубавото пътуване е завръщането.

Стр. 113, **№ 727.** До И. Шишманов. Обнародвано в *Шишм*, стр. 279.

Стр. 113, **№ 728.** До Е. Марс. Печата се според текста в *ЕМ*, стр. 80.

Стр. 113, **№ 729.** До Е. Марс. Печата се според текста в *ЕМ*, стр. 80.

Стр. 113. *Курзал* (рус.) — казино.

Стр. 114. . . *.твоето хубаво «Прощално писмо».* — «Последньо писмо»,разказ от Е. Марс (Вж бележката към писмо № 720).

Стр, 114. *Ако г. Б. . . .* — Касае се за С. Бобчев.

Стр. 114, **№ 730.** До Е. Марс. Печата се според текста в *ЕМ*, стр. 82.

Стр. 115, **№ 731.** До И. Шишманов. Обнародвано в *Шишм*, стр. 280.

Стр. 115, **№ 732.** До И. Шишманов. Обнародвано в *Шишм*, стр. 280.

Стр. 115, **№ 733.** До Е. Марс. Печата се според текста в *ЕМ*, стр. 83.

Стр. 116, **№ 734.** До Е. Марс. Печата се според текста в *ЕМ*, стр. 82.

Стр. 116.«*L amitie a ungrana nomme est un bien fait des dieux*» (фр.) — приятелството с голям човек е благодеяние на боговете.

Стр. 117, **№ 735.** До Е. Марс. Печата се според текста в *ЕМ*, стр. 92.

Стр. 117, **№ 736.** До Е. Марс. Печата се според текста в *ЕМ*, стр. 84.

Стр. 118. . . *.над долината на Рона* — река, която извира от Швейцария и тече през Източна Франция.

Стр. 118. *От Монтерьо се отива. . .* — Монтерьо — курортен град в Швейцария на брега на Женевското езеро.

Стр. 118, **№ 737.** До Е. Марс. Печата се според текста в *ЕМ*, стр. 85.

Стр. 120, **№ 738.** До Е. Марс. Печата се според текста в *ЕМ*, стр. 88.

Стр. 120, **№ 739.** До И. Шишманов. Обнародвано в *Шишм*, стр. 280.

Стр. 121, **№ 740.** До Е. Марс. Печата се според текста в *ЕМ*, стр. 88.

Стр. 121. . . *.ти ми обаждаш такива скръбни работи за там!* — Навярно Е. Марс е съобщила на поета новини за Букурещкия договор.

Стр. 122, **№ 741.** До Е. Марс. Печата се според текста в *ЕМ*, стр. 90.

Стр. 123. *Този хотел ~ оправдава името си* — Hotel Beau séjour (фр.) — Хотел приятно пребиване (обиталище).

Стр. 123, **№ 742.** До И. Шишманов. Обнародвано в *Шишм*, стр. 280.

Стр. 124, **№ 743.** До А. Паскалев. Печата се според текста в *НП*, стр. 27.

Стр. 124. . . *.тъкмите ли ~ издаването на повестите. . .* — Вазов подразбира т. VI от Съчиненията — Повести и разкази, който поради влизането на България през 1915 г. в Първата световна война бива издаден едва през 1916 г.

Стр. 124, **№ 744.** До И. Шишманов. Обнародвано в *Шишм*, стр. 280.

Стр. 124. . . *.ще замина за Милан ~ мисля да посетя Венеция. . .* — Поетът не е ходил в споменатите градове, както е възнамерявал.

Стр. 125, **№ 745.** До Е. Марс. Печата се според текста в *ЕМ*, стр. 92.

Стр. 125. . . *.с образите на ~ Катя (или Вярка?)* — сестрините деца на Е. Марс.

Стр. 125, **№ 746.** До Е. Марс. Печата се според текста в *ЕМ*, стр. 93.

Стр. 126, **№ 747.** До П. Елмазов. — Печата се за пръв път. Оригиналът се намира у Л. Елмазова. Музеят «Иван Вазов» има копие № 1777. Написано на илюстрована карта.

Стр. 126, **№ 748.** До И. Шишманов. Обнародвано в *Шишм*, стр. 281. Написано на илюстрована карта. Пощенският печат от Абация — 2. VII. 14, от София — 1. VII. 14.

Стр. 126, **№ 749.** До Е. Марс. Печата се според текста в *ЕМ*, стр. 93.

Стр. 127, **№ 750.** До Е. Марс. Печата се за пръв път. Оригиналът — у Л. Елмазова; музеят «Иван Вазов» има копие № 1778. Написано на илюстрована карта — морски бани с къпещи се хора.

Стр. 127, **№ 751.** До Е. Марс. Печата се според *ЕМ*, стр. 93.

Стр. 127, **№ 752.** До Л. Андреев. Печата се според текста в сп. «Свободно мнение», II, № 50, 13 дек. 1914.

Стр. 127. *Леонид Андреев* (1871—1919) — руски писател, един от най-ярките представители на буржоазното декадентство. Неговото остро писмо «Торгующим во храме», напечатано във в. «Утро России», било препечатано в почти всички руски вестници. То е препечатано в сп. «Свободно мнение», I, кн. 47, 22 ноем. 1914.

Стр. 130. *Желал бих още ~ нито един български писател да се не чувствува Ваш ученик. . .* — Вазов има пред вид онова място в писмото на С. Чилингиров до Л.Андреев,в което Чилингиров пише: «И взирам се с наболяло сърце в редовете на Вашата статия, взирам се и в подписа, дано открия мистификация. Но не. Това сте Вие, кумирът на българската младеж учителят на българската интелигенция (к. ред.). Вж. «Свободно мнение», II, № 47, 22 ноем. 1914.

Стр. 131, **№ 753.** До А. Паскалев. Печата се според текста в *НП*, стр. 26.

Стр. 131, **№ 754.** До комитета «Константин Величков». Печата се според текста във в. «България», XVII, бр. 51, 27 май 1915. Телеграмата е пратена по случай полагането на основен камък за паметника на К.Величков в Пазарджик.

Стр. 132, **№ 755.** До И. Шишманов. Обнародвано в *Шишм*, стр. 281. Датира се съобразно № 756.

Стр. 132, **№ 756.** До И. Шишманов. Обнародвано в *СС—XX*, стр. 420.

Стр. 132, **№ 757.** До И. Шишманов. Обнародвано в *Шишм*, стр. 281. Датирано от Шишманов. На тази дата била насрочена осмата поред среща на Шишманов с Вазов, която не се състояла поради заболяването на поета (Вж. *Шишм*, стр. 396).

Стр. 133, **№ 758.** До Е. Марс. Печата се според текста в *ЕМ*, стр. 97.

Стр. 133. . . . *на вилата на брата си.* — Става дума за Георги Вазов.

Стр. 133, **№ 759.** До И. Шишманов. Обнародвано в *Шишм*, стр. 282.

Стр. 133, **№ 760.** До Е. Марс. Печата се според текста в *ЕМ*, стр. 97.

Стр. 134, **№ 761.** До И. Шишманов. Печата се за пръв път според оригинала НАБАН, ф. 11, к, оп. 3, а. е. 219, л. 7. Датира се условно съобразно с поздравителното писмо на Шишманов от 13 юли 1915 г. (Вж. М. Арнаудов. Из живота и поезията на Иван Вазов. С., БАН, 1958, стр. 99), на което очевидно Вазов отговаря. Написано на илюстрована «Почтовая карточка: Хлебовский. Драма в гареме». На пощенския печат са ясни само началните цифри: 18. VII.

Стр. 134, **№ 762.** До Е. Марс. Печата се според текста в *ЕМ*, стр. 97. Написано на пощенска карта.

Стр. 135, **№ 763.** До И. Шишманов. Обнародвано в *Шишм*, стр. 282.

Стр. 135, **№ 764.** До А. Паскалев. Печата се според текста в *НП*, стр. 27.

Стр. 135, **№ 765.** До К. Христов. Печата се според текста в *КХ*, стр. 182. По-късно К. Христов не си е спомнил коя е била г-жа Димова и можал ли е да й помогне.

Стр. 136, **№ 766.** До К. Христов. Печата се според текста в *КХ*, стр. 182.

Стр. 136. *Изпращам ти стихотворенията.* — В «Отечество», на което списание К. Христов бил редактор по време на войната, е отпечатано Вазовото стихотворение «Там» (Вж. бел. № 767).

Стр. 136, **№ 767.** До К. Христов. Обнародвано в *СС—XX*, стр. 423. Датира се според съдържанието. Оригиналът — в ЦДИА.

Стр. 136. *Пращам Ви приложеното за «Отечество».* — С това писмо Вазов изпратил стихотворението си «Там» («Там, де Вардар шуми, в оня край мил и свят»), поместено в «Отечество», [illegible], кн. 9, 24 окт. 1915.

Стр. 137, **№ 768.** До К. Христов. Обнародвано в *СС—ХХ*, стр. 424. С тази бележка Вазов е изпратил стихотворението си «Пиянството в Белград», печатано в сп. «Отечество», III, кн. 1, февр. 1916.

Стр. 137, **№ 769.** До К. Христов. Печата се според текста в *КХ*, стр. 182.

Стр. 137. *. . .повърнете ми назад изпратените по-рано изрезки-стихотворения. . .* — Във връзка с това писмо К. Христов пише: «Както читателят вижда от самото писмо, касае се за стихотворения, вече печатани по вестниците и изрязани оттам. Ние, цивилните членове от редакцията на «Военни известия» и «Отечество», трябваше да показваме всичко, което ще се помества в тия две издания, на отговорния военен шеф ~ той се противопостави на каквото и да е препечатване на публикувани вече неща въпреки моите настоявания да се направи изключение за народния поет. Нашата зависимост от военния главен редактор бе често непоносима. ~ Аз не оставих без отговор това малко сърдито Вазово писмо, ~ той може по такъв начин да разбере, как печална е нашата — на цивилните редактори — свобода. За Вазов всичко това бе ясно — и все пак като че у него остана някаква скрита сръдня, макар да се срещахме и приятелски да разговаряхме.»

Стр. 137, **№ 770.** До Е. Марс. Печата се според текста в *ЕМ*, стр. 98. Печата се с неустановена дата, както в *ЕМ*.

Стр. 138, **№ 771.** До Е. Марс. Печата се според текста в *ЕМ*, стр. 103.

Стр. 139, **№ 772.** До С. Бобчев. Печата се според текста в *НП*, стр. 173.

Стр. 139. *. . .ще ти пратя едно стихотворение. . .* — На писмото Бобчев написал: «Получ[ено] 31 ян. 1916, София». През 1916 година «Бълг. сбирка» не е излизала, навярно поради войната. Трябва да допуснем, че редакцията е тъкмяла да продължи списанието и Вазов е пратил материали за печат.

Стр. 139. *Ще получиш и едно трогателно разказче от г-жа Евгения Марс. . .* — Не е известно какъв разказ е готвела Е. Марс за *Бсб* «в свръзка с войната».

Стр. 139, **№ 773.** До А. Паскалев. Печата се според текста в *НП*, стр. 28. Писмото е отправено навярно в Хасково, дето е бил по време на войната А. Паскалев.

Стр. 139. *Пишехте ми за «Звукове»*.—Писмата на А. Паскалев до Вазов не са намерени.

Стр. 140, **№ 774.** До А. Паскалев. Печата се според текста в *НП*, стр. 29. Датирано според пощенския печат.

Стр. 140, **№ 775.** — Пощенската карта на Вазов е очевидно във връзка с предходното писмо.

Стр. 140, **№ 775.** До майор Белковски. Печата се за пръв път според ръкопис — МИВР, № 1471. Датира се според пощенския печат. Написано на пощенска карта, на която е литографирано част от Вазовото стихотворение «Възхищение».

Стр. 141, **№ 776.** До Е. Марс. Печата се според текста в *ЕМ*, стр. 103.

Стр. 141. *Вчера ви писах. . .* — През лятото на 1916 г. Иван Вазов е бил пак на почивка в Горна баня в една стая във вилата на д-р Цачев.

Стр. 141. *Катя ме зарадва. . .* — Навярно Вазов има пред вид дъщерята на Йорданка, сестра на Е. Марс.

Стр. 141, **№ 777.** До И. Шишманов. Обнародвано в *Шишм*, стр. 283.

Стр. 141. *Не забравяй и Куприна. . .* — Александър Иванович Куприн (1870—1938) — руски писател, един от последните представители на критическия реализъм в руската литература.

Стр. 141, **№ 778.** До Е. Марс. Печата се според текста в *ЕМ*, стр. 98. Написано на пощенска карта.

Стр. 141. **№ 779.** До И. Шишманов. Обнародвано в *Шишм*, стр. 283.

Стр. 142. *Редувам разходките с четене Куприна и Вересаева* — Вересаев — псевдоним на Викенти Викентиевич Смидович (1867—1945) — виден руски съветски писател и преводач.

Стр. 142, **№ 780.** До Р. Кръстева. Печата се според текста в *НП*, стр. 82.

Стр. 142. *Рада Кръстева* — съпруга на д-р К. Кръстев.

Стр. 142. *Покани ме и г. Кръстев* — отнася се за д-р К. Кръстев, който по онова време е потърсил отново дружбата на народния поет. Вж. по този въпрос *Шишм*, стр. 131, 137, 145, 154 и др.

Стр. 142, **№ 781.** До Р. Кръстева. Печата се според текста в *НП*, стр. 82.

Стр. 143. *. . .сред хубавата ви балканска природа.* — Вазов има пред вид вилата на д-р К. Кръстев в Костенец.

Стр. 143, **№ 782.** До А. Цанев. Печата се според текста в *НП*, стр. 194.

Александър Цанев, по него време подполковник, бил редактор на в. «Военни известия».

Стр. 143. *Повръщам Ви стихотворението. . .* — Отнася се навярно за стихотворението «Отговор» («Много бе охулен, мой народе. . .»), отпечатано във «Военни известия», XXV, бр. 260, 25 ноем. 1916).

Стр. 143, **№ 783.** До С. Чилингиров. Обнародвано в *СБСМ,* стр. 211.

Стр. 143. *Докторът абсолютно ми забранява пътуването.* — Вазов е прикрил нежеланието си да замине с група български писатели в Германия по време на войната със здравето си. Пред Шишманов той е заявил: «А истинският ми мотив е, че не желая да взема участие в една очевидно политическа манифестация. Тенденцията е да ни пребоядисат» (*Шишм,* стр. 145). Без Вазов не искал да замине и сам Шишманов (Вж. още по този въпрос *Шишм,* стр. 146, 147, 148).

Стр. 144. *Прилагам Ви тука и исканата от г. Нойдорфа «мисъл». . .* — Българските писатели трябвало да напишат нещо за бъдещите отношения между България и Германия. Нойдорф бил кореспондент на в. «Франкфуртер цайтунг». Издал е през 1917 г. (София-Берлин) книгата «Blumen aus dem Balkan. Eine Auswahl bulgarischer Gedichte und Erzählungen. Nachdichtungen und Übersetzungen von Otto Müller — Neudorf. Книгата има кратък предговор от Нойдорф, очерк върху новата българска литература от д-р М. Чилов. От Вазов са поместени три стихотворения: «Младувах» (стр. 27), «Любов трябва» (стр. 28—29), «Allons enfants de la patrie!» (стр. 29—30) и разказът «Иде ли?» (стр. 30—39).

Стр. 144, **№ 784.** До Е. Марс. Печата се според текста в *ЕМ,* стр. 107. Датира се според съдържанието.

Стр. 144, **№ 785.** До А. Драндар. Печата се за пръв път според оригинала — БИА при НБКМ, ф. № 119, а. е. 6, л. 25. Телеграма. Датата е установена съобразно с 50-годишната дейност на адресата.

Антон Хаджигеоргиев Драндар (1837—1925) — търговец и публицист. След Освобождението бил кореспондент на различни чужди вестници. Вземал е живо участие в печата по обществени и културни въпроси с дописки, статии и отделни публикации.

Стр. 144, **№ 786.** До И. Шишманов. Печата се според оригинала — НАБАН, ф. № 11, оп. 3, а. е. 220, л. 79. Обнародвано в *Шишм,* стр. 283. За срещите си с Вазов от онова време Шишманов отбелязва: «В това време Вазов почна отново да се колебае дали да приеме председателското място, което инициа-

торите на Съюза на българските учени, писатели и художници му предложиха. Първен беше наклонен, но после отказа от страх да не бъде увлечен в политически демонстрации. . .» (вж. *Шишм,* стр. 153).

Стр. 145, **№ 787.** До Съюза на българските учени, писатели и художници. Обнародвано в *Шишм,* стр. 118. Вж. по този въпрос още в *Шишм,* стр. 150, 154.

Стр. 145, **№ 788.** До Съюза на българските учени, писатели и художници. Обнародвано в *Шишм,* стр. 119.

Стр. 145—146. *. . не мога да приема тоя ласкателен избор — Това ми решение е окончателно.* — Шишманов съобщава: «Прочетох отказа на Вазова на учредителното събрание на Съюза в Академията на науките, но [той] не се взе във внимание. Вазов бе избран единодушно за председател» (*Шишм,* стр. 153).

Стр. 146, **№ 789.** До И. Шишманов. Обнародвано в *Шишм,* стр. 284. Датирано от Шишманов.

Стр. 146, **№ 790.** До командира на 49. полк. — Печата се за пръв път по автентичен препис (МИВР, инв. № 1690), направен от Стефан Йонов. По време на Първата световна война полкът бил разположен край гр. Гевгели.

Стр. 146. *Нямам думи да Ви изкажа колко дълбоко съм трогнат от скъпия подарък. . .* — Командирът на полка полковник Иван Гешев придружил поздравителното си писмо до народния поет с изработена от полковия техник гарнитура (мастилница, пародръжка, нож за разрязване на книги, преса-попивателна, кутия за цигари, пепелница и др.), направени от гилзи и други бойни материали. Оригиналът на Вазовото писмо е изгубен, но Стефан Йонов, тогава адютант на полка, го преписал дословно. На машинописния препис на писмото С. Д. Йонов, по него време генерал от запаса, живеещ на ул. Одрин, 4, София, написа саморъчно: «Горното писмо е верен и абсолютно точен препис от оригиналното писмо на народния ни поет Вазов.

Оригинала прибрах веднага след получаването му в полка, за да не пропадне. Тогава бях адютант на полка — в чин капитан, и цялата кореспонденция — входяща и изходяща — минаваше през моите ръце.

Ст. Д. Йонов (Стефан Димитров Йонов)

София, 31 март 1970 г.»

Стр. 147, **№ 791.** До И. Шишманов. Обнародвано в *Шишм,* стр. 284.

Стр. 147. *Бъди добър да ми пратиш Скерлича. . .* — Йован

Скерлич (1877—1914) — виден сръбски книжовник и критик. Бил професор по литература в Белградския университет. Бележката на Шишманов за разговорите му с поета през април 1917 г. ни подсеща, че Вазов ще му е искал книгата на Скерлич «Историја нове српске књижевности». Београд, 1912. (Вж. *Шишм,* стр. 156).

Стр. 147. *«Hommes et Livres!»* (фр.) — книга с непосочен автор.

Стр. 147. . . .*стишията «За родината»*. — Книга с избрани Вазови стихотворения, излязла като № 1 на «Походна войнишка библиотека» през 1917 г.

Стр. 147. *Дано и разказите ми не постигне*. . . — Същата библиотека издала и избрани Вазови разкази.

Стр. 148, **№ 792.** До И. Шишманов. Обнародвано в *Шишм,* стр. 284.

Стр. 148, **№ 793.** До И. Шишманов. Обнародвано у *Шишм,* стр. 284.

Стр. 148, **№ 794.** До И. Шишманов. Обнародвано в *Шишм,* стр. 285.

Стр. 149, **№ 795.** До И. Шишманов. Обнародвано в *Шишм,* стр. 285.

Стр. 149, **№ 796.** До Е. Марс. Обнародвано в *ЕМ,* стр. 107.

Стр. 149. *Г. Огнянов ~ ми заяви, ~ че не е в състояние да играе*. — Писмото е във връзка с поставянето на пиесата «Магда» от Е. Марс на сцената на Народния театър. Сава Огнянов, Коста Стоянов, Владимир Николов — артисти от Народния театър.

Стр. 149. *«Магда» трябва да се представи още сега, па да се продължи и от септември нататък*. — Премиерата на «Магда» се е състояла на 25 май 1918 г.; през сезона 1917/1918 г. е била играна 4 пъти, през сезона 1920/1921 г. — 3 пъти.

Стр. 150. *«Кръвта измива»* — пиеса от д-р Т. Янков, играна в Народния театър през 1917 г.

Стр. 150, **№ 797.** До редакцията на списание «Светлина». Печата се според текста в сп. «Илюстрация Светлина», XXV, юбилеен брой, 1917 г.

Стр. 150, **№ 798.** До директора на Народния театър. Печата се според оригинала — ЦДИА, ф. № 195, оп. 1, а. е. 127, л. 80. Машинописно копие, подписано саморъчно от Вазов. Обнародвано във в. «Мир», XXIII, бр. 5170, 5 юни 1917, стр. 1. Поместено и в *МБТ*, т. III, стр. 40.

Стр. 150. *След 50-то представление на «Борислав»*. . . —

Петдесетото представление на Вазовата пиеса се състояло на 31 май 1917 г. Народният артист Иван Попов съобщава, че той лично подсетил поета да напише благодарствено писмо на артистите. — Вж. *МБТ*, т. III, 1953, стр. 40.

Стр. 152, **№ 799.** До И. Шишманов. Обнародвано в *Шишм,* стр. 285.

Стр. 152. *Костенец, Вила Ганев* — в тази вила д-р Борис Вазов бил наел няколко стаи през лятото на 1917 г., в една от които му гостувал поетът и създал стихосбирката си «Юлска китка» (преименувана по-късно «Какво пее планината»).

Стр. 152, **№ 800.** До А. Балабанов. Печата се според текста в книгата: Александър Балабанов. Из един живот. 1898—1934. София, 1934, стр. 473.

Стр. 152. *Чета сега с наслада Есхила и Еврипида във Ваш превод*. —Пред Хр. Д. Бръзицов А. Балабанов заявил: «Но от Иван Вазов имам за тия работи още по-рано горещо писмо. . . И това е много! Но пък и общото мълчание е извинително. Кой можеше напред да ги оцени? Не бива да се тревожим за тия работи. Има много време още. . .» — Същата книга, стр. 495. Писмото помества в спомените си за Балабанов и Ст. Л. Костов. —Същата книга, стр.505.

Стр. 152, **№ 801.** До Е. Марс. Печата се според текста в *ЕМ,* стр. 109.

Стр. 153. . . .*има ли известие за «декоратора»?* — Премиерата на пиесата «Магда» от Е. Марс се забавяла, понеже отсъствувал декораторът в Народния театър.

Стр. 153, **№ 801а.** До Е. Марс. Печата се според текста в *ЕМ,* стр. 109.

Стр. 154, **№ 802.** До И. Шишманов. Обнародвано в *Шишм,* стр. 285.

Писмото е отправено до Стокхолм, дето Шишманов заминал на 1 август, за да вземе участие в международния социалистически конгрес за мир.

Стр. 154. *Привет от снаха ми*. . . — отнася се за художничката Елисавета Консулова-Вазова.

Стр. 154. *Тя продължава*. — Вазов има навярно пред вид портрета с блажни бои на Шишманов, който е рисувала по онова време неговата снаха.

Непосредствено след писмото, като следва Шишмановата номерация на писма, бележки и пликове, М. Арнаудов печата следните бележки.

86—92 Костенец

(Изпрати ми няколко пъти в плик напис. стихотв.)

86. I. Край Стара-река.[1]
87. II. Вили. Мъдрец. Живот. Музика. Мечти.
88. III. Скитание. Цветята.
89. IV. Над водопада.
90. V. Белмекен. Вила Росен. Славеите. Вилите.
91. VI. Зелено.[2]
92. VII. Орловото гнездо. Зелено (II път).

Стр. 154, **№ 803**. До К. Кръстев. Печата се според оригиналния ръкопис, който се пази в НАБАН, ф. № 47, а. е. 245, л. 51. По повод на това писмо Вазов съобщава на Шишманов: «Беше ми дал една своя статия в «Съвременник» върху българската литература, в която уж ме хвали, а на края на краищата ме изкарва — идиот. А знаеш ли Кръстев какво ми говори: «Че и Вие едно време ме нападахте» (*Шишм*, стр. 160).

Шишманов привежда следния текст на писмото (с неправилното датиране — ноември 1917):

«Г. Кръстев,

Статията ти прочетох — само първата половина. Доста обективно и правдиво цениш авторите там.

Колкото за В., ти остаяш верен на себе си: твоята оценка е диктувана пак от оная непобедима, умопомрачителна, зле прикрита под маската на фалшив и пресилен обективизъм омраза, с която ти се прослави в България.

Повръщам ти «Съвременник»[3]. Излишно беше да ми го пращаш, за да те видя пак там такъв, какъвто те знам: неспособен да се превъзмогнеш, неспособен да се абстрахираш от личните си страсти при оценката на литературните творения на лице, неприятно тебе.

Напразно може да се търси у тебе честно, рицарско отноше-

---

[1] Поздравление от брата ми Бориса и от жена му. Канят те, каня те и аз, да ни дойдеш на гости.

Привет. Твой предан.

[2] Открытка: Привет сърдечен. Не останаха марки и няма де да купя тука, да ти пиша на пощенска карта.

И. Вазов

[Бележките са от Шишманов, бел. ред.]

[3] Отнася се за руското сп. «Современник», ръководено от А. В. Амфитеатров. В. И. Ленин характеризира списанието като «смес от народничество и марксизъм». В статията си, озаглавена «Новая болгарская литература», Кръстев изтъква, че Пенчо Славейков се явявал пръв български национален поет.— бел. ред.

ние към един неприятел. За такава добродетел са способни само избрани души.

И. В.»

Текстовите разлики в двете писма се обясняват с обстоятелството, че Шишманов възпроизвежда Вазовото писмо навярно по памет.

Последното Вазово писмо до Кръстев е от времето, когато критикът е полагал усилия да се сближи отново с народния поет, без да е могъл окончателно да преодолее някои свои субективистични оценки за творчеството му. Вж. по този въпрос у *Шишм.*, стр. 101—102, 119 и др.

Стр. 155, **№ 804**. До И. Шишманов. Обнародвано в *Шишм*, стр. 286.

Стр. 155. *«Дисонанси»* — цикъл Вазови стихотворения.

Стр. 155, **№ 805**. До И. Шишманов. Обнародвано в *Шишм*, стр. 286.

Стр. 155. *Пращам ти ръкописа от пътуванията. . .* — отнася се за «Живописни кътове на България».

Стр. 155. *Прати ми «Под игото»,също и «Борислав»*. — «Живописни кътове на България», «Дядо Нистор и други разкази», «Под игото», «Немили-недраги» и «Борислав» биват издадени през 1918 г. от Щаба на действуващата армия.

Стр. 155. **№ 806**. До Ж. Бакалов. Печата се според текста в сп. «Бълг. мисъл», II, кн. 5, май 1927 г.

Жечо Бакалов — общественик и политик, член на кабинета на В. Радославов от 1913 до 1918 г., бил по него време министър на търговията.

Стр. 156, **№ 807**. До А. Протогеров. Печата се според текста в сп. «Бълг. мисъл», II, кн. 5, май 1927 г.

Александър Протогеров (1867—1928) — виден функционер на Вътрешната македонска революционна организация, след войната завеждал дирекцията на прехраната.

Двете писма са обнародвани от Шишманов в статията му «Една среща с Георг Брандес». «Бълг. мисъл», II, кн. 5, май 1927.

Стр. 156, **№ 808**. До Д. Божков. Обнародвано в *СС—XX*, стр. 659.

Стр. 156. *Пращам Ви ~ стихотворението за К. Величкова.* — Вазовото стихотворение е публикувано в сп. «Обществена обнова», I, кн. 1, септ., стр. 2.

Стр. 157, **№ 809**. До Е. Марс. Печата се според текста

в ЕМ, стр. 113. Писмото е отнесено условно към края на 1917 г., съобразно бележката на И. Шишманов от 13 дек. 1917 г. «Вика ме да ми чете новия си фарс «Дуелът» — собствено преработка на една комедия отпреди 12 години» (*Шишм,* стр. 159).

Стр. 157. . . .*ще поговорим и за бюста*. . . —Вазов е настоявал да се направи бюст на Е. Марс от скулптор, за да го има в кабинета си (Вж. *ЕМ,* стр. 113).

Стр. 157. **№ 810.** До министъра на народното просвещение. Печата се за пръв път според ръкописа, който се пази в Музея «Иван Вазов», инв. № 736.

Стр. 157. *Многоуважаеми г. Министре*. . . — Министър на народното просвещение през 1916—1917 г. е бил Петър Пешев (заемал този пост от 23. XII. 1913 г. до 21. VI. 1918 г.). По същия начин Вазов е търсил застъпничеството на министъра на нар. просвета и за А. Паскалев, издател на неговите «Повести и разкази», т. II, 1892 г., и по-късно на С. Бобчев (вж. № 655).

Стр. 157. *Издателят на книгата ми*. . . — Вазовата стихосбирка «Песни за Македония» е издадена в София от Т. Ф. Чипев през 1916 г. Писмото е отнесено условно към 1917 г.

В ръкописа, който е чернова, Вазов е написал само: «До министра на». . ., без да довърши адреса. Би могло да се допусне, че писмото е отправено до министъра на войната.

Стр. 158, **№ 811.** До И. Шишманов. Обнародвано в *Шишм,* стр. 287. Датирано от Шишманов.

Стр. 158. *Донесоха ми коректура от «Борислав»*. — Вж. бел. 805.

Стр. 158. **№ 812.** До Съюза на българските учени, писатели и художници. Печата се според текста във в. «Мир», XXIV, бр. 530, 14 февр. 1918 г.

Стр. 158, **№ 813.** До С. Чилингиров. Печата се според текста в *СБСМ*, стр. 213.

Стр. 158. *Повръщам Ви «Бен Акиба»*. — Книга на сръбския писател Бранислав Нушич (1864—1938).

Стр. 159. *Левиатан* (библ.) — чудовище, символ на нещо грамадно.

Стр. 159, **№ 814.** До С. Чилингиров. Печата се според текста в *СБСМ,* стр. 209.

Стр. 159, **№ 815.** До И. Шишманов. Обнародвано в *Шишм,* стр. 287.

Стр. 159, **№ 816.** До И. Шишманов. Обнародвано в *Шишм,* стр. 287.

Стр. 159. . . .*узнах за твоето ходене в Дирекцията на пре-*

храната. . . — Датата уточнена от Шишманов, който е написал в началото на писмото: «Априлска шега? Не съм ходил в никаква дирекция на прехраната. Понятие нямам за какво говори. Ще отида да го видя и взаимно да се посмеем. 1. IV. 1918.»

Стр. 161, **№ 817.** До И. Шишманов. Обнародвано в *Шишм,* стр. 288.

Стр. 161. *Драгий мой Оресте*. . . — Орест (митолог.) — аргоски герой, син на Агамемнон и Клитемнестра, брат на Ифигения и Електра.

Стр. 161. *Аристарх* — александрийски граматик и критик (II в. пр. н. е.), синоним на строг, но справедлив критик.

Стр. 161. *Salut !* — Здравей!

Стр. 161... *против кмета Цека.* — Герой във Вазовата поема «Грамада».

Стр. 161. *Обломов* — герой от едноименния роман на руския писател И. А. Гончаров (1812—1891).

Писмото е изпратено в Киев, дето Шишманов бил назначен за дипломатически представител на България в Украйна (април 1918 до началото на 1919).

Стр. 162, **№ 818.** До В. Вазова-Фетваджиева. Обнародвано в *СС—XX,* стр. 446.

След смъртта на Вазовата майка (6. XI. 1912) Въла Вазова, къщата на която била до къщата на поета, наглеждала постоянно своя брат, а от 1918 год. дошла да живее в неговата къща. Тя поела грижите за домакинството, като се стараела да осигури на поета условия за спокойно творчество. Това не е било съвсем лесно, като се имат пред вид някои привички на Вазов, свързани с възрастта му и с неговия начин на творене.

Вазовите писма до Въла Фетваджиева са от последните години на поета. Спомените на Вазовата сестра допълват сполучливо свидетелствата за състоянието на Вазов през лятото на 1920 и особено през лятото на 1921 година. Те са поместени в *СБСМ,* стр. 55—77.

Стр. 162. . . .*не е полезно вече живеенето в оная отстранена местност*. . . — Неизвестно е къде е било семейството на Вазовата сестра през лятото на 1918 г. Братът на народния поет д-р Борис Вазов смяташе, че тяхната сестра е била в мина Плакалница или в Рибарица.

Стр. 162, **№ 819.** До А. Великов. Печата се според текста в *НП,* стр. 195.

Стр. 162. *Прочетох с голямо удоволствие ~ «Великата Каймакчаланска епопея»*. — Александър Великов бил журналист

от гр. Варна. Като офицер през Първата световна война сътрудничил на в. «Военни известия» и сп. «Отечество». След като прочел неговия разказ «Самарянките на Перун», поместен в сп. «Отечество» (редактирано тогава от Йордан Йовков), Вазов пожелал да се запознае с Великов. Отначало Великов не се решавал да се яви пред него, но бил окуражен от Йовков и се представил на Вазов. По-късно, поканен у него, Великов му разказал за боевете при Каймакчалан. Вазов поискал да прочете описанието на тия боеве, което Великов бил направил. След прочитането на ръкописа изпратил горното писмо.

Стр. 163, **№ 820.** До П. Николов. Обнародвано в *СС—XX*, стр. 447.

Стр. 163, **№ 821.** До Е. Марс. Печата се според текста в *ЕМ*, стр. 114.

Стр. 163, **№ 822.** До председателя на Съюза на българските писатели. Печата се според текста в *НП*, стр. 195. Председател на СБП през 1919 г. бил Божан Ангелов, избран през 1915 г.

Стр. 164, **№ 823.** До Е. Марс. Печата се според текста в *ЕМ*, стр. 117.

Стр. 164. **№ 824.** До А. Паскалев. Печата се според текста в сп. «Страници за всички», II, кн. 12, 1932.

Стр. 164. *Пращам Ви III том. . .* — През 1919 г. е излязъл в ново издание т. III на Вазовите Събрани съчинения.

Стр. 164, . . .*една сбирка разкази на г-жа Евгения Марс.* — Не е ясно за коя «сбирка разкази» на Е. Марс говори Вазов. Възможно е да е било за «Белите нарциси», излязла по-късно през 1924 г.

Стр. 165, **№ 825.** До Н. Радков. Печата се според текста във *ВЛ*, стр. 11.

Стр. 165, **№ 826.** До Е. Марс. Обнародвано от В. Вълчев във в. «Лит. фронт», VII, бр. 38, 21 септ. 1961, стр. 2. Датира се според пощенския печат. Написано на илюстрована карта — момиче с цветя. На оригинала думата писателка зачеркната, навярно от раздавача, и с друг почерк написано: ул. Ботев, № 37, София. Не е известно откъде е изпратено писмото на Вазов.

Стр. 165. *Поздравлявам те със заслужения успех на пиесата. . .* — Навярно се отнася за «Магда». Вж. № 796.

Стр. 166, **№ 827.** До Н. Георгиев. Печата се според текста в *НП*, стр. 74. Датирано от Н. Георгиев.

Не е ясно за коя коректура се касае. През целия август не е поместен никакъв материал от Вазов в «Напред». Пътеписът «Елисейна» е отпечатан едва на 13 септ. (I, бр. 76). До края на годината излизат следните негови работи: стихотворението «Скръб», бр. 93; «Картинки из днешната действителност», бр. 107; «Един излет из сенките на нашия живот», бр. 113; «Разходка из историята», бр. 128; «Есенно небе», бр. 141; «Велики спомени и печални дни», бр 151; «Впечатления от българската Атина», бр. 158. Всички те изразяват тъжните мисли на поета във връзка с националния погром и подписания на 27 ноември 1919 г. Ньойски договор.

Стр. 166, **№ 828.** До Е. Марс. Печата се според текста в *ЕМ*, стр. 117.

Стр. 167. . . .*не ме засипвай ежедневно с писма. . .* — шеговит укор, че Е. Марс рядко се обаждала на поета в Костенец.

Стр. 167, **№ 829.** Обнародвано в *Шишм*, стр. 290.

Стр. 167, **№ 830.** До И. Шишманов. Обнародване в *Шишм*, стр. 290.

Стр. 168. *Сестра ми с детето се гушат отвъд Искъра. . .* — касае се за В. Вазова-Фетваджиева.

Стр. 168. *Г-жа Дора Г. ми писа* — касае се за Дора Габе.

Стр. 168. *Нехар* — неразположение.

Стр. 168, **№ 831.** До Е. Марс. Печата се според текста в *ЕМ*, с. 119.

Стр. 169, **№ 832.** До И. Шишманов. Обнародвано в *Шишм*, стр. 290.

Стр. 169. . . .*да ми бъдеш гост за един ден.* — Шишманов приел поканата и ходил на гости на поета заедно с брат му д-р Борис Вазов. Вж. *Шишм*, стр. 170.

Стр. 169, **№ 833.** До Е. Марс. Печата се според текста в *ЕМ*, стр. 119.

Стр. 170. . . .*но до идното лято. . .* — Вазов харесал Елисейна и гостувал там и през 1920 г.

Стр. 170, **№ 834.** До И. Шишманов. Обнародвано в *Шишм*, стр. 291. Тази Вазова бележка установява завръщането му в София.

Стр. 170, **№ 835.** До Е. Консулова-Вазова. Обнародвано във *ВЛ*, стр. 11.

Стр. 170. *Благодаря ти сърдечно за поканата* — Е. Консулова-Вазова е канила поета и през 1919 г. да им гостува в Костенец.

Стр. 171, **№ 836.** До К. Добрев. Обнародвано в сп.

«Картинна галерия», XVI, бр. 7, 1962, стр. 105. В спомените си «Сърцето на поета», печатани в същата книжка, писателят Кирили Гривек (псевдоним на Кирил Добрев) изтъква вниманието, с което се отнасял Иван Вазов към младите писатели.

Стр. 171, **№ 837.** До Н. Георгиев. Печата се според текста в *НП*, стр. 75. От началото на август 1919 г. Вазов е отново в Елисейна.

Стр. 172, **№ 838.** До Е. Златарева. Обнародвано в *СС—XX*, стр. 453.

Стр. 172, **№ 839.** До Е. Консулова-Вазова. Обнародвано във *ВЛ*, стр. 11.

Стр. 172. *Украсих кабинета си с ~ образа на най-добрия ми приятел. . .* — отнася се за И. Д. Шишманов. Неговият портрет от Е. Консулова-Вазова и досега краси работната стая на поета в музея «Иван Вазов». Писмото се датира според бележката на Е. К.-Вазова на плика: «Навярно от октомври 1919. Бях му изпратила по негово желание портрета на Ив. Шишманов, който беше изложен в моята изложба през IX. 1919».

Стр. 173, **№ 840.** До И. Шишманов. Обнародвано в *Шишм*, стр. 291.

Стр. 173. *Снощи получих съобщение, че съм избран. . .* — Вазов бил избран за член в Юнион клуб.

Стр. 173. *Твоята работа също е сигурна. . .* — По-късно и Шишманов бил избран за член на Юнион клуб.

Стр. 173, **№ 841.** До Е. Марс. Печата се според текста в *ЕМ*, стр. 120.

Стр. 173. *Доктор Русев ~ ми забрани да излазям. . .* — Доктор М. Русев, известен български лекар, лекувал поета през последните му няколко години. Вазов му е подарил първите три тома от своите Събрани съченения, подвързани в разкошна подвързия.

Стр. 174, **№ 842.** До Е. Марс. Печата се според текста в *ЕМ*, стр. 121.

Стр. 174, **№ 843.** До Е. Марс. Печата се според текста в *ЕМ*, стр. 125.

Стр. 175. *Г. Николов ме е поканил у тях. . .* — Отнася се навярно за артиста от Народния театър Владимир Николов, който изпълнява ролята на Вл. Боянов в драмата «Магда» от Е. Марс.

Стр. 175, **№ 844.** До И. Шишманов. Обнародвано в *Шишм*, стр. 291.

Стр. 175. *Сестра ми. . .* — Отнася се несъмнено за В. Вазова-Фетваджиева.

Стр. 175, **№ 845.** До Р. Атанасова. Печата се за пръв път според оригинала — МИВР, № 1266. Написано на бланка Union Club.

Стр. 176, **№ 846.** До д-р Т. Янков. Печата се за пръв път според оригинала — ЦДИА, ф. 33, оп. 1, а. е. 6, л. 1. Датира се според пощенския печат.

Стр. 176. *Благодаря Ви сърдечно за изпращането на новия си роман. . .* — Вазов е получил от Т. Янков «Елена Коралова. Роман в две части», излязъл през 1921 г.

Стр. 176. *. . .и да Ви благодаря за хубавата Ви статия. . .* — Поетът благодари за статията на Т. Янков «Хубавото у Вазов», отпечатана в «Юбилеен сборник Иван Вазов. 1850—1920», под редакцията на Х. Цанков. С., 1920, стр. 168—169.

Стр. 176, **№ 847.** До И. Шишманов. Обнародвано в *Шишм*, стр. 292.

Стр. 176. *Г-жа Георгиева ме дирила у дома. . .* — Отнася се за скулпторката Елена Георгиева, която е работила бюст на поета. Вазов не е бил доволен от този бюст (вж. *Шишм*, стр. 159).

Стр. 176, **№ 848.** До Н. Георгиев. Печата се според текста в *НП*, стр. 75.

Стр. 176—177. *В събота Ви пратих подлистник «Революцията». ~ нека се отложи ~ а засега да се напечата приложения подлистник, като по-актуален.* — Подлистникът «Революция» (Спомени от Одеса)» е отпечатан в «Напред», I, бр. 237, 31 март 1920 г. Възможно е с тази бележка поетът да е изпратил алегоричния разказ «Пир в Ерусалим», обнародван след «Революция» («Напред», I, бр. 245, 10 април 1920). Навярно първият ръкопис е бил нареден или отпечатан вече, когато Вазов пратил втората си бележка.

Стр. 177. *Г. Шишманов ми каза, че юбилейний комитет. . .* — касае се за юбилейния комитет по честуването на Вазовата 70-годишнина.

Стр. 177, **№ 849.** До Мария И. Попова. Печата се според текста в *СС—XX*, стр. 456. Обнародвано в *МБТ*, т. III, стр. 157.

Мария И. Попова — известна българска артистка, жена на в. а. Иван Попов.

Стр. 178, **№ 850.** До И. Шишманов. Обнародвано в *Шишм*, стр. 292. Датирано от Шишманов.

Стр. 178. *. . .и недей кани г. Б.* — Отнася се за писателя Христо Борина.

Стр. 178. *Капзамалин* (тур.) — бирник, екзекутор.

Стр. 178, № 851. До Н. Георгиев. Печата се според текста в *НП*, стр. 75.

Стр. 178. *Г. д-р Елмазов. . .* — доктор Михаил Елмазов, мъжът на Евгения Марс.

Стр. 178, № 852. До И. Шишманов. Обнародвано в *Шишм*, стр. 292.

Стр. 179. *«Напред» прие ръкописа ти.* — В броеве 268, 269 и 270 от 11, 12 и 13 май 1920 г. в «Напред» е отпечатана «Реч на проф. Шишманов в отговор на поднесените нему в юбилейния му ден адреси. 6. V. 1920».

Стр. 179, № 853. До И. Шишманов. Обнародвано в *Шишм*, стр. 292. Мястото на тази бележка е съобразено с реда в *Шишм*, пос. стр.

Стр. 179, № 854. До Комитета по устройството 50-годишния юбилей на Иван Вазов. Печата се според текста в *Шишм*, стр. 178. Обнародвано в «Мир», XXVII, бр. 6348, 3 авг. 1921 г. с доста промени в текста. Вазов изпратил това писмо направо до председателя на юбилейния комитет, понеже смятал, че Шишманов не щял да му даде гласност (*Шишм*, стр. 213).

Стр. 180, № 855. До И. Шишманов. Обнародвано в *Шишм*, стр. 293. Датирано от Шишманов, който написал отгоре: «Оставено в Унион клуб». А на гърба следната бележка:

Срещнах го при пътните му врата, като отивах в клуба. Влязохме в клуба. В петък бил с Кръстникова у проф. Янушевский, казал му, че е нервно — да прави бани в Княжево.

Вчера седнал и написал фейлет. за «Напред» (Волът — за Ботева), макар и да го боляло гърло. «Пуших, писах, пуших, писах — и ме отболя.»

— Виждаш ли какво ти казвах. Ще се излекуваш със сила на волята.

Сам много доволен.

В неделя не ходил на забава в I Дев. г. в. Ренесанс, защото валя.

Вчера следобед искал да отиде на гимнаст. игри (25 год. юб. на Г. Съюз). Отишел до игрището и забравил парите си в къщи.

Днес отива на Княжево.

Утре ще се видим (сряда).»

Стр. 180, № 856. До Д. В. Стоянов. Печата се според текста във в. «Напред», III, бр. 682, 6 окт. 1921, стр. 2.

Стр. 180. *За Вашата възторжена статия. . .* — Вазов изказва благодарност на Д. В. Стоянов «Предстоящия юбилей на Вазова», поместена в «Напред», I, бр. 289, 1920.

Стр. 180, № 857. До И. Кръстанов. Печата се според текста във в. «Утро», IX, бр. 3268, 9 юни 1920.

Стр. 180. *Моята оторизация имате.* — Известният български есперантист Иван Кръстанов, който по онова време бил в Берн, поискал от Вазов разрешение да преведе «Под игото» на есперанто.

Стр. 181, № 858. До Н. Георгиев. Печата се според текста в *НП*, стр. 76.

Стр. 181. *. . . препис от писмото ~ ако е възможно да се напечата. . .* — Писмото на митрополит Иларион е отпечатано в «Напред», II, бр. 302, 23 юни 1920. В писмото си Иларион, като одобрява решението да се отпусне на Вазов 100 000 лв., предлага да бъдат издадени по време на юбилея на поета съчиненията и портретът му, които да се продават на достъпни за широката публика цени.

Стр. 181, № 859. До И. Шишманов. Обнародвано в *СС—ХХ*, стр. 460.

Стр. 181, № 860. До Е. Марс. Печата се според текста в *ЕМ*, стр. 125.

Стр. 181. *. . . каня ви ~ на гости. . .* — Не ни е известно семейството на Елмазови да е ходило в Елисейна през лятото на 1920 г. по Вазова покана.

Стр. 182, № 861. До К. Христов. Печата се според текста в *КХ*, стр. 182.

Стр. 183, № 862. До К. Христов. Печата се според текста в *КХ*, стр. 182.

Стр. 183. *Книгата прочетох с увлечение ~ Да пиша обаче за нея ~ психологически ми е невъзможно.* — Касае се за романа «Тъмни зори», за който К. Христов пояснява: «Подстрекани от критиката, властите поискаха конфискуване на книгата ми. Аз с право мислех, че едно вмешателство на Вазова би я спасило. Обаче как може да се вмеси в такава опасна, при нашите условия, история един стар поет, на когото тъкмо в това време се готви шумно честуване 70-годишнината? ~ аз го разбрах и ни най-малко не ме огорчи отказът му да стори това» — Вж. *КХ*, стр. 183.

Стр. 183. *Крайно Ви съм признателен, че Вие сте поели труда за биографията.* — К. Христов бил определен от М-вото на нар. просвета да напише кратка биография на И. Вазов.

Стр. 183, **№ 863.** До В. Вазова-Фетваджиева. Обнародвано в *СС—XX,* стр. 462.

Стр. 183. *Пристигнах тука в събота. . .* — През лятото на 1920 година Вазов отново е страдал от гърлобол. Той заминал да летува със сестра си Вълка в Елисейна, но се върнал поради болките в гърлото си скоро в София, откъдето писал настоящото си писмо. (Вж. повече подробности в книгата *СБСМ,* стр. 55—56.)

Георги — брат на Иван Вазов; *Санчо* (Сашо) — Александър Вазов, син на Георги Вазов; *Владимир* — брат на Иван Вазов.

Стр. 184, **№ 864.** До Н. Георгиев. Печата се според текста в *НП,* стр. 77.

Стр. 184, **№ 865.** До Е. Марс. Печата се според текста в *ЕМ,* стр. 126.

Стр. 185. *. . .как ми е жално за тревогите ти!* — Нито Е. Марс, нито съставителят на книгата ЕМ е дал някакви пояснения за преживените от семейството на писателката тревоги.

Стр. 185, **№ 866.** До С. Чилингиров. Печата се според текста в *СБСМ,* стр. 216.

Стр. 185. *. . .подчертаните куплети ~ предадох на скулптора г. Николов.* — Вазов изпратил на Чилингиров за мнение няколко строфи от свои произведения, които трябвало да бъдат издълбани върху пиедестала на бюста му във Варна, със следната припроводителна бележка: «Любез[ний] г. Чилингиров, моля, отбележете с червен молив куплетите, които намирате по-пригодни, и ми повърнете листа в Юнион клуб. Поздрав, И. Вазов. Понеделник». — Вж. *СБСМ,* стр. 216.

Стр. 186, **№ 867.** До К. Христов. Печата се според текста в *КХ,* стр. 183.

Стр. 186. *. . .че е най-добре да се възползувате за биографията ми, написана от Радул Канели.* — Споменатата биография, поместена в «Юбилея на Ивана Вазов», 1895 (стр. 3—12), всъщност е писана от самия поет. Въз основа на нея и на допълнителните бележки, които той дал на К. Христов, последният написал книжката «Иван Вазов. Кратък животопис». С., 1920.

Стр. 186, **№ 868.** До Н. Георгиев. Печата се според текста в *НП,* стр. 77.

Стр. 186. *Пращам Ви началото на тая биография. . .* — Става дума за «Поетическа биография на Ивана Вазов до 20-годишната му възраст». Публикувана е в «Напред», II, бр. 346—351, 14—21 авг. 1920. Тя е била издадена и отделно през същата 1920 година с лъжеимето Т. Габровски (И. Вазов). София, Народна печатница «Витоша», 1920.

Стр. 187, **№ 869.** До В. Вазова-Фетваджиева. Печата се според текста в *СС—XX,* стр. 465.

Стр. 187. *На 10 авг. ти писах.* — Навярно Вазов има пред вид писмото до сестра си от 9 август.

Стр. 187, **№ 870.** До И. Шишманов. Обнародвано в *Шишм,* стр. 293.

Стр. 188. *. . .трябва да стоя тука прикован ~ благодарение на Шишманова. . .* — След като Шишманов направил твърде много за отпразнуване на втория Вазов юбилей, заминал за Европа, за да не се види повече с народния поет.

Стр. 188. *Дадох му и аз няколко сведения.* — Всъщност тук Вазов си служи със «славянска хитрост», като скрива своето авторство и от Шишманов.

Стр. 188. *. . .от тебе ~ ни кук, ни куткоряк* — никаква вест.

Стр. 188. *. . .книжата ~ пазя в особени скрижали. . .* — Шишманов неколкократно е молил Вазов да запазва всички материали, свързани с юбилея, както и всички свои ръкописи.

Стр. 188, **№ 871.** До Х. Цанков-Дерижан. Печата се според текста в *НП,* стр. 182.

Писателят Христо Цанков-Дерижан (1888—1950) е бил през 1920 г. директор на Народния театър. До него Вазов писал няколко писма и бележки във връзка с подготовката на юбилея.

Стр. 189. *. . .също и с г. Торцова. . .* — Касае се за И. Дуван-Торцов, по народност русин, главен режисьор на Народния театър от април 1920 до юни 1921 г.

Стр. 189, **№ 872.** До М. Москов. Обнародвано в *СС—XX,* стр. 538.

Стр. 190, **№ 873.** До И. Шишманов. Обнародвано в *Шишм,* стр. 294.

Стр. 190. *. . .дано бъда тъй и на 24 октомврий. . .* — На 24 окт. 1920 г. е бил отпразнуван вторият юбилей на И. Вазов.

Стр. 190, **№ 874.** До М. Шипковенски. Печата се според текста в *НП,* стр. 202. Както се вижда от писмото на М. Шипковенски, по онова време студент в Италия, Вазов е започнал да получава поздравителни писма още преди юбилея си.

Стр. 191, **№ 875.** До Н. Георгиев. Печата се според текста в *НП,* стр. 78. Датирано от Н. Георгиев.

Стр. 191. *. . .спомените на г. Ст. Д-ов. . .* — Вазов има пред вид спомените на С. Димитров — «Иван Вазов като учител в Мустафа-паша», поместени в «Напред», II, броеве 378, 379 и 380 от 23, 24 и 25 септември 1920.

Стр. 191, № 876. До И. Шишманов. Обнародвано в *Шишм,* стр. 294.

Стр. 191. *Какво значи това умълчаване?* — На този въпрос Шишманов отговорил с писмо от 24. IX. 1920: «Драгий Вазов, значи, едно голямо мое писмо се е изгубило! В него аз ти описвах всекидневния си живот, възторзите си от божествената английска природа. . .» и пр.

Стр. 192, № 877. До С. Димитров. Печата се според текста във в. «Литературен глас», XIV, бр. 522, 24 септ. 1941 г.

Стефан Димитров бил ученик на Вазов през 1872 г. в Мустафа-паша (днес Свиленград). Спомените му са печатани в сборника «Иван Вазов. Живот и творчество». . . С., БАН, 1920, стр. 225—232.

Стр. 192. *Четох ръкописа Ви, преди да се напечати във в. «Мир».* — Вж. бел. № 875. Навярно Вазов пише погрешно «Мир» вместо «Напред».

Стр. 192, № 878. До Х. Цанков-Дерижан. Печата се според текста в *СБСМ,* стр. 230.

Стр. 193, № 879. До Х. Цанков-Дерижан. Печата се според текста в *СБСМ,* стр. 231.

Стр. 194, № 880. До Р. Славов. Печата се според текста в *СС—XX,* стр. 471. Написано на пощенска карта. Райчо Славов е членувал в Съюза на провинциалните писатели. От него са стихосбирките «Пролетни цветя». Пловдив, 1907; «Копнежи», Пловдив, 1908; «Бели вечери», София, б. г. Той е изпратил по време на Вазовото честуване няколко стихотворения. От тях е публикувано само едно, и то не в «Напред», а в «Мир» — XXVI, бр. 6130, 23 окт. 1920.

Стр. 194, № 881. До А. Разбойников. Печата се според текста в *СС—XX,* стр. 472.

Стр. 194. . . *.благодаря за любезните Ви поздрави.* — Написано на пощенска карта. В сборника «Прослава на Ивана Вазов». София, 1920, стр. 324, е поместена следната телеграма от Анастас Разбойников и син му Станко: «Всебългарски певецо, семейство Анастас Станков Разбойников Ви поздравлява и по свиленградски Ви честити петдесетгодишния юбилей. Вие сте оценили благородните качества на моя покоен баща Станко Разбойников, една мушица, която бръмчала около Вас, Ботева, Бенковски, Волова, Караатанасова и др. Вие си спомняте тая работа като учител и молим да не го забравяте до живот. Ние разчитаме на Вас, а Вие сте един между избраните българи.»

Стр. 194, № 882. До И. Шишманов. Обнародвано в *Шишм,* стр. 294.

Стр. 195. *Иде ми да сторя онова, което ~ Подколесин стори* — Подкальосин, герой в комедията на Гогол «Женитба».

Стр. 195. *Излязоха вече два обемисти сборника. . .* — Вазов подразбира книгите «Иван Вазов. Живот и творчество. За седемдесетгодишнината от рождението му», под ред. на проф. С. Романски, и «Юбилеен сборник Иван Вазов, 1870—1920», под ред. на Х. Цанков.

Стр. 196, № 883. До И. Д. Иванов. Печата се според текста в *НП,* стр. 60.

Стр. 196. . . *.и за хубавите Ви стихове. . .* — Стихотворението на И. Иванов, което поетът има пред вид, е отпечатано в «Мир», XXVII, бр. 6130, 23 окт. 1920.

Стр. 196, № 884. До М. Москов. Печата се според текста в *СС—XX,* стр. 538. Писмото е до проф. Моско Москов, син на Моско Москов. Стихотворението си «Приказка» той посветил на поета също по случай на втория му юбилей.

Стр. 197, № 885. До С. Михайловски. Печата се според текста във в. «Напред», II, 1920, бр. 399, 23 окт. 1920. Телеграма, изпратена в отговор на поздравлението на С. Михайловски до И. Вазов.

Стр. 197, № 886. До директора на Народния театър. Печата се според текста във в. «Напред», I, бр. 405, 30 окт. 1920.

Стр. 198, № 887. До председателя на Българската академия на науките. Печата се според оригинала — НАБАН, ф. 1, без инвентарен номер. Датира се съобразно с втория юбилей на поета. Обнародвано е от В. Вълчев в сп. «Септември», XII, 1959, кн. 7, стр. 127.

Народният поет е и един от видните членове на БАН. Той взема живо участие още в живота на Българското книжовно дружество в Браила. След Освобождението е един от първите български писатели, удостоен със званието «Дописен член» на дружеството (5. IX. 1881). Вазов е редовен член на дружеството, превърнато през 1911 г. в Българска академия на науките. От 9 юни 1921 г. е почетен член на БАН.

Стр. 198, № 888. До Г. Кацаров. Печата се за пръв път според оригинала — МИВР, № 1640. Написано на пощенска карта. Датира се според пощенския печат от София.

Григор Кацаров — адвокат от Бургас, търсил неколкократ-

но Вазовата помощ за пледиране каузата на България пред европейски държавници.

Стр. 198, № 889. До И. Шишманов. Обнародвано в *Шишм*, стр. 296.

Стр. 200, № 890. До М. Елмазов. Печата се за пръв път. Оригиналът — у Л. Елмазова. Музеят «Иван Вазов» има копие № 1782.

Стр. 200, № 891. До Д. Брѣчков. Печата се за пръв път според оригинала — МИВР, № 316. Датира се според пощенския печат. По време на посещението си на Свищов през 1910 г. Вазов е бил гост на семейството на Димитър Брѣчков.

Стр. 200, № 892. До С. Бобчев. Печата се според текста в *НП*, стр. 173. Датира се според пощенския печат.

Стр. 201, № 893. До П. Т. Франгов. Печата се за пръв път според оригинала — БИА при НБКМ, ф. 151, а. е. 4, л. 1. Написано на илюстрована пощенска карта с изглед от София.

Петко Тодоров Франгов (1855—1931) — учител и свещеник, взел активно участие в Априлското въстание, автор на книгите «Приключенията в Дряновския манастир» (има няколко издания); «По предаването на Бача Кира. . .» (1921) и др. С Вазов се запознал лично, когато поетът гостувал в родното му село Бяла черква на Ц. Церковски през лятото на 1917 г.

Стр. 201, № 894. До К. Сагаев. Печата се според оригинално фотокопие на пощенска карта, запазено в ЦДИА, ф. 516, оп. 1, а. е. 1910, л. 1 и друго копие — л. 25. В сп. «Обществена обнова» Вазов отпечатал стихотворението си «Пред ликът на К. Величков» и «Бягство». Писмото се датира според втория юбилей на поета и последната цифра на пощенския печат.

Стр. 202, № 895. До читалище «Пробуда». Печата се според оригинално копие в МИВР, инв. № 1684. Оригиналът се пази в Окръжния държавен архив — гр. Разград. Датира се според телеграмата по време на втория юбилей на поета, с която му съобщават, че читалището в с. Раковски (преди Касъмкуюмджук), Разградско, го провъзгласява за свой почетен член (вж. «Прослава. . .», стр. 307).

Стр. 202, № 896. До всички лица, учреждения и институти, поздравили Вазов за втория юбилей. Публикува се според текста във в. «България», XIX, бр. 267, 1 ноем. 1920.

Стр. 203, № 897. До д-р Н. Петков. Печата се за

пръв път според оригинала — МИВР, № 1701. Написано на пощенска карта. Датира се според пощенския печат.

Стр. 203, № 898. До А. Карима. Печата се според текста в *СС—XX*, стр. 477. Датира се според пощенския печат.

Стр. 204, № 899. До Е. Марс. Печата се според текста в *ЕМ*, стр. 128.

Стр. 204, № 900. До д-р Калушев. Печата се за пръв път според оригинала — МИВР, № 1596. Написано на пощенска карта. Над думата Варна написано: София, Кракра 18. Над адреса написано: неполучено. Датира се според пощенския печат в София.

Стр. 204, № 901. До И. Шишманов. Обнародвано в *Шишм*, стр. 297.

Стр. 205. . . .*поздравлението по случай титлата*. . . — Шишманов между другото поздравил Вазов за удостояването му с титлата почетен доктор на Софийския университет.

Стр. 205. *На 3 ноември ти изпратих ~ и две мои биографии*. . . — Касае се за Вазовата автобиография «Поетическа биография на Ивана Вазов до 20-годишната му възраст. . .», издадена от Т. Ф. Чипев през 1920 г. с лъженмето Т. Габровски, и за книгата на Юрдан Трифонов «Иван Вазов, живот, произведения и възгледи», появила се през същата година за юбилея на поета.

Стр. 205. *И тук се чу, че съм бил във «фамозния» списък*. . .— По този въпрос Шишманов отбелязва: «Пръснал се беше слух, че сърбите изисквали по един специален списък да им се предадат всички българи, които по един или друг начин са се провинили пред тях.» *Шишм*, стр. 336.

Стр. 206, № 902. До П. Топузов. Печата се според оригинала, който се пази в читалище «Искра» — Казанлък. Музеят «Иван Вазов» притежава оригинално копие — № 1789.

Стр. 206, № 903. До И. Шишманов. Обнародвано в *Шишм*, стр. 298.

Стр. 206. *На 8 того отговорих*. . . — Вазов посочва погрешно датата, писмото му е от 7 ноември 1920 г.

Стр. 206. *Ще ти изпратя ~ и сборника на Съюза*. . . — Съюзът на бълг. писатели също е издал в чест на Вазов юбилейна книга — «Сборник 1», под ред. на А. Балабанов, Н. Атанасов и Д. Подвързачов. Списанието «Слънце», редактирано от Христо Борина, посветило на поета кн. 4. В нея е отпечатан споменът на Шишманов «Първата ми среща с Вазов» [1885].

Стр. 206. . . .*о, не като г. Я-ски!* — Шишманов дописал с

червен молив името — Яблански. Касае се за Димитър М. Яблански, виден деец на народняшката партия, представител на едрата бълг. буржоазия.

Стр. 206. . . .*и голям Сборник на М-вото*. . . — касае се за сборника «Прослава на Ивана Вазов», съставен от Ст. Чилингиров, издаден от М-вото на просветата през 1921 год. За тоя сборник Вазов споменава в няколко писма до Шишманов.

В посочената книжка на сп. «Слънце» е поместена статията на Малчо Николов «Песни на родното слънце. Бележки върху лириката на Вазова с оглед на «Люляка ми замирисa». В нея покрай ред правдиви мисли и оценки има нетактично написани редове.

Стр. 207. . . .*доктринерски и cassant съд*. . . — cassant (фр.) — рязък, остър.

Стр. 208. **№ 904.** До С. Чилингиров. Печата се според текста в *СБСМ*, стр. 217.

Стр. 208. *Пращам Ви книжата*. . . — Поетът изпратил получените писма, телеграми и други материали за готвения юбилеен сборник «Прослава на Ивана Вазов».

Стр. 209. **№ 905.** До председателя на читалище «Трезвеност». Печата се според текста в *СС—XX*, стр. 480.

Стр. 209, **№ 906.** До И. Манчев. Печата се според текста в *СС—XX*, стр. 481.

Иван Манчев — Вазов съгражданин, функционер на Народната партия. Бил няколко години кмет на Сопот.

Стр. 209, **№ 907.** До Н. Михайлов. Печата се според текста в *СС—XX*, стр. 481.

Стр. 210, **№ 908.** До К. Раев. Печата се според оригинално фотокопие, изпратено в музея «Иван Вазов» от Н. И. Пъшов — гр. Белене. Обнародвано е в сп. «Планините зоват», XIII, № 1, 1973, стр. 18. Вазов се запознал с католическия свещеник Карл Раев при едно летуване във Вършец.

Стр. 210, **№ 909.** До К. Нанова. Печата се според текста в *НП*, стр. 199.

Стр. 210, **№ 910.** До И. Манчев. Печата се според текста в *СС—XX*, стр. 481.

Стр. 211, **№ 911.** До И. Шишманов. Обнародвано в *Шишм*, стр. 300.

Стр. 211. *А твое поздравление не ще да има!* — Вазов забравил, че бил получил поздравително писмо от Шишманов (обнародвано е в «Прослава на Ивана Вазов», стр. 247).

Стр. 211. . . .*Дневник-фантазия получих ~ и ти съобщих това*. — Вж. писмо № 901.

Стр. 211. *Мярката бе влязла в законна сила*. . . — В писмото си от 12 ноември Шишманов молил Вазов да се застъпи за «Училищно-лекарския институт», който С. Омарчевски закрил.

Стр. 211. *Твой Димитър*. . . — отнася се за Димитър И. Шишманов.

Стр. 211. *Завчера се завърнах от Пловдив*. . . — На 23 ноември 1920 г. в Пловдив се състояло внушително честуване на Вазовата 70-годишнина.

Стр. 212, **№ 912.** До студентската група. . . Печата се според текста във в. «България», XX, бр. 6, 20 ноем. 1920.

Стр. 212. **№ 913.** До И. Шишманов. Обнародвано в *Шишм*, стр. 301.

Стр. 212, **№ 914.** До Екатерина Бончева. Печата се за пръв път според оригинала, запазен у Л. Елмазова. Е. Бончева е майката на Е. Марс.

Стр. 213, **№ 915.** До Мария Д. К. Попова. Печата се според текста във *ВЛ*, стр. 14.

Стр. 213. . . .*току-що намерих ~ прелестните френски стихотворения*. . . — Стихотворението «A notre grand pòete!» («На нашия велик поет») от Анастасия Д. К. Попова е поместено в «Прослава на Ивана Вазов», стр. 426. Преводът на Вазовото стихотворение «Паисий» не е поместен в тази книга.

Стр. 213. *Тия две стихотворения ~ ще бъдат изложени*. . .— Ръкописите на споменатите стихотворения не са запазени; възможно е да са останали в архива на С. Чилингиров, на когото са били предавани всички материали по юбилея.

Стр. 213, **№ 916.** До Х. Цанков-Дерижан. Печата се според текста в *НП*, стр. 183.

Стр. 214, **№ 917.** До И. Шишманов. Обнародвано в *Шишм*, стр. 301.

Стр. 214, **№ 918.** До П. Морозов. Печата се според оригинала — ЦДИА, ф. 516, а. е. 1912. Написано на пощенска карта. Датира се според пощенския печат.

Пѐтър Петров Морозов (1880—1951) — български живописец и гравьор. За Вазовия юбилей е подарил на поета рисувания от него офорт «Иван Вазов в работния си кабинет» (1920). Направил е на Вазов и сполучлива моливна скица, работена от натура, с дата: 4. X. 920; рисувал е също (моливна скица 1926) къщата

в Берковица, в която е живял Вазов като съдия. Последните две работи бяха намерени след 9.IX. 1944 г. между другите творби на художника и набавени за музея «Иван Вазов».

Стр. 215, № 919. До И. Енчев — Видю. Печата се според текста в *НП*, стр. 197.

Стр. 215, № 920. До Върховния комитет на д-во «Тракия». Печата се според текста в *НП*, стр. 197.

Стр. 216, № 921. До Х. Илиев. Печата се за пръв път според оригинала — МИВР, № 1618. Пощенска карта. Датира се според пощенския печат.

Харалампи Илиев — български художник живописец, завършил в Прага. Вазов е запазил картината, която Х. Илиев му е подарил, окачил я е в работната си стая, дето се пази и до днес в музея «Иван Вазов».

Стр. 216, № 922. До дружество «Родно изкуство». Печата се според текста в *НП*, стр. 197. Пощенска карта. Печатът носи дата: 14. XII. 920.

Стр. 216, № 923. До дружество «Съвременно изкуство». Печата се според текста в *НП*, стр. 198. Пощенска карта. Печатът носи дата: 14. XII. 920.

Стр. 217, № 924. До Д. Евтимов. Печата се според текста в *НП*, стр. 198. Пощенска карта. Печатът носи дата: 14. XII. 920.

Стр. 217, № 925. До Д. Стефанов. Печата се според текста в *НП*, стр. 198. Пощенска карта. Печатът носи дата: 14. XII, 920.

Стр. 217, № 926. До Д. Мандов. Печата се според текста в *НП*, стр. 196. Пощенска карта. Печатът носи дата: 14. XII. 920.

Дечко Иванов Мандов — български художник, рисувал портрети, композиции, пейзажи, занимавал се и с църковна живопис.

Стр. 218, № 927. До Македонското женско благотворително дружество. Печата се според текста в *НП*, стр. 199. Пощенска карта. Печатът носи дата: 16. XII, 920.

Стр. 218, № 928. До Юношеския туристически клуб. Печата се според текста в *НП*, стр. 200. Пощенска карта. Печатът носи дата: 16. XII. 920.

Стр. 218, № 929. До Занаятчийските професионални сдружения... Печата се според текста в *НП*, стр. 198. Датира се според пощенския печат.

Стр. 219, № 930. До Българското туристическо дружество. Печата се според текста в *НП*, стр. 200. Пощенска карта. Датира се според пощенския печат.

Стр. 219, № 931. До ученолюбивата дружба «Искра». Печата се според оригинала, който се пази в читалище «Искра» — Казанлък. Датата е установена според входящия номер, с който е заведено писмото в архивата на читалището. Музеят «Иван Вазов» има копие № 1788.

Стр. 219. № 932. До Н. Георгиев. Печата се според текста в *НП*, стр. 79.

Стр. 219. *Онова, което ми искате, не мога да сторя...* — Когато приживе Н. Георгиев бе запитан от нас във връзка с това писмо, не можеше да си спомни какво е искал от Вазов, което поетът намерил неудобно и некрасиво.

Стр. 220, № 933. До Н. Георгиев. Печата се според текста в *НП*, стр. 79.

Стр. 220. *...от кой ден г. Антонов желае да позирам...* — Става дума за Вълчо Антонов, живописец, автор на разпространената картина «Цар Крум». Не е известно дали Вазов е позирал на В. Антонов.

Стр. 220, № 934. До Б. Образописов. Печата се според текста в *СС—XX*, стр. 489.

Стр. 220. *Прекрасната Ви реч ще се помести...* — Речта на Борис Образописов, тогава учител в Кюстендил, не е поместена в «Прослава на Ивана Вазов», както поетът е възнамерявал.

Стр. 220, № 935. До Софийското крояческо сдружение. Печата се според текста в *НП*, стр. 199. Написано на пощенска карта.

Стр. 221, № 936. До Родителско-учителската дружба. Печата се според текста в *НП*, стр. 199. Написано на пощенска карта.

Стр. 221, № 937. До Е. Марс. Печата се според текста в *ЕМ*, стр. 128. Писмото е баз дата. В *ЕМ* то също е оставено най на края, след датираните писма.

Стр. 222, № 938. До Е. Марс. Печата се според оригинала, който се пази у Л. Елмазова. В *ЕМ* писмото неправилно е отнесено към 1921 г. При подготовката за печат на т. 22 от настоящото издание имах възможност да се запозная с оригинала, на който след думата неделя, написана от И. Вазов, Е. Марс добавила съвсем ясно годината 1920. Неизвестно е, кой е написал датата 10 юли 1921, с която писмото се пе-

чата в *ЕМ* (стр. 133) и в СС, т. XX, 1957, стр. 508, № 743. Затова смятам, че е по-правилно то да бъде поместено след Вазовото писмо № 937 (*ЕМ*, стр. 128, *СС, т. XX*, стр. 490), с което очевидно има връзка по съдържание и настроение.

Стр. 222, **№ 939.** До Н. Михайлов. Печата се според текста в *НП*, стр. 201. Написано на пощенска карта. Датира се според пощенския печат.

Стр. 222. *Вашите стихотворения ми се харесаха.* — Бившият подполковник Никола Михайлов е имал литературни интереси. Познавал се е с д-р К. Кръстев, Божан Ангелов и други писатели. Писал е стихове, които е пращал на Вазов за преглеждане. През 1928 г. е издал стихосбирка със заглавие «Дългът. Песни за родината». В нея има две стихотворения, посветени на Вазов: «Певецу Ив. Вазову», стр. 54—56, с дата 24. X. 1920 и «На гроба на поета» — стр. 57—58.

Стр. 223, **№ 940.** До И. Шишманов. Обнародвано в *Шишм*, стр. 302.

Стр. 223. *. . .съобщавах, че твоето поздравително писмо съм приел.* — Вж. писмо № 916.

Стр. 223. *Министерския съвет те тъкми ~ в Лигата на народите.* — Вж. писма № 941, 943, 944, 945, 948, 951, 952, 969 и др.

Стр. 223. *Очаква се ~ г. Стамболийски.* — Александър Стамболийски (1879—1923) — изтъкнат водач на БЗНС. По него време бил министър-председател.

Стр. 224. *Твой Димитър ми обеща да ми прати романа си.*— Касае се за романа «Бунтовникът» от Димитър Шишманов.

Стр. 224, **№ 941.** До Н. Георгиев. Печата се според текста в *НП*, стр. 78. Датирано от Н. Георгиев.

Стр. 224. *. . .да ми повърнете тоя ръкопис.* — Не е ясно какъв ръкопис е искал Вазов да му върнат за коригиране. Около тази дата няма негово произведение, печатано в «Напред».

Стр. 224, **№ 942.** До И. Шишманов. Обнародвано в *Шишм*, стр. 303.

Стр. 224. *По оня въпрос нищо още не мога да ти съобщя...*— Касае се за назначаването на Шишманов в Лигата на народите.

Стр. 224. *. . .защото ония, от които зависи. . .* — касае се за С. Омарчевски и други министри.

Стр. 225. *. . .препечатвам «Триндафилите».* — През 1921 г. излиза Вазовата книга «Любов и природа», която съдържа цикъла «Триндафилите» от стихосбирката «Люлека ми замириса».

Стр. 225, **№ 943.** До Н. Георгиев. Печата се според текста в *НП*, стр. 78.

Стр. 225. *. . .да поместите приложената статийка. . .* — Изпратената от Вазов статийка не е поместена в искания от него брой. Намираме я в «Напред», бр. 498, 23 февр. 1921 г., със заглавие «Магда», драма в четири действия от Евгения Марс». В нея се изтъкват положителните качества на драмата.

Стр. 225. *. . .подписах статийката с буква Л.* — Отзивът за «Магда» е излязъл, както Вазов е искал, с инициала Л.

Стр. 226, **№ 944.** До И. Шишманов. Обнародвано в *Шишм*, стр. 304.

Стр. 226. *Получих писмото от жена ти. . .* — На 14 февруари 1921 Лидия Шишманова, жената на И. Шишманов, е помолила Вазов да се застъпи пред Стамболийски за отпускане на 5000 лв. (швейцарски) за Българската секция на Лигата за мира и свободата; Лигата имала седалище в Женева.

Стр. 226. *. . .пак ще се срещна с г. Омарчевски. . .* — Вж. писмо № 942.

Стр. 226, **№ 945.** До И. Шишманов. Обнародвано в *Шишм*, стр. 304.

Стр. 227. *По въпроса, по който ми пише жена ти. . .* — Вж. писмо № 944.

Стр. 227. *Чилингиров ~ иска да помести там и моето писмо. . .* — По молба на поета Шишманов трябва да е възобновил и изпратил писмото, с което Вазов се отказва от юбилея; намираме го поместено в «Прослава на Ивана Вазов», стр. XI—XII.

Стр. 228, **№ 946.** До И. Шишманов. Обнародвано в *Шишм*, стр. 305.

Стр. 228. *Европа ~ ни души сега, изсмуква ни кръвта чрез тая сган репарационни комисари. . .* — Вазов има пред вид наложените на България репарации от Ньойския договор.

Шишманов не е отговорил на неколкократните Вазови запитвания — какво е работил в Швейцария.

Стр. 228. *. . .мисля през октомври да замина за Ривиерата. . .* — Вазов не е могъл да осъществи това си намерение. Идеята за Ривиерата му е дал Шишманов в писмото си от 18 февруари 1921 г.

Стр. 228. *В читалнята на клуба. . .* — Касае се за Юнион клуб.

Стр. 229, **№ 947.** До И. Шишманов. Обнародвано в *Шишм*, стр. 306.

Стр. 229. *Аз си позволих тая свобода, макар че са писани*

през миналия век. — Вазов всъщност е писал цикъла «Тринадафилите» само преди няколко години, но по някои съображения не признава това пред Шишманов. В писмото си от 18 април последният му пише: «Чудя се само защо е била славянската хитрост п р е д м е н е (фикцията, че стихотворенията в «Тринадафилите» са писани през миналия век).»

Стр. 230, № 948. Д о С. Б о б ч е в. Печата се според текста в *НП,* стр. 174.

Стр. 230. *Поздравявам те най-сърдечно. . .* — На 8 май 1921 г. бил отпразнуван 50-годишният юбилей на С. С. Бобчев, по който случай е поздравителното писмо на поета.

Стр. 230, № 949. Д о И. Ш и ш м а н о в. Обнародвано в *Шишм,* стр. 307.

Стр. 231. *Страшно съм наскърбен от последното ти писмо.* — Вазов сигурно има пред вид писмото на видния наш учен от 18 април 1921 г., в което Шишманов изказва огорчението си от неудобното положение, в което се поставят двамата — той и И. Вазов — от протакането на назначаването на Шишманов в Лигата на народите.

Стр. 231. *Тя ~ ще открие новия сезон на Народния театър. Преписва се там вече.* — В репертоарния план на Народния театър за 1921/1922 г. действително се предвиждало новият театрален сезон да бъде открит с «Престолът». Вазов обаче не можал да завърши в желания вид пиесата си, над която работил до последните дни от живота си. Драмата не е представена приживе на поета.

Стр. 232, № 950. Д о К. С а г а е в. Печата се според оригинала, запазен в ЦДИА, ф. 516, оп. 1, а. е. 1911. В същия архив се пази нотариално заверен препис на това писмо, машинописен препис, копие — а. е. 1913, нотариално заверен препис, машинопис, а. е. 1881, л. 30. К. Сагаев не е инсценирал «Под игото» за филм. През 1929 г. чрез специален договор той прехвърля (отстъпва) даденото му от Вазов право на Христо Мазаджиев и Панайот х. Иванов срещу 20 000 лева и 3% от сумите, които последните биха получили от държавата за продадени на нея копия от проектирания филм. — Вж. ЦДИА, ф. 516, оп. 1, а. е. 1881, л. 31.

Стр. 232, № 951. Д о Е. М а р с. Печата се за пръв път според оригинала, който се намира у Л. Елмазова. Музеят «Иван Вазов» има копие — инв. № 1785. Написано на илюстрована карта «Морски бани». За радушния прием, който бива оказан на Вазов в Бургас, вж. *Шишм,* стр. 347.

в *Шишм,* стр. 308.

Стр. 233. . . .*«готвачката» ми избяга в Швейцария.* — Вазов намеква, че с отиването си в Швейцария Шишманов го е лишил от непосредствената си помощ.

Стр. 233. . . .*направих със сестра си излет до Бургас ~ Прилагам ти тук изрезка от вестник. . .* — В архива на Шишманов е запазена изрезката от вестника за тържественото посрещане и радушния прием на поета в Бургас. В началото на дописката четем: «На 8 т. м. народният поет г. Вазов е посетил Бургас. Той е бил изненадан от избухването на горещи съчувствия там. Цялата учаща се младеж, заедно с учителите и с интелигенцията, с градска музика и знамена се стекли да го поздравят. . .» (НАБАН, ф. № 11 к. оп, 3, а. е. 221, л. 58).

Стр. 234. Tu recevras prochainement bonnes nouvelles (фр.) — ще получиш скоро добри известия.

Стр. 234, № 953. Д о И. Ш и ш м а н о в. Обнародвано в *Шишм,* стр. 309.

Стр. 235. *Драмата ~ отложих за към Коледа, нямах причина да бързам с представянието ѝ.* — Вазов всъщност бил затруднен от ред въпроси, свързани с идейното съдържание и композицията на произведението, които забавили окончателното завършване на «Престолът».

Стр. 235, № 954. Д о п о щ е н с к а т а с т а н ц и я — С о ф и я. Печата се според текста в *НП,* стр. 200. Написано с молив на пощенска карта.

Стр. 235. . . .*защото не мога да си служа с него.* — Макар Вазов да съобщава на Шишманов, че не обичал да си служи с телефона поради идеосинкразия, все пак той не се отказвал от тази културна придобивка.

Стр. 236, № 955. Д о А. П а с к а л е в. Печата се според оригинала — МИВР, инв. № 1692. Обнародвано във *ВЛ,* стр. 11.

Стр. 236. *Ако са подвързани и другите новоотпечатани томове. . .* — В личната библиотека на поета са запазени 9 тома от неговите Събрани съчинения в кожена подвързия с надпис: «Иван Вазов. От Книгоиздателството» (Т. I, II, IV, V, VI, VII, VIII, X, XI).

Стр. 236. *Видях в «Златорог» низостите на Боян Пенева. . .* — В интересната си статия «Основни черти на днешната българска литература» Боян Пенев, от позиции, близки до позициите на принципа изкуство за изкуството, изтъква, че българската литература от 20-те години правила впечатление «п р е-

ди всичко със своя реализъм» (к. а.). Той отрича крайния субективизъм, както и крайния обективизъм и прави редица бележки за творчеството на К. Христов, Пенчо Славейков, П. К. Яворов и др. Квалификациите за Вазовото творчество са едни от най-резките: «Обективния стил, в крайните си форми се налага като сигурен белег на бездарността. . . За идеал в дадения случай не може да служи примирението на двата стила у Вазова, защото и единият, и другия у него са твърде повърхностни. . .». . . «Героични характери, не толкова върху психологическа, колкото върху историческа основа, рисува Вазов в «Под игото». . . и в патриотическите си драми от рода на «Борислав». Само че у Вазов индивидуалното е дадено не като вътрешно преживяване, не с психологическата си значителност, а предимно като външен жест, като поза и реторична фраза». . . «Българския писател е здрав и трезвен. Въплъщение на тая здравина в литературата ни е Иван Вазов. Той предпочита здравото дори и когато е олицетворение на безизходна ограниченост и тъпота. . .». . . «Поезията на Вазова се отличава с безкрайна бедност в идейно отношение. Неговата мисъл не се издига по-високо от най-обикновените, най-шаблонните и повърхностни форми на един национално-политически, патриотически или пък обществен идеал» («Златорог», II, кн. 4—5, април-май 1921, стр. 225, 231, 232, 236, 246).

Стр. 236. . . . *чудя се на г. Влад. Василев*. . . — Владимир Матеев Василев (1883—1963) — изтъкнат литературовед и критик, застъпник на буржоазни и антимарксически гледища в литературната теория и естетика. В началото на своята литературнокритическа дейност написва положителна оценка за Вазовите «Японски силуети» (с псевдоним В. Ямуков). Бил е редактор на сп. «Златорог» от 1920 до 1943 г.

Стр. 236, **№ 956.** До И. Шишманов. Обнародвано в *Шишм*, стр. 311.

Стр. 236. *Ти си ядосан, аз повече*. . . — В писмото си от 26 юни Шишманов пише на Вазов: «И какво спечелих от своето наивно доверие? Само тревоги за утрешния ден и трепетно очакване на всяка поща.»

Стр. 237. . . . *тръгвам със сестра си*. . . — В началото на юли поетът заминал със сестра си Вела Вазова за Рибарица, дето останал само няколко дена поради дъждовно време.

Стр. 237, **№ 957.** До Е. Марс. Печата се според текста в *ЕМ*, стр. 133.

Стр. 238, **№ 958.** До В. Вазова-Фетваджиева. Обнародвано в *СС—XX*, стр. 509.

Стр. 238. *Видях Владимира* — отнася се за Владимир Вазов.

Стр. 238. *Видях и г. Спиридонова*. . . — отнася се за известния български скулптор Жеко Спиридонов Хадживичев (1867—1945), директор на Художественото индустриално училище, по-късно Художествена академия, създал един от най-сполучливите бюстове от мрамор на Иван Вазов.

Стр. 239. . . *поздрав на Мара, на г-жа Райна*. . . — Мара е жената на Владимир Вазов; Райна Горанова, по мъж Спиридонова (съпруга на Ж. Спиридонов) — сестра на Мара Вл. Вазова.

Стр. 239, **№ 959.** До И. Шишманов. Обнародвано в *Шишм*, стр. 311.

Стр. 240. *Най-новото ~ е новият правопис: една чудовищност!* — Вазов има пред вид «земеделския» правопис на Омарчевски — Стамболийски.

Стр. 240, **№ 960.** До И. Шишманов. Обнародвано в *Шишм*, стр. 312.

Стр. 240. *Аз съм поразен от разписката*. . . — Шишманов е изпратил до Вазов разписката, с която бил предал на пощата препоръчано писмо до С. Омарчевски.

Стр. 240. . . . *казах няколко думи на Дантевото тържество*. — В архива на Шишманов е запазена пратената от Вазов реч за Данте, публикувана в «Мир», XXVII, бр. 6320, от 27 юни 1921 г.

Стр. 241. *Причините за оттеглянето на Михайловски от в. Напред, мисля, че са същите, които ти предполагаш*. — В писмото си от 22 юни (5 юли 1921 г.) Шишманов пише: «Много бих желал да зная какво прави Михайловски? Защо той напусна редакцията на «Напред»? Боя се, че е съгледал нещо нечисто в нейната кухня. . .» (к. ред.).

Стр. 241, **№ 961.** До В. Вазова-Фетваджиева. Печата се според текста в *СС—XX*, стр. 512.

Стр. 241. *Не ми пращай Василка* — Вазовата прислужница. В писмото от 6 август (в оригинала погрешно отбелязано от Вазов — 5 авг.) поетът съобщава за последния си излет. Вазов прекарал няколко дни във вилата на директора на каменовъгленатa мина на гара Плачковци. Вж. за този излет: К. Кръстев. Последното лято на Иван Вазов, — Изгрев, II, бр. 600, 19 септ. 1946; Димо Сяров. Последни излети. — «Българо-съветска дружба»,

IX, бр. 10, окт. 1953; Н. Марангозов. Последното летуване на поета. — В: «Картинна галерия», V, 1961, бр. 7.

Стр. 242. **№ 962.** До В. Вазова-Фетваджиева. Печата се според текста в *СС—XX*, стр. 512.

Стр. 242, **№ 963.** До В. Вазова-Фетваджиева. Печата се според текста в *СС—XX*, стр. 513.

Стр. 243, **№ 964.** До Е. Марс. Печата се според текста в *ЕМ*, стр. 135.

Стр. 243. *. . .г-жа Миятева ми съобщи. . .* — Отнася се за Мара Миятева, артистка от Народния театър.

Стр. 243. *. . .в железницата се запознах с ~ г-жа С.* — Отнася се за Ирина Сокерова. Вж. писмо № 966.

Стр. 244, **№ 965.** До Е. Марс. Печата се според текста в *ЕМ*, стр. 137.

Стр. 245. *Вярвам да си получила вече двете ми писма.* — Всъщност известно е, поне засега, само едно още писмо на поета до Е. Марс от Плачковци — предходното, от осми август 1921 г.

Стр. 245, **№ 966.** До Ирина Сокерова. Обнародвано в *СС—XX*, стр. 516.

Стр. 245. *Ирина Сокерова* — българска преводачка, род. в гр. Севлиево. Превела е книгите: Иля Еренбург — «Ден втори»; Силанпее — «Свещена простота»; Ермилов — «Заветите на Белински към младото поколение» и др.

На Ирина Сокерова Вазов се обадил с картичка и от Габрово, в който град бил на 15 август. За последен път гостувал поетът и в Стара Загора, на брат си д-р Кирко Вазов.

Стр. 246, **№ 967.** До В. Вазова-Фетваджиева. Обнародвано в *СС—XX*, стр. 516. Това е последното писмо на Вазов до сестра му.

Стр. 246, **№ 968.** До И. Попов. Печата се според текста в *СС—XX*, стр. 517. Последното писмо на поета до Иван Попов.

Стр. 246, **№ 969.** До И. Шишманов. Обнародвано в *Шишм*, стр. 313.

Стр. 247. *Пристиганите ~ 10 000 лева, аз те съветвам да приемеш.* — В писмото си от Вилдерсвил (27. VII. 921) Шишманов се отказва от пратените 10 000 лв. («Ти знаеш, че подаяние не ща!») и се оплаква, че от бълг. консулство в Женева му било съобщено за назначаването му титуляр на българската катедра в новооснования Международен университет в Брюксел. Продължението на писмото му е от Берн (12. VIII). Шишманов е на път за Германия, дето животът бил по-евтин.

черновка (стр. 61—62).

Стр. 247. *Все се двоумя да дам ли да се играе драмата. . .* — И тук се отнася за «Престолът».

Стр. 247. «L'Echo de Bulgarie» — български вестник, излизал на френски език в София (I, 1913/1914, XI, 1923). Официозен вестник на Министерството на външните работи.

Стр. 248, **№ 970.** До Е. Марс. Печата се за пръв път според оригинала, който се пази в Л. Елмазова. Музеят «Иван Вазов» притежава копие инв. № 1784.

Стр. 248. **№ 971.** До А. Николов. Печата се според текста в *НП*, стр. 200. Именитият български скулптор Андрей Николов е работил мраморен бюст на И. Вазов през 1910 г., който се намира в Националната художествена галерия Той участвува и в конкурса за бюст на Вазов заедно с Величка Белиева за 100-годишнината от рождението на поета (1950).

Стр. 248, **№ 972.** До С. Ватралски. Печата се според текста в *СС—XX*, стр. 519. Писмото е печатано за пръв път в сп. «Свободно мнение» IV, № 7, 2. III. 1922. Ватралски е пратил книгата си «Първом правда. Сбирка рими и поеми върху благовестни теми», с надпис: «На любимия мой поет Иван Вазов, подарявам най-новата си сбирка. Авторът.» В нея има три стихотворения, посветени на Вазов: «Българско слънце», «Ивану Вазову» и «70-годишнината на Ив. Вазов» (стр. 39—40).

Стр. 249, **№ 973.** До И. Шишманов. Обнародвано в *Шишм*, стр. 314. На писмото Шишманов написал: «Предпослед. ньо писмо на Вазова. Получ. 22. IX. 1921 (ден на смъртта му!)».

Стр. 249. *За ръкописа си не бързам, защото се отказах да поставя драмата.* — Вазов може би се отказал да постави «Престолът» на сцената на Нар. театър, но не се отказал от търпеливата работа над пиесата до последните си дни.

Стр. 250, **№ 975.** До И. Шишманов. Обнародвано в *Шишм*, стр. 314. На ръкописа Шишманов написал: «Последно писмо на Вазова до мене. Получ. 23 IX. 921.»

Стр. 250. *Повечето от твоите бележки намирам справедливи, но някои — не.* — Последното писмо на Шишманов до Вазов, писано от Фрайбург (6 септ. 1921), е твърде дълго, състои се от няколко страници, посветено цялото на пиесата «Престолът». То е едно от най-интересните писма, понеже ни дава възможност да вникнем в начина, по който Шишманов помагал на народния поет. Вж. *СС— XVIII*, стр 392—395.

Стр. 251, № 976. До Е. Марс. Печата се според текста в *ЕМ*, стр. 138. Това е последното писмо на поета до Е. Марс.

Стр. 252, № 978. До българските студенти в Берлин. Печата се според оригинала — МИВР, инв. № 1684.

Стр. 252. *Благодаря на българските студенти ~ че не ме вабравят.* — Народният поет отговаря на следното приветствие на българските студенти в Германия от 21 април 1921 г., събрали се в Берлин, за да образуват общ студентски съюз:

«Народни поете! Туряйки основите на Съюза на българските студентски дружества в Германия, целта на които е планомерна и задружна дейност за просвета и култура и за запознаване отечеството ни тук в страната, в която се учим, конгресът на целокупното студентство в Германия Ви отправя горещ привет. В стремежа си за постигане поетите цели той ще взема въодушевен пример от Вашата неуморна дейност като народен труженик, който с постоянство и непреклонна енергия е водил народа, не напущайки поста си даже и в дни на най-тежки изпитания. . . И днес, когато това студентство се обединява за системна културна работа, то пожелава на своя духовен баща дълголетие и щастлив живот. . .» — МИВР, № 904.

Стр. 253, № 979. До В. Т. Велчев. Печата се според текста в *СБСМ*, стр. 111.

Стр. 253. *Благодаря за защитата. . .* — Не е ясно за коя статия се отнася, понеже в. «Ден» често е помествал материали в защита на поета и творческото му дело.

Стр. 253, № 980. До Е. Марс. Обнародвано в *СС—XX*, стр. 523.

Стр. 254, № 981. До И. Попов. Печата се според текста в *МБТ*, т. II, стр. 406. Иван Попов помества това писмо след бележките, които Вазов му е изпратил във връзка с драмата си «Борислав». Възможно е на някои от представленията на тази пиеса да не е могъл да присъствува.

Стр. 254, № 982. До М. Кръстев. Печата се според текста в *НП*, стр. 201.

Тази бележка Вазов е изпратил на художника-график Михаил К. Кръстев, брат на известния критик д-р К. Кръстев. Вазов се съгласил да позира на М. Кръстев, който направил няколко сполучливи радирунги. Художникът не беше сигурен за годината, но смяташе, че е било преди втория юбилей на Вазов.

Стр. 254, № 983. До М. Маджаров. Печата се според текста в *НП*, стр. 73.

Стр. 254, № 984. До М. Маджаров. Печата се според текста в *НП*, стр. 73.

Стр. 255. *Арменский актьор Фасуляджиян. . .* — Вазов и Маджаров са посещавали представленията на трупата на Фасуляджиян още от Пловдив. В София трупата е играла в сграда на мястото, дето днес се намират Централните хали (магазин «Гастроном»).

Стр. 255, № 985. До М. Маджаров. Печата се според текста в *НП*, стр. 72.

Стр. 255. *. . .дали Петко Славейков беше пуснал едно време. . .* — В брошурата на П. Р. Славейков «Последното ми ходяние в София», издадена в Пловдив в 1883 г., не се намира народната поговорка, за която Вазов пита Маджаров.

Стр. 256, № 986. До М. Маджаров. Печата се за пръв път според оригинала, който се пази в читалище «Искра» — Казанлък. Музеят «Иван Вазов» има копие инв. № 1791. Написано на визитка.

Стр. 256, № 987. До М. Маджаров. Печата се според текста в *НП*, стр. 71. Написано на визитка.

Стр. 256, № 988. До М. Маджаров. Печата се според текста в *НП*, стр. 71. Написано на визитка.

Стр. 257, № 989. До М. Маджаров. Печата се според текста в *НП*, стр. 71.

Стр. 257, № 990. До М. Маджаров. Печата се според текста в *НП*, стр. 72. Написано на визитна карта.

Стр. 257, № 991. До М. Маджаров. Печата се според текста в *НП*, стр. 72. Написано на лист от бележник с надпис: Министр на Народното Просвещение.

Стр. 257, № 992. До М. Маджаров. Печата се според текста в *НП*, стр. 73. Написано на визитна карта.

Стр. 257. *Ако сте говорили с г. Стояновича. . .* — Иван Стоянович, известен с името «Аджеле» (бърз), е бил в румелийско време член на т. нар. казионна партия. След Съединението минал към народняшката партия. Бил е дълги години главен директор на пощите. Не е ясно каква молба е имал Вазов към Маджаров и Стоянович. Навярно това писмо е от времето, когато Маджаров е бил в кабинета на К. Стоилов — 9. XII. 1894 до 18. I. 1899.

Стр. 258, № 993. До С. Бобчев. Печата се според текста в *НП*, стр. 174.

Стр. 258. *. . .пращам ти само ~ началото на статията. . .* — Трудно е да се определи каква статия е пратил Вазов на Бобчев

с това си писмо. В цялото течение на «Бълг. сбирка» (т. I—XXI) с X. са подписани следните работи:

а. «Анализ на социалното положение» от Петър Дашев. София, 1895, II, кн. 4, 1895. Това е положителна рецензия за книгата на П. Дашев.

б. «Блянове» от Пенчо Славейков — V, кн. 3 — положителен отзив за новата стихосбирка на Славейков. И двете тези работи обаче нямат незавършен вид, нито пък някаква бележка от редакцията.

Навярно става дума за статията «Януарската ни поезия», VII, кн. 3, 1900, или «Мартовската ни поезия», VII, кн. 5, 1900, които разглеждат поезията в списанията «Звезда», «Бълг. преглед», «Надежда», «Бълг. сбирка» и др. (виж писмо № 223 до Ат. Илиев). Те са подписани с XX.

Това и следващите Вазови писма и бележки до Бобчев не са датирани нито от поета, нито от редактора на *Бсб*. Те останаха недатирани и след продължителните справки в нашия периодичен печат. Самите писма подсказват, че са писани през различни периоди от живота на Вазов. По-конкретни обаче данни те не дават.

Стр. 258, **№ 994.** До С. Бобчев. Печата се според текста в *НП*, стр. 175.

Стр. 258. *. . .скърбя, че Бълг. сбирко престава занапред да бъде ежемесечна.* — От тези редове подразбираме, че Бобчев и Маджаров са тъкмели да преустановят ежемесечното издаване на *Бсб*. До последната си годишнина обаче списанието е излизало ежемесечно.

Стр. 259, **№ 995.** До С. Бобчев. Печата се според текста в *НП*, стр. 175.

Стр. 259. *. . .да прочета половина страница ~ от епохата на Ивана Асена II. . .* — Писмото може да бъде отнесено към периода 1908—1909, като приемем, че Вазов се е интересувал от епохата на Иван Асен II във връзка с историческата си драма «Борислав».

Стр. 259, **№ 996.** До С. Бобчев. Печата се според текста в *НП*, стр. 175.

Стр. 259. *Прати ми и «Юбилейний борник на Габровската гимназия». . .* — В «Юбилейния сборник по случай 25-годишнината от първия випуск на Габровската Априловска гимназия», издаден в 1900 г. в Пловдив, е отпечатан за пръв път Вазовият разказ «При Ивана Гърбата» (стр. 161—164).

Стр. 260, **№ 997.** До С. Бобчев. Печата се според текста в *НП*, стр. 177.

Стр. 260. *Намери ли рецензийката от Вацова?* — В съдържанието на цялото течение на *Бсб* името на Вацов носи само рецензията за книгата на д-р Фран Гундрум — «Duhan» (Загреб, 1902). Тя е подписана с инициала В., който се среща в много годишнини на списанието и очевидно не само Вацов си е служил с него.

Стр. 260, **№ 998.** До С. Бобчев. Печата се според текста в *НП*, стр. 177. Възможно е бележката да е във връзка със Славянския конгрес, състоял се през 1910 г.

Стр. 260, **№ 999.** До С. Бобчев. Печата се според текста в *НП*, стр. 178. Бележката може да се отнесе към 1911 или 1912 г., когато Бобчев е министър на народната просвета.

Стр. 261, **№ 1000.** До С. Бобчев. Печата се според текста в *НП*, стр. 179.

Стр. 261, **№ 1001.** До С. Бобчев. Печата се според текста в *НП*, стр. 179.

Стр. 261. *Предай мойте поздрави сърдечни г. Заболотскому.* — П. А. Заболотский е бил професор в Историко-филологическия институт в Нежин. Институтът е възникнал от Нежинския лицей, в който се е учил Н. В. Гогол. Към института бил създаден музей на името на Гогол, който Заболотски завеждал.

Стр. 261, **№ 1002.** До С. Бобчев. Печата се според текста в *НП*, стр. 179.

Стр. 261. *Добре е ти сам да прегледаш. . .* — И тук личи постоянното желание на поета произведенията му да излизат без коректурни грешки.

Стр. 262, **№ 1003.** До С. Бобчев. Печата се според текста в *НП*, стр. 180.

Стр. 262. *Като прегледах разказа. . .* — С тези редове Вазов отговаря на бележка на С. Бобчев с дата 22. XII, от която не личи за кой разказ става дума.

Стр. 262, **№ 1004.** До С. Бобчев. Печата се според текста в *НП*, стр. 180.

Стр. 262. *. . .течението от з. «Свобода». . .* — орган на «Народната либерална партия» на С. Стамболов.

Стр. 262, **№ 1005.** До С. Бобчев. Печата се според текста в *НП*, стр. 180.

Стр. 262. *. . .годишните течения на Бълг. сбирка. . .* — Вазов редовно е получавал «Българска сбирка», но в библиоте-

ката му има запазени само две годишни течения, от които едното непълно.

Стр. 263, **№ 1006.** До С. Бобчев. Печата се според текста в *НП*, стр. 180.

Стр. 263. *Майка ~ поздравлява тебе, г-жа Катерина и г-жа Марийка.* — Отнася се за Марийка Маджарова, сестра на Катерина Бобчева. Писмото навярно е във връзка с бракоразводното дело на Вазов и може да бъде отнесено към периода 1895—1902.

Стр. 263, **№ 1007.** До С. Бобчев. Печата се според текста в *НП*, стр. 181. Под текста с друг почерк и с друго мастило написано: 28 септ. 1902 (?) петък.

Стр. 263, **№ 1008.** До С. Бобчев. Печата се според текста в *НП*, стр. 181.

Стр. 263—264. . . .*книжката ~ в която е напечатана «Ауденция у Братияну»*. — Бележките си за румънския министър, разположен благосклонно към българите, Вазов обнародва в *Бсб*, VII, кн. 9, 1900, със заглавие «При Йон Братияну». Това ни подсеща, че краткото Вазово писмо е писано след 1901 г.

Стр. 264, **№ 1009.** До С. Бобчев. Печата се според текста в *НП*, стр. 181.

Стр. 264. . . .*дето е напечатана комедията ми «В царството на славата»*. — Над текста на Вазовата бележка е отбелязано с молив: 901—4, 9, 10. Това е годината — 1901 и номерата на книжките, в които е печатана споменатата Вазова творба. Бележката е писана след 1901 г.

Стр. 264, **№ 1010.** До С. Бобчев. Печата се според текста в *НП*, стр. 176.

Стр. 264, **№ 1011.** До С. Бобчев. Печата се според текста в *НП*, стр. 178.

Стр. 264. *Брат ми ~ я е направил малко длъжка.* . . — В цялото течение на *Бсб* не е печатана рецензия от някой брат на И. Вазов, подписана с неговото име.

Стр. 265, **№ 1012.** До С. Бобчев. Печата се според текста в *НП*, стр. 178.

Стр. 265, **№ 1013.** До С. Бобчев. Печата се според текста в *НП*, стр. 178.

Стр. 265, **№ 1014.** До С. Чилингиров. Печата се според текста в *СБСМ*, стр. 209. Обнародвано от С. Чилингиров.

Стр. 266, **№ 1015.** До С. Чилингиров. Обнародвано от С. Чилингиров в *СБСМ*, стр. 210.

Стр. 266, **№ 1016.** До И. Шишманов. Обнародвано в *Шишм*, стр. 274.

Стр. 266. *Brouillon* (фр.) — черновка.

Стр. 266, **№ 1017.** До И. Шишманов. Обнародвано в *СС—XX*, стр. 533.

Стр. 267, **№ 1018.** До И. Шишманов. Печата се според текста в *СС—XX*, стр. 533.

Стр. 267, **№ 1019.** До И. Шишманов. Печата се според оригинала — НАБАН, ф. 11 к. оп. 3, а. е. 219. Визитка.

Стр. 267, **№ 1020.** До И. Шишманов. Печата се за пръв път според оригинала — НАБАН, ф. 11к, оп. 3, а. е. 219, л. 91.

Стр. 268, **№ 1021.** До И. Шишманов. Печата се за пръв път според оригинала — НАБАН, ф. 11к, оп. 3, а. е. 219, л. 86. От Шишманов няма никакви указания за пратения от Вазов ръкопис.

Стр. 268, **№ 1022.** До председателя на Опълченско-поборническото дружество. Печата се според оригинала — МИВР, инв. № 1597. Обнародвано във *ВЛ*, стр. 11.

Стр. 268, **№ 1023.** До С. Данев. Печата се според текста във *ВЛ*, стр. 11.

Стр. 269, **№ 1024.** До И. Е. Гешов. Печата се за пръв път според оригинала, запазен в НБКМ, ф. № 272, а. е. 565, л. 24. Написано на визитна карта.

ДОБАВКИ

Стр. 270, **№ 1026.** До С. Гълъбов. Печата се според оригинала — МИВР. Обнародвано е от проф. Константин Гълъбов в книгата му «Спомени весели и невесели за български писатели», 1959, стр. 8, дето погрешно е посочена датата на писмото 1884 вм. 1883 г.

Спас Гълъбов, бащата на проф. К. Гълъбов, по него време бил учител в с. Брестовица.

Стр. 270. . . .*да се запозная и разговаря с ~ г-на Динча Минчов* — Д. Минчов, сродник на С. Гълъбов, по онова време бил кмет на гр. Пещера.

Стр. 270. . . .*аз си дадох кандидатурата за депутат в Изворската колегия.* — В тази колегия тогава влизали селата Мирково, Брестовица, Перущица, Устина, Пастуша, Палатово-Кадиево, Каратаир, Златитрап. Става дума за изборите за Обла,

стното събрание, насрочени за 24 април 1883 г. за 15 «овдовели» избирателни колегии в Източна Румелия.

Стр. 270. . . .*и Вие от Ваша страна да ми ~ помогнете в Брестовица за избирането ми.* — В споменатата книга К. Гълъбов пише: «След получаването на това писмо баща ми, който бил тогава главен учител в Брестовица, се заел да агитира в Перушица и околните села, като използувал за агитацията и стихотворението «Кочо». Аз не зная друг случай на политическа агитация в полза на поет чрез декламиране на негови стихотворения. И не вярвам да има.»

Стр. 270. *Засега ще Ви кажа, че времената са критически.* . . — В Източна Румелия се водели ожесточени борби между тъй наречените съединисти, към които се числял и Вазов, и «казионната» партия, подкрепяна от главния управител А. Богориди.

Стр. 271. . . .*аз напълно смятам на съдействието Ви.* . . — Въпреки усърдието, което проявил С. Гълъбов, а навярно и някои други негови колеги, в Изворската колегия бил избран не И. Вазов, а Кочо Хаджикалчев. За средствата, с които правителствената партия водила изборната борба, в. «Марица» изнася доста сведения (Вж. «Марица», VI, бр. 482, 22 април 1883, стр. 1; бр. 483, 26 април, стр. 1 и др.). В. «Съединение» съобщава повече подробности. В някои избирателни колегии била изпратена войска, избирателите били заплашвани с глоба и едномесечен затвор. «В Изворската колегия жандарми, учители и други чиновници — между които и един главен бирник — тайнствено и грозно-шушнат на по-влиятелните избиратели, че главний управител желаял да се избере г. К.,а не Х. П. или В., в противен случай обикновените заплашвания и арест» («Съединение», I, бр. 18, 28 април 1883, стр. 1.). В разказите си «Искров и Райна» (обнародван със заглавие «Избор») и «Кандидат за хамама» Вазов сполучливо е обрисувал партизанските борби от оная епоха.

Стр. 271, **№ 1027**. До Е. Спространов. Обнародвано в *Шишм*, 2. изд., стр. 421.

Стр. 271. *Евтим Спространов* — известен книжовник, проявявал жив интерес към фолклора в Македония. Автор е на редица книги, брошури и статии за историята на градове в Македония, описи на ръкописи в Рилския манастир и на библиотеката при Светия Синод, на популярни книги за деца, преразказани приказки и др. Сътрудничил е в Сборника за народни умотворения, на който е бил коректор на фолклорните материали. М. Арнаудов смята основателно, че се касае за книгите на *СБНУ*, в които е отпечатан Вазовият роман «Под игото».

Стр. 271. *Seurer* — навярно френски литератор.

Стр. 271. *Добруски* — Вацлав П. Добруски (1858—1916), български археолог от чешки произход. Пръв директор на Народния археологически музей в София, организатор на музейното дело в България.

Стр. 271, **№ 1028.** До редакцията на Сборника за народни умотворения. Печата се според текста в *Шишм*, 2. изд., стр.355.

Бележката е написана на коректурния лист от началото на пътеписа «В недрата на Родопите», печатан в *СбНУ*, кн. VIII, 1892.

Стр. 271. . . .*да не се изменя никак правописанието на стиховете.* . . — Става дума за стихотворението «Родопите» от стихосбирката «Поля и гори», което е поместено в началото на пътеписа. М. Арнаудов завършва бележката си с думите: «Като «редакция» Вазов има пред вид не редактора Шишманов, а коректорите на сборника.»

Стр. 272, **№ 1029.** До българските учащи се в Лайпциг. Печата се според оригинала, който се пази в музея на Алеко Константинов в Свищов.

Стр. 272, **№ 1030.** До Георги Вазов. Печата се според текста в *Преп. II*, стр. 387. Ръкописът — в МИВР, № 1533. В началото на писмото Г. Вазов е написал с молив: 1895, 6? То може да е писано към края на 1895, но по-вероятно е да се отнесе към края на 1896 г.

Стр. 272. . . .*князът е дал обещание на Русия да ви прибере с правата и старшинствата в нашата войска.* — На 2 дек. 1895 г. Г. Вазов пише на брат си: «Дълго ли ще се продължи още нашето изгнание?» (*Преп. II*, стр. 386). А в писмото си от 10 ноем. му съобщава от Асхабад: «Във военното министерство беше изпратена на заключение записката на Чарикова, която, ~ заключава ~ следующите два твърде важни, но крайно за емигрантите зловредни пункта: 1) Да се даде на офицерите емигранти следующий чин и 2) да се уволнят в руска служба и отправят в България, гдето да чакат по реда на службата авансирането си и заимание на съответствующий длъжности. Тебе, види се, не е твърде понятно в какво се състои ехидността и зловредността за емигрантите в тия пунктове, но ти ще си уясниш, ако ти кажа, че в настояще време почти всичките офицери емигранти са щабс-капитани. С даване на следующ чин те ще станат капитани от

руската армия и следов. в капитански чин ще се върнат в България, та по такъв начин те естествено стават най-младши капитани в българската армия, в това време, когато техните връстници са подполковници и полковници» (*Преп. II,* стр. 388).

Стр. 273, **№ 1031.** До К. Христов. Печата се според текста в *КХ,* стр. 169. Написано на визитна карта.

Стр. 273, **№ 1032.** До Т. Сахокия. Печата се за пръв път според машинописен препис, изпратен от Андре Карабелашвили (Тбилиси) — МИВР, № 1800.

Тедо Сахокия бил грузински културен деец. В края на миналия век превел на грузински език Вазовия роман «Под игото». Преводът се появил най-напред в списание «Моамбе» през 1898, 1899 и 1900 г., а в 1900 г. излиза и в самостойно издание. Покъсно в Париж Вазов лично се запознал с Т. Сахокия и му изказал голямата си благодарност.

Стр. 273. *Находящаяся в Париже моя соотечественица Нейкова передала мне самый дорогой клад. . .* — По сведение на А. Карабелашвили Т. Сахокия живял временно в Париж в съседство с българската студентка Нейкова. Той подвързал разкошно един екземпляр от своя превод на «Под игото» и помолил Нейкова да го предаде на Вазов.

Стр. 274. *Разве гениальное и доброе влияние Бачково до нас не дошло?* — Както е известно, Бачковският манастир е основан от грузински монаси през 1083 г.

Превод:

Скъпи господине,

Намиращата се в Париж моя съотечественица Нейкова ми предаде най-скъпия дар — преведения от Вас мой роман «Под игото». Като разглеждах радостно забележителното оформление на романа, веднага възникна у мене мисълта — по каква причина е бил направен този превод и как грузинският читател е посрещнал книгата.

И веднага си отговорих, като си представих мислено това далечно, щастливо минало, което духовно е съединявало двата наши братски народа. Нима гениалното добро влияние на Бачково не е дошло до нас? Защото въздействието на Бачково от поколение на поколение е задълбочило нашите културни отношения.

Известното ми от миналото мъжество на грузинците в света нагледно бе доказано по време на освобождението на нашия народ в 1877—1878 г., когато вашите мъжествени воини с нашите съотечественици и руските братя заедно воюваха против турците.

Грузинската младеж — студентите и онези семейства, които познавах зад граница и в Русия, проникнати с човеколюбие, остър ум и революционни идеи, ми направиха незабравимо впечатление.

Историческата мъка и радост на нашите народи са твърде сродни едни на други, боевата цел също е била еднаква — да се спасят от варварите. Уверен съм, че именно това Ви е навело на мисълта да преведете моя роман и още повече да задълбочите традиционните взаимоотношения на нашите народи.

И. Вазов

Стр. 274, **№ 1033.** До К. Христов. Печата се според текста в *КХ,* стр. 173. Датата е уточнена съобразно с мястото, което К. Христов е определил за тази Вазова бележка — Вазовите писма от 29 февр. и 9 март 1903 г.

Стр. 275, **№ 1034.** До В. Уманов-Каплуновски. Обнародва се според оригинално копие от ЦГАЛИ, ф. № 512, оп. 2, ед. хр. 3, л. 122а, б. Написано на илюстрована пощенска карта — София «Търговска улица» (днес не съществува). Датира се според пощенския печат. Сборникът «Славянская муза» излиза в 1892 г., но в 1904 г. той бива преиздаден. Вазов благодари именно за второто издание на книгата.

Стр. 245, **№ 1035.** До В. В. Уманов-Каплуновски. Печата се според оригинално копие на ЦГАЛИ, ф. № 512, оп. 3, ед. хр. 7, л. 33. Написано на илюстрована пощенска карта — Военното училище в София.

Стр. 275, **№ 1036.** До М. Елмазов. Печата се за пръв път според оригинала, запазен у Л. Елмазова. Музеят «Иван Вазов» има копие инв. № 1770. Написано на илюстрована карта. В адреса думата Търново е зачеркната и с друг почерк е написано: София.

Стр. 276, **№ 1037.** До С. Бобчев. Обнародвано в *Шишм,* 2 изд., с. 419.

Стр. 276. *. . .разказът «В бащиния дом». . .* — Вж. бел. № 530.

Стр. 276. *За ~ Величков мисля да ти дам някои спомени. Не зная само разположен ли си да ги поместиш. . .* — Вазовите спомени за К. Величков излизат в *Бсб,* XVIII, 1911, кн. 1, стр. 3—5. По-късно, когато подготвя предговора към събраните съчинения на своя приятел, Вазов разширява спомените си (Вж. в настоящото издание, т. X, стр. 230 и сл., и бележките на стр. 564—567). Вазов не е бил сигурен, дали Бобчев е «разположен» да ги помести, понеже, както е известно, К. Величков се е изказвал

понякога твърде рязко за някои дейци на народняшката партия.

Стр. 276, **№ 1038.** До Е. Марс. Печата се според текста в *ЕМ*, стр. 48.

Стр. 277, **№ 1039.** До Н. Начов. Печата се според текста в *НП*, стр. 81. Адресът е написан на запазения плик на писмото.

Стр. 277. . . *.да ми прочетете своя драматически труд*. . . — Н. Начов няма издадени драматургични произведения. Ясно е обаче, че покрай различните литературни жанрове се е опитал и в драматургичния, за което на свой ред е потърсил компетентното мнение на И. Вазов.

Стр. 277, **№ 1040.** До Е. Марс. Печата се според текста в *ЕМ*, стр. 108.

Стр. 277. . . *.да ви пратя билети за «Стария Хайделберг»*.— В *ЕМ* това писмо неправилно е отнесено към 1917 г. «Старият Хайделберг», пиеса от Вилхелм Майер-Фьорстер е играна в Народния театър през 1913,а не през 1917 г. (Вж.протоколи на Нар. театър № 5 от 17 ян., № 26 от 6 окт. 1912 и № 35 от 24 апр. 1913 г.). Вън от това Димитър Христов, чието име Вазов споменава, е бил министър на земеделието през 1913, а не през 1917 г.

Стр. 278, **№ 1041.** До Ц. Чачановски. Печата се за пръв път според ръкописа — МИВР, № 478. Написано на визитка. Датира се според пощенския печат. Адресът е според плика, на който личи печатът на военната цензура.

Стр. 278. *Цветан Иванов Чачановски* — български писател. С псевдоним Чачан сътрудничил в сп. «Българан», С., 1917 — 1919 г.; в сп. «Червен смях», С., 1922—1923; в сп. «Българан», С., 1933; в сп. «Горчив смях», С., 1936/1937. С псевдонима Пролетсин сътрудничил във в. «„Младеж», С.,1922 г. С този псевдоним е издал книгата си «Пролетарски песни», С., 1928 г. Автор е и на други книги със стихотворения.

Стр. 278, **№ 1042.** До Ц. Чачановски. Печата се за пръв път според оригинала — МИВР, № 476. Написано на визитка. Адресът е според плика, на който личи печатът на военната цензура.

Стр. 278. *Трогнат прочетох Вашите топли стихове*. . . — Ц. Чачановски сътрудничил по време на Първата световна война редовно в сп. «Всеобщ преглед» (I, 1917, II, 1918), в което печатал стихотворенията «На Македония» (I, кн. 4, 1 март 1917, стр. 9), «Завета на загиналите» (I, 1917, кн. 7, май, стр. 7), «Сбъдната

надежда» (I, 1917, кн. 8, стр. 3) и др. Вазов е следял споменатото списание, понеже сам му е сътрудничил.

Стр. 278. *Също и одата Ви във «Всеобщ преглед»*. . . — Във «Всеобщ преглед», II, 1917, кн. 10, 15 юли, стр. 5—6 Чачановски отпечатал «Песента на твореца. [Ода]. Посвещава се на народния ни поет Иван Вазов». Състои се от 15 шестстишни строфи, първата от които гласи:

Ти пя в епохи смътни и в черните неволи,
събуди с песента си скований в робство дух;
сърцето ти бе отзвук на хилядите вопли —
а песента ти — слънце, що всяка гръд разтопли,
молитвата ти — жезъл, от кърви що измоли,
обречений на гибел народ без глас и слух!

Стр. 278, **№ 1043.** До В. Добринов. Обнародвано в *Шишм*, 2 изд., стр. 420.

Стр. 278. . . *.пратете ми по приносящия ръкописа*. . . — Касае се за изпратената вече за печат стихосбирка «Люлека ми замириса». Шишманов е отбелязал на 3 септ. 1919 г. в книгата си: «Дал вече на издателството «Слънце» да печата сбирката му, ако и да не е решил още кое име да предпочете: «Лилякът ми замириса» или «Пролет на една душа». Съгласява се най-сетне за първото. Бои се, че с второто ще се издаде». — *Шишм*, стр 171.

М. Арнаудов е дал и отговора на В. Добринов, издателя на новата стихосбирка:

«Уваж. Господин Вазов,

Вашата сбирка ще закъснее с още малко време. Искаме да намерим за нея по-хубава книга. Тъй че ще имате време за по-продължителни поправки.

Желал бих много да се срещна с д-р Ив. Д. Шишманов, за да му дам за прегледа моите критически статии, които приготвям за отделна книга. Бихте ли посредничили?

С поздрав, В. Добринов.

P. S. Прочетох още няколко пъти стиховете. Все още ми се вижда по-хубаво заглавието «Пролет на една душа». — *Шишм*, стр. 420.

Стр. 279, **№ 1044.** До С. Чилингиров. Обнародвано в *Шишм*, 2. изд., стр. 420. Написано от Вазов на Шишманова визитна карта. М. Арнаудов пояснява, че Чилингиров не можал да им изпълни молбата, понеже списанието не било още депозирано в Народната библиотека, на която той бил по него време директор.

Стр. 279, **№ 1045.** До Н. Георгиев. Печата се според текста в *НП*, стр. 76. Написано на пощенска карта.

И през лятото на 1920 г. Вазов е ходил в Елисейна, но е бил твърде неспокоен поради предстоящия юбилей. Вж. спомените на Вела Вазова-Фетваджиева в *СБСМ*, стр. 55—56.

Стр. 279, **№ 1046.** До И. Димитров. Печата се за пръв път според оригинала — МИВР, № 834. Написано на кос карирана хартия.

Старият поборник за народна свобода, заточван в Диарбекир (Севас), след Освобождението бил търговец в Одрин. Покъсно открил в София винарски магазин. Когато научил, че Народното събрание е взело решение за народно дарение от 100 000 лева на Вазов за втория му юбилей, изпраща до министъра на народната просвета заявление. «България я окъсаха, ограбиха я — пише той — и това, което дава, тя го дава от сърце. Но България е вече изхарчена, бедна. . .» Затова той моли да му се разреши да заплати 1/100 от тази сума — 1000 лева, които прилага към заявлението си. (МИВР, № 836). С. Омарчевски, трогнат от този жест, му благодари със специално писмо от 2. VII. 1920 г., в което между другото четем:

«Дарението, което Народното събрание направи на народния поет, ще бъде дадено от държавата, заради това пък парите, които Вие тъй чистосърдечно поднасяте по същия случай, наредих да послужат като основа на една народна подписка, която Министерството открива за добавъчен дар на народния поет.

Накрай, като Ви благодаря още веднаж за Вашия мил, патриотичен жест, аз се радвам, че в България още има като Вас стари родолюбци, чиито сърца трепват при всяка народна гордост и в това отношение могат да бъдат посочени за подражание от нашата младеж. Министър: Ст. Омарчевски» (МИВР, № 835). Запазена е и разписката, която Юбилейният комитет «Ив. Вазов» е дал на И. Димитров за получената сума (МИВР, № 837).

Стр. 280, **№ 1047.** До А. Георгиев-Дороснев. Печата се за пръв път според оригинала — МИВР, инв. № 1470. Написано на пощенска карта. Датира се според пощенския печат.

Стр. 280, **№ 1048.** До И. Димитров. Печата се за пръв път според оригинала — МИВР, инв. № 833. Пощенска карта. Датира се според пощенския печат.

Стр. 281, **№ 1049.** До Борис Вазов. Печата се за пръв път според оригинала — МИВР, № 1595. Заедно с бележката Б. Вазов е запазил и следния текст от «Престолът»:

Годеслав. Ивайло, позволи ми да ти възразя още.

Ивайло. Слушам.

Годеслав. Додето воюваше по-рано с чужденците, ти издигаше знамето на народа, ти се бореше за народа и народът беше с тебе; сега ще воюваш против българи.

Ивайло. Против Тертера, който има зад себе си болярството, развратното болярство, а не народа.

Годеслав. И мислиш ли, че тая нова война е приятна на народа? Народът е уморен вече от воюване, той иска мир. Иска да си оре спокойно нивите, иска да си гледа работата. . . Тебе ти трябва власт, нему трябва мир. Вашите пътища се разделиха. Откажи се от тая война!

Ивайло. Годеславе, тури се в моята кожа и ми кажи — би ли последвал този съвет? Да, преди воювах за България, тласкан от бога, сега ще воювам за правата си, за престола си, тласкан, ако щеш, от дявола. По-рано Ивайло виждаше народа, после себе си, сега вижда само Ивайла, изгонения, онеправданият, оскърбеният, принуден да дири подслон за главата си, след като беше стигнал до върха на величието и силата. И вие гледайте в мене тоз нов Ивайло. Аз съм жив човек със сърце, с гореща кръв в жилите и с ярост в душата.» (МИВР, № 1595). 4. VI. 21 събота

Датата е написана с червен молив от Б. Вазов. Според нея се датира и писмото.

Стр. 281, **№ 1050.** До Борис Вазов. Печата се за пръв път според оригинала — МИВР, № 711. Написано на лист от бележник. На другата страна се чете текстът от «Престолът»:

«Вихър (разпалено). Царю, одобрявам. Иди при Ногая. Аз ще те чакам с дружината си тука. С тебе — навсякъде! Навикнах да те виждам сè такъв: упорит, силен. Иди! И народът пак ще се сбере около знамето ти, когато чуе, че се връщаш с войска да удариш Търново. Тертер го измами, измами и нас.»

Според този текст писмото се датира условно.

Новото издание на Вазовите съчинения, обогатено с около 250 писма, част от които са обнародвани след излизането от печат на т. 20 през 1957 г., съдържа и доста епистолярни документи, които се печатат за пръв път. От тях в т. 21 са № 27, 36, 41 (до Постоянния комитет), № 156 (до Х. Попконстантинов), № 231 (до Алфред Йенсен), № 239 (до кмета на гр. Безансон — Франция), № 252 и 1022 (до Е. И. Гешов), № 401 (до директора на

Народната библиотека), и др. В т. 22 те са повече: № 531 (до Йозеф Шмаха), № 562 (до С. Бобчев), № 563 (до И. Бошнаков), № 619, 890 и 1037 (до д-р Михаил Елмазов), № 697 и 761 (до И. Шишманов), № 747 (до Павел Елмазов), № 750, 950 и 966 (до Е. Марс), № 775 (до майор Белковски), № 790 (до командира на 49. полк — полковник Гешов), № 846 (до д-р Т. Янков), № 891 (до Дим. Бръчков), № 893 (до П. Т. Франгов), № 894 и 949 до К. Сагаев, № 897 (до д-р Н. Калушев), № 913 (до Екатерина Бончева), № 920 (до Хар. Илиев), № 930 (до Ученолюбивата дружба «Искра»), № 1029 (до българските учащи се в Лайпциг) № 1034 и 1035 (до В. В. Уманов-Каплуновски), № 1046 и 1048 (до Иванчо Димитров), № 1047 (до А. Георгиев-Дороснев), № 1049 и 1050 (до д-р Борис Вазов), и др. Една кореспонденция, получена от Грузия към края на печатането на т. 22, ни даде възможност да включим още едно интересно писмо на нашия поет до Тедо Сахокия — Вазов преводач на «Под игото» на грузински език (№ 1031) и да изпратим същевременно една грешка. Андре Карбелашвили, искрен почитател на Вазовото творчество и радетел на грузинско-българската дружба, съобщава, че Рафаел Исарлишвили, комуто Вазов благодари в писмото си от 20 ноември 1900 г. за неговия интересен труд «Историята на Грузия» (вж. т. 21, стр. 249, № 315), всъщност само е превел споменатия труд, чийто автор е грузинският учен проф. А. Хаханашвили.

Можем ли обаче да смятаме, че поместените материали в т. 21 и 22 на Вазовите съчинения изчерпват цялото епистолярно наследство на поета? Един положителен отговор би бил и прибързан, и несъобразен с ред обстоятелства. Нужно е преди всичко да се отбележи, че някои фондове в нашите архивохранилища — и в София, и в провинцията — не са обработени напълно. Не е изключено след време да се открият в тях и Вазови писма.[1] През време на продължителната си събирателска работа имах неведнъж случай да наблюдавам как наши писатели и именити културни дейци с мъка се разделяха с Вазови писма или ръкописи, останали им като скъп спомен от поета. Едни ги носеха в

[1] Преди години прегледах необработения тогава архив на Венедикт Бобчевски, зет на К. Величков, и намерих неизвестно писмо на Вазов до Величков от времето, когато последният е следвал право в Париж. Сега фондът на В. Бобчевски е обработен, но в него не се оказа Вазовото писмо, невключено навярно поради това, че не е нито от фондообразувателя, нито до него.

портфейла си, други ги бяха поставили в семейни албуми, при което интересните оригинали са постоянно изложени на различни нежелателни и невъзвратими повреди, злоупотреби и кражби. Възможно е и някои наши съвременници да пазят оригинални Вазови материали като скъп талисман.

Нужно е също да припомним, че редица съдбоносни събития и случки, съпътствували живота на Иван Вазов, както и на неговите съвременници, с които той е бил в писмовни връзки, са станали причина да се изгубят завинаги ценни сведения за неговата литературна и обществено-политическа дейност. Не е никак изключено някои от тях да са попаднали в ръцете на цензурата по време на Вазовото емигрантство.

При все че стремежът ни е бил писмовното наследство на Иван Вазов да се покаже по възможност в най-пълен вид, направен е известен подбор в изданието. От *НП* например не са включени следните поздравителни писма, честитки и бележки: Поздравителна картичка до А. Паскалев от Интерлакен с дата 2, юни 1914 г. (стр. 27); разписка за получена от А. Паскалев сума от 30 април 1920 г. (стр. 29); телеграма до А. Т. Илиев, която е във връзка с писмото до последния от 27 ноември 1892 г. (вж т. 21, № 161); честитка за именния ден на А. Т. Илиев с дата, установена от пощенския печат — 30. XI. 1917 г. (стр. 48). честитка до И. Д. Иванов, автор на либретото «Камен и Цена» (стр. 60); благодарствено писмо до Иван Манчев в Сопот по повод поздравлението на Вазовия съграждани за юбилея на поета от 1920 г. (стр. 63); поздравление до М. Маджаров по случай Рождество Христово (стр. 71); покана до Н. Георгиев за обед у дома на поета на 3 септ. 1920 г. (стр. 77); Вазов препраща на С. Бобчев «за коша» на *Бсб* несполучливи стихотворения на поет от провинцията (стр. 142); съобщава на С. Бобчев, че остава «тук» (не е посочено местопребиваването), още няколко дена, та за ръкописа (също неспоменат) имало време (стр. 176); бездатна бележка до С. Бобчев, в която му съобщава, че е изгубил февруарската си книжка на Бълг. сбирка и моли за друга книжка (стр. 176); две служебно-административни писма на Вазов като председател на окръжния съд в Берковица — от 5 и 16 октомври 1879 г. (стр. 203). Не е включена Вазова бележка до Ф. Гундрум, в която поетът му съобщава, че «утре» никакви представления нямало в Народния театър — (*Прил. III*, стр. 220).

Не са намерили място в страниците на двата тома някои епистолярни материали, запазени в ръкописната сбирка на музея «Иван Вазов» в София — едно писмо до Вазовия приятел

Петър Иванов, автор на книгата «Стихотворения» (1875) и на други книги, с дата, установена според пощенския печат — 25. IV. 1913 г. Текстът, написан на пощенска карта, е бил силно навлажнен, поради което е станал почти нечетлив. В началото Вазов благодари за съчувствена телеграма от П. Иванов. Писмото завършва с фразата: «Вероломството сръбско надмина всички предели. Възмутително! Вазов» (инв. № 1052). Една телеграма, която Ирина Сокерова приживе ни предаде; Вазов я е изпратил на адрес до семейството на Петко Чернокожев, в което Сокерова е летувала през последното лято на поета — 1921 г. Навярно адресатката, приятелка на Е. Марс, го е канила да я посети на връщане от Плачковци, та той й отговаря, че не му е възможно (инв. № 1290). Запазени са и чернови на благодарствени писма «До негово царско височество» и «До нейно царско височество» в Евксиноград, навярно от октомври 1920 г. (инв. № 527 и 528).

В Шишмановия архив в НАБАН също се намират няколко бездатни бележки и визитни картички. С една визитка (без дата) Вазов моли Шишманов да намине у дома му (ф. № 11к, оп. 3, а. е. 219, л. 77); честити му именния ден, също на визитка без дата (ф. № 11к, оп. 3, а. е. 219, л. 78). Срещат се и бележки с непълни дати или с означение само на деня, свързани с установения между учения и поета контакт при различни срещи и разговори за анкетата. Ето някои от тях: «Любезни Шишманов, Във вторник не ще бъда в къщи. Ела прочее в четвъртък да поработим. Твой, И. Вазов, 16 юний». «Драги Шишманов, вместо във вторник ще се срещнем у дома в сряда. С поздрав, И. Вазов. 26 юний». «Любезний Шишманов, вместо в четвъртък ще те чакам у дома в петък след обед. Сряда. С поздрав, Твой И. Вазов». «Драги Шишманов, Днес не ще можем да се срещнем у дома, утре — също. По-добре да оставим за вторник. Твой И. В. 22 юний».

У Лиляна Елмазова също е запазена Вазова визитка изпратена до Е. Марс без дата: «Честита ти нова година, драга Евгенио».

Искам на края да изкажа благодарност на др. Лиляна Елмазова, която ми предаде за обнародване споменатите Вазови писма до Е. Марс, д-р Михаил Елмазов, Павел Елмазов и Екатерина Бончева, като ми предостави и възможността да сверя поголямата част от Вазовите писма до Евгения Марс с оригиналите, на др. Методи Ташев — завеждащ музея на Чудомир в Казанлък, за сведенията за някои Вазови честитки до граждани от Казанлък и до М. Маджаров.

Величко Вълчев

ПОКАЗАЛЕЦ НА ХУДОЖЕСТВЕНИТЕ И ПУБЛИЦИСТИЧНИ МАТЕРИАЛИ, ПОМЕСТЕНИ В ИЗДАНИЕТО

А то бе близко... III, 283
А Цариград? IV, 65
Абдул Хамид, I, 253
Август Дозон, XX, 141
Автобиография на Иван Вазов, X, 442
«Ад» от Данте Алигиери, прев. К. Величков, XX, 412
Аеропланите, IV, 416
Аз буйно влязох на живота (Откъслеци), II, 440
Аз вчера посетих Борисова градина, IV, 131
Аз вярвам,
Аз любя, IV, 338
Аз рекох: О, сърце, II, 400
Аз съм българче, IV, 427
Аида, XX, 191
Айваз-баба, X, 261
Айлантусът, IV, 448
Einleifung in die slawische literaturgeschichte XX, 70
Акациите (Пролет), IV, 238
Ако да знайше... IV, 343
Алигиеро де Квентал, XX, 191
Александър Екзарх, XX, 191
Алеята, III, 101
Allons, enfants de la patrie, IV, 371
Алпухара (Мицкевич), V, 371
Алфред де Мюсе (Поет), III, 49
Амнистията за българите, I, 251
Ангелът, X, 99
Ангиста, IV, 409
Апатията, II, 23
Апостолът в премеждие, IX, 378
Armata nostra, I, 236
Асен I, Шетня из историята, XX, 457
Асенова махала, XII, 199
Ah, Exellence! IX 122
Атанас Кирчев, XX, 488
Аюдаг (Мицкевич), V, 428

Байрон (Безсмъртен син на мрачний Албион), II, 274
Байрон (Поет), III, 48
Балдуин, V, 212
Бал-концерт, даден в Пловдив, XIX, 30
«Балканска царица», XIX, 506
Балканските Ромео и Юлия, IX, 227
Балканският Пегас в последните периодически списания, XX, 272
«Балканският Шейлок», IV, 163
Бардът, IV, 274
«Баташкото клане», трагедия в 4 действия от А. Шопов, XX, 152
Бащата на доброволците, III, 16
Беглец, III, 186
Бегълци, IV, 307
Бежанци, III, 385
Бездните, IV, 332
Безсмъртните, IV, 262
Безсънна мисъл, III, 84
[Бележка към стихотворението «Раковски»], XIX, 553
«Бележки върху българските

киз, XIX, 383
Бележки към статията на д-р Кръстев «Столичний театър», XX, 124
Белимелецът, VII, 98
Белите хризантеми, IV, 332
Белмекен, XII, 83
Белоградчишките скали, III, 304
Белодушков, XVII, 199
Бенковски, II, 65
Берлинският ареопаг, IV, 46
Беседа (Беседа водим тиха, задушевна), IV, 314
Беседа (По гъвкавост, каза той, нямам равен), III, 285
Беседа върху земния живот на Исуса Христа,. . . превел от руски и наредил Иван Ст. Визирев, XX, 81
Беседа над Княжево, X, 31
Беседи под зимното небе, XX, 362
Беше време . . ., III, 83
Библиотека за самообразование,. . . XX, 284
Бикоглав, VII, 166
«Билките в народната ни медицина», XIX, 450
«Битие», Стихотворения от Стоян Ватралски, XX, 245
Битоля, IV, 419
[Благодарност за народното дарение], X, 405
Благодаря, III, 101
Благодаря ти, боже! IV, 153
Блънт, I, 153
Блян в стара черкова, III, 184
Бов, XII, 96
Бог (Какво мълвеше Монблан), III, 134
Бог (От градский шум и прах избягнах), IV, 215
Бог да прости! III, 289
Богдан, XII, 113
Бойното поле при Сливница, III, 11
Болната змия, III, 209
Бор (На върха на Рила стърBор (Хайне), V, 367
Борба, I, 183
Борба и борци, II, 186
«Борбата на русите с кабардинците или прекрасната мохамеданка, която умира на гроба на своя мъж», XIX, 384
Борецу, III, 133
«Борика» (сбирка от стихотворения) от Д. Стерев, XIX, 456
Борис Годунов (Пушкин), V, 464
Борислав, XVII, 7
Борисовата градина (Пролет), IV, 239
Борисовият лес, IV, 251
Борът (Там, дето се види Балканът високи), I, 23
Боянската черква, III, 301
«Боят около Брацигово в 1876 год.», XIX, 392
Боят при Гредетин, I, 79
Братаковата теория, VIII, 56
Брате мой, страждущий брате мой, чуй. . . (Надсон), V, 379
Братя Жекови, II, 74
Братя Миладинови, II, 85
Будните нощи, IV, 305
Буйните нивя, IV, 83
Бук и тръне, II, 146
Букурещкият пир, IV, 402
Булаир, IV, 75
Bulharska literatura XX 155
Бунтът, I, 89
Бурната нощ, VII, 252
Буря в планината, XII, 352
«Буря», социална повест от Евгения Марс, XX, 247
Бухалът, III, 208
Бъдещий роман на Зола, XX, 154
Бъдещият литературен «кружок», VIII, 193
Бъди горд във бедата, II, 180
Бъдни вечер (Бъдни вечер ей настана), II, 352
Бъдни вечер (Мисълта ме пак повръща), IV, 296
Бъдни вечер в столицата, IX, 274

Българинът в Букурещ, I, 315
Българио, живей! IV, 190
България, III, 234
България гледа. . . IV, 33
«България и нейните противници», историческа драма (!) в три действия, съставил П. Андреев, XX, 97
България на чист въздух, X, 148
България при Босфора, XII, 327
Българска илюстрация. Илюстрован домашен вестник, XIX, 108
Българска картина, XX, 172
Българска доброта, IV, 115
Българската поезия преди и сега. Лекция на г. П. Славейков, XX, 375
«Български народни гатанки, българска мъдрост», XIX, 407
Български народни песни на маджарски, XX, 140
«Български народни песни» от Елена В. Янкова, записал и издал полковник Янков, XX, 255
«Български народни песни», събрани от братя Миладинови, XX, 162
Български ницчеанец, X, 60
Български периодически издания, XIX, 514
«Български притчи или пословици и характерни думи», събрани от П. Р. Славейкова, XX, 60
«Български речник, събрание всичките наши думи», посрещнати с френски и изтълкувани дълго и широко български, от Иван А. Богоров, XIX, 389
Български глас известява, XIX, 110
Български народен театър, XIX, 153
«Български народни песни из И. Богоровия книжаник», XIX, 398
Български език под чука на нашите поети, XX, 202
Български Пегас в предвеликденските списания, XX, 263
Български периодически печат от възраждането му до днес, XX, 143
Български речник на Дувернуа, XX, 58
Български театър (Комисията по преустройството на театралната трупа), XIX, 200
Българските граматики, XIX, 168
Българските знамена, IV, 179
Българските ученици в Прага, XIX, 436
Българският бог, IV, 95
Българският войник, III, 26
Българският език, II, 155
Българският Херкулесбад (Една разходка до Хисаря), XII, 297
Българското княжество преживява един голям час, XIX, 57
Бюджетарната комисия в похвалната си ревност, XIX, 328
Бюджетът, II, 382
Бягство, IV, 431
Бягството на Ивана-Асеня III, V, 252
Бяхме се отказали да пишем с негодувание, XIX, 184

В бури. . . IV, 114
В бъдещето, IV, 286
В гняв жесток, IV, 343
В гората, IV, 317
В града, IV, 454
В градината на музите, IX, 62
В гробищата, III, 286
В дребни залиси, борбици, I, 537
В душа се будят чувства мили, II, 171
В дъбравата, IV, 336

В един от последните си броеве, XIX, 180
В едно последне заседание у домът на г. И. Груева, XIX, 237
В електрическия трамвай, IX, 80
В залата на Петербургский градский съвет, XX, 68
В затвор влажен да примираш, III, 333
В Зоологическата градина, IX, 138
В известията от Търново, XIX, 345
В изгнание, III, 89.
В Източна Румелия, X, 253
В Илина река, III, 150
В Камарата, II, 380
В книжката от месец ноември на Словацкото списание «Slovansky pohladi», XX, 189
В Княжеството се подига въпросът за намалението на войската, XIX, 326
В коридора на съдилището, X, 78
В късен час, IV, 351
В лазура, IV, 450
В лозята (Спомени от Бяла черква), IV, 291
В Малата планина, III, 166
В миналия си брой ний споменахме, XIX, 311
В минути на тъга и злъчка, II, 185
В мрака, VIII, 367
В музея, IV, 276
В нашата честита Източна Румелия, XIX, 172
В нашето отечество съществуват доволно манастири, XIX, 165
В неделя вечер, на 16-й того, XIX, 357
В неделя, както бяхме предизвестили, XIX, 338
В недрата на Родопите, XI, 111
В нейните обятия, III, 201
В немското периодическо списание «Christlichen Abendruche», XX, 67
В непродължително време Гладстон, XX, 103
В новий французкий вестник, XX, 102
В обнародваний рапорт, XX, 103
В общото положение на работите ни, XIX, 148
В ожидании, XX, 118
В окопа, III, 40
В ответ на многобройните питвания, XIX, 349
[В отговор на овацията], X, 401
В пазвите на Балкана, XII, 359
В Париж се е появила любопитна книга, XX, 68
В петък вечерта се даде представлението «Скъперникът», XIX, 294
В пещенский вестник «Revue de l'Orient», XX, 76
В пещенский политически лист «La Revue de l'Orient», XX, 64
В Пирин, VII, 7
В планината, IV, 335
В подлистникът на в. «Съветник» се обнародва, XIX, 139
В помпейския музей, II, 300
В Помпея, II, 290
В последний брой на листът си, XIX, 64
В последний си брой «Т. конституция», XIX, 355
В последний си брой «Южна България» ни натяква, XIX, 317
В последний си брой «Филипополис», XIX, 49
В преславските развалини, III, 271
В природата, III, 182
В Русенский театър, I, 325
В Русчук се превожда романът на Сервантеса, XIX, 139
В Самарканд, столицата на Бухара, XX, 69
В самотия, III, 352
В септемврийский брой на. . . «Revue internationale», XX, 77
В словацкото литературно месечно списание «Slovenské pohlady», XX, 90
В София се печатало, XIX, 123
В сряда вечер се даде в театър «Люксембург» представлението на комедията «Господин Мортагон» XIX, 270
В Стара Загора едно дружество явява, XIX, 199
В столицата на България сега произхождат събития, XIX, 164
В странство, IV, 336
В събота вечер едно дружество от любители, XIX, 262
В събота вечер, както бяхме вече предизвестили, XIX, 235
В събота вечер откри се новий театър, XIX, 239
В съсипните (Между погрома и мира), IV, 355
В състояние сме да известим, XIX, 241
В топлите вълни, VII, 325
«В тъмницата», разказ от Н. Бродин, XX, 131
В тържеството, III, 384
В уводний член на последний брой на «Народний глас», XIX, 42
В улиците тъмни. . . IV, 129
В униние, III, 91
В храма (Неволно отбих се във божия храм), III, 82
В храма (Отвори ми златни двери), IV, 279
В царството на Одисея, X, 138
В царството на самодивите, V, 115
В чест на проф. Ив. Шишманов, XX, 460
В четвъртък вечерта се даде в театър «Люксембург», XIX, 334
Важна историческа немара — Гробът на Патриарха Евтимия, XX, 367
Важно е за един народ да познава добре миналото си, XIX, 286
Ваканция, X, 65
Варвари сме! IV, 384
«Варда! или критически разбор върху училищните работи на България», XIX, 427
Вардар, II, 342
Василица, VIII, 88
Везувий, II, 286
Векът! I, 82
Велбъжд и Сливница, V, 280
Велик народ, IV, 64
Великата мисъл, II, 170
Великата Рилска пустиня, XI, 7
Великден, II, 384
Великден и пролет, III, 389
Великденско размишление, IX, 371
Велики спомени в печални дни, X, 248
Великият заточеник, X, 94
Велико послание, IV, 196
Велико Търново, XII, 194
Велико Търново (Поклонение на Асеневската столица), XII, 185
Великсин, IX, 118
«Венчалний венец или чистата женитба», XIX, 380
Верую (Пол Дерулед), V, 500
«Vesmir», илюстрован чески вестник, XX, 102
Вести, IV, 197
Вестникар ли? XVI, 119
Веч никога! IV, 342
Вечер (Зара от зайдяло слънце), IV, 323
Вечер (И тая вечер ясна), III, 346
Вечер (Ясно слънце веч преваля), I, 295
Вечерният час, II, 119
Вечна, IV, 272
«Взглядовете на английските мислите ли върху умствените потреби на сегашното общество». Д. И. Писарев, XX, 129
Vybor z básni Ivana Vazova, XX, 56

Вид на хоризонта, II, 302
Видение (Бухти и пени се реката), IV, 213
Видение (Едри снежинки фъртчат мълчаливо), IV, 337
Видение (Над нас аероплан лети), IV, 445
Видение (Призраци чудни), IV, 385
Видение. Търново през юни 1411 г., XX, 257
Видул, V, 327
Видях го пак. . . III, 276
Видях и чух, IV, 457
Видях теменужка, IV, 240
Видяхме в последний брой на «Средец», XIX, 220
Видяхме вече 15-та книжка от «Пер. списание на Бълг. книжовно дружество», XIX, 228
Видяхме IX и последний випуск от български речник на покойния А. Дювернуа, XX, 104
Видяхме 8-й том от новата «Велика французка енциклопедия», XX, 69
Видяхме 1-й брой от. . . списание «Знание», XIX, 219
Видяхме 7-та книжка, XIX, 94
Виждам го, IV, 301
Визитите в Пловдив, II, 226,
«Вий», повест от Гоголя, XIX 143
Виктор Хюго, XIX, 526
Виктор Хюго в 1830 г., XIX, 534
Виктор Хюго (Поет), III, 47
«Вилхелм Тел», драма в пет действия от Шилера, превел Бръзицов, XIX, 412
Винаги при навечерието на една новопостъпаща година, XIX, 192
Висините, XII, 9
Вискер планина, XII, 318
Височайшите, III, 290
Височините, IV, 79
Витоша, XII, 11
Витоша (За всеки друг е планина), IV, 431
Витоша (Колчем на юг из прозореца погледна), III, 254
Витоша (Предпролетни сонети), III, 115
Владиката Каравангелис, III, 391
Влахиня, гъркиня и българка, I, 340
Влезте в мойто положение, II, 426
Внимавайте, пред вас завесата се дига, IV, 442
Водопадът, XII, 15
Водопадът плаче, IV, 223
Военна география на Македония, XX, 140
Воин, IV, 275
Война въз един одър, IX, 93
Война и певец, IV, 420
Войната в Добруджа, IV, 413
«Войната за освобождението на България». . . Издава Янко С. Ковачев, XIX, 444
Войник, IV, 226
Волентиринът, I, 37
Волов, II, 97
«Волът», XII, 90
Волът, (Спомени и видения по случай годишнината на Ботевата смърт, 2 юни), X, 281
Впечатления от «Българската Атина», Пловдив, XII, 169
Все вие! IV, 143
Все там. . . IV, 111
Всемирната война, IV, 202
«Всеобщ писмовник», Събрал и превел Ив. И. Лилов, XIX, 447
Всеобщ писмовник, съставил Ив. М. Лилов, XIX, 161
«Всеобща история на педагогията», от Юлия Пароца. Превел Д. Петров-Ковач, XIX. 432
Всеобща история на педагогията. . . превел от френски Д. Петров-Ковач, XIX, 307
Всесилните сълзи, I, 228
Всички знаем, че Южна България, XIX, 259
Всичко! IV, 313

Всичко пада, или ентусиазъм и опортюнизъм, II, 370
Всред големий застой който се намира нашата книжнина, XIX, 141
Всяка страна, която хваща да се организува, XIX, 251
2-та книжка от периодическото списание «Наука», XIX, 144
Втората част от «Българската христоматия», XIX, 211
Вчера беше 19 февруари, XIX, 118
Вчера вечер се даде българско представление, XIX, 334
Вчера едно многочислено събрание в българското училище, XIX, 284
Вчера заран като гръм се разпръсна, XIX, 237
Вчера излязоха от печат III и IV книжки от «Наука», XIX, 334
Вчера при приманието на бюджетът, XIX, 96
Вчера, 1 март, в тукашната съборна черкова, XIX, 362
Във Ватикан, II, 294
Във всемира, III, 177
Във вторник вечерта една трупа от любители даде представление, XIX, 98
Във дребни залиси, борбици, II, 320
Във французкото периодическо списание, XIX, 219
Въжделение (Какво мълвеше Монблан), III, 135
Въз Кадиин връх, III, 148
Възвръщане в отечеството, II, 432
Възглавницата, IV, 340
Въздишка, IV, 447
Възпоминание (В дни пролетни, развеселени), I, 304
Възпоминание (Пушкин), V, 442
Възпоминания от Батак, II, 180
Възпоминателни бележки за К. Величков, X, 230
Възпят блян, IV, 350
Вълко на война, VII, 11
Вълнението в Сопот и Карлово, XIX, 299
Вълненията, които беше произвела. . . гръцко-турската препирня, XIX, 44
Вълшебен пир, III, 183
Въплотените сенки, IV, 316
Въпросът за съединението, XIX, 215
Върху форта Айваз баба, IV, 78
Върхът (Величье, шир и върхове зелени!), III, 170
Върхът (Какво мълвеше Монблан), III, 135
Вярата ми, I, 195

Г. Безеншек, основателят на стенографията у нас, XX, 70
Г. Вазов за манифестацията на 13 март, XX, 434
Г. Василий Жук, XX, 75
Г. Д. Петров-Ковач, преводачът на Историята на педагогията, XIX, 436
Г. д-р Н. Генадиев, XX, 105
Г. Докузмерджанов на капъните, VII, 308
Г. И. Блъсков, който е познат на читателите, XIX, 203
Г. Ив. Славейков щял да издаде, XIX, 143
Г. Калушский от Кюстендил ни праща обявление за вестникът, XIX, 313
Г. Лавров, XX, 60
Г. Луи Леже, XX, 72
Г. Миларов, даровитий автор, XIX, 140
Г. Морфил, XX, 89
Г. Н. Геров, известний наш филолог, XIX, 204
Г. Н. Ковачев ще издаде наскоро, XIX, 170
Г. Н. Попов във Варна е. . . издал нов учебник за слога, XIX, 140
Г. поручик Везенков, XX, 104
Г. Спомоществователи [При всичкото старание], XIX, 466

XIX, 26
Габриел д'Анунцио, IV, 392
Гавриил Кръстевич, XX, 402
Гази-султан, I, 150
Галбица не видяла, IV, 253
Гарнитури на прозорците, VIII, 154
Гелсингфорс и цяла Финландия, XIX, 538
«География и история, за учение в III и IV отделение», XIX, 431
Георг Брандес, XX, 160
«Георги Иванович Цанко-Килчик от Комрат, Бесарабия», написал Йов Титоров, XIX, 248
Гергевден, II, 323
Героиня, III, 266
Героите от Англо-бурската война, VIII, 346
Героическият период, IV, 200
Гете (Из клонак зелен провирам), IV, 450
Гете (Поет), III, 45
Гете и Наполеон, XX, 157
Гимназистки (Пролет), IV, 240
Гладиатори, IV, 414
Гладстоновата книга за Омира, XX, 126
Glasnik zemaijskego museia u Bosni i Hercegovini, XX, 63
Гласове из въздуха, IV, 407
Гласовете, IV, 201
Гняв, IV, 459
Говорихме няколко пъти в листът си, XIX, 277
Голгота, I, 137
Големият ден, X, 276
Голяма мъчнотия се усеща XIX, 80
Гора, II, 339
Гора и поле, I, 224
Горан, II, 414
Гората (Ръка под ръка ний вървяхме двама), III, 132
Гората питаше, IV, 317
«Горгулята, Брезник, Трън, Пирот или Брезничко-трънский отряд в Сръбско-112
Гордейте се, Родопи, гиганти камънисти, II, 177
«Горко на победените!» IV, 133
Горко, пилци, вам! I, 66
Горска скитница, III, 198
Г-н Вазовата «Нова земя» и критиците ѝ по въпроса на Съединението и пр., XX, 197
Господин Мортагон, XVI, 337
Господин У. Р. Морфил (W. R. Morfill), XX, 65
«Госпожа Анка», трагедия в четири действия, от Д. Д. Бъчваров, XX, 80
Госпожата му, VII, 303
Гостите, III, 288
Гостната стая, IV, 294
Грабвам лирата и свиря, I, 270
«Градиво за български тълковен речник», XX, 190
Грамада, V, 9
Гранична хижа, X, 18
Граф Лев Толстой е написал нов роман, XX, 62
Графу К., I, 337
«Графът и мечкаря (ът), повест в V части», от Хофмана, XX, 130
Григорий Данилевский, XX, 118
Гробът на Потоцка (Мицкевич), V, 429
Гроздобер, II, 348
Грозен вик, III, 122
Gronde Maritza tiente de sang, VII, 176
Гръцката театрална трупа «Аристофанис», XIX, 40
Гръцката трупа в градът ни, XIX, 240
Грядущето, IV, 382
Гълъби, II, 35
Гълъбинка, III, 167

Да бъдем великодушни! II, 140
Да, заслужава да се каже нещо за човека, XIX, 47

Да кажа. . . IV, 339
Да можем да постигнем ние, II, 156
Да работим! (Да работим! Да работим смело!), III, 273
Да работим! (При надеждите, що нас окрилят), IV, 366
Да се не гордейме! IV, 139
Да се не упиваме безпечно, III, 41
Да фръкнем, душо, да фръкнем, II, 265
Да, Южна България не можеше да остане тиха, XIX, 60
Дай ръка! II, 29
Далеко. . . IV, 220
Дамяну Груеву, III, 393
Данте, XX, 483
Das Fürstenthum Bulgarien, XX, 153
Даскалите, VIII, 390
Два ангела има у мене, III, 386
Два ареопага, X, 285
Два врага, VII, 245
Два кораба, II, 407
Два орла, III, 342
Два сфинкса, II, 165
Два цели месеца се минаха вече, XIX, 86
22-та му годишнина, III, 211
29 ноември 1915 година, IV, 375.
Двайсет и пет жени, всички от Сопот, XIX, 157
Двайсетий век, III, 245
Двата бука, III, 145
Двата краля, IV, 415
Две вълни, II, 420
Две пролети, III, 250
Две чети, X, 108
Двете врати, VIII, 32
Двете сестри, II, 309
Движение на журналистиката у нас през 1892 година, XX, 137
Дворецът, IV, 227
Дворът (Спомени от Бяла черква), IV, 289
Дворът ни, IV, 292
Двубой, XVI, 351
Де е бог? III, 244
Де е България? I, 46
Де е жътвата? III, 369
Де е моя рай, I, 172
9-та книжка от списанието «Наука» излезе, XIX, 116
Девойка млада, III, 123
Дедите наши злочести, I, 244
Дездемона, IV, 340
Действително тъжно впечатление остави, XIX, 168
Декември 25-и, III, 329
Дележът на земята (Шилер), V, 427
«Демон», възточна повест, XX, 82
Десетата книжка от «Наука», XIX, 270
«Десетдневно царувание», XIX, 422
10-й май приближава, XIX, 55
«Детинство на Чарлз Дикенс», XIX, 402
Децата, IV, 241
Джованина, II, 289
«Die Seehafen des Weltverkehrs», XX, 126
Дивиш ме. . . IV, 185
Дизраели, I, 62
Димитровден, II, 347
Димитровче, III, 239
Дипломираните, II, 53
Директорът на пощите в Съединените държави, XX, 76
Дирекцията на Народното просвещение е назначила вече театралний съвет, XIX, 211
Днес, I, 190
Днес заслужват да занимават българина само ония мисли, XIX, 296
Днес излезе VI книжка на списанието «Наука», XIX, 261
Днес ще се разгледва в Областното събрание законопроектът за печатът, XIX, 91
Дните, в които живеем (Мисли на един зрител на нашия живот), XX, 461
До г-да редакторите на в. «Търновска конституция» П.

Каравелова и П. Р. Славейкова, XIX, 555
До гроба на Яворов, XX, 452
До прозореца, IV, 313
До Радомир, XII, 162
Добре ми е, I, 311
Добро поле, IV, 458
Добруджа, IV, 171
Добруджанската конница, IV, 169
«Добър хайдутин! (?)», XIX, 381
Довечера ще се даде в театърът «Люксембург», XIX, 359
Доктор Андрозов, VIII, 84
Доктор Джан-Джан, VIII, 232
Долината, II, 115
Долината над манастира, III, 159
«Домашни забавления или песни детински и разни други», съставил Марко Д. Балабанов, XIX, 455
Долу крилата! (Връхлицки), V, 406
Дон Педро де Аларкон, XX, 173
Донос, VIII, 171
Дописката от Русчук, XIX, 70
Дописката от Хисар-Кеселери, XIX, 84
Доста време се борих, II, 410
Достолепен отговор, IV, 452
Драма, VIII, 36
Дребните монети липсуват, XIX, 83
Друг век, III, 191
Дружеството «Българска седянка», XX, 62
Дружеството «Славянска беседа», XX, 88
Друшлявица, III, 152
Дунав, (Ай, лей се, Дунаве широк, безбродний), I, 192
Дунав (Тих бял Дунав тихо лее), II, 343
Дунавът, IV, 421
Дух крилат, IV, 250
Дъб (В голо поле дъб растял високо), III, 285
Дъб (Пей, пей! — писá един), IV, 148
Държавний преврат стори година вчера, XIX, 274
Дъхът на пролетта, II, 36
Дъщерята на Пилата, IX, 66
Дядо Йоцо гледа, VIII, 335
Дядо Нистор, VII, 135
Дядо Славейков обажда в «Т. конституция», XIX, 355

Е добре, ноази гледам, I, 255
Евгений Онегин (Пушкин), V, 416
«Евреите и кръвта». . . Написал д-р Симеон Данкович, XX, 179
Егейско море, II, 271
«Единадесетий август 1877 г. или боят на Шипка», написал Михаил Ев. Манчев, XIX, 352
Един богат принос в нашата наука, XX, 419
Един българин, студент от Москва, XIX, 91
Един български Херкулесбад (Горнебанянски впечатления), XII, 323
Един влак, X, 197
Един ден в сръбската столица, XII, 307
Един ден на Витоша, XII, 259
Един излет из сенките на нашия живот, XX, 444
Един къс от Цариград, I, 205
Един кът на покой и забрава, IX, 58
Един кът от Стара планина, XII, 125
Един наш черноморски бисер, XII, 212
Един позив към българското сърце, XX, 430
Един разказ «Дядо Стоян» от Сп. Гулабчева, XIX, 539
Един старопланински манастир, XII, 122
Единствен изход, VIII, 200
Едмонд Абу, XIX, 508
Една българка, IX, 10
Една изгубена вечер, VIII, 27
Една книга за светите места («Светите места на признателна България» от Стоян Сен-Жан д'Акърски), XX, 371
Една любов, IV, 184
Една миниатюрна книжка, XIX, 356
Една муза в траур, III, 107
Една одисея из Делиорман, IX, 326
Една родопска усоя, XII, 74
Една сцена, VII, 228
Една цариградска среща, X 296
Едно балканско село, XII, 367
Едно възпоминание, I, 303
Едно злодейство, VIII, 45
Едно интервю с г-на Вазова по случай смъртта на К. Величкова, X, 372
Едно обезпокояване на българските граждани, XX, 453
Едно от главните улеснения, XIX, 78
Едно писмо до редакцията на «Воля», XX, 421
Едно писмо от Ив. Вазова, XX, 433
Едно подир друго ни дойдоха от Княжеството, XIX, 281
Едно скръбно явление, XX, 388
Езикът наш, IV, 128
Ек, IV, 395
Ековете, II, 275
Excelsior, II, 143
Екът на Лакатнишките канари, III, 187
Ела, II, 357
Елада, II, 167
«Елате ни вижте!» III, 178
Елисейна, X, 118
Емма, IX, 306
«Емил в XIX век», от Ескироса, XIX, 445
Емил де Лавеле, XIX, 506
Енигма, IV, 257
Епиграма, II, 482
Епиграма между двама, II, 425
Епилог. Обществo и певец, II, 394
Епилог (В тез песни трепетни душата си излях), IV, 162
Епитафия (Лорд Биконсфилд умря), II 51
Епитафия (На паметникът на госпожа Скобелева), II, 322
Епитропът, VII, 324
Епопеята, IV, 379
Епоха-кърмачка на велики хора, IX, 156
Ерусалимите на българската признателност, XII, 174
Есен (Днеска излязох вън на полето), III, 110
Есен (Есен. Сам съм. По полето), IV, 321
Есен (Закапаха листата), II, 353
Есен (Капят, капят позлатени), III, 257
Есен (Ронят се в златната есен), IV, 270
Есенна сутрина, XII, 350
Есенни хали, III, 104
Есенният вятър, IV, 197
Есенно небе, XX, 449
Ефросина Пантолеон, III, 397
Ехуда Халеви (Връхлицки), V, 404

Ж. Сулари, XX, 154
Жабата (Как — викнал един орел), I, 157
Жабата (Как е чудна нашта локва), III, 248
Жалбите на майките, I, 53
Жанета, III, 73
Желал бих, III, 72
Жена, вълшебница, богиня, III, 130
Жетва, II, 355
Жетварка, II, 336
Жива история, IV, 269
Живея в Берковица, X, 224
Живи картини, II, 178
Живописно изложение на Г. Димитрова, XIX, 520
Живот! Що е? Сън безобразни! . . . III, 338
Живот (Смъртта со своя лик печален), IV, 213

Животът! (Животът! Страшна върволица) III, 69
«Живота(ът) на Александра Велики, македонский цар», XX, 128
«Животът на великите мъже», съставил А. Илиев, XIX, 197
Жидов гроб, V, 300
Жилавината на легендите, X, 389
Житейски ситнежи, XX, 279
Жреците на Ваала, IV, 422
Жътвата, IV, 187

За Богорова, I, 335
За бълещето на Анхиало, XX, 425
За драматиста Вл-на, I, 336
За Ив. П. Славейков, II, 432
За «Казаларската царица», X, 346
За Костенецкия водопад, X, 21
За любовта не говори, II, 34
За моята си черга, VIII, 211
За «Наш живот» (Опровержение), XX, 240
За обща радост на всите патриоти, XIX, 330
За ония, които са при Чаталджа, IV, 54
За паметта на героите. Позив, XX, 489
«За род и чест», стихотворения от Ст. Чилингиров, XX 435
За «Руска», X, 342
Забравените, II, 376
Завет, I, 241
Завоят на Черна, IV, 186
Завръщането на лавроносните войски, III, 24
Завчера пристигна в градьт ни знаменитий ориенталист г. Луи Леже, XIX, 284
Завчера публиката с удоволствие се научи, че делото на сопотските жени, XIX, 213
Завчера са били освободени от затвора, XIX, 304
Завчера учениците дадоха третите представление, XIX, 220
Завършилий се доброволец от Сърбия, I, 71
Завяха ветровете на есента дъждовна, III, 124
Загадката, IV, 250
Загорка, V, 79
Загубен във тълпата гъста, II, 316
[Задачата на писателя], XX, 473
«Задушевник», стихове от Ев. Дуков, XIX, 161
«Задушевник. Стихове от Ев. Дукова», 436, XIX.
«Заемниците», XX, 330
«Законоведец, повременно списание за законодателство», XIX, 393
Замъкът на Заград, III, 174
Заник слънце, IV, 268
Запалените снопи, IX, 238
«Записки на един осъден», от Ив. Ев. Гешов, XX, 110
Зари (Пролет), IV, 237
Заселената звезда, III, 262
Заточениците в Азия, I, 99
Затуй ли бе това? IV, 98
Заход и изход слънце, II, 345
Защитници на слабите народи, IV, 423
Защото си поет, III, 286
Звезда, II, 334
Звездата, IX, 55
Звездна нощ, IV, 246
Звукове, II, 35
Звънлив като кристал, IV, 82
Здравствуй, свете! III, 305
Здравствуйте, братушки! I, 130
Здрач, IV, 242
Зелено, IV, 207
«Земледелец, вестник за земледелието въобще», XIX, 434
Земята и небето ни вричаха без страх, IV, 390
Зима (Бяла пелена покрила), III, 387
Зима (Ето зимата настана), II, 355

Зима. (Зима. На прозорецът ми скрежът), IV, 323
Зимен вечер, III, 329
Зимен мотив, III, 90
Зимна вечер, II, 40
Зимна нощ, III, 401
Зимна песен, II, 314
Зимна разходка, VIII, 178
«Зито о султанос!», II, 200
Зихра, V, 66
Злата и майка й, I, 177
Златната планина. VII, 269
Злочеста, II, 23
Змия в пазуха, II, 217
Знаменитий пътешественик Станлей, XX, 73
«Знание», брой 6, XIX, 347
«Знание», списание за наука и литература, XIX, 457
Зов (Пролет), IV, 238

И. А. Гончаров, XX, 181
И. Г. Алтънков. Естествознание за IV отделение, XIX, 453
И. Д. Градовский, XX. 60
И друг път бяхме казали, че клеветите и псувните, XIX, 204
И друг път сме говорили, XIX, 144
И нека бързите години (Откъслеци), II, 441
И питам. . . IV, 457
И така, в нещастното княжество България, XIX, 67
И тя кат тебе беше красна, II, 439
И често мисля аз печално, II, 138
И. Янчин. Кратък учебник по географията, XIX, 453
Ивайло, X, 358
Ивайло, XVII, 93
Ивайло. Един овчар цар, X, 384
Ивайло. (В историята на европейските народи), X, 386
Ивайлова брачна нощ, V, 245
Иван-Александър, VI, 287
Иван Вазов, биографически бележки, X, 305
Иван Франк[о], XX, 89
Иван Шишман (Ще се повърнем ли към миналите заблуди), XX, 465
Иванка. I, 322
Иго, IV, 166
Иде ли? VII, 21
Идеален сън, IV, 444
Идилиите (Спомени от Бяла черква), IV, 290
Идол чудни, идол страшни, II, 43
Идущата неделя новоустроената българска трупа, XIX, 334
Из Владайското усте, XII, 24
Из «Демон» (Лермонтов), V, 418
[Из един албум], X. 438
«Из живота», разкази от Евгения Марс, XX, 235
«Из живота», разкази от Евгения Марс, XX, 417
Из интимния живот на нашите знаменитости. X, 362
Из кривините, VII, 128
Из Малата Стара планина, XII, 27
Из «Медний конник» (Пушкин), V, 387
«Из мрака», драматическа поема в четири картини от Александър Кипров, XX, 234
Из «Оевободений Ерусалим» (Торквато Тасо), V, 412
Из прозореца, IV, 242
Из света и у нас. Ситнежи, XX, 354
Из «Свободните ми часове» На чужбина, I, 212
Из «Скъперникът рицар» (Пушкин), V, 408
Из «Увехнали рози» (Змай Йованович), V, 423
Из улиците, IV, 348
Избухването на Пиротската крепост, III, 323
Избягах от света и от борбата, III, 301
Известие, XIX, 8
Известие [Редакционний комитет на периодическото

списание «Наука»], XIX, 551
Известията, които ни идат от Княжеството, XIX, 271
Известията, които ни пристигат от Княжеството, XIX, 325
Известний историограф на България г. д-р Константин Иречек, XIX, 123
Известно е, че г. П. Р. Славейкову се отпусна пособие, XIX, 140
Извор, IV, 280
Изворите, III, 196
Извън България, XI, 285
Извън солунските стени, II, 203
Изгнаници (Във пустинята безгласна), III, 169
Изгнаниците (Там далечни пущинаци), I, 156
Изгорялата гора, III, 146
[Изказвания в Областното събрание в Пловдив], XX, 497
Излезлите вече I и II книга от Сборника за народни умотворения, наука и книжнина, XX, 75
Излезнал е от печат в Русчук български превод на прочутия роман на Лесажа «Жил Блас», XIX, 436
Излет, IV, 212
Изложението на г. Мръквичка, XX, 117
Излязла е в столицата, XX, 127
Излязла е на свят, XIX, 335
Излязла е нова книга: «Речник на св. писание», XIX, 336
Излязла е от печат драмата от г. П. Иванова, XIX, 211
Излязла е част от Илиадата на Омир, XIX, 140
Излязло е на чески второ издание от — избор из стихотвореннята на Ив. Вазова, XX, 73
Излязъл е в Лондон последний том на лорд Тенисона, XX, 67
Излязъл е на отделна книга, XX, 88
Излязъл на български прочутий роман на Виктор Хюго «История на едно престъпление», XIX, 341
Излязъл е на бял свят 5-ий брой от «Земледелец», XIX, 302
Изпросила, VIII, 165
Изпъденият марш, IX, 71
Източният Бонапарт, IV, 389
Изтъкахме си платното, ритаме кросното, II, 389
Изучението на медицината, XX, 56
Икономическото състояние на населението, XIX, 263
Il Libro dell'amore, XX, 59
Илю войвода, драма в пет действия от Никола Живков, XIX, 24
Има дни тежки в мойто изгнанье, III, 328
Има тайни, III, 53
Имали сме случай неведнъж да похвалим българските студенти и ученици в Прага, XIX, 152
Иманяр, III, 380
Име, I, 163
Император Вилхелм за класическите езици, XX, 115
«Император Наполеон третий», XIX, 444
Инвалид, IX, 101
Интернационалисти, III, 220
Иска ми се да дочакам пролетни цветя и драгост, III, 367
Искра, III, 331
Искров и Райна, VII, 184
Искърски пролом, XII, 41
Истинският прогресист, VII, 322
«Исторически бележки от войната на 1877 г.», от П. Русески, XIX, 541
«История на български народ 679—1877», от С. Миларова, XIX, 545

История на всеобщата литература, XX, 163
Историята на Александра I, XIX, 515
«Историята на едно престъпление», от Виктор Хюго. XIX, 497
Историята на Марсилезата, XX, 189
Историята на Сръбско-българската война от 1885, XX, 159
«Историята на старобългарского право» от Стефан Бобчев, XX, 386
Историята на цивилизацията в Европа, XX, 78
Историята наша, IV, 200
«Изступлений дервиш или възточний въпрос», XIX, 339
Италия (В земята на сонетите сме ние), II, 297
Италия (Поклон, Италио щастлива), II, 284

Йероглиф, IV, 458

«К истории литературы возрождения болгар», от П. А. Сирку, XIX, 508
Каблешков, II, 76
Казаларската царица (драма), XVII, 9
Казаларската царица (роман), XV, 7
Казах. . . IV, 226
Как да повярваме всичко това? XIX, 290
Как минахме руската граница, X, 181
Каквито и вътрешни борби и страсти да ни делят, XIX, 295
Какво ми каза тя, III, 205
Какво ми казваше Черни връх, IV, 405
Както бяхме вече предизвестили, XIX, 268
Както е известно на читателите ни, XIX, 298
Както се и предвиждаше, адресът, XIX, 179
Калиман II, V, 239
Калинкин сън, I, 176
Калопуло, II, 272
Калояновий орел, V, 218
Каменният кръст, III, 188
«Каменоделецът», драма в три действия от А. Дюма, XIX, 218
Кандидат за «хамама», VII, 69
Кандидати на славата, XVI, 217
Канцоната (Женевско езеро), III, 141
«Капитулациите», от А. К. Людсканов, XIX, 516
Капуанска долина, II, 293
Капят листата, IX, 7
Каравелова изгубихме! XIX, 13
Караджата, II, 91
Кардашев на лов, VIII, 240
«Картина на една страшна нощ». Новела от Петра А. Петров, XIX, 460
«Картини из живота, приказки», издал Т. М. Нешов, XIX, 511
Картинки из днешната действителност, XX, 441
Кат гледам страхотийте на войната (Некрасов), V, 377
Каталог на книгите в Областната библиотека в Пловдив, XIX, 544
Като влазяхме в обятията на Рила, III, 154
Като пчели. . . III, 88
Като се връщам от гарата. . . XX, 400
Керванът, III, 242
«Киевлянин» съобщава, XIX 342
«Килия», комедия в едно действие от И. Х., XIX, 392
Кипеж, II, 193
Кир Тодор в Търново, V, 231
Китка, IV, 221
Кихавицата на Саллюста, V, 178
Клепалото бие (Във глуха планинска долина стояла), III, 192

Клепалото бие (Клепалото бие, утринта почена), III, 152
«Клещите» и «Дивакът»(Театрални бележчици), XX, 334
Клисурата, III, 190
Книжовната деятелност на покойний Д. Наумова, XIX, 349
Княгиня Ирина Комнен, V, 227
Княжевският трамвай, VII, 312
Кога отплува, III, 104
Кога те погледна, III, 69
Когато . . . (Когато в мен нещо въздиша), IV, 254
Когато. . . (Когато те изпълнят зли съмненья), IV, 460
Когато ида в Балкана, II, 121
Когато Одрин беше наш, X, 46
Когато си сам, III, 95
Кое най-много ние любим? — Шумът, II, 330
Кой бе героят, IV, 32
Кой би могъл мен в сърцето, II, 43
Кой ще цивилизува Шопско? VIII, 224
Който е чел последните броеве на българските вестници, XIX, 361
Кокиче, III, 235
Коледа, II, 337
Коледен дар, VII, 160
Колизей, II, 292
Come mi e odorando, II, 288
Кон, II, 336
Конецът на Ивана Асеня II, V, 236
Константин Величков, XX, 490
Копнеж на един свят, III, 75
Копнежи, III, 212
Копнежът на звездите, III, 238
Коприва, VIII, 98
Кораб (Лермонтов), V, 491
Корали, IV, 453
Кореспонденция, представена в английский парламент, XIX, 452
Кореспонденцията на Негово Величество руский император, XIX, 309
Костенец, XII, 234
Кочо (Защитата на Перущица), II, 69
Коя е тя, III, 240
Крава, II, 337
Край поточето (Поточето кристално ръмолеше), III, 127
Край поточето IV, 328
Край реката, IV, 246
Край Стара река, IV, 208
Крал Милан в Драгоманския проход, III, 324
Крали Марко, IV, 108
Крали Марко и пушката, II, 207
Крали Марко събуден, IV, 155
Красотата — сила висша, III, 408
Кратки бележки и сведения върху Земското чешко изложение в Прага, XX, 165
Кратък исторически преглед на новобългарската литература, XIX, 471
Крум, III, 270
Кръгозор, IV, 176
Кръгозорът на Пловдив, II, 113
Кръчмарница «Тутракан» (Духът на големите спомени), XX, 469
Cuique suum, III, 209
Кулата (Две недели има откак е във гроба), II, 368
Кулата (Ужасен час, България трепери), IV, 365
Куманката, V, 222
Кумир, III, 153
Към бойните полета, IV, 12
Към Европа, I, 57
Към една кал, II, 423
Към Мелпомена (Хораций), V, 374
Към небето, IV, 173
Към очерка «София през 1880 г.» X, 214
Към поета, I, 148

Към природата (Молитва на тебе, природо, създанье необятно), II, 109
Към природата (Природо прекрасна, природо всесилна), I, 119
Към пропаст, XVII, 105
Към свободата, II, 191
Към тържествующите клеветници, II, 393
Къпина (След толкова години), II, 139
Къпината (Отишло момѐ напето), I, 178
Кямиле, I, 324

Л. Е. Мейсоние, XX, 140
La Revue de l'Orient, XX, 61
Лавослав Гейтлер, XIX, 541
Лани се е поминал в Загреб. . . Ив. Кукулевич-Саксински, XX, 62
Ластовичка, III, 388
Лебед, II, 359
Левски, II, 59
Леевица, II, 149
Леопарди (Поет), III, 52
Лесът, IV, 273
Летовището ми, IV, 219
Либен и планина, II, 213
Либену Каравелову, II, 429
Либето, I, 293
Лик, IV, 263
Лиман, IV, 449
Линее нашто поколенье, II, 184
Лира, IV, 255
Литературата ни през миналата година, XIX, 197
Литературна беседа, XX, 288
Литературна беседа [За да не стана еднообразен], XX, 297
Литературна вечеринка в София, XX, 141
Литературна сватба в Париж, XX, 147
Литературната производителност в Съединените държави през 1884, XIX, 544
Литературни вечеринки в чест на Любена Каравелова, XIX, 505
Литературни ситнежи [Пролетта влезе вече в своите права], XX, 305
Литургията, V, 311
Лобната скала, V, 266
Лодка, II, 296
Лодката, III, 364
Ложа № 1, X, 55
Лозенград, (Лозенград, велико слово) IV, 10
Лозенград (Трите крепости), IV, 24
Лорд Тенисон, XX, 171
Лошото име на г. Пенча Славейков, XX, 378
Лудата мома в манастира, III, 360
Лудвиг Батенберг, XX, 67
Лудите, II, 378
Лудият (Петьофи), V, 398
Луи Леже, XX, 63
Луи Леже за нас, XIX, 525
Луиза, I, 132
Луната, IV, 230
«Лунна нощ», разкази от Евгения Марс, 1909, XX, 241
Лучезарна България, IV, 435
«Лучи и тени», Очерки и паралелы В. В. Умановa-Каплуновского, XX, 244
«Лъча» (Луча), Научно, литературно и обществено списание, XX, 184
«Люби си ближния и враговете!», IV, 60
Любов трябва, III, 264
Любовна изповед, IV, 453
Любовни спомени, IV, 348
Любопитни подробности за Виктор Хюго, XIX, 573
Людоеди, X, 74
Люлебургаските дни в София, IV, 67
Люлебургаският бой, IV, 13
Люлека ми замириса, IV, 245
Люцерн, III, 372
Лястовичка (Предпролетни сонети), III, 118
Лятна София, XII, 334
Лято, II, 352

Магдалина, IV, 251
Май (И пак здрависвам чудний май), III, 383
Май (Цветен май настана), III, 390
Майка ми, IV, 308
Майката на героя, IV, 61
Майска царица (Тенисон), V, 430
Майски вид, II, 117
Майски симфонии, III, 60
Майчин съвет, I, 175
«Майчино възпитание», «Бителезът», «Два разказа», «Питиас и Дамон», XIX, 308
Майчино сърце, IV, 421
«Македония във време хилядогодишнината на св. Методия», от Офейкова, XIX, 512
Македония въстана! I, 266
«Македония, що става в Македония с българите и какво трябва да се прави», XIX, 384
Македонските витязи, IV, 180
Малини, II, 13
«Малка христоматийка», XIX, 425
Малодушие, IV, 334
Мамино чедо, I, 232
Мамо, де е тате? IV, 70
Манастирската поляна, IV, 303
Манастирът, IV, 302
Марат, VIII, 131
Маргарита, IX, 398
Маргаритки, IV, 455
Марица, II, 340
Мария, V, 249
«Мария Корейката», и «Датан и Орфа», XIX, 427
Мария Стюарт (Шилер), V, 437
Март, IV, 433
Мартовската ни поезия, XX, 220
Марш, I, 267
«Материали за животописанието на братя Миладинови», XIX, 459
«Материали за жизнеописанието на братя Миладинови», XIX, 518
Мачин, IV, 406
Мегданя при лунна нощ, IV, 307
«Медицинска сбирка», XIX, 437
«Медицинско списание», XIX, 533
Между българите из Източна Румелия, XIX, 258
Между другите силни чувства, XX, 473
Между нашите поети и писатели, X, 376
Мемоарите на Талейрана, XX, 159
Мечта, IV, 224
Мечта, вечност остави ме, III, 343
Мечтание (Корабът плува. Тихо), II, 279
Мечтание (Сред бурите, които тряскат), IV, 273
Мила ми си, IV, 321
Мила момне, спиш ли ти? II, 44
Мила родино, здравей! IV, 35
Мило либе, тук земята, IV, 126
Миналата неделя научно-книжовното дружество, XIX, 114
Миналата неделя се даде в театър «Люксембург» от българската трупа драмата «Руска», XIX, 223
Миналата събота вечер, XIX, 122
«Миналото», белетристически и исторически очерки, XIX, 226
Мир? (Триумфът на насилието), IV, 358
Мир, мир! Свърши се славната война, IV, 88
Мирът, IV, 419
Мисли върху една картинка, I, 250
Мисли върху работите в Източна Румелия [Бяхме се отказали да пишем. . .], XIX, 184
Мисли върху работите в Източна Румелия [В един от последните си броеве], XIX, 180
Мисли върху работите в Източна Румелия [В нашата честита Източна Румелия], XIX, 172
Мисли върху работите в Източна Румелия [Действително, тъжно впечатление остави. . .], XIX, 186
Мисли върху работите в Източна Румелия [Както се и предвиждаше], XIX, 179
Мисли върху работите в Източна Румелия [На 2 ноември осъденото вече. . .], XIX, 182
Мисли върху работите в Източна Румелия [Напоследък печатът обърна внимание], XIX, 174
Мисли върху работите в Източна Румелия [Ненадейността на оставката. . .], XIX, 183
Мисли върху работите в Източна Румелия [Никоя сесия на Румелийското Областно събрание], XIX, 177
Мисли върху работите в Източна Румелия [Политическите борби от две години. . .], XIX, 188
Мисли върху работите в Източна Румелия [Работите в Източна Румелия. . .], XIX, 175
Мисли по случай срещата в Ниш, IV, 397
Мистер Джим Анджелов, X, 143
Мисълта (На веявица крилата), IV, 272
Мисълта (О мисъл, твоите крила), III, 337
Митингите и печатът, XIX, 339
Митингите, които в европейските държави имат такъво голямо значение, XIX, 202
Митрополит Климент при царя, X, 201
Митрофан и Дормидолски, VI, 57
Михаил Чонин, VIII, 382
Михалаки чорбаджи, XVI, 263
Млад съм аз, бях горд и силен, II, 42
Младежу, III, 377
Младене, чуеш ли? III, 171
Младост (Младостта е в младините), IV, 451
Младувах, III, 258
Млъкни! III, 348
Много пъти в наший лист се е говорило за чужденците, XIX, 253
Много пъти печатът в Областта ни, XIX, 120
Много пъти печатът в Южна България, XIX, 255
Многобройната публика, XIX, 295
Многострадална ръкопис или цветущият период на българската литература II, 248
Моето възпоминание от Емен, от д-р И. П. Любенов, XX, 106
Моето завещание, X, 440
Моето първо печатано стихотворение, X, 353
Моите песни (И аз на своя ред ще си замина), IV, 90
Моите песни (На горска чубрика и здравец весел), III, 165
Моите песни (Не хулете ме за мойте песни), III, 161
Молба (Между погрома и мира), IV, 356
Молитва (Дядо господи, прости ме), II, 354
Молитва (Моли се — рекох в моята неволя), IV, 344
Молитва (Тебе, боже, аз се моля), III, 80
Молитва в планината, III, 196

Молткевите мемоари, XX, 172
Мома Ангелина, I, 176
Момата на Къз-хисар, V, 275
Момин сън, I, 165
Момина баня, II, 141
Монологът на крал Петра, IV, 372
Море (На морето тъмно в глъбините), IV, 269
Море (Сè по-дълбоко във морето), IV, 264
Морска скала, II, 271
Морски зефир, II, 266
Мохамеданский печат в Русия, XX, 190
«Моцарт и Салйери» и «Скъперник рицар», XX, 87
Мочурът, XII, 145
Мощ, IV, 320
Моят път (От ранните си младини живях), IV, 285
Моят път (От четирийсет години аз живях), IV, 53
Моята съседка Гмитра, V, 46
Мрамор бял, IV, 275
Мраморно море, II, 267
Мрачна мисъл, IV, 411
Музика, IV, 216
Мургаш, XII, 100
Мусала, III, 149
Мусала, XI, 227
Мъката му, IV, 387
Мъртвите долини в Македония, IV, 85

Н. И. Костомаров, XIX, 521
На англо-френските пленници, IV, 378
На бала, II, 32
На България (На теб, Българио свещена), I, 51
На България (Ти, Българьо, майко на витязи), IV, 88
На българските милосердни сестри. IV, 57
На вашите крила, IV, 448
На воля, IV, 247
На всинца ни е известно, XIX, 80
На връх Машука (В. Уманов-Каплуновски), V, 497
На върха свети Никола, XII, 118
На гарата, IV, 135
На Гергьовден, I, 247
На Горкото, III, 339
На г-жа Н, II, 348
На 22 август умря в Бужемвал. . . И. С. Тургенев, XIX, 450
На 22 януарий новоустроената драматическо-оперна трупа, XIX, 127
На 28 текущий трупата на г. Фасуляджияна, XIX, 301
На 28 януарий се е поминал А. В. Грубе, XIX, 339
На 19 май учениците от висший курс дадоха в залата на театър, «Основа», XX, 71
На девица, I, 307
На денят й, II, 437
На детето, II, 9
На децата, I, 157
На душата ми. . . IV, 339
На един атеист, I, 336
На един доктор, I, 334
На един мой критик, II, 329
На един нещастен поет, II, 401
На един отговор, I, 194
На един поет, II, 428
На един приятел, I, 337
На един скръбен приятел, III, 355
На един чорбаджия, когато умре, I, 334
На една майка селянка, I, 239
На една празнота, II, 424
На едного, II, 330
На Еленин връх, III, 156
На карантина, IX, 311
На кацналото на прозореца ми птиче, III, 105
На кокичето, IV, 125
На Ком, II, 26
На кръста! IV, 155
На леди Странгфорд, I, 87
На лирата ми, I, 63
На М., II, 325
На майка ми, III, 92
На Македония, IV, 53

На Милош Милоевич и сдружие, III, 29
На нейно царско височество княгиня Мария Луиза, III, 373
На непознатата девойка, I, 313
На непукнатата граната, III, 23
На 18 априлий се отпечата, XIX, 240
На П. К. П. . . рова, II, 330
На Пелистер, IV, 395
На Пиер Лоти, IV, 15
На поета Ф., I, 335
На поклонение, IV, 194
На полето, XII, 338
На полпът, IV, 346
На полската мишка, изровена от плуга ми (Бърнс), V, 394
На последне време, по повод на театралните представления, XIX, 36
Напоследък във Франция се помина. . .Тургенев, XIX, 320
На приятелите ми Г. и А., I, 243
На пушката ми, I, 245
На 1-й март се даде от Българската народна трупа, XIX, 341
На руските воини, IV, 170
На Свиленград, IV, 22
На сръбската граница, III, 20
На сръбски се е превело, XIX 199
На сръбския народ, IV, 147
На тоя час получих, III, 346
На 30 март, вечерта, в Международний театър, XIX, 239
На тържествата под покривката, IV, 146
На Фатма, I, 314
На Х., II, 409
На Хайне, III, 119
На Хълма, IV, 229
На Черни връх, III, 125
На 4-ий настоящата година се помина. . . Карло Маркс, XIX, 300
На чехите, IV, 27
На чучулигата (Шели), V, 396
Набрежието, III, 365
Наводнението, VIII, 144
Награда, XX, 118
Награда на г. Верковича, XX, 117
Над водопада, IV, 207
Над морските вълни, II, 279
Надежда (Между погрома и мира), IV, 357
Надей се, Българио! I, 154
Надсон, III, 332
Назад, IV, 266
І наздравица в «Славянска беседа», X, 400
Наистина, аз зле копнея, III, 344
Най-големият, III, 213
Най-младата столица на Балканския полуостров, XII, 157
Най-напред в стълповете на наший лист, XIX, 190
Най-последните телеграми, XIX, 69
«Нал и Дамаянти», индийска повест, превод от руски, XX, 122
Напоследък видяхме напечатано, XIX, 134
Напоследък печатът обърна вниманието си, XIX, 174
Напред! III, 255
Напрягаме мишци, напрягаме сили, IV, 73
Народна стара (?) песнопойка, XIX, 146
Народният марш, IV, 156
Народният театър, IV, 433
Народният театър. Картина, (Посвещава се на Кр. Сарафов), XX, 481
Народният учител, IV, 39
«Народът», VIII, 162

67
«Наставления за изучаването на стрелбата», XIX, 408
Настая вечер пак (Некрасов), V, 397
Настоящий гражданский химн, I, 273
Настъпих чубрика дива. . . III, 214
Наум, IX, 39
Научаваме се, че благотворителното дружество, XIX, 333
Научаваме се, че г. Найден Геров, XIX, 94
Научаваме се, че Градский съвет, XIX, 240
Научаваме се, че някои младежи от градът ни, XIX, 93
Научаваме се, че 6-та книжка от периодическото списание «Наука», XIX, 259
Научаваме се, че ще излезе, XIX, 123
Националнзмът в нашия театър и изкуство, XX, 249
«Начала от ботаника», XIX, 425
Нашата велика планина, XII, 282
Нашата Мелпомена в люлката си, X, 271
Нашето столично общество се омърлуши, XIX, 146
Нашето училище, IV, 292
Наший доктор, I, 321
Нашите дни в историята, IV, 121
Нашият печат в турско време X, 289
Нашият поетичен език (Бежливи бележки), XX, 475
Нашто време с шум е. II, 391
Не в свирепо отрицанье, III, 259
Не въздишай, I, 141
Не ги познах, IV, 270
Не гине (Триумфът на насилието), IV, 359
Не даваме ял II, 197
Не един път се е говорило, XIX, 316
Не за завоевания се борим, IV, 19
Не знам, IV, 333
Не, корони ази не възпявам, III, 402
Не ме разбират, III, 406
Не мислете за тях! II, 374
Не, музо, не зови, не ме увличай сладко! (Некрасов), V, 378
Не, не вярвам, че докрай, II, 185
Не, не съм! IV, 271
Не ще се радвам кръвожадно, III, 30
Не по-малко даровитий романист Гюи де Мопасан, XX, 89
Не поздравил, VIII, 67
Не преди много дни падна ни на ръцете една брошура, XIX, 278
Не преди много излезе в Париж, XX, 66
Не преди много стана в Германия разпродаване на ценната колекция от ръкописи, XX, 77
Не се гаси туй, що не гасне, II, 168
Не се е минало много време, XIX, 336
Не се отчайвай, III, 133
Не сили се. . . III, 95
Не съм борец, III, 84
Не съм се питал. . . III, 270
Не шумиме ний кресливо, IV, 37
Не я будете, III, 126
Не я буди! IV, 338
Неапол, II, 298
Неаполитанският залив, II, 287
Небивала защита, X, 26
Негостолюбиво село, VIII, 376

Не дай, боже, да загинем. II, 167
Недей! III, 374
Недей дума думи ледни, II, 435
Недей топи перото си, II, 367
Недовършено (На най-злощастний человек), I,301
Недовършено (На най-злощастний человек), III, 372
Недопята песен, IV, 248
Немеех тъжно. . . IV, 36
Немили-недраги, VI. 111
«Немили-недраги» (Преводът на повестта. . .), XX, 172
Ненадейно сред морето, II, 263
Ненадейността на оставката на г. директорът на финанциите, XIX, 183
Необходимо обяснение, XX, 391
Неостаряла, VIII, 205
Неотдавна, VI, 9
Неотдавна с голяма тържественост, XX, 73
Непобедима, IV, 362
Непознатата, IV, 327
Неприятели, IV, 28
Неразделна, IV, 230
«Нервний век», съчинение на П. Монтегацо, XX, 123
Неслушана философия, IV, 417
Нетърпеливо и безпокойно очакваний ден 1 юлий, XIX, 245
«Нечаканата среща или Ботушара». . . XIX, 397
Нещо преди шест години, XIX, 127
«Ни педя земя!», IV, 99
Нива (Ниво, моя ниво), II, 358
Нива (Окол мен фиданки млади), IV, 283
Нивата, III, 226
Ние (Ний свои сме, и чужди тук), IV, 333
Ние (Ти — често сприхава, аз често строг и властен), IV, 350
Ние с особено благодарение вместихме, XIX, 414
Ний още не умееме да пием (Неруда), V, 493
Николай Николаевич, I, 114
Николино! Никой тебе, II, 331
Никоя сесия на Румелийското Областно събрание, XIX, 177
Но вие българи ли сте? X, 70
«Нов ярем», стихотворения от С. Казанджиева, XIX, 518
Нова българска история, XX, 165
Нова година, III, 81
Нова земя, XIV, 5
Новата драма «Престолът», X, 443
«Новейша история от френската революция до днешно време», XX, 119
Новейшата турска история, IV, 52
Новий роман на Емил Зола, XIX, 515
Новий роман на Емил Зола, XX, 115
Новините из Княжеството, от ден на ден по-безпокоителни, XIX, 247
Новините, които продължават да ни пристигат, XIX, 72
Новите романи на Крашевски, XIX, 544
Ново!. . . III, 256
Новонагласената гусла, I, 32
«Ново преселение», VIII, 48
Новости из полската литература, XIX, 523
Новости из руската литература, XIX, 522
Новости из ческата литература, XIX, 523
Новото гробище над Сливница, III, 33
Новото Търново, XII, 204
Ноемврийски нощи, III, 252
Nocturno, I, 292
Nocturno на Шопена, IV, 243
Нора, VI, 385
Носталгия, IV, 304
Нощ (Безсъница, задуха. . . мисли безчет), II, 87

Нощ (Нощ. Фъртуна зимна) IV, 58
Нощ (Стоя разбуден, сам), III, 236
Нощ в гората, III, 157
Нощ в манастира, III, 145
Нощ във вълшебен замък, IX, 297
Нощем, I, 294
Нощна песен, II, 199
Нощната музика, II, 422
Нощно бдение, IV, 110
Нощно пътуване, III, 353
Нравствени бъдете, II, 385
«Няколко думи за умственото, физическото и нравственото самовъзпитание», XIX, 398
Няколко младежи от градът ни, XIX, 240
Няколко спомени за майка ми, X, 431

О Белмекен! IV, 210
О, братя, ний се бихме зарад вас, III, 31
О, народе! IV, 181
О, няма да видите рози, II, 400
О, песни, IV, 141
О песнички, цветя на любовта, IV, 311
О родино моя! II, 188
О, ти, която и да си, II, 436
Обикновена история, VIII, 20
Обиколка на езерото (Женевско езеро), III, 139
Облак (Една лъча слънчева влезе крадешком), III, 368
Облак (Навъсена те виждам днеска), IV, 319
Облаци, II, 296
Обновен народ, IV, 21
Общото годишно събрание, XIX, 104
Обявление [Съгласно с 8-ий член от Устава], XIX, 351
Овца, II, 338
Овчар, II, 335
Овчар македонец, III, 207
«Огледник», повест от Иван Д. Добрев, XIX, 221
Ода на 11-ий май, I, 214
Ода на императора Александра II, I, 109
Ода по случаят на възкачването на първия български екзарх на екзаршейский трон в Цариград, I, 197
Одрин (Трите крепости), IV, 25
Оживелите кости, II, 126
Ой, детенце мило, III, 371
Около гроба на Ботева, X, 246
Олимп, II, 266
Олтар, IV, 277
«Омирова Илиада», XIX, 249
«Омирова Илиада», преведена от първообразното от Ф. Велиев, XIX, 341
Оплакванията на генерал Сарай, IV, 415
Опълченците на Шипка, II, 98
Орач, II, 350
Орел (На връх пустинен в вишинето), IV, 214
Орел (Орел, и ти, и аз безгласно), III, 28
Орел! Небесен жител, III, 339
«Орлеанска дева», XIX, 381
Орлеанската царица (Шилер), V, 447
Орлите на Бабини плазове, III, 176
Орлицата, III, 200
Орловото гнездо, IV, 218
Орловото крило, III, 253
Орфеева лира, II, 197
Орфей, IV, 232
Освен жените, които са запрени, XIX, 301
Осветлените прозорци, IV, 331
Освободений Прометей (Шели), V, 477
83-тя годишнина на В. Хюго, XIX, 507
Оставете ме да плача, II, 38
Остров Жан-Жак-Русо (Женевско езеро), III, 138
Островчето ми, IV, 214

«Остроумний хидалго Дон Кихот Манш», XIX, 427
От всите краища и земи, I, 211
От вчера из Пловдив се разнесе слух, XIX, 243
От две години насам в Прага, XX, 66
От дол в дол. . . III, 169
От идущий брой ще захванем вече да обнародваме, XIX, 236
От Марица до Тунджа, XII, 219
От мисъл, чувство и въздишка, III, 347
От началото на октомврий започна да излиза в Цариград, XX, 104
От оралото до урата, IX, 28
От 1-й априлия е захванало да излазя във Виена, XX, 70
От разходка, IV, 324
От скръбни по-скръбни известия ни пристигат из Областта, XIX, 162
От София ни пишат, XIX, 210
От стипендиантите по изящните изкуства, XIX, 342
От четири месеца, IV, 63
Отворено писмо до г-да народните представители, XIX, 244
Отворено писмо до господина П. Р. Славейкова, редактор на «Т. конституция», XIX, 211
Отговор, IV, 190
«Отговор на един филолог», от И. П. Плачков, XX, 180
Отговори, XIX, 430
Отговори, XIX, 454
[Отговори на приветствията и адресите], X, 396
Отдавна се усещаше една сериозна пустота, XIX, 382
Отечество, II, 350
«Отечество», драма в пет действия, от К. Величкова, XIX, 386
Отечество любезно, как хубаво си ти! II, 105
[Отзив за книгата на Д. Гаврийски «Образователни ценности в поезията на Ив. Вазов»], XX, 429
Отколе нас съдбата зла потиска (Неруда), V, 398
(Откъслек от една статийка за отношенията ми с Кръстева), XX, 487
Отмъстител, I, 34
Отпразнуването на 6-й април, XIX, 520
Отпреди два-три дена е пристигнал в градът ни от Цариград г. д-р К. Вазов, XIX, 239
Отровен, VIII, 81
Охридското езеро, IV, 103
«Оценение на българските народни песни по формата и съдържанието им, XIX, 403
Очите, IV, 325
Още един, X, 220
Още четири дена остават до голямата дата, XIX, 74

Павле Фертигът, IX, 23
Падна Плевен! I, 142
Паисий, II, 81
Пак борби, борби нечестни, II, 148
Пак из тебе хода, II, 107
Паметник на българската мощ, IV, 74
Паметник (Не на стъгда многолюдна моя), IV, 287
Паметникът (По полето бойно), IV, 68
Паметникът, VIII, 208
Паметниците в Добруджа, IV, 168
Паметниците на България, II, 172
Пан Тадеуш (Мицкевич), V, 385
Панагюрските въстаници, I, 40
Panem et circenses! VII, 318
Панихида за Г. С. Раковски, XIX, 504
Парижката съборна църква «Св. Богородица», XX, 148
Парижкото месечно списание, XX, 72

Паркът в есента, IV, 258
Партенон, II, 274
Парясаната воденица, III, 243
Пастирят, I, 256
Патриарх Евтимий, V, 292
Патриотизъм, II, 381
«Патриотизмът», от А. Салиера, XIX, 424
Паякът (На един румелийски дипломат), II, 230
Певец (Мнозина днес видях), IV, 399
Певец (От малък любех аз да пея), II, 194
Пейзаж, VII, 258
«Периодическо списание на Българското книжовно дружество в Средец», XIX, 500
Перлите, IV, 322
Песен моя, възвиси се! IV, 166
Песен на българския орач през 1885 година, III, 35
Песен на юнаците на Радецки, I, 226
Песен, песен моя! IV, 122
Песента на синчеца, II, 177
Песента на фъртуната, III, 277
Песни за нея? IV, 149
«Песни и сатири», стихотворения от Хр. Карапетков, XX, 131
Песни мои скръбни, II, 407
V книжка от «Наука», XIX, 293
V и VI книжка от «Наука» се печатат, XIX, 219
Петдесетилетие от смъртта на Лермонтова, XX, 181
Петльо, събуди го! III, 387
Пианото звучеше, IV, 318
Пианото звучеше страстно, III, 126
Пилат, XII, 275
Пир в Ерусалим, X, 128
Пирати, IV, 381
Пирин, III, 155
«Писма за Сърбия», от Т. Икономов, XIX, 438
Писмо, I, 327
Писмо до г-на Вацова, I, 275
Писмо до редактора на «Нова България», XIX, 7
Писмо до редакцията, X, 340
Писмо до редакцията на «Стара планина», XIX, 8
Писмо от един приятел, XIX, 34
Писмо от Иван Вазов, XX, 478
Писмото, I, 296
Писмото на г. К. Й. Иречека до одеските българи, XIX, 12
Писъмце, IV, 330
Плаване, II, 399
Пламък, IV, 282
Планината, X, 126
Планината пуста, III, 168
Планината се събужда, XII, 57
Планински преспи (Предпролетни сонети), III, 117
Планински цветя, III, 151
Планинци, III, 173
Плачи-орехче, IV, 309
Пленниците, IV, 45
Пловдив, II, 343
Плугът, IV, 267
По бойните поля не бях, IV, 80
По висините и в самотиите, XII, 61
По вълните на Черно море, XII, 356
По жътва, III, 390
По здрач, III, 186
По инициатива на сръбското академическо дружество «Зора», XX, 66
По-миналий месец се помина французский писател Алфонс Кар, XX, 102
По морего, II, 264
По-нататък обнародваме дописката от Копривщица, XIX, 319
По-нататък обнародваме членът, XIX, 89
«По неволя доктор», XIX, 355
По повод бележката ни за «изгорелите» книжовни трудове на дяда Славейкова, XIX, 357
По повод на един щурм, III, 120
По повод на едно писмо от Чаталджа, IV, 40
По повод преведената на чески, XX, 70
По повод на смъртта на Тургенева, XIX, 322
По правописния въпрос, XX, 395
По предложението на г. Икономова, XIX, 333
По предложението на Постоянний комитет, XIX, 199
По пресните им следи, IV, 51
По райските долини, II, 108
По снега, IV, 331
По статистиката на Македония, XIX, 514
По чуки и по чалове, XII, 292
Победил живота, X, 38
Поборник, VIII, 355
«Повест. Един страшен лов за вълци в Русия», XIX, 395
Повести и разкази, XX, 187
Повехнала роза, III, 359
Погановският манастир, XII, 65
Поглед въз историческия живот на грузинския народ, XX, 230
Погребените солдати, I, 135
Погром! IV, 404
Под акациите, III, 409
Под Амбарица, IV, 305
Под върбите, III, 335
Под гръма на урата, IV, 9
Под дъбът, III, 410
Под есенните лъчи, IX, 97
Под игото (драма), XVII, 189
Под игото (роман), XIII, 5
Под лампата, IV, 249
Под лозата зелена, III, 358
Под нашето небе, III, 225
Под праха, IV, 281
Под снежните коси, IV, 345
Подаръкът, IV, 276
Подир бурята, I, 302
Подир малко ще дочакаме годишнината на освобождението на град Пловдив, XIX, 332
Подир няколко дена столицата на Южна България ще празнува, XIX, 151
Подир погребението, II, 320
Подписка за паметник, XX, 117
Подслона, IV, 228
Подъл ли е българският народ? I, 73
Поезията (Ако ти някой каже), II, 312
Поезията (Ти напразно търсиш, байно), III, 59
Поезията на Коледата, X, 90
Поемата, III, 149
Поемата «Загорка», XIX, 294
Поет (Душа му — храм на химни), IV, 255
Поет и вдъхновение, II, 15
Поет и жътварка (Съвременна еклога), II, 232
Поетеса, IV, 262
Поетическа биография на Ивана Вазов до 20-годишната му възраст, X, 314
Поету, III, 265
Позабавен отговор, III, 327
Поздравление към негово височество княз Александра! I, 287
Поклон, IV, 37
Покойний генерал Щрекер паша, XX, 62
Поколение, VII, 294
Пол Бурже, XX, 89
Поле, II, 339
Полет, I, 99
Полетата през 1913 г., IV, 85
Полето (Предпролетни сонети), III, 116
Политика, I, 56
Политически преглед, XIX, 369
Политическите борби, които от две години насам вълнуват, XIX, 188
Полковете, IV, 102
Положението в Княжеството

става критическо, XIX, 53
Положението на останалите живи от последната война опълченци, XIX, 249
Положението на работите в България, XIX, 125
Положението на работите в Княжеството, XIX, 302
Полски роман за България, XX, 56
Получихме и XI книжка от Периодическото списание, XIX, 360
Получихме новоизлязлата книга на г. Ст. Заимова «Миналото», XIX, 222
Поминал се е известний французки романист Октав Фейе, XX, 118
Понеже годишното събрание, XIX, 111
Попей ми, поете, III, 349
Портрет, I, 168
Портрети и биографии на значителните български офицери, XX, 101
Посвещава се на една черна кожа, II, 425
Посещение на Кремиковския манастир, XII, 314
Посещение на Солунската гимназия, II, 198
Последнята борба, I, 258
Последнята борба (Колцов), V, 490
Последното представление в «Люксембург», XIX, 220
Последните известия от Карлово, XIX, 155
Последните минути на един млад поет (Жилбер), V, 375
Последните телеграфически депеши из София потвърдиха новината, XIX, 62
Последният ден на XX век, X, 114
Последният му ден, X, 43
Последователността на Пенчо Славейков, XX, 390
Постоянните и разнообразни политически вълнения, XIX, 170
«Потера (потеря?) против пиянството», XIX, 380
«Pohanské obeti u bulharu», prispevel k slovanske mytologii od J. A. Vorá-ska, XIX, 452
Потокът (Предпролетни сонети), III, 116
Прав си ти,поете, злобата убива, III, 405
Празнуването денят на великите славянски просветители, XIX, 130
Празнуването хилядогодищнината на св. Методия XIX, 513
Практичен, II, 387
Практическият человек, II, 51
Пребитото псе, III, 54
Преведено е от френски много интересната книга на Емил де Лавале, XIX, 222
Превод на български на романът «Les misérables» от Виктор Хюго, XIX, 544
Преводи из българ. литература на чужди езици, XX, 155
Превождане Пушкина на турски език, XX, 164
Превратът, II, 228
Преглед на новий превод на Библията в Англия, XIX, 536
Преградите на България, II, 182
Пред Беласица, II, 201
Пред бюста на Данте в Пинчио, II, 301
Пред бюста на Торквато Тасо в Пинчио, II, 295
Пред Бялото море, IV, 31
Пред гроба на майка ми, IV, 18
Пред гроба на Омира, IV, 260
Пред гроба на Царя Освободителя, III, 97
Пред клетката, IV, 326
Пред Колизея, II, 293
Пред ликът на К. Величков, IV, 259

Пред огледалото, IV, 322
Пред орача, III, 283
Пред Пирот, IX, 393
Пред пролет, III, 396
Пред творчески труд, IV, 140
Пред гумното, II, 132
Предговор [към «Избрани стихотворения на Кирил Христов»], XX, 407
Предговор [към книгата на Г. Митов «На война с 28 пех. Стремски полк], XX, 438
Предговор [към книгата на Георги Хаджибонев «Разкази из българския живот»], XX, 399
Предговор [към «Разкази и хумористи» на М. Георгиев], XX, 440
Предговор [към «Спомени» на Арсени Костенцев], XX, 436
Преди няколко дена в Сопот се е дало представление на пиесите «Княз Потемкин» и «Михалаки чорбаджи», XIX, 270
Преди петнадесет години журналистиката у нас, XIX, 123
Преди тридесет години, X, 355
Предисловие, XIX, 469
Предпазване, I, 169
Представление на «Невянка и Светослав», XIX, 95
Представлението на драмата «Каменоделецът» и комедията «Робството на мъжете», XIX, 207
През идущата зима пловдивската публика, XIX, 163
През миналий октомврий помина се Иван Данев, XX, 191
През снежна Рила. . . III, 384
Презморски съседи, II, 403
Прекрасно! VIII, 73
Премия за биографията на Раковски, XIX, 544
Преслав, XII, 206
Пресни спомени, X, 216
Престани! (Триумфът на насилието), IV, 358
Престолът, XVII, 295
При брега на Дъмбовица, XII, 302
При Враждебненския мост, X, 190
При всичкото ни нежелание да се повръщаме пак към въпросът за митингите, XIX, 217
При въбела, IV, 446
При гробът, II, 22
При Иван Вазов, X, 376
При Иван Гърбата, IX, 374
При майка ми, IV, 256
При многото жизнени въпроси, XIX, 21
При Морава, I, 81
При първия зов, IV, 34
При ранените герои, IV, 42
При Рилския манастир, III, 143
При Росица (Спомени от Бяла черква), IV, 289
При срещата на героите, IV, 89
При царибродския бой, III, 29
При Черна, IV, 192
При шумът на Искъра, XII, 53
Прибирание в отечеството, I, 209
Приват доцентът при Петербургский университет г. П. Сырку, XX, 64
Привет, IV, 284
Привет Кр. Сарафову, XX, 481
Приветствена песен по случай Втория подготвителен славянски събор в София през м. юни 1910 г., III, 400
Приветствие на леди Странгфорд, I, 221
Приехме брошурката «Народно огледало или превратът» от А. Савича, XIX, 293
Приехме една брошурка, XIX, 335
Приехме известие за едно ново

Литературно autodafé, XIX, 335
Приехме новата книга на г-на Св. Миларова, XIX, 262
Приехме тия дни, XIX, 198
Признание, IV, 329
«Приключенията на Дряновский манастир на 1876 година», от П. Франгова, XIX, 519
«Приключенията на Жил Бладе Сантилйян», XIX, 445
Прилика, I, 333
Примирието, III, 322
Припомняне из Тацита (Връхлицки), V, 403
«Природа или чудесата на светът», XIX, 392
Природата. IV, 325
Пристигнала е за продан в градът ни многоинтересната сбирка от простонародни песни на г. Верковича «Веда словена», т. II, XIX, 228
«Причините на Французката революция», от Н. Станев, XX, 145
Приятелски срещи, VIII, 115
Приятно е, да, господа! II, 386
Пробуда, IV, 123
Пробуден, IV, 265
Провинциал в столицата, II, 326
Провинциални картини, XII, 286
Прогресист, II, 224
Проклятие въз Иванка, V, 206
Пролет (Настана пролет, цветя цъфнаха), I, 225
Пролет (Сладко вече греят), I, 102
Пролет (Топли ветрове завяват), II, 351
Пролет весела настана, III, 368
Пролет иде! III, 272
Пролетен дъжд, II, 356
Пролог (И така, един ден тоз разбойник мрачен), III, 9
Пролог (О, знам, че мойте нови песни), IV, 165
Пролог за тържественото откриване на Народния театър, III, 307
Проломът, IV, 210
Пророк (Лермонтов), V, 380
Просекиня, II, 401
Просител, VIII, 111
Простила (Франсоа Копе), V, 493
Просяк, IX, 268
Протестът на г. Ив. Вазов, XX, 389
Професор Миклошич, XX, 146
Прочутий сопотненски социално-политический процес, XIX, 310
Прошка, IV, 279
Прощавка, III, 321
Прощъпалник, IX, 256
«Пръв годишен отчет на Областната реална гимназия в Пловдив», XIX, 426
Пряпорец, I, 39
Пряспа, II, 109
Псалом на енергията, IV, 86
Птичка, II, 359
Пустинята, IV, 315
Пустодимски, VIII, 93
Пустота, II, 20
Пушкин, II, 434
Пълен живот, IV, 452
«Punch», XX, 173
«Първа лястовичка», X, 86
Първата книжка от Периодическото списание, XIX, 132
Първата книжка от списанието «Наука», XIX, 240
Първи май на г-на Старкова
Първий сняг, II, 360
Първите дни на свободата, IX, 44
Първия свободен град, XIX, 9
Първият сняг (Първий сняг вали. Земята), IV, 432
Първият български въздухолет, IV, 426
Първият млад българин, който... VIII, 361
Първият убит сърбин, III, 19
Пътеводител за Рилския манастир, с пътна карта, XX, 178
Пътешествието, I, 171
Пътник и Витош планина, I, 233
Пътуването на Н. Величество сръбский крал Милана, XIX, 288
Пътуване пет недели в балон, роман от Жул Верна, XIX, 201
Р. И. Блъсков, XIX, 506
Работите в Източна Румелия се представляват от ден на ден в по-печален вид, XIX, 175
«Радецки», I, 43
Радост на македонските долини, IV, 158
Радостта на сенките, IV, 144
Разбитий, III, 357
Развалините, X, 228
Развалините в Свищов, I, 261
«Развитието на разните синтаксически форми за изказване мислите», XIX, 431
Разгарът на партизанските борби в... Княжество България, XIX, 50
Разговор, III, 180
Разговор на морето (Връхлицки), V, 405
Разговор с тях, IV, 106
Раздвоение, IV, 198
Раздори ли? IV, 394
«Разказ за леля Гена», от Веселина, XX, 95
Разлюляха се наште надежди, II, 366
«Разказ за земний живот», от Александра Иванов, XIX, 430
Размишления в колата, II, 123
Размишления за фракът, II, 383
«Разпни го!» (Между погрома и мира), IV, 355
«Размишление на естетиката», XX, 98
Разтъжил се Бунарджикът, II, 419
Разходка до Баняса, I, 1 3
Разходка до Искъра, XII, 243
Разходка из историята, X, 122
Разхубавяла, разцъфтяла, II, 157
Разхубавяла, разцъфтяла (А. Толстой), V, 492
«Райна княгиня», драма в пет действия от Д. П. Войников, XIX, 396
Раковски, II, 89
Рало и лодка, II, 267
Раненият опълченец при Шейново, II, 129
Рапорт № 777 с дата 19 март 1883, XIX, 305
«Ревизор», комедия в пет действия от Гоголя, XX, 162
Ревнива? IV, 329
Революция, X, 266
Революцията в Цариград, IV, 409
Revue orientale, XIX, 515
Резигнация, III, 85
Резоните на историята и на правото, II, 282
Ремлинген, II, 408
Рентгеновите лучи, III, 274
Репетиция, VIII, 42
[Реч на банкета във Военния клуб в Пловдив], X, 420
[Реч на митинга за Македония], XX, 426
[Реч на тържествената вечеря в «Юнион палас»], X, 414
[Реч на тържеството в Народния театър], X, 407
[Реч на тържеството в Народното събрание], X, 391
[Реч на юбилейното тържество в Свищов], X, 402
[Реч при откриването на картинната изложба на П. Морозов], XX, 492
[Реч при тържественото посрещане в Пловдив], X, 418
[Речи и изказвания на IX обикновено народно събрание], XX, 504
Рила, XII, 69
Рилският пън, III, 376

Рим, II, 299
Римска нощ, II, 402
Рицар Балафре, II, 159
Рицарят, II, 333
Родината, IV, 182
Родино, защо? IV, 191
Родната реч, IV, 258
Родно цвете, III, 409
Родното пепелище, II, 157
Родопите, II, 133
Родопите, XII, 79
«Родопите и Рилската планина», от Ст. Георгиев, XX, 144
Рождество, IV, 118
Розовата долина и Тунджа, XII, 151
Руина, IV, 261
Румънският народ претърпя една велика загуба, XX, 77
«Rupci oder Rupplani in Thracien und Macedonien». . . von V. Jagic, XIX, 452
Русите в Азия, XIX, 526
Русия! (Бях малък аз, но йоще помна), I, 94
Русия (Тресе се България цяла), IV, 38
«Русия, Австрия и България», брошура от г. А. П. Шопов, XIX, 306
Русия загуби своят велик генерал! XIX, 137
Руска, XVI, 297
Руската литература в Европа, XX, 125
Руский вестник «Киевское слово», XX, 60
Руский журнал «Труд», XX, 57
«Ръководство за изучването на слога», XIX, 460
«Ръководство към всеобщата история — средните векове», XIX, 411
«Ръководство по всеобщата история. Древната история, в две части» XIX, 419
С. Веркович, издателят на «Веда словена», XX, 62
С вчерашния ден изпратихме във вечността 1881 година, XIX, 101
С едно второ писмо в. Т. к. Ив. Славейков, XIX, 223
С мечти и блянове крилати, III, 131
С настоящий брой вие вече получавате 7 книжка, XIX, 454
С удоволствие се научаваме, XX, 65
С удоволствие се учим, че г. Д. Попов, XIX, 289
С цветя и лаври лоба ти венчава, IV, 73
С чужди драг, в къщи враг, XVII, 277
Сабята на Абдул Керим паша, I, 65
Саво, VIII, 61
Соломоновският цирк, VII, 28
Сам излязох на поле широко (Лермонтов), V, 376
«Сам си помагай (Self — hèlp)», от Самуила Смайлса, преведе И. Груев, XIX, 380
«Сама-китка», други стрък (съвременни мисли и разправи) от Т. Н. Шишков, XX, 185
Само ти, солдатино чудесни, III, 32
Самодивска дружка, II, 215
Самотникът в болницата, IV, 48
Самуил или мечтание на Перник, I, 280
Сантиментална разходка по Европа, II, 45
Сара, V, 287
Сбогом, IV, 233
Сбогом на Витош планина, I, 219
Сборник за народни умотворения, наука и книжнина, XX, 54
Сборник за народни умотворения, наука и книжнина. . ., кн. IV, XX, 144

Сборник от български народни умотворения, XX, 142
Сборник от български народни умотворения, XX, 179
«Сборник от народни старини, или български народни приказки и верования в Македония», XIX, 499
Сборник от народни умотворения, обичаи и др., XX, 54
«Сборник от теми и планове за съчинения в средните училища и гимназиите», XIX, 464
«Сборник статей по славяноведению», XIX, 448
Сборникът на Ястребова, XX, 57
Сборът на духовете, V, 305
Сбъднаха се надеждите, XIX, 194
Сватба, II, 346
Света София, XX, 315
Светете, тихи небеса, II, 30
Свети Димитрий чудотворец, V, 201.
Свети Клименте! IV, 119
Светкавиците, IV, 219
«Светлина. Журнал за наука и индустрия», XX, 143
«Светлина, Журнал за наука, търговия, книжнина», XX, 185
Световната война. . . IV, 160
Световни ситнежи. — Колумб. — Царят на критиката. — «Воскресение» и граф Толстой. — Стогодишнина, XX, 318
Светослав Тертер, XV, 291
«Светские фарисеи», XX, 246
Светските условия, II, 223
Свещени вълнения, IV. 199
«Свещена история на ветхий и новий завет», XIX, 352
Свещникът да свети! I, 208
Свири нощната фъртуна, III, 38
Свобода или смърт, I, 41
Свободата пропадна, XIX, 241
Свободната конституционна система, XIX, 312
Своге, XII, 47
Сè пак, IV, 346
Сè ти! IV, 334
Седем престола, XII, 36
Село, II, 349
Селото (спомени от Бяла черква), IV, 287
Селска черкова, II, 346
Селянка, II, 341
«Cinqu ans de règne. Le prince Alexandre de Battenberg en Bulgarie», XIX, 352
«Cinqu ans de règne. Le prince Alexandre de Battenberg en Bulgarie», от А. Г. Драндара, XIX, 498
Сенкевичу, IV, 189
Сенките при Аркадиопол, IV, 16
Сестрата на покойний наш знаменит деятел Раковски, XIX, 199
Сеяч, III, 33
Сид (Корнейл), V, 461
Сила, IV, 430
Симеон при Мраморно море, IV, 44
Синайска роза, V. 192
Синтаксис на славянските езици, XX, 160
Синът на България, IV, 56
Сиркиджи-скелеси, I, 249
Сиромахкиня, I, 25
Ситнежи [Ако да не беше запретена политиката], XX, 302
Ситнежи [Вчера, празнуването на св. Георги Победоносец], XX, 308
Ситнежи [Подир петдесет години София ще има], XX, 293
Ситнежи [Читателят ще се измами], XX, 284
«Сифилисът и въобще венерически болести», XIX, 408
Сказки от Пловдив, XX, 117
Скитане, IV, 209
Скитникът крал, IV, 400
Скитня, IV, 335
Скромни идеали, III, 267
Скръб, IV, 429
Скръбен си, посте. . . III, 86

Скулпторът Бриан, XX, 188
Скучни часове (Размишления при прозореца ми), XX, 345
Скърби, IV, 349
«La Slave, le Danube et le Balkans etc.», XIX, 343
Славата ни стига, IV, 189
Славей, IV, 326
Славеите, IV, 211
Славим с песни гръмовити, IV, 412
Славословия на Мусала, III, 147
Славянска беседа. Литературное издание Киевского славянского общества, XX, 58
Славянският звук, II, 278
Славянското благотворително общество в Петербург, XX, 90
Сладкодумен гост на държавната трапеза, IX, 201
След Вардарската експедиция, IV, 376
След двайсет години, IX, 32
След митинга, II, 200
След Сливница. . . IV, 96
Следпразнично настроение (сериозни драски из столичния живот), XX, 350
Сливница, IX, 134
Словенското дружество Св. Мохор. XX, 156
Slovansky sbornik, XIX, 514
Слон и мъниче (Крилов), V, 381
Слугиня, VIII, 15
Службогонци, XVI, 169
Смущение, II, 317
Смущението на службите, II, 245
Смъртта на великий французский поет, XIX, 363
Смъртта на осемдесетгодишний духовен пастир, XIX, 329
Снегът, IV, 282
Снощи гръцката драматическа трупа, XIX, 261
«Сол», съставил професор доктор Кишпатич, XIX, 306
Сонет, I, 203
Сонет. На една богомолка, I, 311
Сонет. На ученичка А. I, 310
Сопот, IV, 298
Софийската долина, XII, 20
София на 1880 година, X, 210
София — Пирот, X, 155
Спи, въздишай и се смей, I, 300
Сполай, III, 214
Спомен за освещаването на Скобелевата реална гимназия във Видин на 11 май, 1883 г., II, 423
Спомени (Аз бях отчаян, аз бях озлобен), III, 102
Спомени (Спомени сладостни, горестни спомени!), IV, 345
Спомени, блянове тъжно златисти, IV, 237
«Спомени от цариградските тъмници, от Св. Н. Миларова, XIX, 111
«Спомени от цариградските темници», от Св. Н.Миларова, XIX, 410
Спомените ми от Априлското въстание, X, 300
Според известията, които ни идат от разни градове, XIX, 104
Според получените известия в Русия сега се събират, XIX, 314
Сред смътний шум. . . III, 132
Средец, II, 344
Средство да нямаш врагове, II, 221
Среща, II, 33
Среща на Изток със Запад, X, 133
Среща на Шар, IV, 117
Срещите ми с Любена Каравелов, IX, 383
Срещу Атон, II, 202
Сръбската кралевска академия е наградила, XX, 104
Сръбский писател Миличевич, XIX, 524
Сръбско бягство, IV, 137
Сръднята, I, 339

Станси. Стара планина, I, 187
Стара планина, II, 344
Старата икона, III, 230
Старий стражар, II, 317
Старите романси, IV, 314
Старият книгопродавец, II, 18
Статистика на Пловдив, XIX, 521
«Статистический календар на Старозагорский департамент за 1882 година», XIX, 117
«Статистический календар на Старозагорский департамент за 1882 година», XIX, 413
Статуята на Мойсея, II, 291
Стаята, I, 170
Стефан С. Бобчев, XX, 414
Стефан Стамболов, X, 427
Стихове от Люба, XX, 259
Стихотворение по случай на патриотическото дело на гр. Пловдив, II, 430
Стогодишнината на Пушкина, III, 269
Столетник, II, 165
Столицата и живота ѝ, XX, 357
Столични ситнежи (Връщах се от разходка), XX, 337
Столични ситнежи (Откогато, по едно честито вдъхновение), XX, 341
Стон, IV, 59
Страданията на македонците се продължават, XIX, 51
Страдающий пътник, I, 204
«Страшната нощ или заровеният человек в снега», XIX, 399
Струма, III, 362
Струни, IV, 244
«Студии върху историята на бълг. език», XX, 73
Студия на Беранже, XIX, 543
«Souvenirs des Balkans», XX, 164
«Султан Абдул Азис и правда об его смерти», XIX, 302
Сурвакание, II, 411
Сурковачи, III, 228
Сусана, I, 165
Сутринта (Предпролетни сонети), III, 118
«Сцена из «Фауста», от Гете, превел от руски Т. Ц. Трифонов, XX, 134
Сцена при окопите, IV, 43
Събранието на областните представители, XIX, 257
Съвети за наука, I, 297
«Съвременни разни стихотворения», съчинил Т. Алексиев. XIX, 385
Съвременний рицар (Хайне), V, 424
Съвършеното отсъствие на новини из България, XIX, 75
Съзерцание, IV, 280
Сълзи (Навел се здравец над вълните), IV, 222
Сълзи (Сълзи видях — елмаза два), IV, 349
«Сън за щастие» от Пенчо Славейков, XX, 238
Сън в планината, IV, 221
Съобщава ни се, че турското правителство, XIX, 335
Сърдитата скала и влакът, III, 176
Сърце, III, 94
Сърцето на поета, IV, 428
Със масло розово стъкленце, IV, 347
Съставена е четиричленна комисия, XIX, 311
Т. А. Дякович превел, XIX, 289
Таз война. . . IV, 27
Тайна, IV, 183
Там! (Замених горите чудни), III, 260
Там (Искаш ли да посетиш страната), II, 122
Там! (Пламти пожар, борба бесней), III, 386
Там (Там, там, душите и сърцата, братя!), II, 196
Там! (Там, де Вардар шуми, в оня край мил и свят), IV, 101
Там в Солунския край, IV, 398
Татарска царица, V, 257

Татунчо, II, 211
Твойте очи. . ., III, 355
Твойто име, IV, 328
Театралната цензура във Франция, XX, 155
Tegoczesna literatura bulgarska, XX, 141
Тежка мисъл, I, 214
(Телеграма до В. Радославов), XIX, 163
(Телеграма по случай стогодишнината от рождението на Франтишек Палацки), XX, 402
«Теменуга, съвременни книжки за прочитание на всекиго»), XIX, 399
Теодор де Банвил, XX, 161
Теодору Рузвелту, IV, 20
Термидор, XX, 125
Ти каза туй. . ., III, 358
Ти казваше. . ., IV, 318
Ти молиш. . ., IV, 330
Ти помниш ли? IV, 341
Тибър, II, 299
Тих бял Дунав се вълнува, IV, 405
Тия дни излезе от печат, XIX, 139
Тия дни излезе 4-та книжка, XIX, 77
Тия дни се появил в Белград, XIX, 269
Т. Каблешкову, I, 67
Той (Хюго), V, 420
Той (Дете бях и вярвах в бога), IV, 303
Той е млад, здрав, интелигентен, VIII, 159
Той мълчеше, IV, 443
«Той не умира», III, 172
Топовете, IV, 14
Тополите, IV, 456
Топът заехтя! I, 107
Тор, II, 137
Тотка, IX, 143
«Травиата», VIII, 181
Трайко и Риза, V, 346
Тракия, III, 36
Трансваал, III, 246
Траур, VIII, 10
Тревожна и бурна година, IV, 175
3-та книжка от периодическото списание на Българското книжовно дружество, XIX, 292
III и IV книжка от «Наука», XIX, 199
III и IV книжка от периодическото списание «Наука», XIX, 203
Трепещуща действителност, XX, 311
Три грешки, VIII, 187
Три думи — три бездни, II, 302
Трите наши езера, IV, 160
Триумфалната арка, III, 159
Триумфът на турчина, V, 60
Трудът, III, 194
Тръне и дъб (Крилов), V, 501
Трънкосливката, III, 112
Трябва! II, 315
Трябува ли да се обезсърчиме, XIX, 102
«Toujours Lui!» (Женевско езеро), III, 139
Турската литература, XX, 153
«Турските зверства в България», XIX, 385
Тутракан, IV, 167
Туристи в Италия, II, 303
Тъга на селянина (Колцов), V, 489
Тъжно! (Българска елегия в проза), XX, 327
Тъмен герой, IX, 104
Тържествен час, IV, 97
Тържество в Прага в памет на отца Паисия, XIX, 505
Търново, II, 341
«Тютюневата индустрия в Българското княжество», «Кратко и практическо ръководство за правение вино», XIX, 442
Тя, IV, 319
Тя е жива, IV, 301
Тя се казваше Тамара, IV, 264
Тям (Триумфът на насилието), IV, 360

Убийство, IX, 270
Увеселителен влак, IX, 243

Уводни думи [на митинга за Тракия], XX, 480
Удавеникът (Пушкин), V, 367
Ударите (Между погрома и мира), IV, 356
«Westminster Rewiew», XX, 160
Ужасният бич за човечеството още не е победен, XX, 422
Уйлсону, IV, 363
Украсил столицата, VIII, 7
Улица «Братиано», IX, 116
Уловената птичка, II, 363
Уломки, II, 41
Умиращият гладиатор (Байрон), V, 415
Умственото движение у нас отива твърде опако, XIX, 350
Умът ми неволно се повръща, XIX, 135
Унищожението на Ив. Вазова по сказката на Пенчо Славейков, XX, 381
Ура! (Обичам те, когато), III, 377
Урата (Ура, ура, ура! Мълва ужасна), III, 403
Урок, IX, 90
«Уроци от нагледно предметно учение», XIX, 462
Успеха на «Борислав» и атаките против него. Как се е родил Борислав, X, 379
Утихнало море (Мицкевич), V, 429
Утихнаха бранни полета, IV, 82
Утре вечер трупата, XIX, 93
Утре, 10 ноември, се отваря в София Народното събрание, XIX, 324
Утрен поздрав, I, 164
Утро, IV, 278
Утро в Банки, IX, 223
«Учебник по ботаниката за средните учебни заведения в България», XIX, 420
«Учение за физическото възпитание на децата», от д-ра Ив. Драгомирова, XIX, 529
Учените жени (Молиер), V, 482
Училище, II, 334
«Училищен дневник», месечно педагогическо издание, XIX, 451
Учим се за превежданието на руски, XX, 70
Учим се с удоволствие, че са се превели вече, XIX, 204
Учим се, че г. Найден Геров имал намерение, XIX, 114
Учим се, че известний руский патриот г. Йонин, XIX, 333
Учим се, че сега се превожда, XIX, 289
Учител по историята, VIII, 135

Фар, II, 270
Фанѝ, II, 324
Фауст (Гете), V, 457
«Фантазия», повест от Д. Стерева, XIX, 457
Феб, IV, 455
Февруари, III, 370
Фелдфебел Стамболков, X, 9
Фердинанд Лесепс, XIX, 525
Физическото възпитание (каляване) като средство за възпитание, XX, 187
Филаделфия, II, 285
Филологическа разпря, II, 239
Философията на съзвучията, III, 294
Фотинову, III, 364
Франц Батенберг, брата на бивший български княз, XX, 105
Френска читанка, XX, 171

Хаджи Ахил, VII, 38
Хайдути, III, 211
Хайне, III, 51
Хамалинът, X, 103
«Хамлет», трагедия в 5 действия от Шекспир, XX, 150
Хаосът, IV, 425
Хектор и Андромаха (Омир), V, 382
Хернани (Хюго), V, 471
Хидрата, IV, 172

1875 година!, I, 235
1876, II, 96
Хилядогодишнината, II, 204
Химн на св. княз Бориса-Михаила, III, 395
Хисарските развалини, II, 120
Храст розов, IV, 276
Хризантеми, IV, 316
Христо Ботев. Критическа студия, XIX, 9
Христо Ганчев, IV, 67
Христос въскресе, IV, 104
«Хроника на Руско-турската война», т. I, Прев. Д. П. Минков, XIX, 280
«Хроника на Руско-турската война (1877—1878)», преведе Д. П. Минков, XIX, 425
Хрупат козиците! III, 204
«Хубава Недялка или България под турско иго (1856)», драма в пет действия, от Т. Н. Шишков, XIX, 409
Хубави сте, за чудо сте, III, 345
Хубавица, I, 325
Хулители! Не се оплаквам, II, 231
Хъшове, XVI, 9

Цалувка (Какво мълвеше Монблан), III, 135
Цалувката на Македония, IX, 291
Цалувката на Юда, 287,2
Цар Борис и идолопоклонниците, I, 198
Цар Симеон, II, 361
Царев връх, III, 158
Царевец, XII, 197
«Цариградски сонети», от К. Величков, XX, 406
Царица Елеонора, IV, 47
Царят в Бяла, I, 133
Царят в Свищов, I, 117
Царят умря! II, 30
Царю, добре дошел! I, 265
Цвете, I, 290
Цветя (Косата ми снегът покрива), IV, 193
Цветя (Любов! Туй чудно слово в мойте песни), III, 202
Цветята (Вървя — в море цветя засмени), IV, 209
Цветята (Спомени от Бяла черква), IV, 288
«Цезар Каскабел», XX, 116
«Цеко или освобождението на България», драма в стихове от пет акта, съчинил А. Голчев, XIX, 167
«Цеко или освобождението на българский народ», XIX, 161
Центурият, IV, 223
«Cesty po Bulharsku», XX, 55
Цончовата мъст, VII, 221

Чар, IV, 312
Час велик, IV, 113
Часът, IV, 134
Чаталджа (Трите крепости), IV, 26
Червените рози, IV, 300
Черепич, XII, 340
Черна гора, I, 127
Черната река, IV, 360
«Черниците и коприната, кратко ръководство за сеяне и отгледване черници. . .», XIX, 517
Черногорска песен, II, 418
Черното знаме, II, 205
Чест, правда, свобода! III, 232
4-та годишнина на Сливница, III, 99
IV книжка от «Наука» се печата, XIX, 289
IV книжка от периодическото списание «Наука», XIX, 290
4 май, II, 278
Чети, говедарче! III, 203
Чиновничеството у нас. . . XIX, 128
Чистият път, IX, 389
Читателите ни са видели възванието. . . XIX, 322
Чичовци, VI, 203
Член 33, VIII, 101
Члун, IV, 188
Чоки, V, 270
Чубриките, IV, 217
Чувства по новата 1878 година, I, 144
Чудна си! IV, 177
Чужденец, IV, 271
Чуй! IV, 456
Чуйш ли гърмът при Морава? I, 52

Шекспир в разказ за деца, XIX, 110
«Шекспирови драми», съкратени и наредени на повести, XIX, 413
Шептежът на сухите листи, III, 256
Шестата книжка на «Наука», XIX, 294
Шетня из нашата животрепещуща действителност, XX, 322
Шилер (Поет), III, 49
Шильонският замък (Женевско езеро), III, 140
Шишманов, Ив. Д. Животът на поета, както ми го разказа той сам, X, 447
Шишмановий бряст, V, 315
Шуми Марица, III, 293
«Шуми Марица», IV, 30
Шумиш ти, старий брясто, II, 367

Щастието (В насладите дирих го), IV, 312
Щастието (Из гоя свят се тирех), III, 129
«Ще ви строшим зъбите!», IV, 388
Ще умра скоро негли — не жалея, IV, 9
Що е душата на поета? II, 284
Що чула Витоша. . . IV, 132
Щурмът на Одрин, IV, 76

Юбилеен театър в Берн, XX, 173
Юбилей на «Вестник Европы», XX, 116
Юбилей на поет-войник, XX, 181
Юбилей на Урбански, XX, 56
Юбилейна песен, III, 378
Юбилеят на Айвазовски, XX, 139
«Юда» ли? IV, 178
«Южна България», като споменува в последний си брой, XIX, 160
Южнославянската солидарност, I, 121
Южнякът. . . IV, 158
Юмрючал, XII, 104
Un cas de psychologie, VIII, 148
«Юнашките подвиги на руските доброволци в Сърбия. . .», XIX, 417
Юнгфрау (Какво мълвеше Монблан), III, 136
Юрдановден, X, 206
«Ютро, издадено в полза на «Българска майчица», XIX, 447

Ямби, III, 215
Ян Неруда, XX, 175
Януарската ни поезия, XX, 211
Японската азбука, XIX, 543
Японски силуети, IX, 284
Яр, IV, 217

ИМЕНЕН ПОКАЗАЛЕЦ КЪМ Т. 21 И 22

1. Вазови адресати[1]

Андреев, Л. XXII, 127
Атанасова, Р. XXII, 175
Ашкерц, А. XXI, 267

Бакалов, Г. XXI, 251, 258; XXII, 8, 32, 39, 71
Бакалов, Ж. XXII, 155
Балабанов, А. XXII, 152
Балабанов, М. XXI, 6
Батенберг, А. XXI, 22, 37, 50, 76
Белковски, майор XXII, 140
Бенев, Г. XXI, 39, 44, 214
Блъсков, И. Р. XXI, 339
Бобчев, С. С. (още: Сава, Степанич или псевдонима му Бежан: XXI — 7, 12, 35, 36, 67, 70, 73, 79, 82, 86, 89, 106, 112, 117, 120, 170, 172, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 185, 186, 188, 190, 199, 203, 209, 210, 211, 212, 213, 230, 251, 256, 258, 260, 261, 270, 273, 276, 277, 279, 283, 287, 288, 293, 294, 295, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 315, 317, 322, 324, 327, 331, 336, 340, 345, 346, 347, 348, 352, 362, 363, 465; XXII, 7, 9, 11, 15, 18, 19, 24, 25, 29, 32, 33, 36, 37, 41, 44, 45, 46, 48, 55, 56, 58, 59, 61, 72, 74, 76, 108, 109, 139, 200' 230, 256, 258, 260, 261, 262, 263, 264, 265.
Божков, Д. XXI, 312, 332; XXII, 156
Бончева, Е. XXII, 212
Бошнаков, И. XXII, 25
Бръчков, Д. XXII, 200
Български студенти в Лозана, XXI, 195
Български учащи се в Лайпциг, XXII, 272
Българско туристическо дружество, XXII, 219

Вазов, Б. д-р XXI, 84, 149, 198; XXII, 49, 82
Вазов, Г. (брат на И. Вазов), XXI, 70, 76, 81, 83, 89, 91, 164; XXII, 82, 183, 272
Вазова, В. (сестра на И. Вазов), XXI, 164; XXII, 162, 171, 183, 187, 188, 208; 231, 237, 238, 241, 242, 245, 246
Вазова, Е.-Консулова (снаха на И. Вазов), XXII, 170, 172, 219
Ватралски, С. XXII, 19, 248
Вацов, С. XXI, 7, 9, 11, 14, 17, 20, 22, 23, 24, 25, 28, 30, 31, 32, 33, 37, 41, 42, 52, 53, 56, 81, 124, 141, 150, 278; XXII, 260

[1] Тук са посочени не само страниците, на които са поместени Вазови писма, а и тези, в които се срещат имената на адресатите.

Великов, А. XXII, 162
Величков, К. XXI, 31, 34, 39, 44, 45, 46, 52, 53, 56, 58, 60, 61, 62, 65, 67, 70, 73, 74, 77, 79, 81, 84, 85, 88, 90, 96, 106, 109, 116, 123, 126, 129, 130, 133, 135, 138, 139, 142, 146, 149, 155, 184, 208, 215, 232, 304, 323, 324, 354; XXII, 32, 35, 40, 79, 131, 156, 174, 272
Велчев, В. Т. XXI, 236; XXII, 6, 34, 35, 79, 253
Висковски, П. XXI, 35
Върховен комитет на Дружество «Тракия», XXII, 215

Георгиев-Доросиев, А. XXII, 280
Георгиев, Е. XXI, 220, 221
Георгиев, Н. XXII, 27, 165, 171, 176, 178, 181, 184, 186, 191, 219, 220, 225
Геров, Н. XXI, 13, 217, 295
Гешов, И. Е. XXI, 37, 39, 40, 44, 45, 68, 167, 172, 174, 176, 179, 181, 215, 216, 218, 252, 262, 263, 271, 275, 276, 282, 299, 465; XXII, 84, 269
Говедаров, И. XXI, 32, 39, 40, 45, 89, 140, 191
Граф Игнатиев, XXI, 222, 266
Груева, М. XXII, 80
Гундрум-Ориовчанин, Ф. XXI, 192, 216, 217, 219, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 234, 240, 241, 246, 248, 250, 252, 253, 254, 255, 257, 259, 264, 266, 277, 289, 290, 291, 344; XXII, 24, 30, 31, 53, 54, 66, 86, 92, 105
Гълъбов, С. XXII, 270

Данев, С. XXII, 83, 268
Данева, Р. XXII, 44
Димитров, И. XXII, 280
Димитров, С. XXII, 191, 192
Директора на Народната библиотека — София, XXI, 295
Директора на Народния театър — София, XXII, 197
Добрев, К. XXII, 171
Добринов, В. XXII, 18
Драндар, А. XXI, 163; XXII, 144
Друмев, В. XXI, 5, 210
Дружество «Родно изкуство», XXII, 216
Дружество «Съвременно изкуство», XXII, 216
Дякович, Б. XXI, 329

Евтимов, Д. XXII, 217
Елмазов, М. д-р XXI, 313, 314, 342, 357, 360, 364, 365, 366, 367, 369; XXII, 27, 45, 46, 52, 55, 56, 59, 72, 104, 109, 112, 114, 117, 120, 123, 133, 138, 153, 163, 165, 178, 181, 182, 185, 200, 244, 245
Елмазов, П. (още: Санчо), XXI, 342, 350, 367; XXII, 27, 45, 112, 114, 122, 123, 125, 126, 153
Енчев-Видю, И. XXII, 215
Енчев, П. XXI, 40, 44

Живков, Г. XXI, 41, 153, 165

Занаятчийски професионални сдружения в България, XXII, 218
Златарева, Е. XXII, 172

Иванов, И. Д. XXI, 274; XXII, 28, 57, 67, 69, 73, 74, 75, 196
Ивановски, И. XXII, 67, 69, 104
Илиев, А. XXI, 41, 124, 141, 148, 157, 160, 162, 164, 167, 168, 202, 205, 216, 231, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 242, 243, 246, 248, 318, 320; XXII, 26
Илиев, Х. XXII, 216
Иречек, К. XXI, 23, 32, 33, 38, 45, 52, 113, 319, 320; XXII, 29
Исарлишвили, Р. XXI, 249

Йенсен, А. XXI, 206
Йовчева, С. XXII, 89

Калушев, д-р XXII, 204
Карима, А. XXI, 316; XXII, 70, 203
Кацаров, Г. XXII, 198
Кирчев, А. XXII, 12, 13
Кмета на гр. Безансон (Франция), XXI, 209
Кмета на гр. Прага, XXI, 222
Командир на 49. полк, XXII, 146, 147
Комитет «Васил Левски» (Карлово), XXI, 205, 282
Комитет «Константин Величков» (Пазарджик), XXII, 131
Комитет за честуване 20-год. на Априлското въстание (Брацигово), XXI, 210
Комитет по устройство 50-годишнината на Иван Вазов, XXII, 179
Костов, С. XXI, 69, 72, 77, 80, 86, 88, 91, 92, 95, 96, 97, 103, 104, 105, 106, 109, 110, 120, 260
Кръстанов, И. XXII, 180
Кръстев, К. К. XXI, 51, 92, 93, 94, 96, 100, 103, 108, 111, 114, 115, 120, 124, 125, 128, 129, 130, 131, 132, 134, 136, 137, 138, 141, 144, 147, 149, 151, 152, 154, 160, 162, 169, 180, 227, 262, 278, 328; XXII, 142, 154
Кръстев, М. К. XXII, 254
Кръстева, Р. XXI, 116; XXII, 142

Лазаров, А. XXII, 90
Лафчиев, С. XXI, 226, 366
Лилов, И. XXI, 154
Маджаров, М. XXI, 66, 67, 70, 74, 79, 80, 82, 86, 89, 170, 175, 182, 185, 187, 190, 211, 216, 217, 218, 221, 237; XXII, 80, 83, 254, 255, 256, 257, 263, 272
Македонско женско благотворително дружество, XXII, 218
Малеев, Л. XXII, 21, 91
Мандов, Д. XXII, 217
Манчев, И. XXII, 209, 210,
Марс, Е. XXI, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 329, 332, 333, 335, 337, 339, 340, 341, 443, 345, 349, 350, 351, 352, 353, 355, 357, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 368, 369, 370, 371; XXII, 6, 8, 10, 11, 12, 15, 19, 21, 29, 31, 33, 34, 37, 38, 44, 47, 48, 53, 70, 72, 76, 86, 88, 93, 99, 100, 104, 105, 109, 110, 113, 114, 117, 118, 120, 121, 122, 125, 126, 133, 134, 137, 138, 139, 141, 144, 149, 152, 153, 156, 157, 163, 164, 165, 166, 169, 173, 174, 181, 182, 184, 185, 200, 204, 211, 221, 232, 237, 243, 244, 248, 249, 250, 252, 253, 266.
Михайлов, Й. XXI, 190, 239
Михайлов, Н. XXII, 209
Михайловски, С. XXI, 129, 137, 141, 142, 149; XXII, 16, 197, 227

Модерен театър, XXII, 70
Морозов, П. XXII, 214
Москов, М. XXII, 22, 23, 25, 36, 69, 77, 79, 189, 196

Нанова, К. XXII, 210
Народен театър, XXI, 325, 343, 344, 355, 346; XXII, 9, 23, 31, 34, 39, 60, 74, 151, 195, 197
Народна библиотека, XXI, 295, 321
Начов, Н. XXI, 150, 160; XXII, 29
Начович, Г. XXI, 89, 162
Неизвестен адресат, XXII, 269
Николов, А. XXII, 248
Николов, П. XXII, 163

Образописов, Б. XXII, 220

Група офицери от Севлиево, XXI, 201

Партений, софийски митрополит, XXI, 225
Паскалев, А. XXII, 42, 43, 45, 48, 50, 51, 52, 57, 58, 61, 62, 63, 64, 68, 72, 75, 81, 85, 100, 106, 107, 124, 131, 135, 139, 140, 164, 236
Патрунчева, М. XXII, 89
Петков, Д. (или прозвището му Свирчо), XXI, 84, 91, 292, 293
Петков, Н. д-р, XXII, 203
Попконстантинов, Х. XXI, 122, 152, 220
Попов, И. XXI, 183, 184, 186, 188, 206, 268, 271, 356; XXII, 12, 13, 17, 20, 23, 42, 50, 88, 102, 197, 246, 254
Попова, Мария Д. К. XXII, 97, 213
Попова, Мария И. XXII, 177
Постоянен комитет (Пловдив), XXI, 31, 34, 42, 43, 44, 46
Пощенска станция — София, XXII, 235
Председателя на Българската академия на науките, XXII, 198
Председателя на Опълченското поборническо дружество, XXII, 268
Председател на Съюза на българските писатели, XXII, 163
Председател на читалище «Трезвеност» (Сухиндол), XXII, 209
Протогеров, А. 156

Радков, Н. XXII, 165
Раев, К. (свещеник), XXII, 210
Разбойников, А. XXII, 194
Ракитин, Н. В. XXII, 15
Редакция на сп. «Духовна пробуда», XXI, 306
Редакция на сп. «Наш живот», XXI, 257
Редакция на Сборник за народни умотворения, XXII, 271
Ризов, Д. XXI, 119, 121, 123, 124, 184, 185, 187, 189, 192, 195, 196, 197, 198, 204, 205, 208, 212, 215, 228, 229, 296, 297, 298, 329
Родителско-учителска дружба, XXII, 221
Ряскова-Станчова, Д, XXI, 193

Сагаев, К. XXII, 103, 201, 232
Сахокия, Тедо (Грузия), XXII
Симич, Д. XXI, 273
Сиропиталище «Битоля», XXII, 218
Славейков, П. П. XXI, 78, 80, 138, 139, 153, 161, 175, 176, 327, 328; XXII, 241
Славов, Р. XXII, 194
Сокерова, И. XXII, 243, 245
Софийско крояческо сдружение, XXII, 220
Спространов, Е. XXII, 271
Станчев, К. XXII, 40
Стефанов, Д. XXII, 217
Стоилов, К. XXI, 213, 214
Стоянов, В. Д. XXI, 33, 47, 48, 194; XXII, 180
Съюз на българските учени, писатели и художници, XXII, 145, 158

Табаков, Ц. XXI, 245
Теодоров, Т. XXI, 295; XXII,65
Тодоров, П. Ю. XXI, 346, 347; XXII, 114, 241
Топузов, П. XXII, 206

Уманов-Каплуновски, В. В. XXI, 64, 66, 78, 93, 98, 101, 105, 107, 110, 248, 249, 250, 343; XXII, 5, 8, 10, 15, 16, 18, 19, 26, 37, 104, 265

Ученолюбива дружба «Искра» (Казанлък), XXII, 219
Учителите в Чирпан, XXI, 202

Франгов, П. Т. XXII, 201

Хаджигеоргиев, Д. XXI, 198
Ханджиев, И. XXI, 272
Христов, К. XXI, 259, 260, 262, 263, 265, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 277, 280, 281, 282, 283, 284, 286, 287, 290, 291, 292, 295, 296, 297, 298, 323, 324, 325, 328, 338; XXII, 34, 57, 66, 73, 74, 75, 87, 135, 136, 137, 182, 183, 185, 186, 189, 260

Цанев, А. XII, 143
Цанков-Дерижан, Х. XXII, 188, 192, 193, 213, 264
Цанков, Кириак, XXI, 158

Чачановски, Ц. XXII, 278
Чилингиров, С. XXII, 143, 158, 159, 185, 208, 214, 228, 265, 266
Читалище «Пробуда» (Разградско), XXII, 202

Шишманов, И. Д. XXI, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 129, 132, 136, 141, 144, 145, 147, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 156, 157, 159, 163, 179, 183, 188, 191, 197, 206, 207, 208, 215, 227, 236, 239, 240, 253, 254, 255, 261, 264, 285, 286, 288, 293, 297, 299, 300, 307, 308, 310, 311, 312, 313, 323, 324, 325, 326, 330, 332, 333, 338, 342, 351, 352, 354, 370; XXII, 6, 27, 30, 48, 49, 51, 53, 78, 80, 85, 91, 92, 96, 98, 99, 100, 101, 103, 104, 106, 108, 113, 115, 119, 120, 123, 124, 126, 132, 133, 134, 135, 141, 144, 146, 147, 148, 149, 152, 154, 155, 157, 158, 159, 161, 167, 169, 170, 173, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 187, 190, 191, 194, 198, 204, 206, 211, 212, 214, 226, 228, 229, 230, 233, 234, 236, 239, 240, 246, 249, 250, 251, 266, 267, 268
Шипковенски, М. XXII, 190
Шмаха, Йозеф, XXI, 311, 327; 333; XXII, 7

Юбилеен комитет — Пловдив, XXI, 204
Юношески туристически клуб, XXII, 218

Яворов, П. К. XXI, 292; XXII, 20, 43
Янков, д-р Т. XXII, 176

2. Лица, селища, исторически и географски названия

Абация, XXII, 126, 127
Абоба, (село), XXI, 253
Австрия, XXI, 42; XXII, 118
Адам, Георг, XXI, 287
Айваз-табия, XXII, 92
Александър I, XXII, 116
Алексиев, Т. XXI, 44
Аликочово (с.) XXI, 211
Алпи, XXII, 199
Амфитеатров, А. В. XXI, 340
Анверс (гр.), XXI, 179
Ангелов, Б. XXII, 6, 34
Андонов, И. XXI, 212
Андрейчин, И. С. XXII, 24, 29
Антей (митол.), XXI, 105
Антонов, В. (скулптор), XXII, 220
Аполон, XXI, 301
Априлов, В. И. XXI, 82, 86
Априлско въстание, XXI, 8, 15, 142, 210
Аристарх, 161, XXII,
Арнаудов, М. XXII, 63, 178, 247
Асхабад (гр.), XXI, 91
Атанасов, Н. (или Софу Соломон), XXI, 345, 346, 347, 362, 363; XXII, 10, 60, 79, 178
Атанасов, С. (издател), XXII, 35
Атанасов, Х. XXII, 60
Бадалич, Юго, XXI, 232
Байрон, Д. Н. Гордън, XXI, 103, 108
Баларев, XXI, 24, 26
Балкан (още: Стара планина), XXI, 15, 168; XXII, 33, 166, 228, 245
Балкански полуостров, XXI, 326
Банки (или Банкя), XXII, 94, 95, 141, 148
Батак, XXI, 17, 159
Бахчеванов, капитан, XXI, 112
Беатенберг (Швейцария), XXII, 110, 111, 113
Белград, XXI, 68, 86, 87; XXII, 265
Беловеждов, П. XXI, 306, 358
Белово (гара), XXI, 113
Беломорие, XXI, 291
Българска народна банка, XXII, 51, 239
Берковица (гр.), XXI, 22, 28, 31, 33, 38
Берковско, XXII, 161
Берлин, XXII, 252
Берн (гр.), XXII, 194, 246
Бесарабия, XXI, 16
Бисеров, Борис (псевдоним на Борис Балкански), XXI, 332
Битоля (гр.), XXII, 83, 84
Бобчев, Илия, XXII, 10
Бобчева, Катерина, XXI, 80, 268, 287; XXII 10, 263
Богориди, А. XXI, 44, 45
Богоров, И. XXI, 160
Болярска, Атина (жена на И. Вазов), XXI, 151, 157
Болярски, Георги (брат на А. Болярска), XXI, 151
Борина, Христо, XXII, 178
Борисова градина, XXI, 355, 368, 369, 371; XXII, 119, 238, 251
Борисов, Корженевски, XXI, 288
Ботев, Христо, XXI, 78
Балджиев, В. XXI, 205
Бояджиев, М. XXI, 188
Бояджиев, Ю. XXI, 299
Бранеков, М. XXI, 221
Брацигово (гр.), XXI, 210
Брестовица (село), XXII, 270
Брюксел, XXII, 247
Будапеща, XXII, 110
Букурещ, XXI, 6, 8, 11, 14, 15, 63, 158
Булаир, XXII, 90
Бургас, XXI, 59; XXII, 232
Бъзайтов, XXI, 251, 316; XXII, 91
Българско централно благотворително общество, XXI, 15, 158
България (още: Княжество България, Северна България), XXI, 11, 12, 16, 21, 31, 32, 37, 39, 40, 41, 46, 52, 54, 57, 58, 60, 61, 67, 70, 71, 72, 73, 75, 79, 82, 83, 84, 86, 87, 99, 104, 105, 107, 108, 110, 111, 112, 115, 116, 118, 182, 211, 246, 266, 288, 301, 320, 355; XXII, 48, 64, 83, 84, 120, 121, 123, 124, 128, 131, 144, 147, 154, 160, 179, 199, 211, 228, 268
Българска екзархия, XXI, 138, 146
Българско книжовно дружество, XXI, 5, 6, 32, 33, 273
Бяла (гр.), XXI, 313
Вавржинек, проф. XXII, 33
Вазов, Владимир (брат на поета), XXII, 78, 82, 183
Вазов, Кирко, д-р (брат на поета), XXI, 61, 64, 73, 81, 92, 93, 213; XXII, 246
Вазов, Кирко (чичо на И. Вазов), XXI, 60
Вазов, Минчо Кирков (племенник на И. Вазов), XXII, 82
Вазов, Никола (брат на И. Вазов), XXI, 72, 86, 88,

115, 164, 167, 285; XXII, 82, 171
Вазова, Мара (жена на Вл. Вазов),
Вазова, Съба (майка на И. Вазов), XXI, 164, 173, 175; XXII, 263
Вазова-Фетваджиева, Събка (дъщеря на Вълa Вазова), XXII, 168, 187, 188, 191, 208, 225, 231, 239
Вакарелски, Г. (слуга у И. Вазов), XXII, 21
Валдемар, XXI, 90
Вапцаров, Щ. (кмет на гр. Хасково), XXI, 201
Варна, (гр.), XXI, 59, 194
Варшава (гр.), XXI, 64
Василев, Владимир, XXII, 236
Василева, Катерина, XXI, 300
Велев, Тома, (зет на Е. Марс), XXI, 307, 310, 311, 350; XXII, 55, 56,
Велева, Ю. Т. (сестра на Е. Марс), XXI, 313, 350, 359; XXII, 212,
Велес (гр.), XXII, 83, 84
Венеция, XXII, 124
Вергилий, XXII, 39
Вердикал (с.), XXII, 94
Вересаев, (псевдоним на В. В. Смидович), XXII, 142
Веркович, С. XXI, 159
Виарежио (Италия), XXI, 86
Видин, XXI, 30, 31
Виена, XXI, 8, 41, 121, 361; XXII, 58, 109, 161, 183
Вилдерсвилд (Швейцария), XXII, 246
Вилхелм Фридрих, XXI, 85, 90
Висковски, Павел, XXI, 30
Витоша, XXI, 8, 113, 152; XXII, 119, 252
Влайков, Т. Г. (още: псевдонима му Веселин), XXI, 130, 134
Волтер, XXI, 161
Вуковар (Хърватско), XXI, 289
Вълкович, Г. д-р, XXI, 112
Вълчев, Илия, XXI, 113
Вършец (гр.), XXII, 132
Габарево (Казанлъшко), XXI, 185
Габе, Дора, XXII, 168
Габрово, XXII, 243
Галац, XXI, 14
Галиполи, XXI, 15
Ганев, С. XXI, 363
Ганчев, Христо (артист), XXII, 12
Генадиев, П. XXI, 304
Георгиев, Михалаки, XXI, 30, 124, 149, 150, 167, 161, 236, 252, 255
Георгиев, Юрдан XXI, 320
Георгиева, Елена (скулпторка), XXII, 176
Германия, XXI, 58, 76; XXII, 114, 231, 239
Геруц, Крунослав, XXI, 94
Гешов, Стефан, XXI, 39
Гинчев, Ц. XXI, 181
Гирс, Н. К. XXI, 89
Гогол, Н. В. XXII, 195
Голямо Конаре (с), XXI, 63
Горанов, Б. XXI, 28
Горанова, Райна, XXII, (съпруга на Жеко Спиридонов),
Горна Оряховица, XXI, 309
Горна баня, XXI, 296, 351; XXII, 132, 133, 134
Гос, Едмънд, XXI, 174
Грахк, XXII, 46
Григоровски, XXI, 64
Грисбах (водопад), XXII, 114, 115
Греков, Михаил, XXI, 68
Губернатис, А. XXI, 91, 231, 232
Гурмазово (с.), XXI, 217
Гьоте (и Гете), XXI, 108; XXII, 229
Данов, Х. Г. XXI, 24, 27, 69, 140, 301
Дацов, И. XXI, 167
Джамджиев, А. XXI, 221
Димитров, Атанас (проф.), XXII, 103
Днепър (р.), XXI, 87; XXII, 161
Добруджа, XXI, 16
Добруски, Вацлав, XXII, 271
Доганов, Н. XXI, 22

Дон Кихот, XXI, 149
Достоевски, Ф. М. XXI, 105
Дринов, М. XXI, 87
Друскенски бани (Гродненска губерния), XXI, 83
Дунав, XXI, 291
Душанов, XXI, 41
Еврипид, XXII, 152
Европа (още: Запад, Западна Европа), XXI, 15, 21, 37; XXII, 9, 207, 226, 228
Евстатиева, М. XXI, 309, 310, 311
Еккарте, XXI, 51
Les Ecovets (връх), XXII, 120
Елена (гр.), XXI, 13
Елисейна (с.), XXII, 167, 169, 182, 187, 188
Есхил, XXII, 152
Ефория за Висшето училище «Евлогия и Христо Георгиеви», XXI, 221, 443, 444, 445
Ждребичко (с.), XXI, 211
Женева, XXII, 9, 52, 118, 121, 123
Женевско езеро, XXII, 118
Жул Верн, XXII, 37
Заболотский, П. А. XXII, 261
Загреб (и Аграм), XXI, 18, 22, 226; XXII, 53
Заимов, С. XXI, 129, 154, 283, 313
Закаспийска област, XXI, 90
Занетов, Г. XXI, 153
Захей, Я. XXI, 168
Заховски, XXI, 113
Златарски, В. Н. XXI, 255
Золотарев, генерал, XXI, 13
Ивайло, XXII, 234
Иван Александър, XXI, 319; XXII, 29
Иван Асен II, XXII, 9, 259
Иванов, Д. XXI, 10
Иванов, Н. XXII, 56
Иванова, Е. XXII, 56
Иванович (Йованович), Змай, XXI, 19, 138, 139
Източна Румелия (още: Южна България), XXI, 21, 31, 37, 39, 41, 45, 63, 182; XXII, 255
Икономов, Т. XXI, 172, 174, 175
Иларион, митрополит, XXII, 181
Les iles Boromées, XXII, 123
Илиев, Атанас, А. XXI, 319
Инсбург (Швейцария), XXII, 110
Интерлакен (Швейцария), XXII, 50, 51, 111, 113, 116, 121, 233
Иробас (Криво поле), XXI, 40
Искър (р.), XXII, 166, 168, 169
Италия, XXI, 68, 71, 76, 90, 116; XXII, 53, 122
Йонин, В. С. XXI, 158
Казанлък, XXI, 32, 115, 125, 148, 149, 214
Канели, Радул, XXI, 184, 186, 259; XXII, 186
Канини, М. А. XXI, 94
Кантакузин, И. XXI, 319
Каравелов, Л. XXI, 13, 17, 78, 98, 99, 100, 101, 102, 105, 109, 110, 131, 133, 139, 142, 143, 146, 158
Каравелов, П. XXI, 60, 62, 63, 69, 73, 74, 83
Караджов, XXI, 38
Карапетров, П. П. XXI, 23
Карлсбад, XXI, 226, 267
Карнобат, XXI, 55, 182
Каролев, Р. XXI, 179, 180
Кастор и Поллукс, XXI, 170
Касъров, И. Б. XXI, 126, 127, 134, 136, 147, 150, 254, 294; XXII, 65, 76
Катков, М. Н. XXI, 58
Каулбарс, А. В. XXI, 70
Качемаков, Д. XXI, 252
Кесяков, С. XXI, 120, 134, 145, 176
Кеячхане (Цариград), XXI, 366
Киари, проф. XXI, 358
Киев, XXI, 82, 83, 85, 86, 87, 88, 105; XXII, 161
Калифарски, XXI, 113
Киров, А. XXII, 39
Кирков, Васил (артист), XXII, 74, 102, 151
Кирчев, Атанас (артист), XXII, 35, 60

Китай, XXI, 12
Кишинев, XXI, 158
Клокотница, XXII, 13
Книжовно дружество «Наука», XXI, 34, 36, 49
Княжево, (с., днес квартал), XXI, 113; XXII, 105, 134, 148, 180
Ковачев, XXI, 181
Ковачев, Христо, XXI, 18
Ковачев, Я. С. XXI, 153
Константинов, А. XXI, 175
Константинов палат (Цариград), XXI, 366
Коперник, Н. XXI, 301
Костенец, (с.), XXII, 152, 167, 169, 219
Кораварев, П. XXI, 140
Краков (гр.), XXI, 189
Crédit Lyonnais, XXI; 220
Крижевац (Австро-Унгария), XXI, 223
Крим, XXI, 76
Кринчев, С., XXII, 75
Кршич, Иван, XXI, 289, 290
Кръстец, XXII, 242, 243,
Куприн, А. И. XXII, 141, 142
Куропаткин, XXI, 58, 90
Кутловица (Фердинанд, Михайловград), XXI, 23
Кушк, XXI, 164
Кюстендил, XXI, 19, 28, 286
Лавеле, Е. XXI, 68
Лайпциг (и Липиска), XXI, 110; XXII, 272
Лако де Комо, XXII, 122
Laco Majeure, XXII, 122, 123, 124
Ламуш, Леон, XXII, 49
Ларус, XXII, 108
Левичаров, И, XXI, 151
Левски, Васил, XXI, 283
Ливорно (гр.), XXI, 61, 64
Лига на народите, XXII, 234, 247, 248
Линиченко, А. XXI, 110
Лозана, XXI, 195
Лозенград, XXII, 82
Лом, XXI, 24, 25, 30, 32
Луков, генерал, XXII, 146, 155
Лукула, XXI, 170
Лъджене, XXI, 159
Любенов, Слав, XXI, 307, 308, 309
Людсканов, Александър, XXI, 82, 85; XXII, 41
Люлебургас, XXII, 82
Македония (и македонци), XXI, 19, 20, 156; XXII, 83, 84, 85, 129
Македонски, Димитър, XXI. 38
Мандес, Катюл, XXI, 68
Мандрович, Адам, XXI, 247, 250, 257
Манов, Г. Х. XXI, 8
Мантон (гр.), XXI, 324; XXII, 31
Манчев, Д. В. XXI, 6, 35, 39, 40, 61, 69, 88, 92, 120, 140, 144, 145
Марко Вовчок, XXI, 99
Марков, Г. XXII, 256
Мелпомена, XXI, 356
Милано, XXII, 124
Миларов, Илия, XXI, 210, 211, 246, 247, 253, 257, 328, 338
Миларов, Светослав (още: Големият шоз), XXI, 26, 27, 29, 32, 54, 55, 59, 61, 68, 76, 82, 86, 89, 112, 114, 188
Милинджер, д-р XXI, 118
Миличевич, М. XXI, 54
Министерство на народната просвета, XXI, 28, 29, 147, 158, 324; XXII, 72, 76, 139, 157, 206, 228, 239, 267
Минчев, С. XXI, 363
Минчов, Дичо, XXII, 270, 271
Минчовски, д-р XXI, 225
Мирково (с.), XXII, 9, 10, 11
Митов, Георги, XXI, 36
Мицкевич, А. XXI, 59
Мишев, Д. XXI, 69, 72
Младенов, А. XXII, 9
Моллов, д-р. XXI, 177
Момчилово правописание, XXI, 178
Монблан, XXI, 171; XXII, 118
Монтерьо (Швейцария), XXII, 118

Москов, Георги, XXI, 214
Мотароне (връх), XXII, 124
Мръквичка, И. XXI, 218
Мурад, султан, XXII, 29
Мусаллах (връх), XXI, 255
Мустафа паша (Свиленград), XXI, 15
Мутафов, Ч. XXII, 20, 149
Наботков, П. (и Пантелеймон Петрович), XXI, 170, 175
Надсон, С. Я. XXI, 83
Найденов, капитан, XXII, 30
Нанси (гр.), XXII, 8
Наполеон Бонапарт, XXII, 116
Народно събрание (и Велико народно събрание), XXI, 197, 201, 202, 220, 292, 294, 324; XXII, 46, 49, 213
Начев, Начо А. XXI, 74, 76
Неволин, Минко, XXII, 265
Недева, Златина, XXII, 13, 151
Нейчев, П. XXI, 300
Нейчов, В. XXI, 82, 96, 89, 321
Некрасов, Н. XXI, 83
Немирович-Данченко, В. XXII, 87
Нешов, К. XXI, 18, 29, 32, 38
Николаево (с.), XXI, 309, 310
Николай Николаевич, XXI, 158
Николов, В. (артист), XXII, 149
Николов, М. XXI, 207
Николова, С. (артистка), XXII, 13
Никопол (гр.), XXII, 95
Ница (гр.), XXII, 208, 226
Ногай, хан, XXII, 234
Нойдорф, Ото Мюлер, XXII, 144

Областно събрание, XXI, 31, 44; XXII, 270
Обломов (литерат. герой), XXII, 161, 227, 229
Огнянов, Сава (артист), XXII, 12, 149, 151, 189
Одеса, XXI, 56, 58, 69, 81, 87, 114, 115, 117, 118, 119, 120, 224
Одрин, XXII, 91, 92
Олчев, Х. XXI, 246, 248; XXII, 64
Омарчевски, С. XXII, 181, 189, 193, 195, 205, 226, 228, 231, 233, 234, 237, 239, 247
Омир, XXII, 229
Орест, XXII, 161
Освободителна война, XXI, 11, 15; XXII, 268
Острец, XXII, 245
Охрид, XXII, 83, 84

Павлитов, XXI, 57, 59, 61
Пазарджик (гр.), XXI, 44, 300; XXII, 131
Палацки, Франтишек, XXI, 222
Палашева, Елена, XXI, 286
Панагюрище, XXII, 226
Панов, Олимпий, XXI, 24, 26
Панчарево (с.), XXII, 243
Паприко, генерал, XXII, 83, 84
Париж, XXI, 31, 186
Парнас, XXI, 84, 96
Пачев, Димо (зет на И. Вазов), XXII, 169
Пашалери, А. XXI, 68
Пашич, Н. XXII, 83
Пеев, Т. XXI, 72, 271, 273, 282
Пенев, Боян, XXII, 236
Перник, XXI, 38
Перущица, XXII, 270
Петербург, XXI, 65, 68, 70, 76, 78, 83, 85, 86, 87, 89, 90, 96, 105, 110, 224, 250
Петров, М. XXI, 23
Петров, П. XXI, 177
Пйотровски, А. XXI, 64
Пипин, А. Н. XXI, 98
Пиринеите, XXI, 186
Пития, жрица, XXI, 70
Плачков, И. П. XXI, 95, 104, 109, 371; XXII, 21
Плачковци, XXII, 243, 245, 246

Плевен, XXI, 12, 313
Пловдив, XXI, 24, 31, 33, 37, 41, 45, 55, 68, 84, 89, 114, 135, 143, 162, 170, 174, 180, 181, 182, 203, 204, 227, 242, 248, 254, 318, 349; XXII, 10, 127, 177, 205, 211
Полша, XXI, 64
Поповилиева, Койка (дъщеря на С. Бобчев), XXI, 74, 80, 171, 172
Попов, Д. XXI, 214
Попов, Д. К. (още: Попчето, «Централния»), XXI, 68, 92, 103, 111, 112, 113, 114, 175, 203, 263, 264; XXII, 97
Попович, Васил, XXI. 181
Прага, XXI, 197
Прилеп, XXII, 83, 84
Принкипо (о.), XXI, 335
Протич, А. XXII, 60
Публицистично дружество, XXII, 87
Пушкин, А. С. XXI, 108; XXII, 161

Радев, Симеон, XXI, 328, 348
Радилово, (с.), XXI, 211
Радомир, XXI, 307; XXII, 56
Радославов, В. XXI, 213
Раковски, Г. С. XXI, 98
Рамбо, А. XXI, 219, 442
Рибарица, XXII, 238, 241, 242, 245, 246
Ривиерата, XXII, 231
Рисувално училище, XXI, 218
Родопи, XXII, 261
Розова долина, XXI, 138
Роман (гара), XXI, 216
Романски, Стоян, XXII, 191
Рона (р.), XXII, 118
Румъния (и Влашко), XXI, 14, 16, 89, 99, 158
Русе, XXI, 15, 16, 19, 21, 22, 38
Русев, д-р XXII, 173
Русия (още: руси, братушки), XXI, 16, 19, 55, 58, 62, 63, 64, 66, 68, 69, 70, 71, 75, 76, 82, 83, 85, 86, 87, 90, 93, 99, 104, 105, 127; XXII, 272
Руска литература, XXI, 13, 108
Руско-български клуб, XXI, 21

Сан Ремо, XXII, 208
Сарафов, Кръстьо, (артист), XXII, 69
Сарафов, С. д-р XXII, 46, 119
Сахара, XXII, 184
Съюз на българските писатели, XXII, 96, 206
Свети Владислав, XXII, 161
Света София (църква в Цариград), XXI, 366
Светия синод, XXI, 225
Свищов, XXI, 12, 13; XXII, 27
Севлиево, XXI, 92, 201
Sainte-Beuve, XXI, 141
Салабашев, Иван, XXI, 39, 41
Серао, Матилде, XXII, 10
Симонецка, г-жа, XXII, 88
Сиротинин, Андрей, XXI, 334
Скерлич, Йован, XXII, 174
Славейков, Иван, XXI, 63
Славейков, П. Р. XXI, 28, 63, 78; XXII, 255
Славов, Слав, XXII, 256
Славянска беседа (д-во), XXI, 178, 191, 230, 260; XXII, 104
Славянски клуб (Белград), XXI, 273
Славянски литератури, XXI, 54
Славянско благотвор. д-во — Москва, XXI, 288
Славянско благотвор. д-во — София, XXI, 260, 266, 273, 293, 302, 306
Славянско дружество — Лайпциг, XXI, 49
Сливен, XXI, 42, 43
Солун, XXII, 84
Соподзко, Титус, XXI, 200
Сопот, XXI, 8, 14, 15, 31, 149; XXII, 263
Софийски университет (Висше училище), XXII, 267
София, XXI, 7, 15, 17, 18, 27, 28, 30, 31, 32, 38, 43, 60, 62, 69, 72, 73, 74, 84, 85, 86, 87, 93, 112, 113, 119, 133, 143, 146, 147, 149, 167, 182, 193, 267, 300, 307, 348, 358, 360, 364, 365, 366, 367; XXII, 23, 48, 51, 52, 56, 73, 83, 86, 95, 114, 119, 122, 124, 126, 127, 133, 141, 152, 153, 154, 165, 166, 169, 170, 182, 183, 188, 211, 225, 227, 228, 229, 232, 238, 239, 243, 244, 246, 255, 272
Спасович, Д. XXI, 98
Спиридонов, Жеко (скулптор), XXII, 238
Стамболийски, А. XXII, 227, 231, 233, 239
Стамболов, Д. XXI, 82
Стамболов, С. XXI, 19, 111, 114
Стара Загора, XXI, 51, 160, 163, 167, 273; XXII, 82
Старо ново село, XXI, 63
Степович, А. XXI, 65, 178
Стойчева, Т. (артистка), XXII, 13, 151
Стоянов, майор, XXI, 56
Стоянов, Г. XXI, 17
Стоянов, З. XXI, 63
Стоянов, К. XXII, 12, 13, 149, 151
Стоянов, Т. XXII, 256
Стоянов, Х. XXI, 17, 29
Стоянова, Катя, XXII, 61
Стоянова, Неда, XXII, 265
Странгфорд, леди Е. XXI, 10
Странски, д-р XXI, 44
Страшимиров, А. XXI, 160, 280, 316, 466; XXII, 40, 46, 70, 76, 253
Stresa, XXII, 124
Стряма (р.), XXI, 36
«Сълза и смях» (Театрална трупа), XXI, 188
Сърбия (и сърби), XXI, 16, 54; XXII, 83, 84, 93, 106
Сырку, П. А. XXI, 319

Танев, Тачо (артист), XXII, 69, 151
Тасо, Торкуато, XXI, 88, 90
Теодоров, Ангел, XXI, 88
Тетевен (и Тетевенски балкан), XXII, 239, 240
Тилев, поп, XXI, 127
Толстой, Л. Н. XXI, 105
Тончев, Апостол, XXI, 187
Тракия, XXI, 45
Трифонов, Й. XXII, 205
Трявна, XXII, 245
Тургенев, И. С. XXI, 105, 175
Тулча, XXI, 13
Турция, XXI, 58; XXII, 84
Търново, XXI, 13, 17, 19, 21, 68, 244; XXII, 22, 25, 29, 37, 46, 47, 48, 77, 79

Узунов, В. XXI, 317, 333

Фердинанд Сакс-Кобург-Готски (и прозвището му Кобург), XXI, 57, 58, 59, 60, 61, 63, 79, 83, 90, 223, 229; XXII, 272
Фетваджиев, Христо (зет на И. Вазов), XXI, 163, 366; XXII, 65
Филчев, Ф. XXI, 17, 18, 29
Флоренция, XXI, 58, 62, 73, 86, 96
Фонд «Иван Вазов», XXII, 233
Фотинов, К. Г. XXI, 174
Фотиновски юбилеен сборник, XXI, 182
Франц Йосиф, XXI, 90
Франция, XXI, 8, 355
Фридрих Вилхелм, XXI, 76

Хаджи Енев, XXI, 156
Хаджи Моне, XXI, 55
Хаджиенов, XXI, 297
Хайне, Х. XXI, 78, 108
Хаканов, д-р XXI, 44, 57, 59, 61
Харамбашич, А. XXI, 226
Харманли, XXI, 111
Хасково, XXI, 201
Хектор (и Ектор, кучето на И. Вазов), XXII, 94, 161, 168
Хисаря, XXI, 42, 82; XXII, 135, 263
Хитрово, В. Н. XXI, 89

Хранов, Д. XXI, 252
Хърватско, XXI, 7

Цанков, Драган, XXI, 56, 60, 61, 63, 71, 74, 82, 85, 86, 87, 89; XXII, 41
Цар-Освободител, XXI, 267
Цар-Освободител (паметник), XXI, 85, 87
Цариброд, XXII, 205
Цариград, XXI, 15, 24, 25, 37, 58, 60, 66, 68, 70, 74, 86, 89, 112, 114, 115, 118, 119, 120, 123, 126, 146, 172, 243, 261, 366
Цеко (кмет, лит. герой), XXII, 161
Цетина, XXI, 195, 196, 296
Цонев, Беню, XXI, 207; XXII, 103, 219

Чамкория, XXI, 255
Чаталджа, XXII, 82, 90
Черепишки манастир, XXII, 216
Черната джамия, XXI, 113
Черно море, XXII, 232
Чеško-кралевски музей (Прага), XXII, 197
Чипев, Т. Ф. XXI, 321; XXII, 155, 187
Чолаков, В. XXI, 5

Шамони (Швейцария), XXII, 118
Швейцария, XXI, 351; XXII, 53, 109, 114, 116, 117, 119, 121, 124, 187, 194, 233, 239
Шевченко, Т. XXI, 99
Шезиер (Швейцария), XXII, 115, 116, 118, 120, 221, 122, 123, 124
Шекспир, У. XXII, 225
Шилер, Ф. XXI, 108
Шипка, XXI, 187, 266; XXII, 256
Шипченски тържества, XXI, 267
Шишман, цар, XXI, 319, 320
Шишманов, Владимир, XXI, 67
Шишманов, Димитър (или Мика), XXI, 340, 370; XXII, 211
Шишманова, Лидия, XXI, 255, 308, 333, 352, 355; XXII, 96, 110, 125, 161, 190, 191, 196, 205, 227
Шишеджиев, Никола, XXII, 208, 269
Шнурман, XXI, 207
Шопов, Атанас, XXI, 74, 127, 128

Щраус, Адолф, XXI, 168
Щърбанов, Н. (артист), XXII, 14

Юго, В. XXI, 108, 209, 257, 258
Юнион (и Унион) клуб, XXII, 166, 186, 238
Юнгфрау (връх), XXII, 51, 112
Юруков, Данаил, XXI, 60, 210
Юруков, Константин, XXI, 182

Яблански, Д. XXI, 207; XXII, 206
Ямбол, XXII, 118
Янков, Недельо (артист), XXII, 254
Янколов, д-р XXI, 40, 45, 203
Янтра (р. и Етър), XXII, 25
Ясъ-Кория (с.), XXI, 211
Яцимирски, А. И. XXI, 317

ПОКАЗАЛЕЦ ЗА Т. 21 и 22

1. Произведения на И. Вазов

«Аудиенция у Братияну», XXII, 264
«An, excellence!» (и «Приятна разходка на един министър»), XXI, 256, 267
«Белодушков» («Дядо Драган», «Спасител»), XXI, 183
«Беседа над Княжево», XXI, 306
«Борислав», XXI, 307, 309, 311, 330, 344, 355; XXII, 9, 11, 16, 20, 22, 23, 24, 25, 47, 67, 148, 149, 155, 158, 188, 189, 197
«Борът», XXI, 228; XXII, 44
«Братя Жекови», XXII, 61
«Братя Миладинови», XXII, 58
«Бунтовник», XXII, 43
«България», XXII, 44
«България при Босфора», XXI, 261
«Българката съща», XXII, 44
«Във Ватикана», XXI, 94
«В недрата на Родопите», XXI, 160, 168; XXII, 64
«В царството на самодивите», XXI, 92, 108, 165
«Великата Рилска пустиня», XXI, 161, 168; XXII, 64
«Вестникар ли?» XXI 240, 243, 245, 247, 248, 289
«Виденo и чуто», XXI, 266; XXII, 65
«Видул», XXI, 24, 25, 27
«Вярата ми», XXI, 312
«Грамада», XXI, 23, 24, 64, 78, 105, 165
«Gronde Maritza tiente de sang», XXI, 211
«Гусла» (и «Шумът»), XXI, 38, 49
«Двайсетий век» (и «XX век»), XXI, 233, 235
«Две пролети», XXI, 235, 237
«Де е моят рай», XXII, 62
«Дисонанси», XXII, 155
«Драски и шарки», XXIi, 170 175, 189, 190; XXII, 65
«Егейско море», XXII, 63
«Един кът от Стара планина», XXI, 77
«Една българка» (и «Челопешка гора»), XXI, 232
«Ековете» (и «Отзывы»), XXI, 94; XXII, 195
«Елица», XXI, 338
«Епопея на забравените», XXI, 49, 65, 165, 300
«Епоха-кърмачка на велики хора», XXI, 228, 264; XXII, 46

«Есен», XXI, 235
«Жалбите на майките», XXI, 21
«Жанета», XXII, 68
«За българските милосердни сестри», XXII, 99
«За родината», XXII, 147
«Загорка», XXI, 47, 48; XXII, 107
«Звукове», XXI, 165, 168, 180; XXII, 21, 139
«Зихра», XXI, 38
«Ивайло», XXII, 77, 78, 100, 101, 103, 188, 231
«Иван Александър», XXI, 320, 331, 343
«Иде ли?», XXI, 84; XXII, 86, 93
«Из бележника на поета», XXII, 196
«Из нов друм», XXI, 264
«Избавление» (и «Дунавски песни»), XXI, 17, 18, 297
«Избрани стихотворения», XXI, 290
«Изпъденият марш», XXI, 340
«Италия», XXI, 72, 91, 93, 94, 100, 105; XXII, 240
«Казаларската царица» (драма), XXII, 30, 67, 69, 93
«Казаларската царица» (роман), XXI, 289, 290, 291
«Как минахме руската граница», XXI, 200
«Какво пее планината» (и «Юлска китка»), XXII, 225, 240,
«Калояновий орел», XXI, 303
«Кандидати на славата» (и «В царството на славата»), XXI, 255; XXII, 264
«Караджата», XXII, 61
«Керванът», XXI, 238, 257, 258
«Копнеж на един свят», XXII, 68
«Към пропаст», XXI, 344, 356; XXII, 23, 29, 47, 53, 54, 67, 69, 188, 197
«Към свободата», XXII, 193
«Легенди при Царевец», XXI, 300, 301, 302, 305, 317, 318, 322, 331, 338, 343; XXII, 6, 8, 22, 34, 35, 37, 43
«Люби си ближния и враговете», XXII, 99
«Любов и природа», XXII, 229
«Любов трябва» (и «Любовта е мъчна»), XXI, 236, 238
«Люлека ми замириса», XXII, 207, 241
«Майката на героя», XXII, 99
«Майска китка», XXI, 25, 27; XXII, 43, 44
«Майски симфонии», XXII, 68
«Мамо, де е тате?» XXII, 99
«Маргарита», XXI, 299
«Митрофан и Дормидолски», XXI, 49, 80
«Михалаки чорбаджи», XXI, 129, 132
«Младене, чуеш ли?» XXII, 193
«Моята съседка Гмитра», XXI, 29; XXII, 107
«Мочурът» XXI, 77
«Муза» (и «Една муза в траур»), XXI, 97, 103, 106
«На България», XXI, 9
«На Ком» (и «При облаците»), XXI, 33
«На П. П. К[арапетрова], XXI, 25
«Напред», XXI, 237
«Напрягаме мищци, напрягаме сили», XXII, 99
«Наум», XXI, 237, 238
«Немеях тъжно», XXII, 99
«Немили-недраги», XXI, 168
«Неотдавна», XXI, 34
«Неприятели», XXII, 99
«Нова земя», XXI, 208, 211, 212, 230

«Новонагласената гусла», XXII, 43
«Опълченците на Шипка», XXII, 62
«От Марица до Тунджа», XXI, 133
«Паметникът», XXII, 99
«Патриарх Евтимий», XXI, 338
«Песни за Македония», XXII, 157
«Пленниците», XXII, 99, 101
«Под гръма на победите» (или «Под гръма на урата»), XXII, 86, 87, 98, 106
«Под игото» (драма), XXII, 17, 36, 43, 53, 54
«Под игото» (роман), XXI, 65, 72, 121, 122, 123, 127, 137, 138, 142, 152, 168, 173, 177, 179 184, 189, 192, 193, 206, 211, 212, 217, 218, 219, 228, 231, 252; XXII, 53, 54, 155, 232
«Под игото» (Under Aaget) на датски език, XXI, 289, 290, 295
«Под нашето небе», XXI, 244, 247, 252, 257, 348; XXII, 81
«Поеми», XXI, 165, 168, 296; XXII, 64, 81, 107, 131
«Поетическа биография на Ивана Вазов...» XXII, 188, 195
«Покръщението на цар Бориса», XXI, 341
«Поля и гори», XXI, 105, 283, 289
«Пребитото псе», XXII, 68
«Престолът», XXII, 231, 233, 234, 240, 249, 250
«Приключенията на г-жа Туркулова», XXI, 239
«Природата», XXI, 94
«Провинциал в столицата», XXI, 27
«Пролог», XXI, 330, 333, 335
«Просяк», XXI, 299
«Прошка», XXII, 241
«Пряпорец и гусла», XXI, 16, 19; XXII, 43
«Псалом на енергията», XXII, 99
«Пъстър свят», XXI, 264, 265, 266
«Пътуване до Радомир», XXI, 349
«Пътьом», XXI, 175
«Радецки», XXI, 21
«Раковски», XXI, 48, 49, 64, 66, 105
«Рало и лодка», XXII, 62
«Революцията», XXII, 176
«Ред, правда и свобода!» XXI, 235
«Рентгеновите лучи», XXII, 193
«Самотникът в болницата», XXII, 99
«Сборът на духовете», XXI, 303
«Светослав Тертер», XXI, 338, 343, 348
«Симеон при Мраморно море», XXII, 87
«Синайска роза», XXII 42
«Скитнишки песни» (и «Планински песни»), XXI, 228, 229, 230, 231; XXII, 81
«Сливница», XXI, 65, 66, 92, 94, 105
«Службогонци», XXI, 268, 276, 281
«Сред мрака», XXI, 254
«Среща», XXI, 211
«Стремски мелодии» (неиздаден цикъл), XXI, 36
«Сцена в окопа», XXII, 99
«Сърцето на поета», XXII, 158
«Татунчо», XXII, 193
«Трайко и Риза», XXI, 38
«Триндафилите», XXII, 229
«Трапезица», XXI, 300
«Тъгите на България» (и «Въздишките на България»), XXI, 8, 9, 13, 16, 19

«Утихнаха бранни полета» (и «След мирът»), XXII, 99
«Утрен поздрав», XXII, 63
«Философията на Монблан», XXI, 244
«Хаджи Ахил», XXII, 92
«Хъшове», XXI, 168, 183, 190, 206; XXII, 43, 188, 197
«Черна гора», XXI, 297
«Черното лято», XXI, 13, 17
«Чест, правда и свобода!», XXI, 243
«Чети, говедарче», XXI, 235
«Чичовци», XXI, 77, 80
«Шурмът при Одрин», XXII, 91
«Юмручал», XXI, 237,
«Янтра шуми», XXI, 329
«Януарската ни поезия», XXI, 237
«Японски силуети», XXI, 299

«Ад», XXI, 304, 305, 323
«Ангелът», XXI, 133
«Анна», XXI, 367
«Баян», XXI, 93, 94, 100
«Бен Акиба», XXII, 158
«Битие», XXII, 19
«Божана», XXII, 69, 73, 76, 93, 243
«Боян магесникът», XXI, 324, 325, 326, 328
«Брат и сестра», XXI, 38
«Българи от старо време», XXI, 99
«Българска христоматия», XXI, 50; XXII, 32
«Български алманах», XXI, 177
«В бащиния дом», XXII, 7
«В тъмница», XXI, 176
«Веда словена», XXI, 293
«Великата Каймакчалански епопея» XXII, 162
«Венециански търговец», XXI, 339
«Вражи», 46 XXII,
«Всемирна история», XXI, 105
«Встреча в снегах», XXII, 10, 12, 15, 18
«Глас от пустиня», XXI, 335
«Гнилий дом», XXI, 264, 266, 278
«Германия», XXI, 108
«Гроздоберки», XXI, 252
«Дядовата Славчова унука», XXI, 129, 131, 132, 141
«Duhan», XXI, 264, 266, 276
«Елена Кралова», XXII, 176
«Еловото клонче», XXI, 331; XXII, 9, 11
«Емилия Галоти», XXI, 141
«Жил Блаз», XXI, 82
«Знаеш ли ти, кои сме?» XXI, 99
«Иванко», XXI, 210
«Идилия на младостта», XXI, 363; XXII, 9
«Из живота», XXI, 313, 316
«Из славянска лирика», XXII, 18
«Избрани стихотворения», XXI, 324
«Илиада», XXII, 229
«Histoire de Géorgiu», XXI, 249
«Istoria Macedonici», XXII, 259
«Калофер войвода», XXI, 151
«Китайско стихотворение», XXI, 143
«Клавиго», XXI, 51
«Коварство и любов» XXI, 137
«Колибарски песни», XXI, 283
«Логово», XXII, 10, 16, 37
«Лудият», XXI, 138
«Лунна нощ», XXI, 358; XXII, 6, 16
«Лучи и тени», XXII, 18
«Магда», XXII, 149, 156, 225, 227
«Мак», XXII, 254
«Майка», XXII, 9

«Макбет», XXI, 165
«Месалина», XXII, 20
«Миналото», XXI, 130, 134
«Момини сълзи», XXI, 78
«Мръква», XXII, 171
«Мысли и впечатления», XXI, 250
«На молитва», XXII, 11
«На ранина», XXI, 273
«Над безкръстни гробове», XXII, 37
«Наследство», XXII, 9, 11
«Нено», XXI, 239
«Novissima verba», XXI, 129, 137, 149
«Освободений Ерусалим», XXI, 88
«Паисий и Русо», XXI, 311
«Писма от Рим», XXI, 117, 126, 127, 129, 130, 131, 133, 135, 139, 143, 146, 155
«Плодовете на просвещението», XXII, 70
«Победа», XXI, 129, 131, 134, 137, 145
«Под цъфналите вишни», XXII, 15
«Поет», XXI, 283
«Последнето ми ходяние в София», XXII, 255
«При зори», XXI, 282
«Приказка», XXII, 196
«Пролог» (на Д. К. Попов), XXI, 203
«Пролог» (на К. Христов), XXI, 280
«Прослава на Ивана Вазов», XXII, 228, 231, 235
«Прощално писмо», XXII, 114, 117, 120
«Първите», XXI, 346
«Първом правда», XXII, 248
«Път към напредък», XXII, 26
«Разпната», XXI, 270
«Сугапо de Bergeгас», XXI, 338
«Славянская муза», XXI, 344
«Славянские поэты», XXI, 73
«Славянското слънце», XXI, 274
«Слънчогледи», XXII, 73
«Сокол», XXI, 262, 263
«Сръбско-българска антология», XXII, 31
«Столичний театър», XXI, 151
«Сън за щастие», XXI, 328
«Три картини из българския живот», XXI, 102
«Тук», XXI, 340, 346
«Фарисейство», XXII, 9, 16
«Фауст», XXI, 108
«Хамлет», XXI, 319
«Херман и Доротея», XXI, 108
«Хюсеин паша», XXI, 252
«Цариградски сонети», (и «Цариградски скици»), XXI, 233
«Чемерика», XXI, 270
«Les châtiments», XXI, 258
«Шильонский затворник», XXI, 103
«Юбилеен сборник на Габровската гимназия», XXII, 259
«Юбилеят на Ивана Вазов», XXI, 216, 218, 219; XXII, 186
«Янка», XXI, 239

2. Периодични издания

«The Academy», XXI, 177
«Балканска трибуна» (в.), XXII, 39
«Библиотека св. Климент» (сп.), XXI, 91, 93, 95, 106, 116, 128, 148

«Българин» (в.) XXI, 22
«България» (в.), XXII, 79, 253
«Българска сбирка» (сп.), XXI, 170, 171, 173, 174, 176, 177, 178, 179, 185, 188, 190, 199, 200, 203, 210, 230, 232, 237, 238, 248, 251, 252, 256, 259 260, 261, 262, 265, 266, 277, 279, 281, 282, 284, 288, 300, 301, 303, 305, 306, 315, 316, 317, 322, 324, 327, 331, 332, 333, 334, 336, 338, 340, 341, 345, 346, 347, 352, 363; XXII, 7, 9, 10, 15, 16, 18, 19, 24, 25, 26, 29, 32, 33, 36, 37, 40, 46, 58, 104, 108, 109, 114, 139, 258, 259, 262, 263, 264
«Български глас» (в.), XXI, 29
«Български книжици» (сп.), XXI, 321
«Български преглед» (сп.), XXI, 169, 176, 178, 189, 232, 239
«Български търговски вестник» (сп.), XXI, 232, 248
«Век» (в.), XXI, 6
«Вестник Европы» (сп.), XXI, 93
«Вестник литературы», (сп.), XXII, 19
«Вестник на 2 армия», XXII, 158
«Вечерна поща» (в.), XXII, 20, 73
«Vienac» (сп.), XXI, 14, 16, 226, 241, 252, 266, 289
«Витоша» (в.), XXI, 25
«Воля» (в.), XXII, 66, 74
«Genevois», (в.), XXI, 310
«Голос» (в.), XXI, 12
«19 февруарий» (в.), XXI, 57, 59, 62, 68
«Ден» (в.), XXI, 315; XXII, 7, 16, 18, 34, 35, 74, 79, 253
«Денница» (сп.), XXI, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 139, 140, 141, 142, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 153, 154, 155, 156, 165, 228, 234, 283, 332; XXII, 32
«Дневник» (в.), XXI, 315: XXII, 70, 88, 211
«Духовна пробуда» (сп.), XXI, 306, 312, 315, 317, 325, 332, 347
«Държавен вестник», XXI, 294
«ECHo des Balkans» (В.), XXI, 54
«Живот» (сп. хърватско), XXI, 232, 233, 234
«Застава» (сп.), XXI, 38
«Златорог» (сп.), XXII, 236
«Знание» (сп.), XXI, 51, 101, 110
«Зора» (сп.), XXI, 52, 53, 54, 66, 68, 71, 77, 117, 125, 126, 128 131
«Известия» (сп. руско), XXI, 96
«Илюстрация светлина» (или «Светлина», сп.), XXI, 24, 196, 197, 227, 239, 302, 364; XXII, 178
«Искра» (сп.), XXI, 137, 148
«Исторический вестник» (сп.), XXII, 6
«Киевское слово» (в.), XXI, 87, 88
«Летописи» (сп.), XXI, 232, 248, 252, 264
«Литературно-научно списание», XXI, 137, 138
«Lubliansky zvon» (сп.), XXI, 267
«Марица» (в.), XXI, 25, 39
«Мир» (в.), XXI, 196, 197, 220, 232, 237, 300; XXII, 39, 66, 99, 109, 192, 196, 207, 211
«Мир божий» (сп.), XXI, 252
«Мисъл» (сп.), XXI, 156, 161, 162, 169, 180, 227, 232, 241, 267, 345
«Млада България» (в.), XXI, 185, 192, 204, 205
«Московские ведомости», XXI, 12
«Наблюдател» (сп.), XXII, 33

«Надежда» (сп.), XXI, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238,
«Напред» (в.), XXII, 171, 179, 180, 181, 184, 186, 188, 191, 194, 196, 207, 211, 225, 241
«Напредък» (в.), XXI, 7, 10
«Narodna obrana» (сп.), XXII, 53
«Narodne novine», (в.), XXII, 86
«Народни права» (в.), XXI, 332
«Народний глас» (в.), XXI, 39, 40, 92, 108
«Народно единство» (в.), XXI, 317
«Наука» (сп.), XXI, 35, 36, 38, 41, 42, 46, 49, 50, 51, 80, 268, 283
«Наш живот» (сп.), XXI, 316, 333, 334, 337
«Независимост» (в.), XXI, 35, 39
«Нова България» (в.), XXI, 7, 38
«Новини» (в.), XXI, 155
«Новое время» (сп.), XXI, 89
«Обществена обнова» (сп.) XXII, 201
«Общо дело», (сп.), XXI, 328
«Отечество», XXII, 136, 137
«Периодическо списание на Българското книжовно дружество», XXI, 5, 14, 38, 46, 65, 72, 93, 95, 97, 101, 109, 141, 174, 175, 176, 189, 228
«Петербургский журнал» (сп.), XXI, 197
«Пловдив» (в.), XXI, 144, 176
«Политическо съзнание» (в.), XXII, 27
«Preporod» (сп.), XXI, 226
«Prijava» (сп.), XXI, 241
«Прогрес» (в.), XXI, 186, 187
«Prosvjeta», XXII, 86
«The Rewiew of Rewizw», XXI, 177
«Реч» (в.), XXII, 23, 33
«Русская мысль» (сп.), XXI, 141
«Русские ведомости» (сп.), XXI, 197
«Русский мир», XXI, 8, 12
«С. Петербургские ведомости», XXI, 273
«Сборник за народни умотворения, наука и книжнина», XXI, 120, 125, 129, 141, 144, 145, 147, 149, 168, 227, 253; XXII, 206, 271
«Семейно огнище» (сп.), XXII, 17
«Sviet» (сп.), XXI, 132
«Свобода» (в.), XXI, 63, 68, 93, 111, 132, 151; XXII, 262
«Свободна България» (в.), XXI, 13, 17
«Свободно мнение» (сп.), XXII, 98, 125
«Север» (сп. руско), XXI, 248
«Славянска беседа» (сп.), XXI, 92
«Славянский глас» (сп.), XXI, 262, 267, 270, 274, 276
«Славянски юг», XXII, 265
«Стара планина» (в.), XXI, 17, 186, 187, 190, 203
«Стража» (в.), XXI, 184
«Съвременна илюстрация» (сп.) XXII, 225
«Съвременна мисъл» (сп.), XXII, 63, 75
«Съгласие» (в.), XXI, 192
«Труд» (сп.), XXI, 31, 69, 92, 94, 95, 100, 105, 109
«Търновска конституция» (в.), XXI, 73
«Утро» (сп.), XXI, 167, 168
«Ученическа трибуна» (в.), XXII, 103
«Ученически другар», XXI, 232
«Христо Ботйов» (в.), XXI, 229
«Художник» (сп.), XXI, 328
«Църковен вестник» (в.), XXI, 246
«Чески свят» (сп.), XXII, 33
«Читалище» (сп.), XXI, 341
«Юридически преглед» (сп.), XXI, 170
«Явор» (сп. сръбско), XXI, 106

ОСНОВНИ ПРАВИЛА ЗА ПРАВОПИСНАТА НОРМАЛИЗАЦИЯ В НАСТОЯЩОТО ИЗДАНИЕ

При нормализацията на правописа редакционната колегия се е ръководила от стремежа езиковото своеобразие на Вазовите творби да бъде в максимална степен запазено. С оглед на това в настоящото издание се предават според съвременния правопис преди всичко онези думи и форми, при които промяната в изписването не се отразява на произношението. Изоставени са например буквите **ъ** и **ь** в края на думите, буквата **ь** пред членната форма на съществителните имена от женски род, завършващи на съгласна («заповедта» вм. «заповедьта»), при формата за множествено число на някои съществителни имена («нокте», «криле» вм. «ноктье», «крилье»), след сонорните **л** и **р** в положение пред съгласна («полза», «царство» вм. «польза», «царьство»), при наставката **-нье** на отглаголните съществителни от народен произход. В същата наставка при съществителните имена, заети от черковнославянски или руски език, **ь** се запазва или се заменя с **и**: запазва се в стихотворната реч, където това се налага заради ритъма или римата, а се заменя с **и** във всички останали случаи. Изоставят се също буквите **т** и **д** в групи съгласни, където нямат звукова стойност, а са употребявани по силата на традицията (нормализира се «присъствие» вм. «присътствие», «сърце» вм. «сърдце») и пр.

Както във всички издания на нашите класици, предназначени за съвременния читател, трябваше да се откажем от неупотребяваните в съвременния правопис букви: **ѣ** заменихме с **е** или **я** според установените норми на книжовно произношение (освен при римуването, където трябваше да държим сметка за звука от съответната рима); **ы** и **і** навсякъде заместихме с **и**; **ѫ** предадохме с **ъ** — в корена на думите или с **а** — при окончания на имената от женски род, при глаголите с наставка **-нѫ-**, в глаголните окончания за минало несвършено време и за 1 л. ед. ч. и 3 л. мн. ч. сегашно време (и в този случай при римуването са допуснати отклонения: **ѫ** понякога е заменяно с **ъ**); буквата **і-ѫ** беше заменена съответно с **я** — в глаголните окончания за 1 л. ед. ч. и 3 л. мн. ч. сегашно време, с **йъ** — в началото на думите или в посочените глаголни окончания, когато това се налагаше от звука в съответната рима, и с **ю** (единствено в думата «съюз» вм. «съі-ѫз»).

Правописът беше осъвременен и в следните по-често срещани случаи: въведена бе буква **ъ** пред сонорните **л, м, р, н,** когато образуват самостоятелна сричка, обикновено в края на думите («добър» вм. «добръ», «огън» вм. «огнь», «отмъщение» вм. «отмщение»). Буквите **я** и **ю** след съгласните **ж, ч, ш** бяха заменени съответно с **а** и **у**. Навсякъде, където пред гласната **о** мекият изговор беше означен с **й**, тази буква бе заместена с **ь**. Преминаването на звучните съгласни в беззвучни и обратно — озвучаването на беззвучните съгласни — не е предавано фонетично, а в съответствие с изискванията на съвременния правопис. Не е възприето също и фонетичното означаване на редукцията на неударените ши́роки гласни **а, е, о** както в корена на думите, така и при представките, наставките и окончанията. Предлозите **в** и **с** бяха удвоявани в прозата пред думи, започващи съответно с **в, ф** и **с, з,** а в стихотворните текстове — в зависимост от изискванията на ритмичната структура; в пълната членна форма на имената от мъжки род, завършващи на мека съгласна, буквата **ь** бе заменяна като правило с буква **я** («сънят» вм. «съньт»), но и тук при римуването се налагаше понякога да бъде заменена с **ъ**. В коренна сричка буквата **ь** се заместваше обикновено с **ъ** («тръпнат» вм. «трьпнат») и само в редки случаи с **е** («стремления», вм. «стрьмления». Прилагателни и други производни от завършващи на -ея или -ия чужди думи редовно са предавани с гласна **а** вместо **я** («идеален» вм.«идеялен», «азиатски» вм. «азиятски»); думата «християнин» и нейните производни предадохме навсякъде с гласна **я** вм. **а** — както това е прието в днешния правопис. Двойните съгласни като правило също са предавани в съответствие с изискванията на съвременния правопис (и тук изключенля са допускани предимно при римуването: например «свещенна», римувано с «безценна»).

Нормализирани бяха и следните несъществени или непоследователно застъпени фонетични и морфологични особености: Групите -ър (-ръ) -ъл (-лъ) са предадени според съвременните

правописни и правоговорни норми, като и в този случай изключения са допускани само при римуването. Не е съблюдавано срещащото се в ранните Вазови публикации изпадане на звука **в** в групите съгласни **бв, зв, вз, вс:** печатали сме «трябва», вм. «тряба», «вземам» вм. «земам», «всичко» вм. «сичко» (изключение е направено само за наречието «сѐ» в стихотворните текстове; допускана е понякога и формата «тряба», ако това се е налагало заради римуването). Не са запазвани и срещаните в отделни случаи диалектни прегласи от рода на «жеден», «селени», «шепки», «хиледи» (разбира се, и тук е правено изключение при римуването). Нормализирани са също употребяваните понякога неправилно образувани форми на минало страдателно причастие, окончаващи на **-ен** вместо на **-ян** (печатали сме «отчаян» вм. «отчаен», но понякога, за да не нарушим пълнотата на римата, сме допускали и «замаен», римувано със «сияен»); нормализирана е и срещаната в някои по-ранни Вазови публикации диалектна форма на показателните местоимения (печатали сме «тия», «онния» вм. «тие», «оние»). Нормализирана е също и архаичната форма на съюза «но», предаван в най-ранните публикации като «нъ»; по същия начин са осъвременени и форми като «целувам» вм. «цалувам», «бъдеще» вм. «бъдаще», «дано» вм. «давно», «свещен» вм. «священ», «светият» вм. «святият» и т. н. Кратките винителни форми на личните местоимения мя, тя, ся или ма, та, са, които понякога откриваме в ранните публикации, са приравнени към формите ме, те, се. Нормализирани са и срещаните понякога диалектни форми за минало свършено действително причастие «биле», «дошле», предавани в настоящото издание редовно като «били», «дошли» (с изключение на израза «добре дошле»), както и неправилно образуваните членни форми на съществителните имена от рода на «манастиря», «стражара», печатани тук съответно като «манастира», «стражаря». В повечето случаи редакционната колегия се е ръководела от тенденциите в езиковоправописните поправки, които сам Вазов е извършвал при повторните публикации на своите произведения (срв. т. 6, стр. 446—449, т. 13, стр. 449—451). В други случаи се наложи да се извърши нормализация на отделни думи с оглед на тяхната смислова диференциация: думата «нисък», срещана също и във форма «низък», сме предавали съответно като «нисък» или «низък» в зависимост от контекста; също според контекста сме предавали и думата «пак» — като наречие «пак» или като съюз «пък».

Ръководена от стремежа да бъде запазено езиковото своеобразие на Вазовото творчество, редакционната колегия е допускала твърде широко употребата на дублетни форми: в стихотворните текстове например наред с «хващам», «хваля», «хвъркам» и «хвърлям» и техните производни се запазват и предпочитаните от Вазов форми «фащам», «фаля», «фъркам» и «фърлям». Наред с формите «земя» и «сабя» са допускани и архаичните написания «земля» и «сабля», съдържащи известен стилистичен оттенък. Наречията «вече» и «още» са употребявани наред с книжовните си форми и в диалектните разновидности: «веке», «йоще» или «йощ». Наред с утвърдените днес книжовни форми на сегашното действително причастие, окончаващи на -ещ, са допускани и остарелите форми, окончаващи на -ущ, употребявани у нас под влияние на руски език («плачещ» и «плачущ»); запазени са също различните форми на частицата за бъдеще време: наред с «ще» се употребява «ща» и «щат». При ранните Вазови публикации са запазени и срещащите се понякога окончания за множествено число на съществителните имена от мъжки род на -е (печатали сме «камъне», «селяне» наред с «камъни», «селяни»); запазили сме и колебанието, което се наблюдава при употребата на пълната и кратката членна форма на имената от мъжки род. Допускали сме дублетна употреба и на редица други форми като «последна» и «последня», «третя» и «трета», «лев» и «лъв», «жертва» и «жъртва», «поемам» и «поимам», «лъч» и «луч», «януарий», и «януари», «априлий», «априли» и «април» и т. н.

По отношение на пунктуацията редакционната колегия се е придържала към съвременните норми, стремейки се обаче винаги да запазва смисловото и интонационното значение на препинателните знаци във Вазовия текст.

Посочените тук основни правила, без да са изчерпателни, очертават главните насоки, в които бе извършена нормализацията на правописа в настоящото издание. Трябва обаче да се има пред вид, че в различните томове на изданието работата по нормализацията на правописа се отличава със свои специфични особености, обусловени от няколко фактора: кога са били написани съответните произведения, кога и къде са били обнародвани, подлагани ли са след това на допълнителна обработка от страна на автора и до каква степен тази обработка засяга езика и правописа и т. н.

СЪДЪРЖАНИЕ

1909

527. До И. Шишманов — София, 3 януари 5
528. До В. В. Уманов-Каплуновски, София, 17 януари . 5
529. До В. Т. Велчев — София, април 6
530. До С. Бобчев — София, началото на май . . . 7
531. До Й. Шмаха — София, 10 май 7
532. До Е. Марс — София, 28 май 8
533. До Г. Бакалов — София, 3 юни 8
534. До В. В. Уманов-Каплуновски — София, 21 юни . 8
535. До С. Бобчев — София, 10 септември 9
536. До В. В. Уманов-Каплуновски — София, 21 септември 10
537. До Е. Марс — София, 29 септември 11
538. До С. Бобчев — София, септември 11
539. До И. Попов — София, септември 12
540. До И. Попов — София, след септември 13
541. До С. Бобчев — София, 13 октомври 15
542. До Н. В. Ракитин — София, 15 октомври 15
543. До В. В. Уманов-Каплуновски — София, 15 октомври 15
544. До В. В. Уманов-Каплуновски — София, 9 ноември . 16
545. До С. Михайловски — София, 23 ноември 16
546. До И. Попов — София, 29 ноември 17
547. До С. Бобчев — София, 31 ноември 18
548. До С. Бобчев — София, ноември 18
549. До С. Бобчев — София, ноември 18
550. До С. Ватралски — София, 28 декември 19
551. До П. К. Яворов — София, 29 декември 20
552. До И. Попов — София 20
553. До Е. Марс — София 21
554. До Л. Малеев — София, 14 януари 21
555. До М. Москов — София, 8 февруари 22
556. До М. Москов — София, 11 февруари 22

557. До М. Москов — София, 19 февруари 23
558. До И. Попов — София, 10 март 23
559. До Ф. Гундрум — София, 26 март 24
560. До С. Бобчев — София, 29 март 24
561. До С. Бобчев — София, март 24
562. До С. Бобчев — София, началото на април 25
563. До И. Бошнаков — София, 7 април 25
564. До М. Москов — София, 7 април 25
565. До А. Т. Илиев — София, 11 април 26
566. До В. В. Уманов-Каплуновски — София, 18 април . 26
567. До И. Шишманов — Свищов, 19 април 27
568. До Е. Марс — София, края на април 27
569. До И. Иванов — София, май 28
570. До И. Иванов — София, 21 май 28
571. До Н. Начов — София, 18 юни 29
572. До С. Бобчев — София, 19 юни 29
573. До Ф. Гундрум — София, 23 юни 30
574. До И. Шишманов — София, 1 юли 30
575. До Е. Марс — София, края на юли или нач. на август 31
576. До С. Бобчев — София, 17 август 31
577. До Г. Бакалов — София, 23 август 31
578. До С. Бобчев — София, 19 октомври 32
579. До Е. Марс — София, началото или средата на октомври 32
580. До С. Бобчев — София, 28 октомври 33
581. До К. Христов — София, 2 ноември 33
582. До В. Т. Велчев — София, 5 ноември 34
583. До В. Т. Велчев — София, 5 или 6 ноември . . . 34
584. До А. Кирчев — София, 9 ноември 35
585. До С. Бобчев — София, 20 ноември 35
586. До М. Москов — София, 25 ноември 36
587. До С. Бобчев — София, 26 ноември 36
588. До Е. Марс — София 37
589. До Е. Марс — София 37
590. До Е. Марс — София 38
591. До Е. Марс — София 38
592. До Е. Марс — София 38
593. До Г. Бакалов — София 39

594. До К. Станчев — София, 9 януари 39
595. До С. Бобчев — София, 15 януари 40
596. До А. Людсканов — София, март 40
597. До С. Бобчев — София, март 41
598. До И. Попов — София, около 2 април 41
599. До А. Паскалев — София, 9 април 42
600. До П. К. Яворов — София, 15 април 42
601. До А. Паскалев — София, 16 април 43
602. До Р. Данева — София, 18 април 44
603. До Е. Марс — Вършец, 23 май 44
604. До А. Паскалев — София, 4 юни 44
605. До С. Бобчев — София, 7 юни 45
606. До С. Бобчев — София, 13 юни 45
607. До Е. Марс. — София, средата на юни 46
608. До С. Бобчев — София, 20 юни 47
609. До И. Шишманов — Търново, 21 юни 48
610. До А. Паскалев — София, 24 юни 48
611. До И. Шишманов — София, 25 юни 48
612. До И. Шишманов — София, юни 49
613. До Б. Вазов — София, 4 юли 49
614. До Ф. Гундрум — София, 11 юли 49
615. До А. Паскалев — София, 12 юли 50
616. До И. Попов — Интерлакен, 22 юли 50
617. До А. Паскалев — Интерлакен, 23 юли 51
618. До И. Шишманов — Интерлакен, 26 юли 51
619. До д-р М. Елмазов — Интерлакен, 27 юли . . . 52
620. До А. Паскалев — Интерлакен, 1 август 52
621. До И. Шишманов — Женева, 6 август 53
622 До Ф. Гундрум — София, 19 август 53
623. До Ф. Гундрум — София, 19 август 54
624. До Ф. Гундрум — София, 19 август 54
625. До Ф. Гундрум — София, 19 август 54
626. До С. Бобчев — София, 19 август 55
627. До С. Бобчев — София 55
628. До С. Бобчев — София 56
629. До С. Бобчев — София, 3 септември 56
630. До С. Бобчев — София, 7 септември 56
631. До К. Христов — София, 8 септември 57
632. До А. Паскалев — София, 9 септември 57
633. До А. Паскалев — София, 13 септември 58

634. До С. Бобчев — София, средата на септември . . 58
635. До С. Бобчев — София, средата на септември . . 59
636. До С. Бобчев. София, септември 60
637. До С. Бобчев — София 60
638. До С. Бобчев — София, септември 61
639. До А. Паскалев — София, края на септ. или началото на октомври 61
640. До А. Паскалев — София, края на септ. или началото на октомври 62
641. До А. Паскалев — София, 13 октомври 63
642. До А. Паскалев — София, 22 ноември 64
643. До А. Паскалев — София, 22 ноември 64
644. До Т. Теодоров — София, 25 ноември 65
645. До К. Христов — София, 13 декември 66
646. До Ф. Гундрум — София, 14 декември 66
647. До И. Ивановски — София, 15 декември 67
648. До А. Паскалев — София, 15 декември 68
649. До М. Москов — София, 15 декември 69
650. До И. Иванов — София, 25 декември 69
651. До Е. Марс — София 70
652. До Е. Марс — София, 31 декември 70
653. До Г. Бакалов — София 71
654. До Г. Бакалов — София 71

1912

655. До С. Бобчев — София 72
656. До Е. Марс — София, януари 72
657. До К. Христов — София, 3 януари 73
658. До К. Христов — София, 7 януари 73
659. До К. Христов — София, 20 януари 74
660. До А. Паскалев — София, 22 януари 75
661. До И. Иванов — София, януари 75
662. До Е. Марс — София, ... 76
663. До С. Бобчев — София, 25 февруари 76
664. До М. Москов — София, 18 април 77
665. До И. Шишманов — София, 5 май 78
666. До И. Шишманов — София, 29 май 78
667. До В. Т. Велчев — София, средата на юни 79
668. До М. Москов — София, 18 юни 79
669. До М. Маджаров — София, 1 юли 80
670. До И. Шишманов — София, 1 август 80

671. До М. Груева — София, 1 или 2 август 80
672. До А. Паскалев — София, 1912 81
673. До А. Паскалев — София, 1 септември 81
674. До Г. Вазов — София, 8 ноември 82
675. До М. Маджаров — София, 30 ноември 83
676. До И. Шишманов — София, 12 декември 85
677. До А. Паскалев — София, 15 декември 85
678. До Ф. Гундрум — София, 18 декември 86
679. До председателя на Публицистическото дружество — София, 20 декември 87
680. До К. Христов — София, 30 декември 87
681. До Е. Марс — София 88

1913

682. До М. Патрунчева — София, 7 януари 89
683. До С. Йовчева — София, 17 февруари 89
684. До А. Лазаров — София, 18 февруари 90
685. До Л. Малеев — София, началото на март 91
686. До И. Шишманов — София, 23 март. 91
687. До И. Шишманов — Одрин, 27 март 92
688. До Е. Марс — София, 16 май 92
689. До Ф. Гундрум — София, 17 май 92
690. До Ф. Гундрум — София, 28 юли 93
691. До Е. Марс — Банкя, 11 август 93
692. До И. Шишманов — Банкя, 12 август 96
693. До председателя на Съюза на бълг. писатели — София, 1 октомври 96
694. До Р. Атанасова — София, 7 октомври 96
695. До Мари Д. К. Попова — София, 8 октомври . . 97
696. До И. Шишманов — София, 9 октомври 98
697. До И. Шишманов — София, 13 октомври 98
698. До И. Шишманов — София, 16 октомври 99
699. До И. Шишманов — София, края на окт. или нач. ноември 100
700. До А. Паскалев — София, 27 октомври 100
701. До И. Шишманов — София, 12 ноември 101
702. До И. Шишманов — София, 13 ноември 101
703. До И. Шишманов — София, 2 декември 101
704. До И. Попов и В. Кирков — София, 4 декември . 102
705. До И. Шишманов — София, 5 декември 103

706. До И. Шишманов — София, 18 декември . . . 107
707. До К. Сагаев — София, 19 декември 103
708. До И. Шишманов — София, 24 декември 104
709. До Е. Марс — София 104
710. До Е. Марс — София 105
711. До Е. Марс — София 105
712. До Е. Марс — София 105

1914

713. До А. Паскалев — София 3 февруари 106
714. До И. Шишманов — София, 4 февруари 106
715. До А. Паскалев — София, началото на годината . 107
716. До А. Паскалев — София, началото на годината . 107
717. До И. Шишманов — София, 16 февруари 108
718. До И. Шишманов — София, 24 февруари 108
719. До С. Бобчев — София, март 108
720. До С. Бобчев — София, 18 май 109
721. До Е. Марс — София, 20 май 109
722. До Е. Марс — Будапеща, 25 май 110
723. До И. Шишманов — Будапеща, 25 май 110
724. До Е. Марс — Инсбург, 27 май 110
725. До Е. Марс — Интерлакен, май 111
726. До Е. Марс — Интерлакен, 28 май 111
727. До И. Шишманов — Интерлакен, 28 май 113
728. До Е. Марс — Интерлакен, края на май 113
729. До Е. Марс — Интерлакен, 2 юни 113
730. До Е. Марс — 4 юни. 114
731. До И. Шишманов — Бриенцко езеро, 4 юни . . . 115
732. До И. Шишманов — Шезиер, 7 юни 115
733. До Е. Марс — Шезиер, 9 юни 115
734. До Е. Марс — Шезиер, 9 юни 116
735. До Е. Марс — Шезиер, 12 юни 117
736. До Е. Марс — Шезиер, 12 юни 117
737. До Е. Марс — Шезиер, 14 юни 118
738. До Е. Марс — Шезиер, 18 юни 120
739. До И. Шишманов — Шезиер, 18 юни 120
740. До Е. Марс — Шезиер, 21 юни 121
741. До Е. Марс — Стреза, 22 юни 121
742. До И. Шишманов — Стреза, 23 юни 123
743. До А. Паскалев — Стреза, 24 юни 124

744. До И. Шишманов — Стреза, 24 юни 124
745. До Е. Марс — Стреза, 25 юни 125
746. До Е. Марс — Стреза, 26 юни 125
747. До П. Елмазов — Стреза, 26 юни 126
748. До И. Шишманов — Абация, 27 юни 126
749. До Е. Марс — Абация, 28 юни 126
750. До Е. Марс — Абация, 29 юни 127
751. До Е. Марс — Пловдив, 3 октомври 127
752. До Л. Андреев — София, края на 1914 година . . . 127
753. До А. Паскалев — София 131

1915

754. До комитета «Константин Величков» — Пазарджик, края на май, София 131
755. До И. Шишманов — София, 27 май 132
756. До И. Шишманов — Вършец, 28 май 132
757. До И. Шишманов — София, 18 юни 132
758. До Е. Марс — Горна баня, 26 юни 133
759. До И. Шишманов — Горна баня, 26 юни 133
760. До Е. Марс — Горна баня, 13 юли 133
761. До И. Шишманов — Горна баня, средата на юли . . 134
762. До Е. Марс — Княжево, 25 юли 134
763. До И. Шишманов — Хисаря, 18 август 134
764. До А. Паскалев — София, 24 август 135
765. До К. Христов — София, 2 октомври 135
766. До К. Христов — София, 6 октомври 135
767. До К. Христов — София, 20 октомври 136
768. До К. Христов — София, 23 декември 136
769. До К. Христов — София, 27 декември 137
770. До Е. Марс — София 137

1916

771. До Е. Марс — София, 1 януари 138
772. До С. Бобчев — София, януари 138
773. До А. Паскалев — София, 3 февруари 139
774. До А. Паскалев — София, 15 март 140
775. До майор Белковски — София, 24 март 140

776. До Е. Марс — Горна баня, 10 юли 140
777. До И. Шишманов — София, 17 юли 141
778. До Е. Марс — Горна баня, 27 юли 141
779. До И. Шишманов — Горна баня, 13 август . . . 141
780. До Р. Кръстева — София, 4 септември 142
781. До Р. Кръстева — София, 8 септември 142
782. До А. Цанев — София, 17 ноември 143
783. До С. Чилингиров — София, 13 декември . . . 143

1917

784. До Е. Марс — София, 1 януари 144
785. До А. Драндар — София, 30 януари 144
786. До И. Шишманов — София, 1 февруари 144
787. До Съюза на бълг. учени, писатели и художници — София, 25 февруари 145
788. До Съюза на бълг. учени, писатели и художници — София, 3 март 145
789. До И. Шишманов — София, 9 март 146
790. До командира на 49. полк — София, 19 март . . . 146
791. До И. Шишманов — София, 23 април 147
792. До И. Шишманов — София 148
793. До И. Шишманов — София 148
794. До И. Шишманов — София, 21 май 148
795. До И. Шишманов — София 149
796. До Е. Марс — София 149
797. До редакцията на сп. «Светлина» 150
798. До директора на Народния театър — София, 1 юни . 150
799. До И. Шишманов — София, юли 152
800. До А. Балабанов — Костенец, 12 юли 152
801. До Е. Марс — Костенец, 23 юли 152
802. До И. Шишманов — Костенец, 24 юли 154
803. До К. Кръстев — София, 13 септември 154
804. До И. Шишманов — София, 5 ноември 155
805. До И. Шишманов — София, 9 ноември 155
806. До Ж. Бакалов — София, ноември или декември . . 155
807. До А. Протогеров — София, ноември или декември . 156
808. До Д. Божков — София, 22 декември 156
809. До Е. Марс — София, декември 157
810. До министъра на народното просвещение — София 157

811. До И. Шишманов — София, 13 януари 158
812. До Съюза на бълг. учени, писатели и художници — София, 14 февруари 158
813. До С. Чилингиров — София, 14 март 158
814. До С. Чилингиров — София, 25 март 159
815. До И. Шишманов — София, 25 март 159
816. До И. Шишманов — София, 1 април 159
817. До И. Шишманов — София, 6 юли 161
818. До В. Вазова-Фетваджиева — София, 15 август . . 162
819. До А. Великов — София, 13 септември 162
820. До П. Николов — София, 22 ноември 163
821. До Е. Марс — София 163

822. До председателя на Съюза на българските писатели — София, 4 януари 163
823. До Е. Марс — София, 6 януари 164
824. До А. Паскалев — София, 18 февруари 164
825. До Н. Радков — София, 14 март 165
826. До Е. Марс — София, 2 юни 165
827. До Н. Георгиев — София, 31 юли 166
828. До Е. Марс — Елисейна, 7 август 166
829. До И. Шишманов — Елисейна, 7 август 167
830. До И. Шишманов — Елисейна, 11 август 167
831. До Е. Марс — Елисейна, 11 август 168
832. До И. Шишманов — Елисейна, 16 август 169
833. До Е. Марс — Елисейна, 24 август 169
834. До И. Шишманов — София, 26 август 170
835. До Е. Консулова-Вазова — София, 14 септември . . 170
836. До К. Добрев — София, 19 октомври 171
837. До Н. Георгиев — София, 21 октомври 171
838. До Е. Златарева — София, 22 октомври 172
839. До Е. Консулова-Вазова — София, октомври . . 172
840. До И. Шишманов — София, 7 ноември 173
841. До Е. Марс — София 173
842. До Е. Марс — София 174

843. До Е. Марс — София, 2 януари 174
844. До И. Шишманов — София, 20 януари 175
845. До Р. Атанасова — София, 23 януари 175
846. До д-р Т. Янков — София, 30 януари 176
847. До И. Шишманов — София, 25 март 176
848. До Н. Георгиев — София, 29 март 176
849. До Мария И. Попова — София, 15 април 177
850. До И. Шишманов — София, 28 април 178
851. До Н. Георгиев — София, 28 април 178
852. До И. Шишманов — София, 11 май 178
853. До И. Шишманов — София 179
854. До Комитета по устройството 50-годишния юбилей на Иван Вазов — София, 16 май 179
855. До И. Шишманов — София, 1 юни 180
856. До Д. В. Стоянов — София, 14 юни 180
857. До И. Кръстанов — София, началото на юни . . . 180
858. До Н. Георгиев — София, 22 юни 181
859. До И. Шишманов — София, 1 юли 181
860. До Е. Марс — Елисейна, 28 юли 181
861. До К. Христов — София, 2 август 182
862. До К. Христов — Елисейна, 3 август 183
863. До В. Вазова-Фетваджиева — София, 9 август . . 183
864. До Н. Георгиев — София, 9 август 184
865. До Е. Марс — Банкя, 9 август. 184
866. До С. Чилингиров — София, 11 август 185
867. До К. Христов — София, 11 август 186
868. До Н. Георгиев — София, 11 август 186
869. До В. Вазова-Фетваджиева — София, 11 август . . 187
870. До И. Шишманов — София, 24 август 187
871. До Х. Цанков-Дерижан — София, 13 септември . . 188
872. До М. Москов — София, 13 септември 189
873. До И. Шишманов — София, 14 септември . . . 190
874. До М. Шипковенски — София, 20 септември . . 190
875. До Н. Георгиев — София, 23 септември 191
876. До И. Шишманов — София, 29 септември . . . 191
877. До С. Димитров — София, 4 октомври 192
878. До Х. Цанков-Дерижан — София, 17 октомври . . 192
879. До Х. Цанков-Дерижан — София, октомври . . . 193
880. До Р. Славов — София, 19 октомври 194
881. До А. Разбойников — София 194

882. До И. Шишманов — София, 19 октомври 194
883. До И. Д. Иванов — София, 21 октомври 196
884. До М. Москов — София, 21 октомври 196
885. До С. Михайловски — София, 23 октомври . . . 197
886. До директора на Народния театър — София, 24 октомври 197
887. До председателя на Българската акад. на науките — София, 25 окт. 198
888. До Г. Кацаров — София, 29 октомври 198
889. До И. Шишманов — София, 30 октомври 198
890. До М. Елмазов — София, 30 октомври 200
891. До Д. Бръчков — София, 30 октомври 200
892. До С. Бобчев — София, 30 октомври 200
893. До П. Т. Франгов — София, 30 октомври 201
894. До К. Сагаев — София, октомври 201
895. До читалище «Пробуда» — София, октомври . . 202
896. До всички лица, учреждения и институти, поздравили Вазов за втория юбилей — София, края на октомври 202
897. До д-р Н. Петков — София, октомври. 203
898. До А. Карима — София, 3 ноември 203
899. До Е. Марс — София 204
900. До д-р Калушев — София, 7 ноември 204
901. До И. Шишманов — София, 7 ноември 204
902. До П. Топузов — София, 9 ноември 205
903. До И. Шишманов — София, 10 ноември 206
904. До С. Чилингиров — София, 10 ноември 208
905. До председателя на читалище «Трезвеност» — София, 12 ноември 209
906. До И. Манчев — София, 14 ноември 209
907. До Н. Михайлов — София, 14 ноември 209
908. До К. Раев — София, 14 ноември 210
909. До К. Нанова — София, 15 ноември 210
910. До И. Манчев — София, 18 ноември 210
911. До И. Шишманов — София, 25 ноември 211
912. До студентската група. . . — София, края на ноември 212
913. До И. Шишманов — София, 6 декември 212
914. До Екатерина Бончева — София, 7 декември . . . 212
915. До Мария Д. К. Попова — София, 8 декември . . 213
916. До Х. Цанков-Дерижан — София, 8 декември . . 213
917. До И. Шишманов — София, 10 декември . . . 214
918. До П. Морозов — София, 14 декември 214

919. До И. Енчев-Видю — София, 14 декември . . . 215
920. До Върховния комитет на д-во «Тракия» — София, 14 декември 215
921. До Х. Илиев — София, 14 декември 216
922. До дружество «Родно изкуство» — София, 14 декември. 216
923. До дружество «Съвременно изкуство» — София, 14 декември 216
924. До Д. Евтимов — София, 14 декември 217
925. До Д. Стефанов — София, 14 декември 217
926. До Д. Мандов — София, 14 декември 217
927. До Македонското женско благотворително д-во — София, 16 декември 218
928. До Юношеския туристически клуб — София, 16 декември 218
929. До Занаятчийските професионални сдружения — София, 17 декември 218
930. До Българското туристическо дружество — София, 19 декември 219
931. До ученолюбивата дружба «Искра» — София, декември 219
932. До Н. Георгиев — София 219
933. До Н. Георгиев — София 220
934. До Б. Образописов — София 220
935. До Софийското крояческо сдружение — София . . 220
936. До Родителско-учителската дружба — София . . 221
937. До Е. Марс — София 221

1921

938. До Е. Марс — София 222
939. До Н. Михайлов — София, 1 или 2 януари 222
940. До И. Шишманов — София, 3 януари 223
941. До Н. Георгиев — София, 15 януари 224
942. До И. Шишманов — София, 26 януари 224
943. До Н. Георгиев — София, 12 февруари 225
944. До И. Шишманов — София, 22 февруари 226
945. До И. Шишманов — София, март 226
946. До И. Шишманов — София, 3 април 228
947. До И. Шишманов — София, 4 април 229
948. До С. Бобчев — София, 8 май 230

949. До И. Шишманов — София, 16 май 230
950. До К. Сагаев — София, 3 юни 232
951. До Е. Марс — Бургас, 8 юни 232
952. До И. Шишманов — София, 13 юни 233
953. До И. Шишманов — София, 21 юни 234
954. До пощенската станция — София, 23 юни 235
955. До А. Паскалев — София, 26 юни 236
956. До И. Шишманов — София, 3 юли 236
957. До Е. Марс — София 237
958. До В. Вазова-Фетваджиева — София, 17 юли . . 238
959. До И. Шишманов — София, 18 юли 239
960. До И. Шишманов — София, 19 юли 240
961. До В. Вазова-Фетваджиева — София, 4 август . . 241
962. До В. Вазова-Фетваджиева — София, 5 август . . . 242
963. До В. Вазова-Фетваджиева — София, 6 август . . . 242
964. До Е. Марс — Плачковица, 8 август 243
965. До Е. Марс — Плачковица, 9 август 244
966. До И. Сокерова — Стара Загора, 18 август 245
967. До В. Вазова-Фетваджиева — Стара Загора, 18 август 246
968. До И. Попов — Стара Загора, 18 август 246
969. До И. Шишманов — София, 22 август 246
970. До Е. Марс — Габрово, 25 август 248
971. До А. Николов — София, 30 август 248
972. До С. Ватралски — София, 10 септември 248
973. До И. Шишманов — София, 15 септември 249
974. До Е. Марс — София, 17 септември 249
975. До И. Шишманов — София, 17 септември 250
976. До Е. Марс — София, 18 септември 251
977. До Е. Марс — София, 19 септември 251
978. До българските студенти в Берлин — София . . 252

Недатирани писма

979. До В. Т. Велчев 253
980. До Е. Марс 253
981. До И. Попов 254
982. До М. Кръстев 254
983. До М. Маджаров 254
984. До М. Маджаров 255

985. До М. Маджаров 255
986. До М. Маджаров 256
987. До М. Маджаров 256
988. До М. Маджаров 256
989. До М. Маджаров 257
990. До М. Маджаров 257
991. До М. Маджаров 257
992. До М. Маджаров 257
993. До С. Бобчев 258
994. До С. Бобчев 258
995. До С. Бобчев 259
996. До С. Бобчев 259
997. До С. Бобчев 260
998. До С. Бобчев 260
999. До С. Бобчев 260
1000. До С. Бобчев 261
1001. До С. Бобчев 261
1002. До С. Бобчев 261
1003. До С. Бобчев 262
1004. До С. Бобчев 262
1005. До С. Бобчев 262
1006. До С. Бобчев 263
1007. До С. Бобчев 263
1008. До С. Бобчев 263
1009. До С. Бобчев 264
1010. До С. Бобчев 264
1011. До С. Бобчев 264
1012. До С. Бобчев 265
1013. До С. Бобчев 265
1014. До С. Чилингиров 265
1015. До С. Чилингиров 266
1016. До И. Шишманов 266
1017. До И. Шишманов 266
1018. До И. Шишманов 267
1019. До И. Шишманов 267
1020. До И. Шишманов 267
1021. До И. Шишманов 268
1022. До председателя на Опълченско-поборническо дружество 268
1023. До С. Данев 268
1024. До И. Е. Гешов 269
1025. До неизвестен адресат 269

Добавки

1026. До С. Гълъбов — Пловдив, 13 април 1883 . . 270
1027, До Е. Спространов — София, 1890. 271
1028. До редакцията на сборник за народни умотворения — София, 1891 271
1029. До българските учащи се в Лайпциг — София, 29 септ. 1895 272
1030. До Г. Вазов — София, края на 1896 272
1031. До К. Христов — София, 7 октомври 1897 . . . 273
1032. До Г. Сахокия — София 1900. 273
1033. До К. Христов — София, 3 март 1903 274
1034. До В. В. Уманов-Каплуновски — София, 4 февруари 1904 275
1035. До В. В. Уманов-Каплуновски — София, 20 февруари 1905 275
1036. До М. Елмазов — София, 1 декември 1906 . . . 275
1037. Д. С. Бобчев — София, 23 април 1909 276
1038. До Е. Марс — София, 26 декември 1909 276
1039, До Н. Начов — София, 17 декември 1911. . . 277
1040. До Е. Марс — София, 1913 277
1041. До Ц. Чачановски — София, 14 февруари 1917 278
1042 До. Ц. Чачановски — София, 25 юни 1917 . . 278
1043. До В. Добринов — София, 10 юни 1919. . . . 278
1044. Д. С Чилингиров — София, 2 февруари 1920. . 279
1045. До Н. Георгиев — София, 19 юли 1920 279
1046. До И. Димитров — Елисейна, 25 юли 1920 279
1047. До А. Георгиев-Доросиев — София, 25 септември 1920 280
1048. До И. Димитров — София, 5 ноември 1920 280
1049. До Б. Вазов — София, 4 юни 1921 281
1050. До Б. Вазов — София, 1921 281
Бележки 283

ИВАН ВАЗОВ

СЪБРАНИ СЪЧИНЕНИЯ В 22 ТОМА

ТОМ XXII ПИСМА

Редактор Славка Иванова
Художник Евгени Клинчаров
Худ. редактор Елена Маринчева
Техн. редактор Цветана Арнаудова
Коректор Тотка Вълевска

Формат 89/108/32; тираж 60 113 екз.; печатни коли 28.50; издателски коли 23.94;. л. г. VI/33; изд. № 5226; поръчка №126/1979 г.; дадена за набор на 23. V. 1979 г.; излиза от печат на 30.IX/1979 г. Цена 3,23 лв.

Код. $15\frac{9536172511}{5506\text{-}18\text{-}79}$

Издателство «Български писател» — София
ДПК «Димитър Благоев» — София